

BELEIDSPARTICIPATIE VAN PERSONEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST IN VLAANDEREN

Lode Vermeersch, Sarah Van den Broucke, Peter De Cuyper (HIVA-KU Leuven),
Katrien Herbots (KEKI) & Jan Van Damme (IO-KU Leuven/Boom)

KU LEUVEN

HIVA

ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

KU LEUVEN

HIVA

ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

KU LEUVEN

BOOM Beleidsonderzoek en Organisationsmanagement

BELEIDSPARTICIPATIE VAN PERSONEN VAN BUITENLANDSE HERKOMST IN VLAANDEREN

Lode Vermeersch, Sarah Van den Broucke, Peter De Cuyper (HIVA-KULeuven),
Katrien Herbots (KEKI) & Jan Van Damme (IO-KULeuven/Boom)

Projectleiding: Peter De Cuyper

Onderzoek in opdracht van Agentschap Binnenlands Bestuur.
Afdeling Gelijke Kansen, Integratie & Inburgering

Gepubliceerd door
KU Leuven
HIVA ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING
Parkstraat 47 bus 5300, 3000 LEUVEN, België
hiva@kuleuven.be
www.hiva.be

D/2016/4718/056 – ISBN 9789088360688

© 2016 HIVA KU Leuven

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
No part of this book may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means, without permission in writing from the publisher.

Inhoud

Voorwoord en leeswijzer	9
- DEEL 1 Conceptuele afbakening en verkenning van participatietechnieken -	11
Inleiding	13
1 Beleidsparticipatie: definitie, interventies, context, verklarend model en mogelijke participatievormen	15
1.1 Een conceptuele afbakening van het begrip 'beleidsparticipatie'	15
1.2 Interventies ter bevordering van beleidsparticipatie: twee essentiële dimensies	17
1.3 Bestuurlijk-democratische context: vier systemen van beleidsparticipatie	19
1.4 Een verklarend model voor beleidsparticipatie	21
1.5 Wat maakt beleidsparticipatie succesvol? Over doelstellingen en hoe ze te meten	25
1.6 Vormen van beleidsparticipatie: classificatie en voor- en nadelen	28
1.7 Tussentijdse samenvatting	33
2 Verkenning van beleidsparticipatietechnieken voor personen van buitenlandse herkomst	35
2.1 Opzet van de verkenning	35
2.2 Technieken voor beleidsparticipatie: indeling in drie dimensies	35
2.3 Tien technieken en toepassingsvoorbeelden aangaande personen van buitenlandse herkomst	38
2.4 Implicaties voor de doelgroep van personen van buitenlandse herkomst	50
- DEEL 2 Analyse van inspirerende binnenlandse en buitenlandse praktijken van beleidsparticipatie -	53
Inleiding	55
3 'Quick Scan' van buitenlandse praktijken van beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst	57
4 Stedelijk Inburgerings- en Integratieplatform Aalst	65
4.1 Invalshoek	65
4.2 Initiator	65
4.3 Niveau	65
4.4 Doelgroep	65
4.5 Techniek en typering	65
4.6 Beschrijving	65
4.7 Ondersteuning	67
4.8 Bereik en drempels	67
4.9 Opvolging en invloed	68
4.10 Randvoorwaarden	68
4.11 Besluitende kenmerken	68
4.12 Bronnen	69
4.13 Contactpersoon	69

5 Antwerpen aan 't woord	71
5.1 Invalshoek	71
5.2 Initiator	71
5.3 Niveau	71
5.4 Doelgroep	71
5.5 Techniek en typering	71
5.6 Beschrijving	72
5.7 Ondersteuning	76
5.8 Bereik en drempels	76
5.9 Opvolging en invloed	77
5.10 Randvoorwaarden	77
5.11 Besluitende kenmerken	78
5.12 Bronnen	78
5.13 Contactpersoon	78
6 De Genks	79
6.1 Invalshoek	79
6.2 Initiator	79
6.3 Niveau	79
6.4 Doelgroep	79
6.5 Techniek en typering	79
6.6 Beschrijving	79
6.7 Ondersteuning	82
6.8 Bereik en drempels	82
6.9 Opvolging en invloed	83
6.10 Randvoorwaarden	84
6.11 Besluitende kenmerken	85
6.12 Bronnen	86
6.13 Contactpersonen	86
7 Een combinatie van technieken in Kortrijk	87
7.1 Invalshoek	87
7.2 Initiator	88
7.3 Niveau	88
7.4 Doelgroep	88
7.5 Techniek en typering	89
7.6 Beschrijving	89
7.7 Ondersteuning	92
7.8 Bereik en drempels	92
7.9 Opvolging en Invloed	93
7.10 Randvoorwaarden	94
7.11 Besluitende kenmerken	94
7.12 Bronnen	95
7.13 Contactpersonen	96
8 Netwerk tegen Armoede	97
8.1 Invalshoek	97
8.2 Initiator	97
8.3 Niveau	97
8.4 Doelgroep	97
8.5 Techniek en typering	98
8.6 Beschrijving	98
8.7 Ondersteuning	102
8.8 Bereik en drempels	102
8.9 Opvolging en invloed	104
8.10 Randvoorwaarden	104
8.11 Besluitende kenmerken	105
8.12 Bronnen	105
8.13 Contactpersonen	106
9 Burgerkabinet Jeugd: Geef mee kleur aan jeugd	107
9.1 Invalshoek	107

9.2	Initiator	107
9.3	Niveau	107
9.4	Doelgroep	107
9.5	Techniek en typering	108
9.6	Beschrijving	108
9.7	Ondersteuning en samenwerking	113
9.8	Bereik en drempels	113
9.9	Opvolging en invloed	113
9.10	Randvoorwaarden	114
9.11	Besluitende kenmerken	114
9.12	Bronnen	115
9.13	Contactpersoon	115
10	Cachet vzw - 'Werken met Rechten' - 'Speak Up Days'	117
10.1	Invalshoek	117
10.2	Initiator	117
10.3	Niveau	118
10.4	Doelgroep	118
10.5	Techniek en typering	118
10.6	Beschrijving	119
10.7	Ondersteuning	120
10.8	Bereik en drempels	121
10.9	Opvolging en Invloed	122
10.10	Randvoorwaarden	122
10.11	Besluitende kenmerken	123
10.12	Bronnen	123
10.13	Contactpersoon	123
11	Argentinië - Democracy Os	125
11.1	Invalshoek	125
11.2	Initiator	125
11.3	Niveau	125
11.4	Doelgroep	125
11.5	Techniek en typering	125
11.6	Beschrijving	125
11.7	Ondersteuning	127
11.8	Bereik en drempels	127
11.9	Opvolging en invloed	128
11.10	Randvoorwaarden	128
11.11	Besluitende kenmerken	128
11.12	Bronnen	128
12	Denemarken - Aarhus Citizenship Committee	129
12.1	Invalshoek	129
12.2	Initiator	129
12.3	Niveau	129
12.4	Doelgroep	129
12.5	Techniek en typering	129
12.6	Beschrijving	129
12.7	Ondersteuning	130
12.8	Bereik en drempels	130
12.9	Opvolging en invloed	130
12.10	Randvoorwaarden	130
12.11	Besluitende kenmerken	131
12.12	Bronnen	131
13	Estland – Open Forums on Integration	133
13.1	Invalshoek	133
13.2	Initiator	133
13.3	Niveau	133
13.4	Doelgroep	133
13.5	Techniek en typering	133
13.6	Beschrijving	133

13.7	Ondersteuning	135
13.8	Bereik en drempels	135
13.9	Opvolging en invloed	136
13.10	Randvoorwaarden	136
13.11	Besluitende kenmerken	137
13.12	Bronnen	137
14	Nederland - Landelijk Overleg Minderheden	139
14.1	Invalshoek	139
14.2	Initiator	139
14.3	Niveau	139
14.4	Doelgroep	139
14.5	Techniek en typering	139
14.6	Beschrijving	139
14.7	Ondersteuning	141
14.8	Bereik en drempels	141
14.9	Opvolging en invloed	142
14.10	Randvoorwaarden	142
14.11	Besluitende kenmerken	142
14.12	Bronnen	143
15	Overzicht spreiding interessante praktijken van beleidsparticipatie	145
	Slot	147
	- DEEL 3 Beleidsadvies -	149
	Inleiding	151
16	Uitgangspunten	153
17	Beleidsaanbevelingen op basis van sterktes en zwaktes in het veld	155
17.1	Aanbeveling 1: ontwikkelen van een visie op beleidsparticipatie	155
17.2	Aanbeveling 2: bouwen op een sterk middenveld en ondersteunen of hervormen waar nodig	158
17.3	Aanbeveling 3: creëren van koppeling en uitwisseling tussen het lokale en centrale niveau	161
17.4	Aanbeveling 4: ondernemen van een continue verbredingsoefening (bereik)	163
17.5	Aanbeveling 5: combineren van vertegenwoordiging en rechtstreekse participatie	164
17.6	Aanbeveling 6: inzetten op brugfiguren (tussenschakel beleids- en praktijkwereld)	165
18	Concrete beleidsmaatregelen	167
18.1	Hervorming in het middenveld: rollen en financiering voor beleidsparticipatie	167
18.2	Creëren van lokale beleidsantennes	169
18.3	Inrichten traject(en) voor rechtstreekse beleidsparticipatie	173

Slot	177
- BIJLAGEN -	179
bijlage 1 Enkel voorbeelden en typering van beleidsparticipatietechnieken gericht op personen van buitenlandse herkomst	181
bijlage 2 Valkuilen en oplossingen bij directe beleidsparticipatie	189
bijlage 3 Draaiboek voor het beleidsparticipatietraject	191
Referenties	231

Voorwoord en leeswijzer

In de beleidsnota inburgering & integratie werd de intentie uitgesproken om verder in te zetten op de betrokkenheid van personen van buitenlandse herkomst bij het lokale en Vlaamse beleid en hun participatie aan het beleid te optimaliseren. In navolging hiervan werd een onderzoek uitgeschreven om na te gaan wat beleidsparticipatie bij deze doelgroep inhoudt en welke factoren bijdragen aan het slagen ervan. De precieze onderzoeksvragen zijn:

- Op welke wijze wordt de participatie aan het beleid voor personen van buitenlandse herkomst in Vlaanderen georganiseerd?
- Wat zijn de meest effectieve methodieken om die beleidsparticipatie te realiseren? Hoe kunnen deze het best worden geïmplementeerd?
- Welke lessen en aanbevelingen kunnen we op basis van voorgaande formuleren m.b.t. de beleidsparticipatie voor personen van buitenlandse herkomst in Vlaanderen?

Om deze vragen te beantwoorden, werden een aantal onderzoeksstappen gezet:

- In een eerste stap werd het concept beleidsparticipatie scherpgesteld en de verwachtingen van de opdrachtgever uitgeklaard. Daarnaast hield deze stap een verkenning van participatietechnieken vanuit de wetenschappelijke en praktijkliteratuur in.
- In een tweede stap werden huidige praktijken van beleidsparticipatie in Vlaanderen getypeerd en werd een SWOT-analyse ondernomen. Dit gebeurde op basis van documentanalyse en 33 semi-structureerde interviews met lokale besturen en personen verbonden aan middenveldorganisaties op verschillende niveaus (lokaal en bovenbouw). Daarnaast werd ook een focusgroep georganiseerd met etnisch-culturele federaties en een mailbevraging bij hun lokale afdelingen en groepen.
- Om ook interessante buitenlandse praktijken van beleidsparticipatie met personen van buitenlandse herkomst op het spoor te komen, werd een aparte ‘quick scan’ uitgevoerd. Deze was beperkt tot de doelgroep van het onderzoek (nl. personen van buitenlandse herkomst) en had een focus op EU-lidstaten (omwille van een betere vergelijkbaarheid van de context). Het resultaat van deze verkenning is een overzichtstabel met 37 praktijken verspreid over 17 EU-lidstaten.
- Op basis van deze (Vlaamse en internationale) informatieverzameling werden 11 inspirerende participatiepraktijken beschreven die inspelen op de zwaktes die in de SWOT-analyse naar voor kwamen en dus als inspiratie kunnen dienen bij de verdere invulling en uitbouw van beleidsparticipatie voor personen van buitenlandse herkomst.
- Tot slot werd via een reflectiemoment een voorstel van beleidsadvies afgetoetst bij diverse stakeholders.

Het resultaat van de onderzoeksstappen vond zijn weerslag in een aantal deelrapporten. Dit rapport is een bundeling van deze verschillende deelrapporten. Het document kent een logische opbouw, de verschillende delen kunnen echter ook apart worden gelezen.

- In deel 1 wordt het concept beleidsparticipatie gedefinieerd en afgebakend en wordt een eerste typering en verkenning van diverse participatietechnieken uitgewerkt.
- In deel 2 worden 11 binnen- en buitenlandse inspiratiecases besproken m.b.t. beleidsparticipatie.
- In deel 3 tot slot worden de belangrijkste bevindingen samengevat en wordt op basis van de verschillende onderzoeksstappen een beleidsadvies geformuleerd. In bijlage 3 is een concrete uitwerking van dit beleidsadvies terug te vinden. Het gaat om een draaiboek voor een (direct) beleidsparticipatietraject voor personen van buitenlandse herkomst.

Het uitvoeren van het onderzoek was een samenwerking tussen HIVA-KU leuven, KEKI-Kenniscentrum kinderrechten, Instituut voor de overheid/Boom en de Wakkere Burger onder promotorschap van het HIVA. Per deelrapport wordt aangegeven welke onderzoekspartners participeerden aan de uitwerking ervan.

- DEEL 1 CONCEPTUELE AFBAKENING EN VERKENNING VAN PARTICIPATIETECHNIEKEN -

Jan Van Damme (IO-KU Leuven/Boom), Lode Vermeersch,
Peter De Cuyper & Sarah Van den Broucke (HIVA-KU Leuven)

Inleiding

In de beleidsnota inburgering & integratie (Vlaams minister L. Homans, 2014, p. 17) werd de intentie uitgesproken om verder in te zetten op de betrokkenheid van personen van buitenlandse herkomst bij het lokale en Vlaamse beleid en hun beleidsparticipatie te verbeteren. In navolging hiervan werd een onderzoek uitgeschreven om na te gaan wat beleidsparticipatie bij deze doelgroep inhoudt en welke factoren bijdragen aan het slagen ervan. De precieze onderzoeksvragen zijn:

- Op welke wijze wordt de participatie aan het beleid voor personen van buitenlandse herkomst vandaag in Vlaanderen georganiseerd?
- Wat zijn de meest effectieve methodieken om die beleidsparticipatie te realiseren? Hoe kunnen deze het best worden geïmplementeerd?
- Welke lessen en aanbevelingen kunnen we op basis van voorgaande formuleren m.b.t. de beleidsparticipatie voor personen van buitenlandse herkomst in Vlaanderen?

Dit rapport vormt een deelrapport van het onderzoek. Het gaat in op twee specifieke kwesties:

- de definiëring en conceptuele afbakening van beleidsparticipatie;
- de verkenning van concrete participatietechnieken.

Voor deze twee kwesties wordt vooral gebruik gemaakt van wetenschappelijke en praktijkliteratuur.

1 | Beleidsparticipatie: definitie, interventies, context, verklarend model en mogelijke participatievormen

1.1 Een conceptuele afbakening van het begrip 'beleidsparticipatie'

Om 'beleidsparticipatie' te operationaliseren, vertrekken we vanuit het bredere concept 'burgerschap', dat kan worden toegelicht aan de hand van onderstaand model van Denters (2004). Burgerschap valt uiteen in twee componenten:

- Burgerzin;
- burgerparticipatie.

Terwijl burgerzin betrekking heeft op houdingen en competenties (bijvoorbeeld de bereidheid om de wet na te leven, de competentie om een (kritische) stem uit te brengen, ...) heeft burgerparticipatie betrekking op gedrag.

Burgerparticipatie kan verder ingedeeld worden in politieke en civiele burgerparticipatie.

Politieke burgerparticipatie kan omschreven worden als: *"een activiteit die de intentie of het effect heeft overheidsactie te beïnvloeden"* (Verba et al., 1995: 38). Voorbeelden van dergelijke politieke participatie zijn verkiezingen, het lidmaatschap van een politieke partij, het tekenen van een petitie, contact met een ambtenaar, deelnemen aan een hoorzitting, enz.

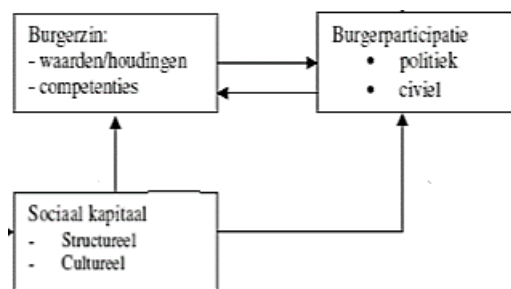
Civiele burgerparticipatie betreft activiteiten die burgers, alleen of samen met andere burgers, ondernemen om zelf maatschappelijke problemen en kwesties aan te pakken. Deze vorm van burgerparticipatie is dus niet gericht op de politieke besluitvorming. Het gaat om 'vrijwillige associaties' tussen burgers buiten markt, staat en privésfeer om (Hustinx, 2012). Deze 'civil society' vormt een centrale graadmeter voor de mate van democratie, welvarendheid en sociale integratie in moderne samenlevingen. Voorbeelden zijn het klassieke verenigingsleven, maar ook een ouderraad, een bewonersgroep, een neighbourhood watch, buurtbewoners die zwerfvuil opruimen, enz. Er wordt hierbij soms een opdeling gemaakt tussen 'secundaire' en 'tertiaire' organisaties (Hustinx, 2012; Putnam, 2000). Waar bij het eerste type organisatie leden elkaar persoonlijk ontmoeten en samen activiteiten ontplooiën, gaat het bij het tweede type om organisaties met een meer verticale structuur, die gerund worden door een beperkte professionele staf, en die veelal beroep doen op de geldelijke bijdragen van leden en donateurs.

Burgerzin en burgerparticipatie zijn met elkaar verbonden. Door te participeren ontwikkelen burgers houdingen en competenties, die hen er vervolgens toe zullen aanzetten meer te participeren. Als burgerparticipatie bevorderlijk is voor burgerzin, dan kan succesvolle bevordering van burgerparticipatie een zichzelf versterkend proces van burgerschapsvorming initiëren. Om burgerparticipatie aan te moedigen is het dus tevens van belang oog te hebben voor burgerzin. Echter, we dienen hier aan te geven dat onderzoek deze dynamiek tussen burgerzin en -participatie niet eenduidig kan bevestigen. Bovendien kan de relatie ook negatief zijn, zo zou volgens Finkel (1987) deelname aan protestbetogingen (als vorm van politieke participatie) een negatief effect hebben op politiek vertrouwen en

persoonlijke effectiviteit (d.i. het gevoel over de vaardigheden te beschikken om het verschil te maken), terwijl deelname aan verkiezingen en campagneactiviteiten een positief effect had op deze houdingen.

De ‘basis’ voor de aanwezigheid van burgerzin en burgerparticipatie op individueel niveau is het sociaal kapitaal. Sociaal kapitaal wordt gesitueerd op het niveau van de gemeenschap en heeft een structurele (integratie in netwerken en verbanden) en een culturele of attitudinale component (de normen en waarden binnen die netwerken) (Putnam, 2000). We bespreken dit niet verder in detail, maar signaleren dat er hier opnieuw sprake is van een dynamiek tussen houdingen en waarden enerzijds en gedrag anderzijds. Zo zal de aanwezigheid van vertrouwen tussen burgers bijdragen aan het initiëren of continueren van vormen van samenwerking.

Het volgende overzicht, dat gebaseerd is op Denters (2004), schetst de verschillende delen van het begrip ‘burgerschap’ (cf. Infra).

We kunnen beleidsparticipatie conceptualiseren als een specifieke vorm van politieke burgerparticipatie, die gerelateerd is aan beleidsbeïnvloeding (Van Damme & Brans, 2012). Het gaat om “*een activiteit die de intentie of het effect heeft overheidsbeleid te beïnvloeden*” (vergelijk met Verba et al, 1995). Kernelementen zijn dus dat het gaat om activiteiten (gedrag), met als object overheidsbeleid (‘alles wat een overheid beslist om wel of niet te doen’) en waarbij invloed op dat beleid centraal staat. Invloed gaat om het vermogen om op iets in te werken. In de definitie wordt aangegeven dat het zowel om geïntendeerde invloed als om effectieve invloed kan gaan. Beleid staat centraal en deelname aan verkiezingen (waarbij burgers mensen kiezen die beleid zullen maken) valt dus niet onder de noemer beleidsparticipatie. Ook de mogelijkheid om verkozenen tussentijds ‘weg te stemmen’ (zoals de recall-procedure voor de gouverneur in California) kan niet beschouwd worden als een vorm van beleidsparticipatie. Overheidsbeleid kunnen we breed afbakenen als ‘alles wat een overheid beslist om wel of niet te doen’ en kan onder meer betrekking hebben op wetgeving, regelgeving, beleidsprogramma’s, beleidsnota’s, maar ook op allerlei projecten bij de uitvoering van haar beleid.

Dat alles brengt ons tot deze definitie:

Beleidsparticipatie is een specifieke vorm van politieke burgerparticipatie. Het omvat activiteiten (het is dus een vorm van gedrag) die als intentie of als effect hebben het overheidsbeleid te beïnvloeden. Onder overheidsbeleid verstaan we alles wat een overheid beslist om wel of niet te doen.

De focus op ‘beleidsparticipatie’ houdt in dat het gaat om een participatie die zich situeert binnen een beleidscyclus. Beleidsparticipatie kan plaatsvinden in verschillende fases beleidscyclus: agendavorming, beleidsvorming, besluitvorming, uitvoering en evaluatie. Naargelang de beleidsfase waarop de participatie gericht is, kunnen andere methodieken meer of minder geschikt zijn.

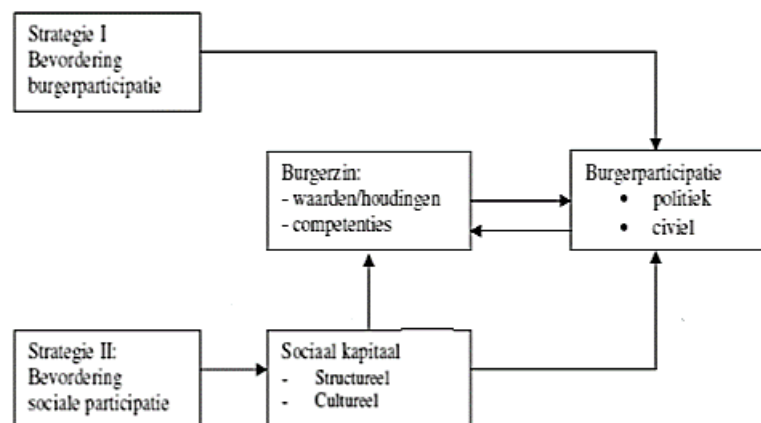
1.2 Interventies ter bevordering van beleidsparticipatie: twee essentiële dimensies

1.2.1 Indirecte/directe interventie

Wanneer we ons de vraag stellen op welke manier beleidsparticipatie - als specifieke vorm van politieke participatie - kan bevorderd worden, dan wordt duidelijk dat dit zowel op directe en indirecte wijze kan gebeuren (Denters, 2004).

Strategie I is *direct*, gericht op het stimuleren van gedrag met betrekking tot beleidsparticipatie. Aangezien dit onderzoek focust op het stimuleren van beleidsparticipatie, kunnen interventies hier betrekking hebben op het van overheidswege inrichten van verschillende manieren van beleidsparticipatie (bijvoorbeeld adviesraden, hoorzittingen, opiniepeilingen, interactieve planprocessen).

Strategie II is een *indirecte interventie*. Deze is gericht op het stimuleren van sociaal kapitaal en burgerzin. Door middel van bijvoorbeeld gemeenschapsvorming, voorlichting en educatie (dit is o.a. een vorm van politieke socialisatie) kan gewerkt worden aan burgerzin. De waarden en competenties die worden ontwikkeld, stimuleren burgerparticipatie, inclusief beleidsparticipatie (gedrag). Mogelijke interventies van overheidswege zijn bijvoorbeeld het erkennen en subsidiëren van organisaties en/of programma's die bijdragen aan de ontwikkeling van de gewenste waarden en competenties, het ondersteunen van buurtcomités, het ondersteunen van wijkwerkers, of het definiëren van vakoverschrijdende eindtermen met betrekking tot burgerzin.

Een derde interventiemogelijkheid is eigenlijk een *combinatie* van de twee voorgaande. Zo kunnen er bijvoorbeeld door de overheid organisaties erkend en ondersteund worden, zowel omdat ze activiteiten inrichten die burgerzin stimuleren als omdat ze activiteiten ontwikkelen die beleidsparticipatie ondersteunen. Middenveldorganisaties kunnen zelf een kanaal voor beleidsparticipatie vormen - ze hebben een 'vertegenwoordigende rol' - en/of vormen van beleidsparticipatie voor een bepaalde doelgroep inrichten.

In het vervolg van dit rapport zal de nadruk liggen op de tweede en derde vorm van interventie, en zullen verschillende interventiemogelijkheden verkend en geconcretiseerd worden. We zullen dus niet ingaan op indirecte interventie, gericht op het verhogen van sociaal kapitaal en burgerzin. Wel gaan we in op het van overheidswege inrichten van verschillende manieren van beleidsparticipatie (directe interventie) en het erkennen en ondersteunen van organisaties die beleidsparticipatie faciliteren (combinatie van directe en indirecte interventie).

1.2.2 Interventies door overheid, middenveld of individuen

Als tweede dimensie kan men verschillende niveaus onderscheiden van waaruit een interventie geïnitieerd kan worden. Interventies ter bevordering van beleidsparticipatie kunnen geïnitieerd worden door de overheid, of eerder ontstaan van het georganiseerde middenveld of uit initiatieven genomen door individuen.

In het vervolg van dit rapport zal de nadruk liggen op interventies geïnitieerd door de overheid.

1.2.3 Voorbeelden van technieken op basis van de twee dimensies

Onderstaande tabel illustreert een kruising van de twee hierboven aangehaalde dimensies aan de hand van een reeks voorbeelden (niet-limitatieve lijst). De vormen waarop dit onderzoek verder ingaat, zijn weergegeven in het grijs.

Interventie bevordering beleidsparticipatie	Geïnitieerd door	Voorbeelden
<i>Indirect</i>	<i>Overheid</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Ondersteunen van sociale organisaties (bv. buurtcomités) - Ondersteunen van programma's ter verhoging van sociaal kapitaal en burgerzin - Ondersteunen van beroepsgroepen (bv. wijkwerkers) - Curriculumvorming (bv. definiëren vakoverschrijdende eindtermen m.b.t. burgerzin). - Onderzoek (bv. delphi, search conference, scenariomethode, ...) - ...
	<i>Groep/ middenveld</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Journalistiek - Debatavond - Praatcafé - Themafestival (bv. festival van de gelijkheid) - ...
	<i>Individu</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Het dragen van symbolen (bv. badges) - Graffiti boodschappen maken - ...
<i>Direct</i>	<i>Overheid</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Adviesraad/adviescommissie (bv. VLOR, SARC) - Hoorzitting (bv. 'Ronde van Vlaanderen' door onderwijsminister) - Opiniepeiling - Focusgroep - Schriftelijke consultatie - Burgerjury - Burgerpanel (internet) - Interactief planningsproces - Deliberatieve fora - Deliberatieve polling - Wijkbudget - Referendum - Volksvergadering - Charter - ...
	<i>Groep/ middenveld</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Forum - Drukkingsgroep - Lobbygroep - Actiegroep - Belangenorganisatie - Openbaar overleg (bv. G1000) - ...

Interventie bevordering beleidsparticipatie	Geïnitieerd door	Voorbeelden
	<i>Individu</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Petities - Betoging, protest, wakes - Facebook groep & sociale media (twitter, enz.) - Manifestatie - Staking - Opiniestuk - Schrijven van e-mails/brieven naar politici (cf. AI) - Persbericht/pamflet/flyer - ...
<i>Indirect + Direct</i>	<i>Overheid</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Steunpunt (bv. Socius) - Ondersteuningsorganisatie (bv. minderhedenforum) - Vertegenwoordigende middenveldorganisaties (bv. Gezinsbond) - Integratieraden - ...
	<i>Groep/ middenveld</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Vakbond - Lokaal overlegplatform - Politiek partij - Sociaal-culturele organisatie met beleidsdoeleinden (bv. culturele fondsen, werknemersorganisaties, federaties, ...) - ...
	<i>Individu</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Sociale actie (bv. 40 dagen zonder vlees, hashtag-acties, ...) - Bewonersgroepen - Fundraising/donatie voor politieke doelen - ...

1.3 Bestuurlijk-democratische context: vier systemen van beleidsparticipatie

1.3.1 Vier vormen van democratie gekoppeld aan systemen van beleidsparticipatie

Vooraleer we ingaan op de verschillende vormen van beleidsparticipatie die mogelijk van overheidswege kunnen ingericht of ondersteund worden, schetsen we vier systemen van beleidsparticipatie (die sterk gerelateerd zijn aan de vier basismodellen van democratie). Bij de introductie van nieuwe vormen van participatie, dient immers rekening gehouden te worden met de bestuurlijk-democratische context waarin het wordt geïntroduceerd.

We kunnen verschillende *systemen* van beleidsparticipatie onderscheiden. Met systeem bedoelen we een samenhangend geheel van regels met betrekking tot de manier waarop beleidsparticipatie wordt vorm gegeven in een specifieke context. Een systeem van beleidsparticipatie is telkens sterk afhankelijk van het bestuurlijk-democratisch bestel. Zo onderscheiden we vier basismodellen van democratie, op basis van het onderscheid tussen indirecte en directe democratie en tussen aggregatieve en deliberatieve democratie. In een indirecte of representatieve democratie verkiezen burgers vertegenwoordigers, terwijl in een directe democratie de burgers zelf de beslissingen nemen, zonder een rol voor tussenpersonen. In een aggregatieve democratie worden beslissingen genomen door de meerderheid, en staat het 'tellen' (50% +1) voorop, terwijl in een deliberatieve democratie consultatie, deliberatie en overleg wordt benadrukt, met de bedoeling een zo breed mogelijke overeenstemming te vinden (Hendriks, 2006).

Deze modellen van democratie zijn te linken aan vier systemen van beleidsparticipatie:

- de penduledemocratie (een klassiek voorbeeld is het Verenigd Koninkrijk) combineert indirecte democratie en aggregatieve democratie;
- de consensusdemocratie (klassieke voorbeelden zijn België en Nederland) combineert indirecte en deliberatieve democratie;
- de kiezersdemocratie combineert directe en aggregatieve democratie;

- de participatiedemocratie combineert directe en aggregatieve democratie.

Van deze laatste twee direct-democratische modellen zijn er geen voorbeelden te vinden op nationaal niveau, enkel op lokaal niveau.¹ Praktijken van directe democratie komen dan ook meer voor op het lokale niveau.

	Aggregatief (tellen)	Deliberatief (praten)
Indirect	Penduledemocratie (typisch: schriftelijke consultaties)	Consensusdemocratie (typisch: maatschappelijk adviesraden)
Direct	Kiezersdemocratie (typisch: referendum)	Participatiedemocratie (typisch: volksvergaderingen)

Belangrijk is dat verschillende vormen van beleidsparticipatie dominant zijn in de vier democratieën. Zo werd traditioneel veel gewerkt met het rondsturen van green en white papers in het Verenigd Koninkrijk waar burgers en organisaties individueel en schriftelijk op konden reageren, terwijl (semi-)geïstitutionaliseerde adviesraden waarin maatschappelijke organisaties hun mening konden geven over het overheidsbeleid een typisch kenmerk zijn van consensus democratische regimes. Belangrijk verschil hier is dat bij adviesraden er tevens ruimte is voor overleg en consensusvorming tussen organisaties onderling, vooraleer een beleidsadvies aan de overheid wordt afgeleverd, terwijl bij schriftelijke consultaties dit overleg er niet is, maar de interactie rechtstreeks met de overheid is.

Typische vormen voor de kiezersdemocratie zijn referenda en opiniepeilingen, terwijl volksvergaderingen en wijkbudgetten dan weer sterk sporen met de participatiedemocratie.

In consensus-democratische systemen zoals de onze zijn maatschappelijke adviesraden traditioneel een dominante vorm. Bovendien zijn deze vormen sterk geïstitutionaliseerd in de besluitvorming, in vergelijking met meer pluralistische systemen zoals het Verenigd Koninkrijk. Zo zijn beleidsmakers bijvoorbeeld verplicht om advies te vragen aan de adviesraad. Ook moment en manier waarop de advisering dient plaats te vinden is typisch sterk gereguleerd. Zoals we verder nog zullen bespreken hebben dergelijke sterk geïstitutionaliseerde vormen een aantal voordelen, maar ook een aantal nadelen.

1.3.2 Het vernieuwen en bijmengen van vormen van beleidsparticipatie

Internationaal kan worden vastgesteld dat vaak wordt geëxperimenteerd met ‘innovatieve’ vormen van beleidsparticipatie. Hiermee bedoelen we in de eerste plaats dat deze vormen niet typisch zijn voor het ‘eigen’ democratische bestel. Zo wordt zowel in de pendule- als in de consensusdemocratie meer en meer geëxperimenteerd met directe vormen van beleidsparticipatie (opiniepeilingen, deliberatieve fora, wijkbudgetten, ...).

Het vertrekpunt hiervoor is doorgaans de kritiek op het ‘eigen’ systeem, waarbij bijvoorbeeld wordt aangevoeld dat meer indirecte vormen van vertegenwoordiging moeten aangevuld worden met directe vormen, dat dialoog en overleg in beperkte kring moet aangevuld worden met de opinie van grotere aantallen mensen, of dat de mening van maatschappelijke vertegenwoordigers moet aangevuld worden met de kennis van wetenschappelijke experts. Voorbeelden zoals de G1000 in eigen land illustreren dit, maar ook de roep om een ‘verkozen’ burgemeester kan gezien worden als kritiek op het eigen democratisch systeem. Ook op lokaal vlak zijn er voorbeelden zoals de wijkbudgetten of interactieve planningsinitiatieven die er bijvoorbeeld toe moeten bijdragen dat burgers meer

¹ Zo heeft California wel wat kenmerken van de kiezersdemocratie, met o.a. referenda, recall (bestuurders kunnen tot aftreden worden gedwongen door een meerderheid van de stemmen in een volksstemming), consumer surveys, enz. De Braziliaanse stad Porto Alegre, bekend van zijn participatieve budgetten, vertoont dan weer heel wat kenmerken van de participatiedemocratie, zij het binnen een indirect-democratisch kader (Hendriks, 2006).

betrokken worden bij het lokale beleid. Zo experimenteert Antwerpen reeds enkele jaren met een vorm van participatieve budgettering.

Dit ‘bijmengen’ (Hendriks, 2006) met nieuwe vormen van beleidsparticipatie brengt echter wel het risico van bestuurlijke en democratische ‘drukte’ met zich mee aangezien de ‘oude’ vormen vaak blijven bestaan.

Bestuurlijke druk verwijst dan in de eerste plaats naar het gegeven dat allerlei vormen van participatie naast elkaar bestaan, wat overlap en allerlei onduidelijkheden met zich mee brengt. Welke beleidsarena’s zijn er? Welke participatievormen zijn dominant? Welke wegen door in de besluitvorming? De risico’s op overlap, op slechte afstemming van verschillende initiatieven op elkaar is zeker niet onbestaande. In het geval van participatieve begrotingen is de vraag bijvoorbeeld in hoeverre er overlap is tussen overleg en discussie in diverse beleidsarena’s. Wordt het werk niet door verschillende actoren opnieuw gedaan? Zijn er duidelijke taakafbakeningen? Is iedereen hiervan op de hoogte? In tijden van budgettaire krapte zijn slechte afspraken en overlap zeker te mijden.

Tegelijkertijd is er sprake van *democratische druk*, wat benadrukt dat vormen van participatie worden geïntroduceerd die passen in andere democratische systemen, die eigenlijk systeem-vreemd zijn. Dit kan bijvoorbeeld vragen opwerpen naar de verhouding tussen indirecte en directe democratie. Wie beslist? Wat is de rol van verkozen vertegenwoordigers? Hoe ‘zwaar’ weegt de stem van ‘een’ burger? Om opnieuw te verwijzen naar het voorbeeld van participatieve budgetten: in hoeverre kan een college van burgemeester en schepenen zich er (vrijwillig?) toe verbinden om het voorstel van begroting over te nemen? Kan dat wel in een indirect democratisch systeem? Hoe zit het dan met verantwoordelijkheden en het afleggen van verantwoording?

Wanneer we ‘nieuwe’ vormen in een bestaand systeem inbrengen, dan moeten we met deze vragen rekening houden.

1.4 Een verklarend model voor beleidsparticipatie

1.4.1 Drie basisverklaringen voor (ongelijke) beleidsparticipatie

In dit deel gaan we in op factoren die maken dat mensen al dan niet participeren aan beleid. Eerst schetsen we een algemeen model, daarna spitsen we dit toe op de doelgroep van dit onderzoek. Het is natuurlijk belangrijk om zicht te hebben op deze factoren, zodat er bij de vormgeving van de beleidsparticipatie rekening mee wordt gehouden.

We hebben beleidsparticipatie gedefinieerd als het geheel van activiteiten die de intentie of het effect hebben overheidsbeleid te beïnvloeden. Net zoals de bredere begrippen burgerparticipatie en politieke participatie, is beleidsparticipatie ongelijk verdeeld. Niet iedereen participeert evenveel. We vertrekken van het ‘Civic Voluntarism Model’ van Verba et al. (1995) dat de voornaamste verklaringen voor politieke participatie (inclusief beleidsparticipatie) bundelt, en bespreken daarna welke groepen minder participeren en waarom (zie ook Mariën, 2012).

1.4.1.1 Middelen

Een eerste belangrijke factor voor politieke participatie zijn de middelen waarover iemand beschikt, zijn of haar ‘resources’. Dit gaat om objectieve middelen zoals tijd, geld, vaardigheden. Participatie vraagt een zekere tijdsinvestering en vaak ook financiële kosten (vervoer, lidgeld, ...). Het effect van tijd is niet lineair maar eerder curvi-lineair: een te hoge tijdsdruk leidt tot lage participatie, maar

omgekeerd werkt een lage tijdsdruk eveneens remmend (Hustinx, 2012). Participatie vergt ook cognitieve en sociale vaardigheden, zoals in groep kunnen werken, kunnen communiceren, kritisch zijn, enz. Ook meer subjectieve factoren zoals ‘persoonlijke effectiviteit’ spelen een rol.

1.4.1.2 Motivatie

Een tweede factor is motivatie en deze omvat ook psychologische variabelen zoals politieke interesse of politieke machteloosheid. Bij een analyse van Nederlandse ‘niet-insprekers’ - mensen die typisch niet deelnemen aan inspraakmogelijkheden zoals hoorzittingen en openbaar onderzoek - werden onvoldoende betrokkenheid en kennis als belangrijkste oorzaken van het niet-inspreken benoemd (VROM, 2010). Het gaat daarbij niet alleen om de feitelijke impact van (mogelijk) beleid maar ook om de gepercipieerde impact. In hoeverre voelen mensen zich betrokken? Hoe belangrijk is het thema voor hen?

1.4.1.3 Netwerken

Een derde factor betreft de netwerken waartoe je behoort. ‘Gevraagd’ worden is een van de belangrijkste redenen voor politieke participatie. Mensen die reeds actief zijn in een aantal netwerken, zullen sneller gevraagd worden voor andere netwerken. Er is sprake van een ‘cumulatiologica’ (Hooghe et al, 2001).

Het belang van de drie factoren is afhankelijk van het type politieke participatie en ze zijn ook niet onafhankelijk van elkaar. Zo hangen netwerken (en ‘gevraagd worden’) samen met motivatie en middelen (Mariën, 2012).

Terwijl deze drie factoren zich eerder situeren op het individuele niveau, kunnen ook een aantal factoren op een hoger niveau gesitueerd worden. Een belangrijk concept hier is de ‘political opportunity structure’ (Tilly, 1978). Een open systeem met veel ‘aanspreekpunten’ (lees: mogelijkheden voor participatie) stimuleert participatie, terwijl een gesloten systeem het moeilijker maakt om voorkeuren en eisen op het politieke niveau te brengen. Een gesloten systeem zou met name niet-geïnstitutionaliseerde vormen van participatie bevorderen (protestbewegingen). Zo zal de ene gemeente bijvoorbeeld heel wat mogelijkheden aanbieden aan de burger om in interactie te gaan met het bestuur, via adviesraden, open bijeenkomsten, mogelijkheden tot overleg met schepenen en burgemeester, terwijl in een andere gemeente de interactiemogelijkheden worden beperkt tot de strikt noodzakelijke of verplichte. In de tweede situatie zal er in principe sneller tot protest worden over gegaan.

Algemeen kunnen we dus stellen dat een open systeem met veel mogelijkheden en kansen voor participatie en waarbij er sprake is van voldoende middelen, motivatie en netwerken op individueel niveau, zal bijdragen tot beleidsparticipatie. We kunnen nog aanvullen dat zowel de mogelijkheden als de bereidheid tot beleidsparticipatie zal toenemen op het lokale niveau. Zoals er ook meer vertrouwen is in het lokale bestuur, zo is de ook de betrokkenheid bij het lokale beleid groter.

Zoals gezegd is in de praktijk participatie niet gelijk verdeeld. Sommige groepen zijn geneigd meer deel te nemen, en doen dat op een meer intensieve manier. Uit de participatieliteratuur weten we dat de typische deelnemer aan overheidsgeïnitieerde participatie, de blanke, hoger opgeleide man is van middelbare leeftijd (Mariën, 2012). Onderzoek wijst op het bestaan van ongelijkheid in politieke burgerparticipatie op basis van onder andere nationaliteit, socio-economische status, gender en leeftijd (Mariën, 2012). De belangrijkste determinant is socio-economische status: door hun opleiding ontwikkelen mensen vaardigheden, hebben ze meer kans op een hoger inkomen en om gevraagd te worden deel te nemen.

Zijn minder geïnstitutionaliseerde, meer ad hoc vormen van participatie gekenmerkt door dezelfde ongelijkheid? Recent onderzoek wijst alvast uit dat dergelijke vormen van politieke participatie (bijvoorbeeld facebookgroepen, betogingen, petities), mogelijk omdat ze meer ad hoc, individueel zijn en een minder langdurig engagement vragen, een aantal van deze ongelijkheden kunnen tegengaan. Vrouwen en jongeren participeren zelfs meer dan mannen en ouderen in deze vormen (Mariën et al, 2010). Niet-geïnstitutionaliseerde vormen slagen er echter niet in lager opgeleiden beter te bereiken (Mariën, 2012).

1.4.2 Drie basisverklaringen voor (ongelijke) beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst

Aangezien beleidsparticipatie een vorm van politieke participatie is, kunnen we ervan uitgaan dat de eerder geschetste factoren ook spelen bij de beleidsparticipatie van bepaalde specifieke doelgroepen. In wat volgt willen we dan ook wat specifiek ingaan op de drempels ten aanzien van beleidsparticipatie voor personen van buitenlandse herkomst.

Een eerste vaststelling daarbij is dat er weinig onderzoek in Vlaanderen bestaat dat voor die bevolkingsgroep de drempels tot beleidsparticipatie nagaat. Internationaal onderzoek (zoals Martiniello, 2005) wijst er wel op dat de barrières voor beleidsparticipatie bij die bevolkingsgroep ook grotendeels terug te brengen zijn tot de eerder vermelde drieslag: *middelen*, *motivatie* en *netwerken*. We overlopen ze even en geven aan in welke aspecten en hoe deze punten anders zijn dan bij personen van binnenlandse herkomst.

1.4.2.1 Middelen

Het beschikken over de nodige financiële middelen, tijd, kennis en vaardigheden vormt een belangrijke voorwaarde voor beleidsparticipatie. Op het vlak van de financiële middelen weten we dat de inkomenspositie van personen van buitenlandse herkomst niet identiek is aan die van personen van binnenlandse herkomst. Globaal genomen kennen mensen van buitenlandse herkomst gemiddeld gezien minder goede materiële levensomstandigheden dan Belgen geboren in België. Financieel het kwetsbaarst zijn de Belgen van niet-Europese herkomst en niet-EU burgers. Gegevens van de EU-SILC survey maken bijvoorbeeld duidelijk dat het mediaan jaarinkomen tussen Belgen en niet-EU-burgers in Vlaanderen iets meer dan 10 000 euro verschilde in 2013. Tussen Belgen geboren in België en Belgen geboren buiten de EU, is het verschil iets kleiner maar nog steeds beduidend (bijna 9 000 euro) (Van den Broucke et al, 2015, p 202). Een analyse op niveau van de landen van herkomst toont aan dat vooral personen van Marokkaanse en Turkse herkomst kwetsbaar zijn voor aspecten van armoede (op het vlak van huisvesting, financiële stress en beperkte financiële middelen) (Bral et al, 2011). Op basis van gegevens van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (2013) blijkt de werkloosheidsgraad (werkzoekenden met werkloosheidsuitkering, wachttuitkering en overbruggingsuitkering) bij deze groepen ook hoger dan andere bevolkingsgroepen van buitenlandse herkomst (Van den Broucke et.al, 2015, p. 163). De zogenaamde gekleurde armoede hangt ook vast aan leeftijd. Oudere mensen zijn doorgaans minder kapitaalkrachtig dan jongere. Dat maakt dat vooral die subpopulaties (Belgen van niet-Europese afkomst en niet-EU-burgers, en dan vooral Marokkanen, Turken en ouderen) meer dan anderen zich financieel gehinderd kunnen weten om tot beleidsparticipatie te komen.

Een meting van de mogelijk te besteden tijd bij personen van buitenlands herkomst is niet voor handen. Onderzoek naar tijdsbesteding in Nederland wijst wel uit dat hoewel er verschillen zijn in tijdsbesteding tussen allochtonen en autochtonen, die verschillen gemiddeld minder groot zijn dan vaak wordt aangenomen (van den Broeck & Keuzenkamp, 2008). Al zijn er wel specifieke groepen die zich door tijdsgebrek gehinderd kunnen voelen om aan beleidsparticipatie te doen. Zo haalt Quintelier (2009) aan dat van sommige jonge vrouwen uit minderheidsgroepen wordt verwacht dat ze vrij

vroeg zorgende en huishoudelijke taken opnemen, wat hun mogelijkheden tot politieke burgerparticipatie kan drukken.

Wat betreft kennis en vaardigheden hebben we enkel zicht op enkele indirecte determinanten, zoals de scholingsgraad. Onderzoek toont een relatief hoge ongekwalificeerde uitstroom bij allochtone jongeren in Vlaanderen (Glorieux et al, 2008). Verklarende factoren daarbij zijn de latere intredeleeftijd (vooral bij personen van Turkse en Noord-Afrikaanse afkomst), het opleidingsniveau van de vader, het al of niet geboren zijn in België en het al of niet Nederlands spreken. Dat laatste aspect - het al dan niet taalvaardig zijn in het Nederlands - beïnvloedt vooral bij meisjes de lagere scholingsgraad en hogere drop-out. Daarnaast is een beperkte taalvaardigheid natuurlijk ook een element dat een directe barrière kan vormen voor beleidsparticipatie. Door het niet of gebrekkig beheersen van de Nederlandse taal kunnen mensen van buitenlandse herkomst zich belemmerd weten in hun deelname aan bijvoorbeeld debatten, focusgroepen, adviesraden, petities, enz.

Een laatste specifiek middel waarover personen van buitenlandse herkomst vaak minder beschikken is de kennis over het politieke functioneren van het land (Martiniello, 2005). Ook deze bron correleert natuurlijk met het hebben van de nodige talige vermogens.

1.4.2.2 Motivatie

De deelname aan niet-geïstitutionaliseerde vormen van politieke participatie ligt in Vlaanderen, in vergelijking met andere Europese landen, vrij hoog. Met niet-geïstitutionaliseerde vormen van politieke participatie bedoelen we: het tekenen van petities, het deelnemen aan demonstraties, het contacteren van media om de mening te uiten, het deelnemen aan een politiek forum op internet of het lidmaatschap van actie- of bewonersgroepen. In 2010 zei 32% van de Vlamingen ouder dan 18 jaar minstens één van deze activiteiten in het voorbije jaar te hebben gesteld. Gezien de lage drempel is vooral het tekenen van een petitie daarbij veruit het meest populair (een participatiegraad van 27%) (Bral et al, 2011).

De deelname aan geïstitutionaliseerde vormen van politieke participatie bij personen van buitenlandse herkomst haalt niet steeds hetzelfde peil als dat van personen van binnenlandse herkomst. Zo gebruiken EU-burgers hun gemeentelijk stemrecht minder dan verwacht (Jacobs, et al. 2002a). Bij niet-geïstitutionaliseerde vormen van politieke burgerparticipatie is dat onderscheid minder merkbaar. Specifieke groepen van buitenlandse herkomst, zoals Turken en Marokkanen, lijken niet significant minder te participeren dan Belgen (Jacobs et al, 2002b; Quintelier, 2009). De mate waarin personen van buitenlandse herkomst geïnteresseerd zijn in politiek en overheidsbeleid en hun wil om die te beïnvloeden is doorgaans afhankelijk van meerdere factoren. Hun gevoel van betrokkenheid bij zowel het land waarin zij wonen als bij het land van herkomst, beïnvloedt de drive tot beleidsparticipatie (Martiniello, 2005). Zo kan het zijn dat als etnische minderheden zich weinig of niet gerepresenteerd voelen in het politieke bedrijf van het land daardoor ook weinig betrokkenheid voelen en weinig interesse hebben om dat politieke bedrijf te beïnvloeden (Purdam et al, 2002). Algemeen is het zo dat hoe sterker de politieke representatie van minderheden, des te groter de bereidwilligheid van die groepen is om hun opinies en verzuchtingen mee te delen aan politici alsook om via beleidsparticipatie het overheidsbeleid te beïnvloeden (Leighley, 2001).

Andere aspecten die van invloed zijn op de motivatie om tot beleidsparticipatie te komen, zijn: de eigen politieke ideeën en waarden, het feit of personen hun aanwezigheid in het land als tijdelijk dan wel permanent beschouwen, alsook de eigen ervaringen met politiek. Bij dat laatste aspect behoort ook de eventuele beleidsparticipatie in het land van herkomst (Martiniello, 2005). Er kan aangenomen worden dat personen afkomstig uit een land waar geen democratische inspraak wordt gestimuleerd of zelfs geduld, ook in Vlaanderen niet meteen vaardig beleidsparticipatief zullen zijn.

1.4.2.3 Netwerken

Het is vanzelfsprekend dat personen van buitenlandse herkomst in vele gevallen andere netwerken hebben dan personen van binnenlandse herkomst. Zeker etnische minderheidsgroepen hebben vaak ‘alternatieve’ netwerken (Quintelier, 2009). Ten gevolge van bijvoorbeeld ‘eigen’ tv-kanalen of verenigingen specifiek gericht op de eigen etnisch-culturele groep, beschikken ze over een ander sociaal kapitaal (Martiniello, 2005; Quintelier, 2009). Dit zorgt ervoor dat de interesse in de beïnvloeding van politiek en beleid ook anders kan zijn. Het is niet zo dat mensen met een andere etnische identiteit of mensen die een sterker verwantschap kennen met een specifieke etnisch-culturele groep automatisch minder beleidsparticipatie vertonen. Een duidelijke etnische identiteit kan mensen zelfs net aanzetten tot een sterke beleidsparticipatie met het oog op het versterken van de positie van de eigen etnie. Of anders gezegd: hoe hechter de etnische gemeenschap, hoe groter eigenlijk de kans op beleidsparticipatie (Berger et al, 2001). Tegelijk kan een (te) sterk terugplooiën op de eigen etnische gemeenschap ook mensen afsluiten van beleidsparticipatie (Quintelier, 2009). Het kan dus beide kanten uit. Een beleid dat netwerken van etnische minderheden institutionaliseert, lijkt alleszins een hefboom te vormen voor een sterkere beleidsparticipatie bij die groepen (Berger et al, 2001).

Onderzoek bij jongeren van buitenlandse herkomst toont verder aan dat de intensiteit van de beleving van een groepsgevoel (groepsidentiteit) een belangrijke accelerator is voor beleidsparticipatie. Het kan daarbij zowel gaan om het zich identificeren met een groep van mensen met eenzelfde etnisch-culturele achtergrond (Fennema & Tillie, 1999) als om mensen met een andere achtergrond (Quintelier, 2009). Anders geformuleerd: onder jongeren blijkt het hebben van een hecht maar etnisch-cultureel divers netwerk een ook een voorspeller van beleidsparticipatie.

De aspecten die we tot nu toe bekeken (middelen, motivatie, netwerken) zijn feitelijke kenmerken verbonden aan de bevolkingsgroepen van personen van buitenlandse herkomst. Om een volledig beeld te krijgen van de drempels voor beleidsparticipatie, mogen we naast de groepseigen kenmerken ook het beleid zelf niet vergeten. In welke mate trekt het overheidsbeleid zelf de beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst op gang? In welke mate is het beleidssysteem dus ‘uitnodigend’ voor beleidsparticipatieve acties? We gebruikten hiervoor eerder al de term ‘political opportunity structure’. Het gaat met betrekking tot personen van buitenlandse herkomst om vragen als: Hoe gecentraliseerd is het overheidsbeleid? In hoeverre mobiliseren politieke instellingen en overheids campagnes rechtstreeks personen van buitenlandse herkomst? Zijn de historische, economische en culturele kenmerken van het land dermate dat ze personen van buitenlandse herkomst actief oproepen om aan het beleid deel te nemen? enz. (Barrett & Brunton-Smith, 2014).

1.5 Wat maakt beleidsparticipatie succesvol? Over doelstellingen en hoe ze te meten

Wanneer kunnen we beleidsparticipatie succesvol noemen? Als er veel mensen betrokken zijn geweest? Als er nieuwe ideeën zijn ontwikkeld? Als er invloed op het beleid is geweest? Als de deelnemers nieuwe kennis en vaardigheden ontwikkeld hebben? De maatstaven om het succes van beleidsparticipatie af te meten, zijn sterk gerelateerd aan het perspectief dat wordt gehanteerd. Naast een beleidswetenschappelijk perspectief kan ook onder meer geëvalueerd worden vanuit een sociologisch, juridisch, politicologisch en bestuurskundig perspectief. We schetsen deze perspectieven en de ermee samenhangende doelstellingen kort en de maatstaven die ze hanteren. We brengen de verschillende maatstaven daarna overzichtelijk samen. De selectie van participatievormen zal mee bepaald worden door de specifieke doelstellingen die worden nagestreefd.

Ten eerste is er het *beleidswetenschappelijk perspectief* dat focust op de relatie van participatie met de beleidsontwikkeling. Participatie wordt dan niet zozeer gezien als een goed op zich maar wel als iets dat een bijdrage kan leveren aan iets anders, namelijk beleid. De afbakening van het begrip participatie

wordt sterk ingevuld vanuit die finaliteit en ook de verwachtingen ten aanzien van participatie zijn daarop terug te brengen. Als we bijvoorbeeld kijken naar de belangrijkste doelstellingen in de beleidspraktijk dan is de top drie: draagvlak, inhoudelijke verrijking en het verhogen van de democratische legitimiteit (Koppenjan & Klijn, 2004). De focus ligt duidelijk op de bijdrage die participatie kan leveren aan een beter (d.w.z. breder gedragen, inhoudelijk sterker en meer legitiem) beleid. Het verhogen van de democratische legitimiteit heeft betrekking op het rechtstreeks betrekken van burgers bij de beleidsontwikkeling. Deze doelstelling is echter vaak afwezig of ondergeschikt aan de andere twee.

Ten tweede, het *sociologisch perspectief* benadrukt de bijdrage die participatie levert aan de samenleving. Twee vraagstukken staan centraal. Ten eerste het vraagstuk van sociale ongelijkheid, ofwel de mate waarin zich sociaaleconomische verschillen en uitsluitingen manifesteren op de verschillende maatschappelijke domeinen. Ten tweede het orde- of cohesievraagstuk, of de vraag wat samenlevingen bijeenhoudt, en hoe in de samenleving orde en samenhang tot stand komen. Een centraal aspect hierbij is de actieve betrokkenheid van individuen bij de samenleving. Gecombineerd kan verwacht worden dat samenlevingen waarin individuen volwaardig en actief participeren, ook beter geïntegreerd zijn en beter functioneren (Hustinx, 2012). Het succes van beleidsparticipatie kan dan ook afgemeten worden aan de bijdrage ten aanzien van sociale ongelijkheid en sociale cohesie. In welke mate is er sprake van gelijke toegang tot vormen van beleidsparticipatie? Zijn er bepaalde groepen die minder of net meer deelnemen? In welke mate draagt beleidsparticipatie bij aan de ontwikkeling van burgerzin, van sociaal kapitaal, enz. Of, zorgt ze net voor een erosie ervan?

Ten derde, het *politologisch perspectief* zal typisch de nadruk leggen op politieke invloed. We verwijzen opnieuw naar de definitie van politieke participatie door Verba et al. (1995): “een activiteit die de intentie of het effect heeft overheidsactie te beïnvloeden” (p. 38). Terwijl participatie vanuit een dergelijke invalshoek als inherent waardevol wordt beschouwd omwille van het republikeins ideaal van de participerende burger, wordt de nadruk gelegd op participatie als instrumenteel waardevol, met name als middel om politieke invloed te verwerven. Activiteiten die typisch gevat worden onder deze definitie hebben te maken met verkiezingen, demonstraties, petities, partijlidmaatschap, boycot, enz. Beleidsparticipatie kan vanuit dit perspectief opgevat worden als in eerste instantie een manier van mensen en groepen om invloed uit te oefenen. Net als in de sociologie is er heel wat aandacht voor ongelijkheid in participatie. Zo wordt gekeken naar de (sterke) relatie tussen politieke participatie en factoren zoals inkomen, opleidingsniveau, geslacht, leeftijd, etniciteit en religie. Echter, ook binnen de politicologie worden vragen gesteld over de afbakening van het begrip, aangezien de expressieve functie van participatie (het zich uiten en ontplooiën) bij heel wat van deze activiteiten voor veel deelnemers meer prominent aanwezig is dan de ambitie het beleid te beïnvloeden (Mariën, 2012).

Ten vierde is er het *juridisch perspectief*. Waar bij het politicologisch perspectief invloed vaak centraal staat, en de spanning tussen zij die via participatie meer in staat zijn invloed uit te oefenen en zij die dat minder kunnen, wordt bij een juridisch perspectief vertrokken van het spanningsveld tussen participatie en de principes van de democratische rechtsstaat. In welke mate is participatie verenigbaar met die principes? De kern van de rechtsstaat is de binding van de staat aan de regels van het recht met het oog op het vermijden van willekeurige machtsuitoefening door de staat. De overheid kan slechts beslissingen nemen in het raam van rechtsregels waarbij machten en verantwoordelijkheden zijn bepaald. De staat moet een aantal procedurele modaliteiten in acht nemen bij het uitwerken van zijn rechtshandelingen, zoals zorgvuldigheid, transparantie, hoorplicht, en dergelijke. Die modaliteiten zijn substantiële vormvereisten, de miskening ervan leidt tot onwettigheid van de uiteindelijk genomen beslissing (Lanckswaert, 2009). Typische voorbeelden van een dergelijk perspectief op participatie zijn geproceduraliseerde inspraakvormen zoals informatievergaderingen en openbaar onderzoek. Burgers moeten correct geïnformeerd worden, de kans krijgen hun belang tot uitdrukking

te brengen, de overheid moet onder meer de nodige aandacht schenken aan het motiveren van de gemaakte keuzes, enz.

Er is ook een duidelijk spanningsveld tussen democratie en participatie, vanuit het juridisch perspectief. In een representatieve democratie wordt de macht niet door, maar namens het volk uitgeoefend door verkozen vertegenwoordigers, die op geregelde tijdstippen verantwoording verschuldigd zijn aan de kiezers. Terwijl meer directe vormen van participatie aan het beleid enerzijds kunnen gezien worden als een verfijning op de representatieve democratie, zijn er anderzijds een aantal knelpunten, die onder meer betrekking hebben op gelijkheid, openbaarheid, verantwoording, enz. Wie kan er (niet) deelnemen? In welke mate hebben bepaalde groepen (meer) toegang? De vraag die dan wordt gesteld is in hoeverre een meer intensieve participatie van de burger verenigbaar is met de fundamentele waarden van de democratische rechtsstaat (Schram, 2012)?

Ten slotte, zal het *bestuurskundig perspectief* de nadruk leggen op het belang van participatie in een context van wederzijdse afhankelijkheid tussen overheids- en niet-overheidsactoren. De overheid kan het niet (meer) alleen en is om succesvol beleid te realiseren in sterke mate afhankelijk van andere partijen. Participatie past dan in een overgang van government naar governance, van verticale en hiërarchische naar meer horizontale en coöperatieve vormen van sturing. Het gaat dan om ‘multipartijensamenwerking’, waarbij de actoren samen een probleemdomen definiëren en samen verantwoordelijk zijn voor de oplossing ervan. De vraag die hier wordt gesteld, is de mate waarin er succesvolle partnerships zijn ontwikkeld en of de beleidsparticipatie bijdraagt aan een vlottere, betere beleidsuitvoering.

Hoewel er nog meer perspectieven mogelijk zijn, bieden deze vijf alvast een blik op de verschillende mogelijke doelstellingen van beleidsparticipatie en op mogelijke maatstaven om het succes ervan af te meten. We voegen in het overzicht hieronder nog de doelstelling ‘bewustmaking en informatie-verstrekking’ toe. In sommige gevallen kan dit een belangrijke, zij het secundaire doelstelling zijn. Op het verschil tussen primaire en secundaire doelstellingen komen we zo meteen nog terug.

Doelstelling beleidsparticipatie	Mogelijke maatstaven van succes beleidsparticipatie
Bewustmaking en informatie verstrekking	Mate waarin betrokkenen zich bewust zijn van en kennis hebben van een beleidsproblematiek
Draagvlak meten	Zicht op mate en aard van steun ten aanzien van het beleid
Draagvlak verwerven	Bijdrage aan mate en aard van steun ten aanzien van het beleid
Inhoudelijke verrijking/informatie verwerven	Aantal en mate van innovatie van gegenereerde informatie en ideeën
Democratische legitimiteit	Aantal burgers dat rechtstreeks mee beleid kan ontwikkelen
Gelijkheid	Mate waarin alle (groepen) betrokkenen hebben kunnen deelnemen aan of invloed gehad hebben op beleid
Sociale cohesie	Mate waarin er sprake is van de ontwikkeling van vertrouwen, burgerlijke waarden, competenties en vaardigheden bij de betrokkenen
Invloed	Mate van impact en doorwerking van perspectieven en ideeën die zijn ontwikkeld tijdens de beleidsparticipatie op het uiteindelijke beleid
Behoorlijk bestuur	Mate waarin procedurele modaliteiten zijn gerespecteerd (zorgvuldigheid, transparantie, hoorplicht, motivering, ...)
Samenwerking/uitvoering bevorderen	Mate waarin er samenwerkingsverbanden zijn ontwikkeld of andere manieren ontwikkeld waarop de beleidsuitvoering is verbeterd

Bij meer traditionele vormen van inspraak zoals hoorzittingen en openbaar onderzoek staan doelstellingen zoals informatieverstrekking en behoorlijk bestuur voorop. Bij een initiatief als de G360 waarbij met 360 Genkenaars werd gebrainstormd over de toekomst van hun stad en die als input diende voor de lokale meerjarenplanning, was de doelstelling inhoudelijke verrijking dan weer erg belangrijk. Tegelijkertijd droeg het initiatief bij aan de democratische legitimiteit bij de totstandkoming van de meerjarenplanning. Bovendien wenste de initiatiefnemers ook een zo representatief mogelijk staal van de Genkse bevolking te betrekken, wat dan weer bijdraagt aan een gelijke toegang tot het beleid.

Met beleidsparticipatie kunnen dus (tegelijkertijd) verschillende doelstellingen worden nagestreefd. In concrete situaties kan er sprake zijn van primaire en secundaire doelstellingen vanwege de initiatiefnemer(s).

Uit de praktijk blijkt echter dat bij de concrete inrichting van beleidsparticipatie de aandacht sterk gaat naar doelstellingen rechtstreeks gerelateerd aan beleidsontwikkeling, met name draagvlak en inhoudelijke verrijking. Aspecten die minder rechtstreeks te verbinden zijn met beleid, zoals bijdragen aan sociale cohesie, burgers invloedschansen geven, bijdragen aan de democratische legitimiteit door meer mensen toegang te geven tot beleidsvorming, enz. krijgen beduidend minder aandacht (Van Damme, 2012b).

Vanuit het perspectief van de beleidsmakers is het natuurlijk niet onlogisch dat er vooral wordt ingezet op doelstellingen die rechtstreeks gerelateerd zijn aan (beter) beleid. In sommige situaties kan een initiatie nemende overheid er echter toch voor opteren om ook actief in te zetten op andere doelstellingen, zoals het verhogen van de sociale cohesie of het bevorderen van de sociale gelijkheid. Dergelijke doelstellingen kunnen bijvoorbeeld in secundaire orde worden meegenomen. Wanneer bepaalde groepen burgers bijvoorbeeld systematisch minder deelnemen aan de besluitvorming, dan is dit vanuit democratisch perspectief problematisch. Bovendien kunnen sommige primaire doelstellingen zoals draagvlak pas gerealiseerd worden als secundaire doelstellingen (zoals bewustwording en de ontwikkeling van een bepaalde mate van wederzijds vertrouwen) zijn gerealiseerd.

Tot slot is het nog belangrijk te vermelden dat de verschillende betrokkenen verschillende doelstellingen zullen hanteren. Terwijl bijvoorbeeld de initiatiefnemer van de beleidsparticipatie op zoek is naar innovatieve ideeën en naar steun, zullen deelnemers bijvoorbeeld vooral belang hechten aan de mate waarin ze invloed kunnen uitoefenen op het beleid. Bij de selectie van participatievormen dient hier ook rekening mee gehouden te worden.

1.6 Vormen van beleidsparticipatie: classificatie en voor- en nadelen

1.6.1 Inleiding

Op basis van (een of meerdere) doelstellingen die worden nagestreefd met de beleidsparticipatie, en rekening houdend met de beleidscontext, zullen er een of meerdere participatietechnieken ingezet dienen te worden. We ontwikkelen een matrix met verschillende technieken van beleidsparticipatie en hun belangrijkste kenmerken. Uit deze technieken zal een keuze gemaakt worden. Bij de ontwikkeling van deze matrix kunnen we onder meer voortbouwen op het model van Loyens en Van de Walle (2006) en Gelders et al. (2009) maar ook op allerlei handleidingen voor burgerparticipatie en interactief beleid (Van Damme, 2013; VROM, 2010; Slocum, 2007). Er bestaan ook online tools die ambtenaren moeten helpen bij de selectie van de juiste participatiemethodiek, zoals de participatiewijzer van Pro Demos (www.participatiewijzer.nl).

In wat volgt gaan we eerst in op verschillende criteria die gehanteerd kunnen worden om participatietechnieken te classificeren. Daarna bespreken we op een meer algemeen niveau de sterktes en zwaktes van verschillende manieren om beleidsparticipatie vorm te geven. Hieruit zal blijken dat er vaak gekozen moet worden voor een combinatie van participatietechnieken, zodat verschillende sterktes kunnen gecombineerd en zwaktes afgedekt worden. In een volgend luik (1.7) zullen we dan op basis hiervan dan een eigen matrix ontwikkelen waarmee we tien participatietechnieken indelen en deze technieken in detail zullen bespreken.

1.6.2 Mogelijke criteria om participatievormen te classificeren

Er zijn heel wat criteria die je kan hanteren om de grote diversiteit aan participatietechnieken in kaart te brengen. We schetsen hier eerst een aantal mogelijke criteria. Deze worden niet in orde van belang gepresenteerd. Vervolgens zullen we een keuze van specifieke criteria maken ten behoeve van de matrix.

Graad of intensiteit - participatieladder

Eén van de meest gehanteerde categorisaties is de graad of intensiteit van de participatie. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een opdeling in verschillende ‘trappen’ van participatie (Armstein, 1969; Edelenbos & Monnikhof, 2001). Het model van Pröpper en Steenbeek (1999) onderscheidt de volgende niveaus: *informereren, consulteren, adviseren, coproduceren, meebeslissen*. Het gaat hier in essentie om de richting en intensiteit van de interactie, maar dit wordt soms uitgebreid tot de ‘bestuursstijl’. Hoeveel ruimte laat de overheid aan de maatschappelijke partners? Bij meer intensieve vormen van beleidsparticipatie, zoals coproductie, ligt het zwaartepunt minder bij de overheid en meer bij burgers. De overheid treedt dan ondersteunend op en faciliteert initiatief van onderop. Bij minder intensieve vormen worden maatschappelijke partijen door de overheid geïnformeerd of geconsulteerd.

Er is echter wel wat discussie over het nut van het hanteren van deze participatieladders. Een van de kritieken heeft betrekking op de vraag wat de onderscheidende factor is om een bepaald ‘niveau’ toe te kennen: tweezijdigheid van de interactie, intensiteit ervan, mate van invloed of machtsdeling, ...? Dit is vaak niet duidelijk. Bovendien is er ook kritiek op het normatieve van de ladder: is meer intensieve participatie altijd beter? Niet iedereen is het hier mee eens. Dat neemt niet weg dat de intensiteit vaak wordt gebruikt om verschillende vormen van beleidsparticipatie van elkaar te onderscheiden. Overheden kunnen zich goed vinden in dit soort modellen omdat ze in bepaalde gevallen enkel willen informeren, terwijl ze in andere gevallen input willen, samenwerking nastreven (Van Damme & Brans, 2012).

Systeem van vertegenwoordiging

We onderscheiden rechtstreekse beleidsparticipatie (waarbij mensen voor zichzelf spreken of handelen) van gemedieerde beleidsparticipatie (wanneer vertegenwoordigers spreken of handelen namens anderen). Een dergelijke vertegenwoordiging gebeurt op basis van een formeel of informeel mandaat vanwege de vertegenwoordigde. De vertegenwoordiger is verantwoording verschuldigd aan de vertegenwoordigde. Vertegenwoordiging is gerelateerd aan representativiteit.

Er wordt typisch gewerkt met indirecte beleidsparticipatie wanneer men de standpunten en positie van een of meerdere organisaties wenst te kennen. Wanneer een bepaalde beleids optie bijvoorbeeld gesteund wordt door de organisatievertegenwoordigers, dan wordt ervan uit gegaan dat deze optie ook door de organisaties wordt ondersteund. Bij directe beleidsparticipatie is men vaak in eerste instantie op zoek naar persoonlijke ervaringen, perspectieven of meningen van mensen.

In de praktijk blijkt deze opdeling niet altijd evident, omdat vertegenwoordigers bijvoorbeeld ook uit persoonlijke ervaringen putten, of omdat mensen die in principe enkel voor zichzelf spreken ook actief zijn in organisaties.

Inhoudelijke diepgang

We onderscheiden vormen met een beperkte inhoudelijke diepgang (wanneer er bijvoorbeeld door de deelnemers enkel een selectie kan gemaakt worden uit een aantal beleidsopties) en vormen met een uitgebreide diepgang (wanneer er bijvoorbeeld kan gediscussieerd worden over wat het beleidsprobleem eigenlijk wel is en er verschillende beleidsopties verkend kunnen worden). Uiteraard zijn er ook allerlei tussenvormen.

Bij aanvang van de beleidsontwikkeling (de ‘agenderingsfase’) is er typisch heel wat ruimte om een beleidsprobleem in bepaalde kaders te ‘framen’. Zowel het probleem als mogelijke oplossingen liggen nog niet vast. In latere fasen van de besluitvorming is bijvoorbeeld al wel een analyse van het probleem gemaakt en het probleem afgebakend. Op dat moment zal de inhoudelijke discussie dus niet meer in kunnen gaan op de probleemaafbakening. De discussieruimte wordt beperkter. Voordeel van meer inhoudelijke diepgang en meer discussieruimte is dat betrokkenen in grote mate mee het probleem en mogelijke oplossingen kunnen ‘framen’. Dit kan voor sommige deelnemers essentieel zijn. In andere gevallen willen mensen bijvoorbeeld concrete resultaten in een beperkte tijdspanne. Dan kan een beperkte diepgang (waarbij bijvoorbeeld de discussie gaat over de modaliteiten bij de uitvoering van concrete beleidsacties) aangeraden zijn. Bij de interactieve opmaak van een gezondheidsplan met lokale en bovenlokale ambtenaren en lokale burgers in de historisch met zware metalen vervuilde regio van de Noorderkempen werd bijvoorbeeld geopteerd voor een beperkte diepgang, omdat het aanvoelen van de organisatoren was dat deelnemers niet verder wensten stil te staan bij het probleem, maar concreet aan de slag wensten te gaan met de uitwerking van beleidsacties (Van Damme, 2012b).

Toegang

Wie kan er deelnemen? Er kan sprake zijn van open toegang waarbij iedereen kan deelnemen of van meer gesloten toegang, waarbij deelnemers aan bepaalde criteria moeten voldoen. Deelnemers moeten bijvoorbeeld een bepaald belang hebben, of een zekere expertise. In andere gevallen mogen bijvoorbeeld enkel (bepaalde) vertegenwoordigers deelnemen. Met een gesloten toegang wil men typisch bijdragen aan het verzekeren van expertise en/of representativiteit. In sommige gevallen is er sprake van deelname van overheidsactoren aan de participatie zelf, dus niet als begeleider of als moderator maar als deelnemer. Er zijn ook allerlei tussenvormen mogelijk, wanneer er bijvoorbeeld sprake is van open toegang, maar er extra wordt gecommuniceerd ten aanzien van bepaalde (groepen) mensen om hen aan te zetten deel te nemen.

Afhankelijk van de doelstellingen van de beleidsparticipatie, kan gekozen worden voor een bepaalde manier van toegang. Wanneer gewerkt wordt met open toegang, zonder extra bekendmaking, zullen bepaalde achtergestelde groepen mogelijk minder snel participeren. In een dergelijke situatie zal het beter zijn om deze groepen zo persoonlijk mogelijk uit te nodigen. Terwijl er in principe sprake is van een grote mate van gelijkheid (‘iedereen kan deelnemen’), spelen in de praktijk dus duidelijk een aantal drempels (cf. supra). Een voordeel van het werken met gesloten toegang, is dat dit de organisatoren stimuleert om erg goed na te denken over de motieven voor toegang, en deze relateren aan de doelstellingen van de participatie. Bovendien weten ze op voorhand ook goed wie er zal deelnemen.

Aard van de interactie

Hier kan onder meer gedifferentieerd worden tussen mondelinge en schriftelijke interactie.

In sommige gevallen kunnen ook specifieke, bijkomende (formele of informele) regels gelden. Bij deliberatieve gespreksfora worden bijvoorbeeld typisch regels afgesproken om de kwaliteit van de interactie te bevorderen (luisteren, iedereen aan het gesprek laten deelnemen, macht van het argument, open kaart spelen, enz.). In dat geval worden ook vaak moderators aangesteld die dit moeten bewaken. Zowel bij mondelinge als bij schriftelijke interactie kan er al dan niet de nadruk gelegd worden op de kwaliteit van de interactie (deliberatie). Bij sommige e-fora gelden expliciete interactieregels. Maar ook aggregatie (tellen) kan benadrukt worden, zoals bij een peiling. Bij een opiniepeiling zijn de aantallen belangrijk (tellen) maar er kan ook sprake zijn van deliberatieve opiniepeilingen, waarbij er pas gestemd kan worden, na een periode van discussie en deliberatie.

Schriftelijke interactie (bijvoorbeeld bij schriftelijke consultaties) kan toelaten om een groot aantal perspectieven, visies en informatie te verzamelen, in een relatief korte tijd. Er is echter geen ruimte voor interactie, discussie en overleg. Wanneer bijvoorbeeld de ambitie is om dieper door te discussiëren, voorbij de standpunten en opinies, dan is schriftelijke interactie minder geschikt.

In situaties waarin belangrijke machtsverschillen bestaan, is het soms aangewezen specifieke spelregels te formuleren, zodat deze machtsverschillen het gesprek niet te veel domineren. De interactie laten verlopen volgens deliberatieve regels is dan een mogelijkheid.

Manier van besluitvorming

Besluitvorming kan op een meer open dan wel meer gesloten manier tot stand komen. In het eerste geval wordt gefocust op het bijeenbrengen van zoveel mogelijk ideeën, meningen, ... zonder hierbij een selectie te maken. Bij meer gesloten besluitvorming (zoals we die typisch kennen in adviesstructuren) is er sprake van een fase van selectie. Die selectie kan bijvoorbeeld gebeuren aan de hand van een unanimitéits- of consensusregel. In sommige gevallen kunnen er bij consensus ook minderheidsopinions worden toegevoegd.

Er wordt vaak gewerkt via consensus. Op die manier wordt rekening gehouden met de verschillende visies en opinies. Een nadeel vanuit het perspectief van de beleidsmaker is dan weer dat die verschillen niet meer zichtbaar zijn in het resultaat. Wanneer de bedoeling is zicht te krijgen op de diversiteit aan ideeën en meningen, kan het aan te raden zijn om een open manier van besluitvorming te hanteren.

Transparantie

Beleidsparticipatie kan in mindere of meerdere mate op een transparante wijze verlopen. Er kan bijvoorbeeld telefonisch overleg zijn met de een of andere belangengroep, wat weinig transparant is. Er kan echter ook op een meer systematische wijze participatie gebeuren, waarbij bijvoorbeeld via een publiek toegankelijke website informatie wordt verspreid en ook de reacties van het publiek worden bekend gemaakt alsook de manier waarop hier van overheidswege op gereageerd.

Grootte van de groep

Sommige participatievormen lenen zich beter tot het bereiken van grote aantallen mensen dan andere. Vaste adviesstructuren zijn typisch gekenmerkt door een beperkt aantal deelnemers omwille van hun werkwijze (intensief overleg en discussie) terwijl schriftelijke vormen van interactie vaak in staat zijn meer mensen te bereiken. Echter, er zijn ook deliberatieve events (stijl G1000) waarbij een grote groep mensen wordt bijeengebracht om diepgaand (zij het beperkt in de tijd) over beleidskwesties te discussiëren (large scale interventions).

Kostprijs

Aan sommige vormen van beleidsparticipatie hangt een hoger prijskaartje vast dan aan andere. Een grootschalig deliberatief event zoals G1000 heeft een aanzienlijk prijskaartje. Ook een permanente

adviesraad met vast personeel en secretariaatsondersteuning heeft een hoge kostprijs. Maar ook een grootschalige enquête heeft een grote kost. Andere, meer kleinschalige en in de tijd beperkte initiatieven, zoals een eenmalige focusgroep, hebben een beperkte kost.

Tijdsinvestering

Sommige vormen van beleidsparticipatie vereisen een grotere tijdsinvestering voor de inrichting, uitvoering en opvolging vanwege de inrichters ervan dan andere. Zowel large scale interventions als adviesraden vragen bijvoorbeeld een belangrijke tijdsinvestering voor de organisatie ervan. Bij een eenmalig en kleinschalig event is de tijdsinvestering eerder klein. Het is evenwel ook belangrijk stil te staan bij de investering die moet geleverd worden door de (potentiële) deelnemers aan de participatie. Zo vereist het lidmaatschap van een adviesraad een groot engagement.

Duurzaamheid

Een belangrijke differentiatie in participatievormen is de mate waarin deze duurzaam dan wel ad hoc is. Soms wordt een specifieke vorm slechts eenmalig ingericht, in het kader van een concrete beleidskwestie. In andere gevallen is er sprake van een meer duurzame vorm, bijvoorbeeld bij adviesraden. Adviesraden hebben vaak een (semi-)permanent karakter. Het is ook mogelijk dat een participatiestructuur wordt opgezet die tijdens een langere periode actief is maar wel een duidelijk eindpunt heeft (bijvoorbeeld een expertencommissie die een jaar de tijd krijgt om haar beleidsadvies op te leveren).

1.6.3 Kenmerken bepalen sterktes en zwaktes van verschillende participatietechnieken

Omwille van hun kenmerken hebben verschillende vormen elk hun voor- en nadelen.

Permanente structuren

Zo hebben permanente structuren zoals vaste adviesraden een aantal specifieke voordelen. Een dergelijke mechanisme is onder meer gekenmerkt door een grote capaciteit van de deelnemers: ze hebben meer kennis over het thema, meer ervaring met besluitvormingsprocessen en met participatie. Dit kan er toe leiden dat de deelnemers meer effectief zijn in het participeren, in het oplossen van problemen, enz. Verder lijkt het er op dat dergelijke meer intensieve vormen zich ook afspelen in kleinere kring, met minder spelers, met al dan niet geëxpliciteerde regels en omgangsvormen, die elkaar relatief vaak ontmoeten en vrij goed kennen en elkaars gedrag kunnen inschatten. Er is sprake van een duidelijk afgebakend en consistent deelnemersveld en een belangrijke mate van continuïteit. Deze elementen bevorderen de kans op samenwerking, op coördinatie, en op vertrouwen (Van Damme, 2012b; Beierle & Cayford, 2002). Empirisch onderzoek geeft ook aan dat de duurzaamheid van de participatiestructuur van belang is voor het realiseren van invloed en doorwerking ten aanzien van het beleid (Beierle & Cayford, 2002).

Meer permanente structuren hebben echter ook nadelen. Ze zijn typisch minder goed in staat om nieuwe of uitzonderlijke ideeën, probleeminzichten of –perspectieven, te genereren en te behouden tijdens het verdere verloop van de besluitvorming. Instellingen werken ‘structurend’ maar ook ‘uitsluitend’. Bovendien blijkt dat instellingen zich (relatief) moeizaam aanpassen aan veranderende omstandigheden, niet altijd gemakkelijk nieuwe leden opnemen, regels aanpassen, enz. Ad hoc vormen van beleidsparticipatie kunnen soms innovatiever werken, en zijn ook flexibeler in hun organisatie. Ze kunnen bijvoorbeeld makkelijker nieuwe groepen bereiken. Ze slagen er echter niet altijd even goed in om kennis en capaciteit op te bouwen, ze ontwikkelen weinig macht en invloed en hebben vaak minder impact op de uitkomsten van de besluitvorming.

Vertegenwoordiging

Een gelijkaardige problematiek stelt zich met betrekking tot het al dan niet werken met vertegenwoordigers. Door met vertegenwoordigers te werken, kan men spreken van een bepaalde mate van representativiteit. Echter, er is mogelijk minder sprake van inclusiviteit en diversiteit. In hoeverre zijn alle stemmen gehoord? In hoeverre kan iedereen die wil deelnemen? Volgens Li en Hambrick (2005) zullen groepen gedomineerd door vertegenwoordigers die belang hechten aan hun status als vertegenwoordiger, bestaande verschillen verder uitdiepen, en dit heeft implicaties voor het verloop van het proces en de uitkomsten. Bij vertegenwoordigers dient sowieso rekening gehouden te worden met de intergroepaspecten (relaties met de achterban) die mogelijk ten nadele kunnen werken ten aanzien van de interpersoonlijke relaties (relaties met de andere vertegenwoordigers). Vertegenwoordigers werken bovendien met een mandaat, wat belemmerend kan zijn ten aanzien van het ontwikkelen van innovatieve inzichten en oplossingen. Het werken met vertegenwoordigers zou wel bevorderlijk kunnen zijn voor de beleidsimpact, zeker als het gaat om organisaties met de nodige macht en invloed.

Besluitvorming

De aard van de interactie en de manier van besluitvorming hebben invloed op het verloop en de uitkomsten van de beleidsparticipatie. Wanneer bijvoorbeeld deliberatie, discussie en dialoog wordt benadrukt, dan zal dit gevolgen hebben voor de manier waarop er gepraat wordt, en voor de zichtbare en minder zichtbare resultaten. Deliberatie kan bijvoorbeeld bijdragen aan processen van sociaal leren en de opbouw van wederzijds vertrouwen. Ook verschillende manieren van besluitvorming hebben voor- en nadelen. Zo kan een simpele aggregatie van ideeën en meningen zonder enige filtering interessant zijn om innovatief te werken, terwijl een unanimitets- of consensusregel een indicatie geeft van draagvlak ten aanzien van een bepaalde piste of idee.

Het lijkt dan ook van belang om de voor- en de nadelen van verschillende vormen van beleidsparticipatie te optimaliseren. In veel gevallen zal een mix van verschillende vormen de beste optie zijn. Ook wordt gesteld dat, hoe complexer de beleidsproblematiek, hoe meer verschillende vormen ingezet dienen te worden (Van Damme, 2012b). Terwijl het ene mechanisme bijvoorbeeld de nodige diepgang oplevert, zal een ander mechanisme zicht geven op hoe de brede bevolking over een bepaalde kwestie denkt.

1.7 Tussentijdse samenvatting

In het eerste deel van dit rapport werd de algemene onderzoeksfocus afgebakend. Het begrip beleidsparticipatie werd conceptueel omschreven als een vorm van politieke burgerparticipatie (te onderscheiden van civiele burgerparticipatie en burgerzin) en gedefinieerd als een activiteit die de intentie of het effect heeft overheidsbeleid te beïnvloeden. Deze participatieactiviteiten kunnen plaatsvinden in verschillende fases van de beleidscyclus: agendavorming, belevingsvorming, besluitvorming, uitvoering en evaluatie. Een bevordering van beleidsparticipatie kan zowel via directe interventie (stimuleren van gedrag met betrekking tot beleidsparticipatie) nagestreefd worden als via indirecte interventie (stimuleren van sociaal kapitaal en burgerzin) of een combinatie van beiden. Bovendien kunnen interventies ter bevordering van beleidsparticipatie zowel geïnitieerd worden door de overheid als ontstaan vanuit initiatieven van individuen, groepen of het middenveld.

In dit onderzoek (in dit rapport maar ook in de andere onderzoeksrapporten met betrekking tot dit onderzoek) zal de focus liggen op methodieken voor initiatieven van overheidswege (*interventie geïnitieerd door overheid*) die gericht zijn op het rechtstreeks stimuleren van de uitoefening van beleidsparticipatie (*directe interventie*) of ondersteunen van organisaties die dit gedrag faciliteren (*directe + indirecte interventie*).

Vervolgens werd een verklarend model voor beleidsparticipatie voorgesteld, en diverse doelstellingen en modaliteiten geschetst. Uit het verklarend model is belangrijk om mee te nemen dat middelen, motivatie en netwerken - essentiële factoren voor beleidsparticipatie - bij de bevolking van buitenlandse herkomst verschillend zijn dan bij andere bevolkingsgroepen. In de zoektocht naar gepaste participatiemethoden, zal het inspelen op specifieke doelgroepkenmerken met betrekking tot deze factoren als parameter worden meegenomen.

Het bepalen en scherp stellen van de doelstellingen die met beleidsparticipatie worden nagestreefd zijn noodzakelijk om de passende participatietechnieken te kunnen selecteren. In de beleidsnota integratie en inburgering wordt de algemene doelstelling geformuleerd om in te zetten op de *“betrokkenheid van mensen met een migratieachtergrond bij het lokale en Vlaamse beleid”* en *“beleidsparticipatie en belangenbehartiging van minderheden”* (Vlaams Minister L. Homans, oktober 2014, p. 17). Dit onderzoek werd onder andere ingericht vanuit de doelstelling om beleidsparticipatie te verbeteren opdat *“de stem van de doelgroep kan worden gehoord en meegenomen in het gevoerde beleid.”* en na te gaan of *“beleidsparticipatie voldoende bottom-up gebeurt”* (oproep ABB, 2015). Een concrete verdere afbakening van de finaliteit van beleidsparticipatie van de bevolking van buitenlandse herkomst is noodzakelijk voor de analyse van technieken en beoordeling van hun effectiviteit. Doelstellingen die specifiek van belang kunnen zijn bij beleidsparticipatie van deze doelgroep, zijn bijvoorbeeld ‘democratische legitimiteit’ (vb. subgroepen voldoende bereiken), ‘gelijkheid bevorderen’ (vb. evenredige participatie, dichten van participatiekloof), ‘informatieverwerving’ (issues voor de beleidsagenda) of ‘draagvlakmeting’ (peilen naar standpunten).

Zowel de conceptuele afbakening als de vooropstelling van kerndoelstellingen van beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst, impliceert dat bepaalde participatietechnieken wel en andere niet in de verdere scope van het onderzoek zullen vallen.

Na dit eerste conceptuele deel, worden in het tweede deel van dit rapport concrete participatietechnieken verkend die binnen de voorgaande afbakening liggen, op basis van wetenschappelijke en praktijkliteratuur (theoretische kaders, voorgaande onderzoeken, bestaande projecten, ...).

2 | Verkenning van beleidsparticipatietechnieken voor personen van buitenlandse herkomst

2.1 Opzet van de verkenning

De globale insteek van deze verkenning kan worden samengevat in de vraag:

Wat leert wetenschappelijke en praktijkliteratuur ons over participatietechnieken die toegepast kunnen worden op de doelgroep van personen van buitenlandse herkomst?

Concreet omvat deze verkenning van participatietechnieken vanuit wetenschappelijke en praktijkliteratuur een aantal componenten: een verkenning van mogelijke participatietechnieken en hun kenmerken,² illustratie van toepassingsvoorbeelden voor de doelgroep³ en een eerste sterkte-zwakte-beschouwing en reflecties met betrekking tot participatietechnieken voor de doelgroep en terugkoppeling tussen technieken en de doelstellingen van beleidsparticipatie.⁴

De doelgroep van dit onderzoek - personen van buitenlandse herkomst - dient breed opgevat te worden als niet alleen de strikt gedefinieerde 'vreemde bevolking' in Vlaanderen (d.i. personen met een huidige niet-Belgische nationaliteit), maar evenzeer ook inwoners in het Vlaams Gewest die bij hun geboorte niet de Belgische nationaliteit hadden (d.i. inwoners die Belg geworden zijn) en/of waarvan minstens één van de ouders bij de geboorte niet de Belgische nationaliteit hadden (waarmee ook latere generaties omvat zijn) (cf. Vlaamse Overheid, Dienst Diversiteitsbeleid, Nota commissie integratiebeleid, 27 november 2014). Deze inclusieve afbakening draagt bij tot het diverse (of zelfs superdiverse) karakter van deze doelgroep, onder andere in termen van intergenerationaliteit, naast heterogeniteit op basis van onder andere herkomstland of -regio, culturen en gebruiken, geloofsovertuigingen, waarden, enz. Het bereiken van subpopulaties binnen deze doelgroep is cruciaal in het nastreven van democratische legitimiteit als één van de doelstellingen van beleidsparticipatietechnieken waarop dit onderzoek in verdere fasen zal focussen (waarop we terugkomen in paragraaf 2.4).

2.2 Technieken voor beleidsparticipatie: indeling in drie dimensies

In wat volgt, schetsen we een eenvoudig model dat gehanteerd kan worden om beleidsparticipatietechnieken in kaart te brengen. Dit model maakt het mogelijk om de diverse types van beleidsparticipatie binnen het specifieke veld in te schalen, naargelang drie dimensies. Daarnaast schetsen we een uitgebreide reeks participatietechnieken die we in de matrix inschalen. De achterliggende ambitie hiervan is om de diversiteit aan methodieken te schetsen, maar tegelijkertijd het overzicht te bewaren.

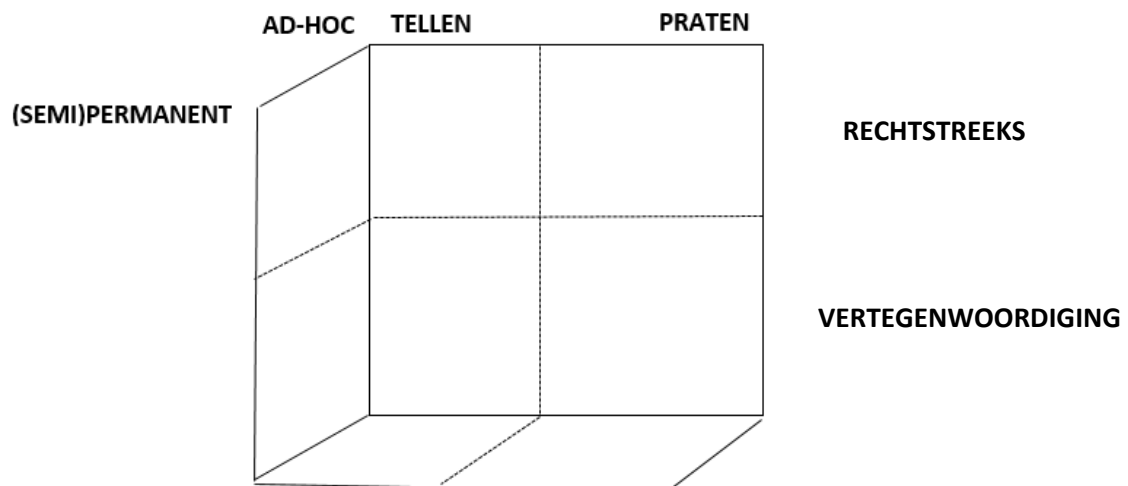
2 Op basis van o.a. Van de Walle en Loyens, 2006; Gelders et al., 2009; Van Damme, 2013; VROM, 2010; Slocum, 2007; Bestuurszaken, 2012, Participatiewijzer.nl, ...)

3 Op basis van informatie van instanties, organisaties en studiediensten zoals VVSG, Migration Policy Group, MIPEX, European Website on Integration, ...

4 Op basis van bestaande inzichten geformuleerd door vb. Minderhedenforum (Changemakers), Odice, Armoedenetwerk, KeKi, ProDEMOS, ...

- We vertrekken van de tweedeling tussen *rechtstreekse participatie* (beleidsparticipatietechnieken die een interactie met burgers zelf inhouden) en *participatie door vertegenwoordiging* (in interactie gaan met vertegenwoordigers). Naar rechtstreekse participatie door de burgers wordt ook verwezen als *bottom-up participatie*. We kiezen voor deze dimensie omdat bij de inrichting van beleidsparticipatie in een beleidsdomein of –veld de voordelen van zelfrepresentatie en vertegenwoordiging best kunnen gecombineerd worden (vb. democratische legitimititeit van interactie met burgers zelf; vb. deskundige of ervaringsgebaseerde input van experts en stakeholders; vb. haalbaarheid van opzet door interactie met beperkt aantal vertegenwoordigers, enz.).
- Daarnaast nemen we ook de tweedeling *tellen versus praten* mee. Ook hierbij kunnen we stellen dat vormen gebaseerd op tellen en praten elk andere voor- en nadelen (vb. breed versus diepgaand) hebben, en daarom best kunnen gecombineerd worden. Dit onderscheid vormt de tweede dimensie van het kubus-model.
- Verder is het ook zo dat beleidsparticipatie zowel *ad hoc* als *(semi-) permanent* kan ingericht worden. Investeren in (semi-)permanente structuren zorgt ervoor dat er een permanent forum voor beleidsinteractie beschikbaar is. In sommige beleidssituaties zal het echter noodzakelijk zijn om bijkomende, ad hoc initiatieven te nemen (vb. voor bepaalde specifieke beleidsissues).

Tot slot is er geen sprake van harde scheidslijnen tussen de verschillende vormen, maar eerder van een continuüm, en bestaan er ook combinatie-vormen. Zo combineert een deliberatieve polling de logica van het tellen en van het praten, of kan een ad hoc initiatief uitgroeien tot een (semi-)permanente werkgroep.

In wat volgt wordt een hele reeks participatietechnieken aangereikt vanuit wetenschappelijke en praktijkliteratuur, ingeschaald in deze matrix.

	Tellen	Praten
Rechtstreeks (burgers)	Opiniepeiling (A) Schriftelijke consultatie (A) Online burgerpanel (P) Referendum (A/P) Participatief begroten (A) ...	Publieke hoorzitting (A/P) Burgeradvieskring (A) Burgerpanel (P) Focusgroep (A) Deliberatieve polling (A) Forum/wijkgesprekken/stadsdebat (A/P) Drietrapraket (A/P) ABCD-methode (A) Burgerjury (A) Debatwedstrijd (A) ...
Vertegenwoordiging	Schriftelijke consultatie (A) Participatief begroten (A) ...	Focusgroep (A) Adviescommissie (A) Adviesraad (P) Olympiade-conferentie (A) Volksvergadering (P) ABCD-methode (A) Debatwedstrijd (A) Delphi-methode (A) Ondersteuningsorganisatie (P) Ambassadeursnetwerken (P) ...

* A= Ad hoc, P= (Semi-)Permanent.

Bron: Prodemos, 2015; Van de Walle en Loyens, 2006; Gelders et al., 2009; Van Damme, 2013; VROM, 2010; Slum, 2007; Bestuurszaken, 2012)

- **Opiniepeiling:** grootschalige peiling van opinie bij representatief staal van doelgroep aan de hand van een aantal vragen over een bepaald thema.
- **Schriftelijke consultatie:** een beleidsdocument (ontwerp van decreet, beleidsplan, ...) wordt publiek gemaakt, met een vraag om reacties.
- **Participatief begroten:** methode om bewoners te betrekken bij het opstellen van de begroting en/of het besteden van het budget.
- **Publieke hoorzitting:** open vergadering waarbij het publiek informatie krijgt over een bepaalde beleidskwestie en uitgenodigd wordt om ter plaatse te reageren.
- **Burgeradvieskring:** groep burgers die zich buigt over een door de overheid voorgelegde vraag en die de gemeente daar vervolgens over adviseert.
- **Focusgroep:** beperkt aantal deelnemers die discussiëren over beleidskwesties (deelnemers worden bijeengebracht, krijgen informatie, en kunnen vervolgens reageren en discussiëren).
- **Adviescommissie:** commissie van experts/vertegenwoordigers die speciaal wordt ingericht om, na discussie en overleg, een advies te formuleren t.a.v. een bepaalde beleidskwestie.
- **Deliberatieve polling:** geselecteerde groep burgers die in drie fasen wordt geconsulteerd: (a) enquête bij bredere groep, (b) subgroep uitgenodigd voor een meer diepgaand gesprek en (c) subgroep opnieuw bevroegd.
- **Forum/wijkgesprekken/stadsdebat:** activiteiten en bijeenkomsten die erop gericht zijn om door debat en gesprek zoveel mogelijk ideeën van de inwoners te verzamelen over een bepaald onderwerp.
- **Olympiade-conferentie:** methode waarbij groepen met verschillende belangen en expertises - vijf groepen ('ringen') met vertegenwoordigers van verschillende maatschappelijke groeperingen - samen toewerken naar een gezamenlijk gedragen besluit of standpunt.
- **ABCD-methode:** Asset-Based Community Development methode kent een vast stramien van vijf stappen. Aan de hand van een vragenlijst worden allereerst de capaciteiten en vaardigheden (assets) van bewoners, lokale organisaties en instituties in kaart gebracht. In de tweede stap worden sociale

relaties versterk door bewoners en lokale organisaties met elkaar in contact te brengen. De derde stap is gericht op het mobiliseren van de buurtgemeenschap. De vierde stap is het samenbrengen van de buurt rond een visie en een plan. In de vijfde stap gaan bewoners zelf op zoek gaan naar steun van buiten om de eigen initiatieven te ondersteunen.

- **Burgerjury:** jury uit willekeurig geselecteerde burgers die een uitspraak doen over een politiek vraagstuk. Juryleden worden vooraf geïnformeerd door deskundigen en er is de mogelijkheid om vragen te stellen. De jury wordt vervolgens in verschillende subgroepen verdeeld die elk een ander aspect van het onderwerp bestuderen. Hierna begint het proces van beraadslaging, waarbij de gehele jury tot één beslissing of advies probeert te komen.
- **Debatwedstrijd:** wedstrijd bestaat uit meerdere rondes waarin tussen teams gedebatteerd wordt over een reeks van stellingen. Er wordt vooraf bepaald welk team voor en welk team tegen de stelling is. Uiteindelijk bepaalt een jury welk team het debat heeft gewonnen.
- **Delphi-methode:** manier om door herhaalde bevraging van deskundigen consensus te bereiken omtrent een probleemstelling.
- **Online burgerpanel:** aselect samengestelde groep van burgers die gedurende meerdere jaren een permanent forum vormt dat regelmatig via internet en op individuele basis kan bevraged worden.
- **Referendum:** volksraadpleging waarbij burgers over een politieke kwestie een stem kunnen uitbrengen
- **Burgerpanel:** aselect samengestelde groep van burgers die gedurende een langere periode een permanent forum vormt dat regelmatig fysiek bijeenkomt om over een of meerdere beleidskwesties te overleggen.
- **Drietrapsraket:** methode waarbij bewoners in drie stappen bepalen welke initiatieven uitgevoerd gaan worden: (a) uitnodiging tot indienen initiatieven/agenda-issues (b) bijeenkomst waarop burgers op basis van alle ingediende initiatieven een paar centrale thema's onderscheiden die urgent zijn (c) besluitvormingsavond waarbij men bepaalt welke initiatieven uitgevoerd zullen worden en welke niet (vb. G1000).
- **Adviesraad:** (semi-)permanent forum met vaste deelnemers die als belangrijkste taak heeft om adviezen te formuleren ten aanzien van beleidskwesties (vaak schriftelijk).
- **Ondersteuningsorganisatie:** organisatie waarvan de taken onder meer liggen op het vlak van het ondersteunen van doelgroepen zodat deze aan de beleidsontwikkeling kunnen participeren.
- **Volksvergadering:** vorm directe democratie waarbij de burgers regelmatig bijeenkomen om over wetsvoorstellen te beraadslagen en te stemmen
- **Ambassadeursnetwerken:** ambassadeursnetwerk bestaat uit sleutelfiguren in een bepaald deel van de samenleving, die mensen werven en enthousiasmeren voor een plan of idee.

2.3 Tien technieken en toepassingsvoorbeelden aangaande personen van buitenlandse herkomst

Na deze eerste illustratie van participatietechnieken gaan we dieper in op tien hoofdvormen. We streven daarbij naar een overzichtelijk geheel waarbij tevens de diversiteit aan technieken inzichtelijk wordt gemaakt. Bovendien zijn het allemaal technieken die ook potentieel inzetbaar zijn in Vlaanderen.

We lichten de verschillende hoofdvormen toe, hun sterktes en zwaktes, alsook varianten op de hoofdvormen (Van de Walle & Loyens, 2006; Gelders et al., 2009, Van Damme, 2013; VROM, 2010, Slum, 2007, Bestuurszaken, 2012). Het is belangrijk om te benadrukken dat deze technieken in belangrijke mate kunnen aangepast worden. Zo kan bijvoorbeeld de toegang uitgebreid worden, of kan er een andere manier van besluitvorming gehanteerd worden, enz. Bijkomend worden ter illustratie ook toepassingsvoorbeelden gegeven waarbij bevolkingsgroepen van buitenlandse herkomst direct of

indirect betrokken werden in de beleidsparticipatie (in de kadertjes). Een niet-exhaustieve lijst van toepassingsvoorbeelden van de technieken vormt een bijlage bij dit rapport.

	Tellen	Praten
Rechtstreeks (burgers)	Opiniepeiling (A) Schriftelijke consultatie (A) Online burgerpanel (P)	Gespreksforum/debat (A/P) Publieke hoorzitting (A/P) Burgerpanel (P) Focusgroep (A) Deliberatieve polling (A) ...
Vertegenwoordiging	Schriftelijke consultatie (A)	Gespreksforum/debat (A/P) Focusgroep (A) Adviescommissie (A) Adviesraad (P) Ondersteuningsorganisatie (P) ...

2.3.1 Opiniepeiling

Typering?

Rechtstreeks - tellen - ad hoc

Wat?

Een grootschalige peiling waarbij een representatief staal van de doelgroep (gehele bevolking, specifieke doelgroep) aan de hand van een aantal vragen om haar mening wordt gevraagd over een bepaald thema. Een peiling kan op verschillende manieren gebeuren (post, telefoon, internet, face-to-face). De verschillende vormen hebben elk hun voor- en nadelen. Zo zijn internetpeilingen het goedkoopste, maar bereiken ze vaak slechts een specifieke groep burgers.

Sterktes?

- Representatief: opiniepeilingen schetsen in principe een representatief beeld van wat de doelgroep denkt over een bepaald beleidsthema.
- Draagvlak: opiniepeilingen kunnen aangeven in welke mate en voor welke beleidsopties er draagvlak bestaat bij (delen van) de doelgroep.
- Input: afhankelijk van de manier waarop de opiniepeiling is opgesteld, kan ze nieuwe informatie en zienswijzen opleveren (mogelijk gerelateerd aan bepaalde subgroepen of segmenten van de doelgroep).
- Breedbeeld: een opiniepeiling kan een systematisch breedbeeld opleveren van wat er leeft bij een bepaalde doelgroep ten aanzien van een beleidsthema.

Zwaktes?

- Bereik: het is niet altijd evident om de gewenste representativiteit te realiseren.
- Tijdsintensief en hoge kostprijs: voorbereiding, uitvoering en verwerking is vaak tijdsintensief en duur.
- Input: behalve bij face-to-face opiniepeilingen is de diepgang van de informatie erg beperkt (er is bijvoorbeeld geen mogelijkheid tot doorvragen).

Varianten?

- Face-to-face, post, internet, telefonische opiniepeilingen.
- Deliberatieve opiniepeilingen (zie verder).

Case box: voorbeeld opiniepeiling bij bevolking van buitenlandse herkomst

EU Minderheden en discriminatie survey

Het Europees Agentschap voor Fundamentele Rechten (FRA) ondernam in 2008 in het kader van het EU-MIDIS programma een grootschalige peiling naar ervaringen van discriminatie bij etnische minderheden en migranten in 27 EU lidstaten. De bevraging was opgezet ter ondersteuning van beleidsmakers en andere stakeholders in de ontwikkeling van 'evidence-based' en gericht anti-discriminatie en antiracisme beleid. Ongeveer 23 500 immigranten en personen met een etnische minderheidsherkomst werden face-to-face bevroegd. (FRA, 2013).

2.3.2 Schriftelijke consultatie

Typering?

Rechtstreeks/vertegenwoordiging - tellen - ad hoc

Wat?

Een beleidsdocument (ontwerp van decreet, beleidsplan, ...) wordt publiek gemaakt, samen met een vraag om reacties. Dit kan op een eerder passieve wijze via het internet, waarbij iedereen vrij is om al dan niet deel te nemen. Het kan daarnaast ook op een meer actieve wijze waarbij het brede publiek of een (beperkt) aantal organisaties wordt aangesproken om deel te nemen.

Sterktes?

- Breed bereik: er kan in principe een grote en heterogene groep mensen bereikt worden.
- Transparant: beleidsvoornemens worden publiek gemaakt, ook de reacties van stakeholders op de consultatie en de reactie vanwege de initiërende overheid op deze reacties kan publiek worden gemaakt.
- Systematiek: kan goed ingepast worden in een systematisch consultatiebeleid van een overheid zoals gepropageerd door onder andere de OESO (met bijvoorbeeld een vaste consultatiewebsite, algemene richtlijnen voor consultatie, enz.).
- Eenvoudig, (relatief) goedkoop en vraagt beperkte tijdsinvestering (zowel voor inrichters als deelnemers).
- Innovatieve input: kan soms innovatieve informatie en inzichten opleveren.
- Draagvlak: kan een zicht geven op de mate van draagvlak voor een bepaalde zienswijze of beleids optie (bij de deelnemers aan de consultatie). De techniek wordt vaak in eerste fasen van het besluitvormingsproces gehanteerd (vb. m.b.t. beleidsnota's, groenboeken of witboeken).

Zwaktes?

- Weinig activerend: in veel gevallen levert een schriftelijke consultatie weinig reacties op. Als de consultatie wordt beschouwd als een draagvlaktoets, dan wordt dit soms als positief beschouwd. Echter, de mogelijkheid om te reageren op de consultatie moet in dat geval voldoende bekend gemaakt zijn. Wanneer het de bedoeling was om veel inhoudelijke input te krijgen, dan is een lage respons problematisch.
- Nood aan extra bekendmaking en mogelijk maken van een 'vertaalslag': de mogelijkheid om te reageren kan best actief gecommuniceerd worden. Soms is het ook raadzaam om een 'vertaalslag' te maken, bijvoorbeeld door specifieke, gerichte vragen te stellen in plaats van reactie te vragen op de hele beleidstekst.
- Niet representatief: terwijl vaak in principe iedereen kan reageren, zal in de praktijk vaak slechts een kleine, niet-representatieve groep belanghebbenden reageren. Een dergelijke consultatie levert dan ook niet altijd veel zicht op het publieke draagvlak ten aanzien van de beleidskwesties.

Varianten?

- E-consultatie: schriftelijke consultatie via internet. Op deze manier verloopt de participatie erg transparant, zeker als het via een algemene consultatie website gebeurt. Deze vorm bevat vaak ook een beperkt aantal, gerichte vragen. Voordeel is dat er dan gericht input kan gezocht worden ten aanzien van een beperkt aantal kwesties. Het succes zal opnieuw sterk afhangen van de bekendmaking van de mogelijkheid tot deelname aan de consultatie.
- ‘Circulation for comment’: schriftelijke consultatie van een beperkt aantal betrokkenen. Dit is de variant waarbij slechts een beperkt aantal belanghebbende partijen worden uitgenodigd feedback te geven op (delen van) een beleidstekst. Een dergelijke werkwijze is minder transparant en de kans bestaat dat niet alle relevante partijen worden bevraagd.

Case box: voorbeeld van schriftelijke consultatie van bevolking van buitenlandse herkomst

Publieke consultatie over het recht op gezinshereniging van derdelanders in de EU (Greenpaper COM(2011) 735)

De publieke consultatie van 15 november 2011 tot 1 maart 2012 met betrekking tot de heropening van de onderhandelingen over de EU gezinsherenigingsrichtlijn (EC/2003/86/EC) vormde een open uitnodiging voor reacties van zowel gouvernementele actoren (overheden, politici, ...), als van intergouvernementele en niet-gouvernementele organisaties, sociale partners, middenveldorganisaties en individuen in de EU. Het Europees NGO Platform stimuleerde een wezenlijke respons van migranten-NGO's op de consultatie, die de Europese Commissie sterkte in haar positie om de richtlijn te behouden en de focus te leggen op implementatie. (EC, 24.06.2013) (EPAM, n.d.).

2.3.3 Gespreksforum/debat

Typering?

Rechtstreeks/vertegenwoordiging - praten - ad hoc/(semi-)permanent

Wat?

Activiteiten en bijeenkomsten die erop gericht zijn om door gesprek en dialoog zoveel mogelijk ideeën of meningen van burgers of hun vertegenwoordigers te verzamelen over een bepaald onderwerp. Dit kan zowel eenmalig als op meer structurele wijze georganiseerd worden.

Sterktes?

- Toegankelijk: De eenvoudige opzet om te ‘praten’, in dialoog te gaan, ... kan open staan voor iedereen en op een informele manier worden ingericht en aangepast aan de leefomgeving van de betrokken doelgroep (vb. theehuizen).
- Eenvoudig, (relatief) goedkoop en vraagt beperkte tijdsinvestering (vooral van deelnemers).
- Innovatieve input: kan soms innovatieve informatie en inzichten opleveren, dialoog kan creativiteit bevorderen.
- Versterking van sociale cohesie: uitwisseling tussen burgers kan sociale cohesie bevorderen.

Zwaktes?

- Gebrek aan structuur: risico op afdwalen van het onderwerp.
- Uiteenlopende verwachtingen: voor een open gespreksforum of brede debatavond is het kader beperkt waardoor verwachtingen tussen organisatoren en deelnemers, of tussen deelnemers onderling, kunnen uiteenlopen.
- Vrijblijvende opvolging: wanneer een forum of debat niet concreet ingeschakeld is in een planingscyclus, is de kans reëel dat de impact op het beleid beperkt blijft.

Varianten?

- Wijkgesprekken.
- Stadsdebatten.
- Praatcafé.
- Dialoogavond.

Case box: voorbeelden van gespreksfora/debatten met bevolking van buitenlandse herkomst

Tweejaarlijks Diversiteitsforum in Lier

Tweemaal per jaar wordt in Lier een dialoogavond georganiseerd rond een specifiek beleidsthema gerelateerd aan diversiteit. Het diversiteitsforum staat open voor iedereen, en men tracht een divers publiek te bereiken dat representatief is voor de bevolking van de stad. Er wordt een laagdrempelige methodiek (getuigenis, werkgroepjes) gehanteerd. De besproken thema's kaderen in concrete werkingen, zodat er beleidsopvolging aan kan gegeven worden.

Rond tafels van de interculturaliteit (o.a. AIF vzw)

De ronde tafels van de interculturaliteit zijn een reeks van openbare discussies en debatten die in 2009-2010 werden geïnitieerd door de Vlaamse minister van Werk en Gelijke kansen. De Rond tafels hadden als doelstelling het aantrekken van een breed debat over interculturaliteit, wat resulteerde in aanbevelingen, voorstellen en oplossingen voor verschillende thema's die verbonden zijn met de interculturaliteit (vzw Bevordering van etnische en culturele diversiteit op de arbeidsmarkt, n.d.).

2.3.4 Publieke Hoorzitting

Typering?

Rechtstreeks - praten - ad hoc/(semi-)permanent

Wat?

Een publieke hoorzitting is een open vergadering waarbij het publiek informatie krijgt over een bepaalde beleidskwestie en uitgenodigd wordt om ter plaatse te reageren. De hoorzitting vangt gewoonlijk aan met een of meerdere presentaties over de problematiek en de beleidsvoorstellen. Het publiek kan daarna vragen stellen en opmerkingen formuleren, waarop de beleidsmakers meteen kunnen reageren.

Sterktes?

- Breed bereik: er kan in principe een grote en heterogene groep mensen bereikt worden.
- Transparant: beleid wordt publiek gemaakt, ook de reacties vanwege het publiek en de reactie vanwege de initiërende overheid zijn openbaar.
- Bekend: publieke hoorzittingen zijn een manier van beleidsparticipatie die breed bekend zijn, zowel bij initiatief-nemende overheden als bij het publiek.
- Relatief eenvoudig en goedkoop.
- Directe feedback: de reacties van burgers en de respons hierop van de overheid kan meteen tijdens de bijeenkomst worden gegeven.
- Informatief: hoorzittingen zijn erg geschikt om informatie op een laagdrempelige manier te communiceren met burgers.

Zwaktes?

- Beperkt bereik en beperkte representativiteit: op hoorzittingen zijn vaak slechts weinig aanwezigen en soms domineren enkele belangengroepen.
- Aanzienlijke tijdsinvestering voor initiatiefnemer: om een succesvolle hoorzitting te organiseren moet de bijeenkomst goed voorbereid worden, de uitnodigingen ruim verspreid worden, de bijeenkomst goed begeleid worden.

- Beperkte input: het risico bestaat op emotionele reacties die weinig inhoudelijke meerwaarde opleveren, en op een weinig gestructureerd verloop van de bijeenkomst.
- Groepsprocessen: dominante personen kunnen de wijze waarop een voorstel onthaald wordt sterk beïnvloeden. Belangengroepen kunnen de bijeenkomst overheersen. Niet iedereen spreekt even graag in een grote groep.

Varianten?

- Deliberatieve hoorzitting: variant waarbij de groep wordt opgedeeld in kleinere subgroepen, die een deel van het beleidsvoorstel bespreken. Er kunnen daarbij bepaalde gespreksregels worden opgelegd (naar elkaar luisteren, enz.). Een dergelijke manier van werken kan mogelijk meer input opleveren en zorgen voor een meer constructieve groepsdynamiek.

2.3.5 Focusgroep

Typing?

Rechtstreeks/vertegenwoordiging - praten - ad hoc

Wat?

Een focusgroep bestaat uit een beperkt aantal deelnemers die discussiëren over beleidskwesties. De deelnemers worden voor enkele uren bijeengebracht, krijgen informatie, en kunnen vervolgens reageren en discussiëren.

Sterktes?

- Innovatieve input: een focusgroep laat toe om in kleine groep te brainstormen en problemen en oplossingen te verkennen. De kwaliteit van het resultaat hangt echter sterk af van de kwaliteit van de begeleiding en van de deelnemers.
- Eenvoudig en goedkoop.
- Directe feedback: deze vorm laat toe om face-to-face in interactie te gaan met betrokken partijen en te discussiëren.
- Zwakkere doelgroepen: deze werkvorm is erg geschikt om met minder goed georganiseerde en ervaren doelgroepen te werken.

Zwaktes?

- Beperkt bereik: er kan slechts een kleine groep mensen bereikt worden.
- Niet representatief: de uitkomsten zijn niet representatief voor de gehele bevolking. Er is geen indicatie van het algemeen draagvlak ten aanzien van een bepaalde beleidskwestie.

Varianten?

- Deliberatieve focusgroep: focusgroep waarbij de nadruk wordt gelegd op dialoogtechnieken, wanneer er bijvoorbeeld specifieke gespreksregels worden afgesproken.
- Representatieve focusgroep: een focusgroep die representatief is voor een bepaald deel van de bevolking, of wanneer meerdere focusgroepen samen een representatief beeld opleveren.

Case box: voorbeelden van focusgroep met bevolking van buitenlandse herkomst

Focusgroep CLB

In samenwerking met de Vlaamse overheid organiseerde FMDO vzw een focusgroep rond de werking van de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's). Zowel vertegenwoordigers van etnisch-culturele minderheden als van CLB's namen hieraan deel. Knelpunten in de contacten tussen beide werden besproken. Ook (beleids)suggesties werden geuit.

2.3.6 Deliberatieve polling

Typering?

Rechtstreeks/vertegenwoordiging - praten - ad hoc

Wat?

Deliberatieve polling houdt in dat een aselect gekozen bevolkingsgroep in drie fasen wordt geconsulteerd. In de eerste fase worden zij bevraagd via een enquête. In de tweede fase wordt een subgroep uitgenodigd voor een meer diepgaand gesprek. In een derde fase wordt deze subgroep opnieuw bevraagd, om eventuele nieuwe inzichten of gewijzigde opvattingen in beeld te brengen. Achterliggend idee is om inzicht te verwerven in de mening van goed geïnformeerde burgers.

Sterktes?

- Representatief: deze techniek laat toe een representatief staal van de bevolking over een beleids-thema te bevragen. Er kunnen ook een of meerdere doelgroepen geselecteerd worden.
- Combinatie praten (deliberatie) en tellen (aggregatie): in vergelijking met een gewone opiniepeiling biedt deze techniek de meerwaarde dat de respondenten informatie en inzicht krijgen, zodat zij meer weloverwogen opinies geven.
- Bij moeilijke thema's: deze techniek wordt vaak gehanteerd bij moeilijke, 'wicked' issues waarbij er geen technisch uitsluitel kan gegeven worden over de 'beste' oplossing en waarbij het thema tevens maatschappelijk controversieel is.
- Draagvlak en input: potentieel kan deze techniek vernieuwende inzichten opleveren en door de combinatie van deliberatie en aggregatie kan het resultaat een zeker draagvlak hebben.

Zwaktes?

- Groepsprocessen: niettegenstaande het gegeven dat er meestal met professionele moderators wordt gewerkt, kunnen er ongewenste groepsprocessen spelen waarbij bepaalde deelnemers (te) veel invloed uitoefenen.
- Kostprijs en organisatie: het is een dure techniek die heel wat voorbereiding vraagt en vaak ook professionele ondersteuning (moderatoren, IT, ...). Het is niet altijd gemakkelijk een representatief staal te realiseren. Soms krijgen deelnemers een vergoeding.
- Levert niet altijd de verwachte resultaten op, noch voor de organisatoren (input, draagvlak), noch voor de deelnemers (beleidsimpact).

Varianten?

- 1-dag deliberatieve opinion poll: variant met een beperkter aantal deelnemers (100 à 300) waarbij de drie fasen op één dag worden doorlopen.
- Online deliberatieve polling: variant waarbij de verschillende fasen online verlopen.

2.3.7 Burgerpanel

Typering?

Rechtstreeks - tellen/praten - (semi-)permanent

Wat?

Een grote aselect samengestelde groep van burgers (typisch een 15 à 20-tal) die gedurende een langere periode een permanent forum vormt dat regelmatig fysiek bijeenkomt om over één of meerdere beleidskwesties te overleggen (gesprekspanel), of dat regelmatig via internet en op individuele basis kan bevraagd worden (online burgerpanel). Door te werken met een vast panel moet niet steeds opnieuw gezocht worden naar een representatieve groep van respondenten en moeten een aantal vragen (bijvoorbeeld socio-demografische informatie) niet telkens opnieuw gesteld worden. Bij een

klassiek panel is er ruimte voor discussie, dialoog en leerprocessen, ... Een online panel kan eenvoudiger zijn om te organiseren en regelmatig uit te wisselen.

Sterktes?

- Representatief: geeft een zicht wat de opinie (of het gedrag) is van een doelgroep (of van de verschillende segmenten ervan).
- Efficiënt: je hebt een representatieve groep ter beschikking, niet nodig om bepaalde vragen te stellen om bijvoorbeeld te kunnen segmenteren.
- Breedbeeld bij online panels: levert een breedbeeld op van wat (delen van) de doelgroep denkt over een bepaalde kwestie).
- Deliberatie bij gesprekspanels: er wordt typisch heel wat aandacht geschonken aan het goed informeren van het panel, en het modereren van de gesprekken met het oog op een open dialoog en (sociale) leerprocessen.
- Input en sociaal leren bij gesprekspanels: kan mogelijk nieuwe inzichten opleveren en biedt ruimte voor sociaal leren.
- Draagvlak bij online panels: kan een zicht geven op de mate waarin er draagvlak is voor een bepaalde beleids optie.

Zwaktes?

- Geen deliberatie bij online panels: er is geen mogelijkheid tot interactie en deliberatie tussen de deelnemers onderling, en er kunnen dus ook geen nieuwe inzichten worden ontwikkeld op basis hiervan (geen sociale leerprocessen).
- Nieuwe input beperkt bij online panels: de mogelijkheden voor inhoudelijke diepgang zijn beperkt
- Tijdsintensief en aanzienlijke kostprijs: de voorbereiding, uitvoering en opvolging van een burgerpanel vereist aanzienlijke middelen.
- Draagvlak bij gesprekspanels: te beperkt om zicht te bieden op wat 'de bevolking' denkt over een specifieke issue.

Varianten?

- Bedrijvenpanel of andere doelgroep.

Case box: voorbeeld van burgerpanel voor bevolking van buitenlandse herkomst

Agora Gent

Agora Gent is een duurzaam open partnerschap tussen het Gentse beleid, de verschillende actoren en de doelgroepen van het minderhedenbeleid. Samen geven ze het beleid vorm. Dit organisatorisch model omvat open conferenties (platform) met vooral vrijwilligers, waarin een aantal algemene beleidsdoelstellingen voor langere termijn vastgelegd worden. Het initiatief beoogt het uitbouwen en versterken van het allochtone middenveld en van de communicatiekanalen tussen overheid en doelgroep. Een stuurgroep zet deze om in concrete acties en projecten en volgt deze op. De stuurgroep is het aanspreekpunt voor adviezen en voorstellen van adviezen. (Bron VVSG).

2.3.8 Adviescommissie

Typering?

Vertegenwoordiging - praten - ad hoc

Wat?

Een commissie met een beperkte tijdshorizon die speciaal wordt ingericht om, na discussie en overleg, een advies te formuleren ten aanzien van een bepaalde beleidskwestie. De samenstelling is typisch op basis van expertise en/of representativiteit.

Sterktes?

- Representatief: wanneer deelnemers zijn geselecteerd op basis van hun representativiteit, kan er sprake zijn van een gedragen advies. De deelnemers discussiëren en/of onderhandelen op basis van hun mandaat, ze toetsen de voorstellen in min of meerdere mate af met hun achterban.
- Expertise: wanneer deelnemers zijn geselecteerd op basis van hun kennis en expertise, kan er sprake zijn van een goed gefundeerd, evidence-based advies.
- Deliberatief en rationeel: er is face-to-face interactie, potentieel kan discussie en overleg verlopen volgens een deliberatieve logica.
- Gezag en impact: adviescommissies baseren hun gezag op hun status, positie en leden. Wanneer de commissie als gezaghebbend wordt beschouwd, is de kans op impact van het advies groter.
- Snel: wanneer deelnemers gewoon zijn om in dit soort beleidscommissies te werken, kunnen ze mogelijk op relatief korte termijn resultaat leveren. Er dient ook geen vertaalslag te gebeuren van beleidsteksten.

Zwaktes?

- Beperkt bereik: er kan slechts een kleine groep mensen bereikt worden.
- Combinatie van expertise en representativiteit: het is niet evident om een evenwicht te vinden tussen beide in een adviescommissie. Meestal domineert een van de beide logica's.
- Machtsspel: mogelijk domineren belang en macht op interactie en dialoog.
- Beperkte innovatie: in sommige gevallen zijn adviescommissies niet goed in staat om vernieuwende inzichten te ontwikkelen (die mogelijk bestaande structuren en evenwichten in vraag stellen).

Varianten?

- Expertencommissie.
- Representatieve commissie.
- Hybride commissie.

Case box: voorbeeld van adviescommissie voor bevolking van buitenlandse herkomst

Rondetafelconferentie 'Evenredige participatie op de arbeidsmarkt'

Op initiatief van de Vlaamse minister voor werkgelegenheid, werd in 2002 een Rondetafelconferentie 'Evenredige participatie op de arbeidsmarkt' belegd. De Vlaamse regering, de Vlaamse sociale partners en vertegenwoordigers van de georganiseerde allochtone gemeenschappen onderzochten samen hoe doelstelling 5 van het Pact van Vilvoorde gerealiseerd kon worden voor allochtonen. De uitkomst van brede consultatie en sociaal overleg was een gemeenschappelijke platformtekst. (WSE, 2002)

2.3.9 Adviesraad

Typering?

Vertegenwoordiging - praten - (semi-)permanent

Wat?

Een adviesraad is een (semi-)permanent forum met vaste deelnemers die als belangrijkste taak heeft om adviezen te formuleren ten aanzien van beleidskwesties. De samenstelling en werking van de adviesraad is typisch in belangrijke mate vastgelegd door wet- of regelgeving. In sommige gevallen is het vragen van advies een verplichtende voorwaarde voor de betrokken overheid. De interactie tussen overheid en adviesraad is typisch schriftelijk, terwijl de interactie tussen de deelnemers van de adviesraad in belangrijke mate op praten en overleg is gebaseerd. Adviesraden beslissen vaak bij consensus, al is het soms ook mogelijk te stemmen.

Sterktes?

- Representatief: in vele gevallen is de adviesraad in belangrijke mate representatief voor een bepaalde doelgroep (maatschappelijke organisaties, bedrijven, ...) of voor de stakeholders in een bepaald beleidsveld (onderwijs, welzijn, ...).
- Consensus en draagvlak: wanneer de adviesraad representatief is samengesteld, geeft het advies een belangrijke indicatie van de mate van draagvlak dat er is voor beleidsvoornemens.
- Expertise: vertegenwoordigers kunnen een belangrijke mate van kennis en expertise inbrengen (deze kan echter wel 'gekleurd' zijn). Een adviesraad die samengesteld is uit experts die geen organisaties vertegenwoordigen, brengt in principe niet-gekleurde kennis en adviezen aan. Het terrein waarover experts zich kunnen uitspreken is echter vaak beperkter, ze hebben geen achterban die ze kunnen consulteren.
- Gezag en impact: adviesraden hebben, afhankelijk van hun status, een belangrijke mate van gezag en hun adviezen zullen in dat geval kunnen wegen op de besluitvorming. Het gegeven dat in adviesraden vaak organisaties zitten die instaan voor de beleidsuitvoering speelt hierbij een belangrijke rol.
- Transparantie: de samenstelling, werking, adviezen, e.d. van de adviesraad zijn in principe openbaar.
- Duurzaam, efficiënt en snel: door de capaciteit (kennis, vaardigheden, ervaring) van de leden en/of het secretariaat van de adviesraad, verloopt het participatieproces typisch eerder snel en efficiënt. Leden ontwikkelen kennis en vaardigheden en ontwikkelen een bepaalde mate van vertrouwen in elkaar waardoor ze (na verloop van tijd) efficiënter kunnen samenwerken. Er zijn regels die vertrouwen en samenwerking bevorderen.

Zwaktes?

- Standpunten eerder dan feiten: afhankelijk van de samenstelling, levert een adviesraad eerder standpunten op (van organisaties via hun vertegenwoordigers) dan cijfers en feiten om beleid te onderbouwen. Bovendien geeft het uiteindelijke advies typisch een consensus weer, waardoor de beleidsmaker geen zicht heeft op achterliggende (vaak organisatiegebonden) kwesties en standpunten.
- Innovatie: adviesraden slagen er soms niet goed in om nieuwe perspectieven en inzichten te ontwikkelen. Ze worden soms ook ingeperkt door de (organisatie)belangen die spelen. Ze slagen er ook niet altijd goed in om eerder technisch advies af te leveren, maar zijn eerder te situeren op strategisch niveau.
- Weinig flexibel en niet altijd representatief: doordat de werking en de samenstelling van de adviesraad in belangrijke mate wordt vastgelegd voor een langere periode kan het zijn dat de adviesraad na een bepaalde tijd niet meer representatief is of over onvoldoende expertise beschikt. Doordat de werkmethoden vast liggen, kunnen ze niet altijd flexibel inspelen op de (veranderende) beleids-situatie.
- Overbevraagd/tijdige respons: adviesraden zijn vaak druk bezet en slagen er niet altijd in tijdig te reageren. Ze maken soms ook een selectie van adviesvragen waardoor ze dus niet op alle vragen ingaan.

Varianten?

- Maatschappelijke adviesraad.
- Expertraad.
- Hybride raad met combinatie van maatschappelijke vertegenwoordigers, en/of experts, en/of mensen die enkel zichzelf vertegenwoordigen.

Case box: voorbeelden van adviesraden voor bevolking van buitenlandse herkomst

Minderheden AdviesRaad Oostende (MARO)

MARO is het orgaan waar personen van buitenlandse herkomst en diensten die in aanmerking met deze groep hun stem laten horen over het beleid van het Oostendse Stadsbestuur. Tijdens een MARO-vergadering geven de leden advies en wordt er gediscussieerd over actuele thema's waarmee zij geconfronteerd worden. (website Oostende).

@rem - Gentse adviesraad voor etnisch-culturele diversiteit

GENT - @rem verleent advies in verband met etnisch-culturele thema's aan zowel Stad Gent als OCMW-Gent (op vraag van het stadsbestuur, het OCMW-bestuur of op eigen initiatief) (VVSG).

De Raad Intercultureel Samenleven (Kortrijk)

De Raad Intercultureel Samenleven is een initiatief van de lokale overheid en wordt als zodanig door de stad Kortrijk erkend. De Raad geeft advies over hoe mensen met verschillende achtergronden en culturen kunnen samenleven in Kortrijk. De voorstellen van de Raad worden doorgegeven aan de lokale overheid of andere actoren (vb. OCMW). Thema's van de Raad zijn: inburgering, taal (Nederlands leren), werk, onderwijs, welzijn, kinderopvang, gezondheidszorg, vrije tijd: sport, spelen voor kinderen, cultuur, ... De raad werkt met besloten vergaderingen (algemene vergaderingen en dagelijks bestuur) maar houdt jaarlijks ook een open overleg voor alle inwoners. (www. Kortrijk.be).

ETNO Advisory Board for Ethnic Relations (Finland)

Finland staat bekend als voorbeeld voor beleidsparticipatie van de bevolking van buitenlandse herkomst, dankzij de ETNO Adviesraad voor Etnische Relaties, die actief is op zowel nationaal als regionaal niveau. ETNO brengt immigranten en etnische minderheden samen met Finse autoriteiten om beleidskwesties met betrekking tot migratie en integratie te bespreken. ETNO's regionale afdelingen staan zowel in voor overheidsconsultatie als voor NGO activiteiten en publieke informatie. ETNO heeft als mandaat om (a) goede etnische relaties, gelijkheid, wederzijdse interactie en samenwerking in alle domeinen van migratie- en integratiebeleid te promoten; (b) expertenondersteuning te verstrekken aan de ministeries van ontwikkelings- en migratiebeleid; (c) organisationele activiteiten onder migranten helpen te promoten en (d) publieke informatie te verspreiden over het immigratiebeleid en etnische diversiteit, alsook het bewustzijn hierover te verhogen.

Council for Ethnic Minorities (Denemarken)

De Deense nationale Raad voor Etnische Minderheden heeft als doelstelling de participatie van etnische minderheden in alle domeinen van de maatschappij te verhogen. De raad adviseert en biedt raad aan de Minister van Kinderen, Gelijkheid, Integratie en Sociale Zaken over beleidskwesties die immigranten en vluchtelingen aanbelangen. Verder becommentarieert de raad nieuwe politieke initiatieven of algemene politieke kwesties met betrekking tot etnische minderheden. De raad telt 14 leden, waarvan 5 aangewezen door de minister (inclusief voorzitter), de 4 grootste kieskringen zijn permanent vertegenwoordigd door een lid, en de overige 5 leden worden verkozen onder de groep volksvertegenwoordigers uit alle kieskringen.

2.3.10 Ondersteuningsorganisatie

Typering?

Vertegenwoordiging - praten - (semi-)permanent

Wat?

Met ondersteuningsorganisatie verwijzen we naar een organisatie waarvan de taken onder meer liggen op het vlak van het ondersteunen van doelgroepen zodat deze aan de beleidsontwikkeling kunnen participeren. Deze organisaties kunnen, als ze een bepaalde mate van representativiteit hebben, ook de rol opnemen van vertegenwoordiger van de doelgroep. Door een dergelijke organisatie te erkennen en ondersteunen, kan de overheid de beleidsparticipatie van een bepaalde doelgroep indirect ondersteunen. De organisatie zelf kan door de overheid geconsulteerd worden over beleidsthema's en de organisatie kan vertegenwoordigers van de doelgroep ondersteunen wanneer zij participeren aan het beleid (bijvoorbeeld via een adviesraad of -commissie).

Sterktes?

- Representatief: in vele gevallen is de ondersteuningsorganisatie in belangrijke mate representatief voor een bepaalde doelgroep.
- Expertise: de ondersteuningsorganisatie en haar leden beschikken over een belangrijke mate van expertise.
- Duurzaam, efficiënt en snel: door de capaciteit (kennis, vaardigheden, ervaring) van de leden en/of het secretariaat van de ondersteuningsorganisatie, kan de ondersteuningsorganisatie over heel wat beleidsthema's snel en efficiënt geconsulteerd worden.
- Gezag en impact: ondersteuningsorganisaties kunnen, afhankelijk van hun status, een belangrijke mate van gezag hebben, zowel ten aanzien van hun achterban als ten aanzien van beleidsmakers.

Zwaktes?

- Representatief: in sommige gevallen wordt de representativiteit in vraag gesteld, omdat niet alle groepen in voldoende mate gerepresenteerd worden.
- Standpunten eerder dan feiten: een adviesraad ondersteuningsorganisatie levert eerder standpunten op dan cijfers en feiten om beleid te onderbouwen.
- Overbevraagd: ondersteuningsorganisaties zijn vaak druk bezet en slagen er niet altijd in tijdig te reageren.

Varianten?

- Belangenorganisaties.
- Ondersteuningsorganisaties.
- Hybride: ondersteuning en belangenbehartiging.

Case box: voorbeelden ondersteuningsorganisaties voor bevolking van buitenlandse herkomst

Minderhedenforum

Het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden (Minderhedenforum) vzw, wordt door de Vlaamse overheid erkend en gesubsidieerd als participatieorgaan voor het Vlaamse integratiebeleid. Het Minderhedenforum treedt op als spreekbuis en belangenbehartiger van personen van buitenlandse herkomst en woonwaggebouwoners in Vlaanderen en Brussel en wil de maatschappelijke positie van deze personen versterken. Het Minderhedenforum heeft tot taak de participatie aan de samenleving van deze bijzondere doelgroepen van het integratiedecreet te bevorderen. Hiertoe werkt ze aan empowerment en emancipatie van de personen die behoren tot deze doelgroepen, brengt ze beleidsaanbevelingen uit en werkt ze aan een correcte beeldvorming, met betrekking tot diversiteit (website integratie).

Steunpunt migrantenorganisaties Genk

Het steunpunt migrantenorganisaties stuurt de stad Genk in haar werking t.o.v. migrantenverenigingen en is klankbord voor de verenigingen. Het steunpunt organiseert en ondersteunt activiteiten gericht op interculturele samenwerking en participatie van allochtone verenigingen. Het bestuur van het steunpunt bestaat uit leden van verenigingen met diverse etniciteiten. Het Steunpunt Migrantenorganisaties is een werkgroep van de Genkse Integratieraad. Het Steunpunt Migrantenorganisaties fungeert eerst en vooral als klankbord voor de zelforganisaties en speelt hun signalen door aan de dienst Integratie. (VVSG).

Oost-Vlaams Diversiteitscentrum (Odice vzw)

Het voormalig Oost-Vlaams Diversiteitscentrum (Odice vzw) - nu opgenomen in het Agentschap Inburgering en Integratie - biedt tips (vb. brochure) en ondersteuning op maat (vb. ondersteuning door medewerkers van het team lokaal integratiebeleid) om beleidsparticipatie van etnisch-culturele minderheden te versterken (Odice, 2015).

2.4 Implicaties voor de doelgroep van personen van buitenlandse herkomst

We hebben in het tweede deel van dit rapport van een aantal technieken van beleidsparticipatie de sterktes en zwaktes geschetst. Afsluitend maken we nu enkele reflecties met betrekking tot de doelgroep personen van buitenlandse herkomst en koppelen we terug naar de doelstellingen die in het eerste deel werden beschreven. De verschillende technieken kunnen immers in belangrijke mate aangepast worden. Zo kan de manier van communiceren of besluitvorming worden aangepast, of het aantal en type deelnemers, de locatie, frequentie, enz. In de praktijk zal er vaak een combinatie gemaakt moeten worden van technieken voor rechtstreekse burgerparticipatie en technieken die een interactie met vertegenwoordigers inhouden, van (semi-) permanente en meer ad hoc initiatieven, die zowel inzetten op tellen als op praten.

Een succesvolle toepassing van participatietechnieken zal sterk afhankelijk zijn van de context, specifieke kenmerken van de doelgroep (o.a. met betrekking tot beschikbare middelen, motivatie en netwerken, maar ook specifieke kenmerken van subgroepen) en de doelstellingen die specifiek vooropgesteld worden voor beleidsparticipatie van deze doelgroep.

- *De interne verscheidenheid binnen de doelgroep* vormt één van de voornaamste aandachtspunten waarmee rekening zal moeten gehouden worden bij iedere interventie die gericht is op de verhoging van de beleidsparticipatie van de bevolking van buitenlandse herkomst. De ‘superdiversiteit’ die deze bevolkingsgroep kenmerkt gaat om een diversiteit in termen van intergenerationaliteit, heterogeniteit op basis van onder andere herkomstland of -regio, culturen en gebruiken, geloofsovertuigingen, waarden, enz. Om deze reden hebben initiatieven die personen samen brengen louter op basis van hun ‘anders-zijn’ (van andere herkomst vs. van Belgische herkomst) soms een beperkte kans op slagen. Meer succesvol blijken participatietechnieken die personen samenbrengen niet (enkel) op basis van hun afkomst, maar ook op basis van gemeenschappelijke achtergrondkenmerken en/of gedeelde interesses. (vb. topic-gerichte adviesraden).
- Omwille van de interne heterogeniteit van de doelgroep zijn er geen one-size-fits all modellen. *Maatwerk* blijkt aangewezen bij de toepassing van de technieken rekening houdend met specifieke achtergrondkenmerken en culturele, religieuze of andere gevoeligheden van specifiek beoogde subgroepen (vb. cultuursensitieve organisatievorm bijvoorbeeld positie van de vrouw).
- Deze enorme diversiteit maakt *identificatie en het bereik van subdoelgroepen complex*. Een goede kennis van het veld is noodzakelijk om onbereikte groepen op het spoor te komen en inzicht te krijgen in effectieve methoden om hen te bereiken.
- Ter bevordering van aangepaste technieken is het interessant om deze rechtstreeks *af te toetsen bij de beoogde subdoelgroep zelf*.
- Deze mate van diversiteit bemoeilijkt de *representativiteit van beleidsparticiperende actoren*. Bestaande participatievormen kunnen gedomineerd worden door bepaalde subgroepen, waardoor de doelstelling van democratische legitimiteit onbereikt blijft, hoe succesvol de techniek ook is op andere vlakken.
- Een bijkomend voor de hand liggende maar niet te onderschatten element is *taal en communicatie aangepast aan de doelgroep*.
- Bestaande projecten wijzen op het belang van geloofwaardig, correct, tijdig, eerlijk en gemeente communicatie.
- *Samenwerking tussen gelijke partners*.
Vanuit een relatie van gelijkheid samenwerken met verschillende partners.
- *Matching*.
Er is veel engagement, potentieel en goede wil aanwezig, maar individuen en organisaties vinden niet altijd de weg naar elkaar. Matching kan hierbij een nuttige rol spelen
- ...

Tot slot kan alvast een tussentijdse terugkoppeling gemaakt worden naar de doelstellingen waarvan we in dit onderzoek specifiek uitgaan. m.b.t. beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst:

- *Democratische legitimiteit ('bereik')*: het bereiken van subpopulaties binnen deze doelgroep (vb. naar leeftijd, geslacht, regio van herkomst, religie, socio-economische positie) en de mate waarin hun stem gehoord wordt en hun belangen behartigd worden.
- *Gelijkheid bevorderen ('evenredige participatie')*: dichten van de etnische kloof.
- *Informatie verwerven ('hun issues')*: Agendavorming, specifieke implementatiecontext.
- *Draagvlak meting ('hun mening')*: opiniepeiling.

Technieken die overeenstemmen met deze doelstellingen:

- Inzetten op *directe burgerparticipatievormen* - vb. opiniepeilingen, schriftelijke consultaties, publieke hoorzittingen, burgerpanels, ... - voor nastreven van democratische legitimiteit.
- Inzetten op *laagdrempelige participatietechnieken* - vb. focusgroepen op cultuur-sensitieve manier ingericht (locatie, ...), om kloof in participatie te dichten + samenwerkingsvormen tussen gelijke partners.
- Technieken die gericht zijn op *agendasetting* of consultatie/advies met betrekking tot *implementatiefase*.

In het volgende overzicht geven we voor de verschillende besproken hoofvormen aan voor welke doelstellingen ze (meest) geschikt zijn, op welk participatieniveau ze (typisch) functioneren, alsook een indicatie van de kostprijs, het aantal deelnemers en de aard van de representatie. Het overzicht bouwt voort op het model van Loyens en Van De Walle (2006). Dit overzicht kan handig zijn bij het selecteren van specifieke technieken, rekening houdende met deze factoren.

Tabel 2.1 Overzicht participatietechnieken

	Doelstelling								Grootte doelgroep			Repre- sentatie		Participatieniveau					Kostprijs					
	Democrat legitimiteit (bereik)	Sociale cohesie bevorderen	Invloed op beleid	Behoorlijk bestuur	Gelijkheid bevorderen	Bewustmaking en informatie- verstreking	Draagvlak meten	Informatie verwerven	Draagvlak verwerven	Samenwerking stimuleren & uitvoering bevorderen	Klein	Gemiddeld	Groot	Direct (zelf representatie)	Indirect (representatie)	Informeren	consulteren	adviseren	coproduceren	meebeslissen	Laag	Gemiddeld	Hoog	
Opiniepeiling	X					x	(x)	x				x	x	(x)		x				(x)		x		
Schriftelijke consultatie	X					(x)	x				x	x	x	X		x					x			
Gespreksfora/debatten	X	x				x	X					x	X	X	x	x					x			
Publieke hoorzitting	X	(x)		x		x		(x)			x		X	(x)	x	(x)					x			
Focusgroep					x	X	x			x			x	x		x	(x)				x			
Adviescommissie						X	x	x	x	x			(x)	x				x				x		x
Deliberatieve polling	X	X				(x)	X	x	x			x	X				x	x						X
Burgerpanel	(x)					X	x	(x)		x			X	X			x	x				x		X
Adviesraad						X	x	x	x	x			(x)	X				x				x		X
Ondersteuningsorganisatie	(x)	x			x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x					x

- DEEL 2 ANALYSE VAN INSPIRERENDE

BINNENLANDSE EN BUITENLANDSE
PRAKTIJKEN VAN BELEIDSPARTICIPATIE –

Katrien Herbots (KEKI), Sarah Van den Broucke,
Lode Vermeersch & Peter De Cuyper (HIVA-KU Leuven)

Inleiding

In de beleidsnota inburgering & integratie (Vlaams minister L. Homans, 2014, p. 17) werd de intentie uitgesproken om verder in te zetten op de betrokkenheid van personen van buitenlandse herkomst bij het lokale en Vlaamse beleid en hun beleidsparticipatie te verbeteren. In navolging hiervan werd een onderzoek uitgeschreven om na te gaan wat beleidsparticipatie bij deze doelgroep inhoudt en welke factoren bijdragen aan het slagen ervan. De precieze onderzoeksvragen zijn:

- Op welke wijze wordt de participatie aan het beleid voor personen van buitenlandse herkomst vandaag in Vlaanderen georganiseerd?
- Wat zijn de meest effectieve methodieken om die beleidsparticipatie te realiseren? Hoe kunnen deze het best worden geïmplementeerd?
- Welke lessen en aanbevelingen kunnen we op basis van voorgaande formuleren met betrekking tot de beleidsparticipatie voor personen van buitenlandse herkomst in Vlaanderen?

Dit rapport vormt een deelrapport van dit onderzoek. Centraal in dit rapport staat de analyse van een aantal inspirerende binnenlandse en buitenlandse praktijken van beleidsparticipatie.

Op het *binnenlands* niveau werd de keuze gemaakt om ons niet te beperken tot de participatie van personen met buitenlandse herkomst, maar ook inspiratie te zoeken in de richting van andere doelgroepen.

Om interessante *buitenlandse* praktijken van beleidsparticipatie met personen van buitenlandse herkomst op het spoor te komen, werd een aparte ‘quick scan’ ondernomen. Deze was beperkt tot de doelgroep van het onderzoek (nl. personen van buitenlandse herkomst) en had een focus op EU-lidstaten (omwille van een betere vergelijkbaarheid van de context). Het resultaat van deze verkenning is een overzichtstabel met 37 praktijken verspreid over 17 EU-lidstaten, voorzien van referenties naar te consulteren bronnen.

In het voorliggend onderzoeksrapport wordt uit de verzameloefening van binnen- en buitenlandse praktijken, **11 best practices van beleidsparticipatie** geselecteerd. De keuze van de praktijken is gebaseerd op de volgende parameters:

- oog hebben voor de verscheidenheid in participatietechnieken;
- balans vinden tussen nationale en internationale praktijken;
- belichten van beleidsparticipatie-initiatieven die nog niet of recentelijk in het huidige Vlaamse landschap van de doelgroep bestaan;
- verduidelijken van vormen van directe participatie op lokaal en centraal niveau;
- ingaan op wederkerende knelpunten. Het gaat hierbij onder meer om het belang van toeleiding, de nood aan meer rechtstreekse participatie, de vertaalslag van abstracte begrippen, de innovatie via digitale ondersteuning, de statische en dynamische representativiteit, het belang van een thematische gerichtheid van beleidsparticipatie en de vervlechting van rechtstreeks participatie en vertegenwoordiging.

Rekening houdend met deze elementen zijn de volgende praktijken weerhouden:

Lokaal

1. Aalst: Stedelijk Inburgerings- en Integratieplatform
2. Antwerpen: lerend netwerk Antwerpen aan 't woord en praktijk burgerbegroting
3. Genk: project 'De Genks'
4. Kortrijk: combinatie van technieken (raad, dialoogtafels en open forum, brugfiguren en middenveld)

Vlaams

5. Netwerk tegen Armoede
6. Burgerkabinet Jeugd: Geef mee kleur aan jeugd
7. Cachet vzw: Digital storytelling 'Werken met Rechten' en Speak Up Days Toekomstig Jeugdrecht

Internationaal

8. Argentinië: website Democracy Os
9. Denemarken: Aarhus Citizenship Committee
10. Estland: Open Forums on Integration
11. Nederland: Landelijk Overleg Minderheden

Van elk van deze cases werd een fiche uitgewerkt met een toelichting van

- de link naar vastgestelde knelpunten;
- de initiator van de praktijk;
- het niveau;
- de beoogde doelgroep;
- de techniek en bijhorende typering;
- de organisatie of werking en inhoud van de praktijk;
- eventuele ondersteuning;
- het bereik en de ervaren drempels;
- de opvolging en invloed van de praktijk;
- randvoorwaarden tot slagen;
- besluitende kenmerken.

Bij iedere fiche volgt ook een overzicht van geraadpleegde bronnen en waar mogelijk worden contactpersonen vermeld.

Rekening houdend met de doelstelling van dit deelrapport, met name een verkennende bestudering van inspirerende (goede) praktijken van beleidsparticipatie, bevat dit document geen grondige, allesomvattende studie van de praktijken. De analyses baseren zich hoofdzakelijk op beschikbare informatie verkregen via contactpersonen en beschikbaar documentatiemateriaal (online en/of persoonlijk verkregen). Dit brengt de beperking met zich mee dat het overzicht zo diepgaand maar kan zijn als er documentatie voorhanden is.

Dit vergelijkend overzicht wil voornamelijk inspirerend werken en een eerste belangrijke inkijk bieden in een rijke variatie aan voorbeeldpraktijken van beleidsparticipatie.

3 | 'Quick Scan' van buitenlandse praktijken van beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst

Om buitenlandse praktijken van beleidsparticipatie met personen van buitenlandse herkomst te verkennen en interessante 'best practices' op het spoor te komen, werd een beperkte 'quick scan' ondernomen. Deze was beperkt tot de doelgroep van het onderzoek en had een focus op EU-lidstaten (omwille van een betere vergelijkbaarheid van de context).

De verkenning verliep volgens 3 werkwijzen:

- **Input uit bestaand comparatief onderzoek:**

- Mipex (Migrant Integration Policy Index):⁵ onder het luik 'politieke participatie' worden lidstaten gequoteerd op onder andere de aanwezigheid, samenstelling, representativiteit en bevoegdheden van consultatieorganen voor migranten, en bieden lidstaten hierover soms bijkomende informatie. Deze scores en info bieden een overzicht van structurele vormen van consultatie.
- ASSESS Comparative Study on Integration of Vulnerable Migrant Groups.⁶
- 'Participatory Citizenship in the EU' - studie⁷ in het kader van het 'Europe for citizens programme', te consulteren op het EU Citizenship Portal.

- **Scan bestaande praktijkdatabase(s):**

- Europese Website voor Integratie (EWSI): integratiepraktijken⁸ (gezocht op '*Political participation*' en '*Consultation, mediation and dialogue platforms*').

- **Informatieverzoek binnen Europees netwerk van nationale experts:**

Er werd een informatieverzoek uitgezonden naar nationale onderzoeksexperts (60-tal personen) verbonden aan het onderzoeksconsortium voor studies van het Fundamental Rights Agency (FRA) van de EU.⁹ Hierin werd gevraagd naar de aanwezigheid van consultatieve of participatorische organen op nationaal of regionaal niveau, en hun samenstelling, voorzitterschap, mandaat, activiteiten en invloed. Daarnaast werd gevraagd naar andere interessante praktijken van (directe) participatie van personen met een migratie-achtergrond aan het beleid op nationaal/regionaal niveau (bv. discussieforums, burgerpanels, werkgroepen, publieke consultaties, participatie van migrantenverenigingen, enz.). De experts werden uitgenodigd om reflecties over sterktes en tekortkomingen van bestaande praktijken te delen en eventuele aanbevelingen of suggesties voor inspirerende praktijken mee te geven.

Onderstaande tabel verwijst naar 37 praktijken verspreid over 17 EU-lidstaten, en verwijst door naar te consulteren bronnen.

5 <http://www.mipex.eu/>

6 https://ec.europa.eu/anti-trafficking/assess-integration-vulnerable-migrant-groups_en

7 http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/report_3_good_practice.pdf

8 <https://ec.europa.eu/migrant-integration/integration-practices>

9 In een recent initiatief in opdracht van het FRA werd bijvoorbeeld van iedere lidstaat - via nationale antennes - gepeild naar de aanwezigheid van consultatieve migrantenorganen en hun mandaat, wettelijke basis, rol in besluitvorming, representativiteit en evaluatieprocedures op verschillende bestuursniveaus (cf. FRANET-study 'Social Participation & Integration of migrants and their descendants, een project waaraan HIVA-KU Leuven deelnam).

Land		Naam	Omschrijving	Referenties
Finland	Nationaal	ETNO Advisory Board for Ethnic Relations	De 'National Advisory Board for Ethnic Relations (ETNO)' brengt vertegenwoordigers van immigranten en etnische gemeenschappen samen met Finse autoriteiten, om kwesties met betrekking tot immigratie en integratie te bespreken (Decreet 352/2008). Eén van de vice-voorzitters en minstens 10 van de 30 leden moeten migrantengemeenschappen en etnische minderheden vertegenwoordigen.	http://www.slideshare.net/providus/konsultatvie-mehnismi-somijas-piemrs http://oikeusministerio.fi/en/index/currentissues/tiedotteet/2016/02/uusietnistensuhteidenneuvottelukuntaasetettu.html
	Regionaal	ETNO Advisory Board for Ethnic Relations	Er zijn ook 4 regionale ETNO's die vertegenwoordigers van immigranten en etnische gemeenschappen samenbrengen met Finse autoriteiten, om kwesties met betrekking tot immigratie en integratie te bespreken.	http://www.mipex.eu/
	Lokaal	Local Advisory boards	Verschillende steden - zoals Helsinki, Espoo en Vantaa - hebben lokale adviesraden voor etnische relaties (onder een andere naam).	http://www.mipex.eu/
Denemarken	Nationaal	Council for Ethnic Minorities	De 'Council for Ethnic Minorities' is een consultatief orgaan voor de Minister van Integratie, gericht op het promoten van de participatie van etnische minderheden. De raad adviseert en biedt begeleiding aan de Minister over alle kwesties die van belang zijn voor immigranten en vluchtelingen, commentarieert nieuwe politieke initiatieven en heeft het recht om op algemene kwesties met betrekking tot etnische minderheden te reageren. De raad neemt deel aan verschillende externe werkgroepen en commissies opgezet door de regering om te gaan met problemen die van belang zijn voor immigranten en vluchtelingen. De raad wordt ook uitgenodigd om deel te nemen aan rondetafelbijeenkomsten met andere ministeries (bv. met het Ministerie van Onderwijs over radicalisering van jongeren van etnische minderheidsgroepen). De raad telt 14 leden, waarvan 5 worden aangeduid door de Minister, 4 de permanente vertegenwoordiging van de 4 grootste gemeenten vormen en 5 leden verkozen worden uit een brede raad van vertegenwoordigers van alle gemeenten in Denemarken.	Info verstrekt door Danish Institute for Human Rights, Denemarken in respons op informatieverzoek http://www.mipex.eu/ http://rem.dk/en http://www.ft.dk/samling/20131/lovforslag/197/html_som_fremsat.htm http://rem.dk/radet/radets-historie https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=158056 https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=161910 https://rem.dk/kalender/rundbordsmode
	Lokaal	Local integration councils	Op lokaal niveau zijn er actueel ongeveer 50 integratieraden, verschillend in omvang, in selectie en verkiezing van leden, en in mandaat. (Bv. Leden van de 'Frederiksberg City's Integration Council' worden rechtstreeks verkozen door migranten die in Frederiksberg wonen.). De lokale integratieraden hebben een formele link met de nationale Raad voor Etnische Minderheden, door verkiezing van leden van de nationale raad en doordat de nationale raad informatie aan de lokale raden terugkoppelt. Deze raden worden om de 4 jaar verkozen. Hun mandaat heeft betrekking op alle personen die geen Deense achtergrond hebben (met of zonder Deense nationaliteit, EU of niet-EU). De raden organiseren vergaderingen met besluitvormers, autoriteiten, belangengroepen, enz. Ze functioneren als consultatieve organen, die het stadsbestuur adviseren over kwesties met betrekking tot de integratie van vluchtelingen en migranten.	http://rem.dk/radet/radets-historie http://rem.dk/netvaerk/integrationsrad https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=158056 Info verstrekt door Danish Institute for Human Rights, Denemarken, in respons op informatieverzoek

Land		Naam	Omschrijving	Referenties
	Lokaal	Citizenship Committee (Aarhus)	De stad Aarhus heeft zijn lokale integratieraad vervangen met een 'Citizenship Committee' in 2014, om de opportuniteiten van etnische minderheden (en gewone burgers) om lokale beslissingen te beïnvloeden, te verhogen. Het Comité omvat een gelijk aantal politici (één van elke partij) en burgers (willekeurig geselecteerd en representatief in termen van leeftijd, geslacht, opleiding, etniciteit en woonplaats). Het Comité kan onder andere voorstellen formuleren over lokaal burgerschapsbeleid, de inclusie van etnische minderheden en lokale participatiebudgetten.	http://www.medborgerskabiaarhus.dk/da/Information/Opgaver.aspx http://www.aarhus.dk/sitecore/content/Subsites/CityOfAarhus/Home/The-City-Council/The-Aarhus-model.aspx http://www.mipex.eu/denmark http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/report_3_good_practice.pdf
	Lokaal	Corps of role models (Kolding)	Het brugproject - Corps of role models – in de gemeente Kolding (met financiering van het Ministerie van Integratie, en de lokale overheid), is opgezet om dialoog op te starten tussen de lokale gemeenteraad en Somalische vrouwen, omwille van de hoge werkloosheidsgraad van deze doelgroep in de gemeente. Het project werd beheerd door Somalische bruggenbouwers die in debatten met de lokale Somalische verenigingen en op de lokale Somalische radio, een open dialoog startten over de oorzaken van de hoge werkloosheid van deze doelgroep. De bruggenbouwers namen ook deel aan vergaderingen tussen de gemeenteraad, het lokale jobcenter en individuele Somalische inwoners.	http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/report_3_good_practice.pdf http://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/CAD42D71-64ED-4158-95AA-39E6411B4B6F/0/Evalueringaflokalekorpsafrollemodeller.pdf http://rollemodeller.dk/about-theproject.aspx
Luxemburg	Nationaal	National Council of Foreigners	De 'National Council of Foreigners (CNE)' handelt als adviesorgaan voor de Luxemburgse overheid met betrekking tot kwesties gerelateerd aan buitenlanders en integratie. Zo'n 34 leden vertegenwoordigen buitenlanders, vluchtelingen, vakbonden en andere middenveldactoren. Het aantal buitenlanders moet in verhouding zijn tot hun aanwezigheid in Luxemburg.	http://www.mipex.eu/ http://www.olai.public.lu/en/relation-nationales/organismes_consultation/conseil-nat-etrangers/index.html
Duitsland	Nationaal	Beirat der Beauftragten der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration	In 2011 werd een permanent adviesorgaan gecreëerd, bestaand uit 10 vertegenwoordigers van migrantenverenigingen, ter ondersteuning van de Federale Commissaris voor Integratie.	http://www.mipex.eu/ http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Artikel/IB/Anlagen/2011-01-20-erlass-integrationsbeirat.pdf?__blob=publicationFile&v=2
	Regionaal	Landesausländer-Beiräte & Integrationsbeiräte	'Landesausländerbeiräte' zijn adviesraden voor vreemdelingen in de verschillende deelstaten van het land. Het zijn voornamelijk zelf-georganiseerde adviesraden die niet structureel geconsulteerd worden. In sommige 'Bundesländer' zijn er ook overheidsgeïnitieerde adviesraden voor integratie: 'Integrationsbeiräte', zoals de 'Bayerischer Integrationsrat' in Bavaria. Dit laatste lijkt echter niet de norm. De organen zijn samengesteld uit personen die specifiek uitgenodigd worden door een overheidsfunctionaris. De vreemdelingenorganisaties lijken dus geen vrije keuze te hebben om hun vertegenwoordigers te kiezen.	http://www.mipex.eu/
Oostenrijk	Lokaal	Ausländerbeirat (Graz & Linz)	De adviesraad 'Ausländerbeirat' in de stad Graz is samengesteld uit 9 niet-EU-burgers die verkozen zijn door rechtstreekse geheime stemming door de inwoners van Graz, tegelijk met de gemeenteraadverkiezingen. In Linz, worden vertegenwoordigers niet meer rechtstreeks verkozen, maar aangeduid door de burgemeester op basis van voorstellen van migrantenverenigingen. Eén van de belangrijkste taken van deze adviesraden is het adviseren van de overheid en beleidsmakers op lokaal niveau, met suggesties, aanbevelingen en opinies.	https://ec.europa.eu/anti-trafficking/assess-integration-vulnerable-migrant-groups_en http://www.graz.at/cms/beitrag/10023588/411382 http://www.linz.at/soziales/5207.asp http://www.graz.at/cms/dokumente/10023927_414913/585a01e5/GO%20MigrantInnenbeirat.pdf

Land		Naam	Omschrijving	Referenties
Portugal	Nationaal	Consultative Council for Immigration Affairs	De 'Consultative Council for Immigration Affairs (COCAI/CCIA)' is samengesteld uit vertegenwoordigers van vakbonden, werkgeversassociaties en verschillende ministeries, stadsraden en autonome regio's. Deze raad omvat ten eerste één vertegenwoordiger van elk van de migrantengemeenschappen van Portugeessprekende landen (Brazilië, Kaap-VerdiPe, Guinea, Angoa en S. Tome), afgevaardigd door hun respectievelijke federaties en verenigingen (op voorwaarde dat de representativiteit van deze erkend wordt door de Hoge Commissaris). Ten tweede omvat de raad één vertegenwoordiger van elk van de 3 meest omvangrijke migrantengroepen die niet vertegenwoordigd zijn in de voorgaande paragraaf (d.i. Chinese, Oost-Europese en Roemeense gemeenschappen), afgevaardigd door hun respectievelijke federaties en verenigingen (op voorwaarde dat de representativiteit van deze erkend wordt door de Hoge Commissaris).	http://www.mipex.eu/
	Lokaal	Local Councils (Lisbon & Porto)	De 'City Council for Interculturalism and Citizenship' van Lissabon werd opgericht in 2009. Ook in andere steden met een hoge proportie buitenlandse inwoners bestaan consultatieve mechanismen, zoals de 'Consultative Council of Communities' in Porto (Conselho Municipal das Comunidades do Porto). Consultatie is echter niet regelmatig of systematisch.	http://www.mipex.eu/
Spanje	Nationaal	Social Integration Immigration Forum	Op nationaal niveau is er een 'Forum for the Social Integration of Immigrants'. De immigratieminister duidt een prominente expert op vlak van immigratie aan als voorzitter (doorgaans een professor). De vicevoorzitter is een immigrant, verkozen door de organisaties van immigranten die in het Forum zetelen.	http://www.mipex.eu/
	Regionaal	Communal Participation bodies	Op regionaal niveau zijn er consultatieve organen die het nationaal forum model kopiëren. In Catalonië is er bijvoorbeeld de 'Taula de Ciutadania i Immigració'. De samenstelling hiervan moet de diversiteit in de Catalaanse maatschappij respecteren en vooral de meest relevante middenveldorganisaties en organisaties van personen van buitenlandse herkomst moeten hierin zetelen. De vertegenwoordigers voor overheidsdepartementen, alsook publieke en private actoren gerelateerd aan migratie, variëren naargelang de besproken onderwerpen.	http://www.mipex.eu/
Estland	Nationaal	Council for Ethnic Minorities	Op nationaal niveau komt de 'Council for Ethnic Minorities' (<i>Rahvusvähemuste kultuurinõukoda</i>) samen onder het Ministerie van Cultuur. Deze raad brengt regelmatig (circa 4 keer per jaar) verschillende culturele associaties van etnische minderheden in Estland samen (bv. Oekraïense, Armeense en Russische minderheidsorganisaties). De doelstellingen en activiteiten van die organen hebben echter in de eerste plaats een culturele opzet en hebben betrekking op de ontwikkeling van verschillende culturele activiteiten. De raad zou weinig rechtstreekse invloed hebben op beleidsprocessen en de resoluties en beslissingen zijn niet-bindend.	Info verstrekt door Institute of Baltic Studies, Estland in respons op informatieverzoek http://www.kul.ee/et/rahvusvahemuste-kultuurinoukoda
Ierland	Nationaal	Opening Power to Diversity (Interns in national parliament scheme)	Via een stage van 6 maanden kunnen nieuwkomers en migranten samenwerken met een parlamentslid. Deze stagiair krijgt een unieke ervaring in de Ierse politiek en kan inhoudelijk bijdragen aan het werk van de parlementariër. Tijdens de stage schrijft de stagiair ook verslagen, die gepubliceerd worden om participatie van migrantengemeenschappen aan de politiek aan te moedigen. Dit project heeft als doel om kennis van politiek op te bouwen in migrantengemeenschappen. De uiteindelijke doelstelling is om Ierse politiek te diversifiëren.	https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/opening-power-to-diversity---td-member-of-irish-parliament-intern-scheme http://www.livinginireland.ie/en/opening_power/

Land		Naam	Omschrijving	Referenties
Ierland	Lokaal	Integration Forum (Cork)	Het 'Cork integration forum' is een initiatief van de stadraad van Cork om lokale integratiekwesties aan te pakken. Ongeveer de helft van de leden moeten afkomstig zijn uit migrantengemeenschappen.	http://www.mipex.eu/
Estland	Nationaal	Open Forums on Integration	<p>Estland onderneemt soms ad hoc consultaties met etnische minderheden.</p> <p>In de voorbereiding van een nieuwe nationale integratiestrategie 2020, werden (tussen november 2012 en oktober 2013) bijna 150 niet-EU-burgers geconsulteerd in 6 burgerpanels verspreid over Estland. Open forums vonden plaats in Narva, Kohtla-Järve, Tallinn and Tartu (in maart en april 2013). Deelnemers konden hun mening uiten over 7 onderwerpen: integratieproblemen in onderwijs, integratie in de arbeidsmarkt, de toegankelijkheid van publieke diensten en relevante informatie, betrokkenheid in de gemeenschap en in besluitvormingsprocessen, culturele diversiteit, het leren van de Estse taal, en de regionale eigenheid van Ida-Virumaa County in Noord-Oost-Estland. De resultaten van deze panels werden gesystematiseerd en geanalyseerd.</p> <p>Ook voor het ontwikkelen van integratiecursussen voor niet-EU-burgers en diensten voor hooggekwalificeerd immigranten werden brede consultaties gehouden met de doelgroep. (Voordien was er een Ronde Tafel van Nationale Minderheden, maar deze is niet langer actief)</p>	<p>http://www.mipex.eu/</p> <p>http://www.kogu.ee/olemus-ja-roll/rahvustevahelised-suhted/</p> <p>https://www.ibs.ee/en/projects/open-forums-on-integration/</p> <p>http://www.etnoweb.ee/en/arutelud</p> <p>Info verstrekt door Institute of Baltic Studies, Estland in respons op informatieverzoek</p>
	Lok.	Local bodies	Er zijn kleinere vertegenwoordigende organen in een aantal lokale Estse gemeenten, maar hun directe invloed op beleid wordt als beperkt ingeschat.	Info verstrekt door Institute of Baltic Studies, Estland in respons op informatieverzoek
Nederland	Nationaal	Ad-hocconsultatie Migrantenorganisaties	Op nationaal niveau vindt consultatie met deze doelgroep tegenwoordig op ad-hocbasis plaats, volgende op de afschaffing van het officiële consultatieorgaan, nl. het Landelijk Overleg Minderheden (LOM). Het verklarend memorandum verklaart dat migrantenorganisaties voertaal geconsulteerd worden waar nodig en gerelateerd aan bepaalde specifieke thema's. Er is echter geen wettelijke verplichting om ad-hocconsultatie te ondernemen. De enige uitzondering is de Adviescommissie vreemdelingenzaken die zijn rol behoudt. Onder het verplichte LOM was representativiteit vereist. Met het intrekken van de wet, wordt representativiteit in de huidige situatie echter niet gemonitord.	<p>http://www.eerstekamer.nl/id/vj90fb9vhson/document_extern/visie_op_integratie_integratie/f=/vj90fcrbylni.pdf</p> <p>http://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/33297_intrekking_van_de_wet</p>
	Lok.	Lokale Adviesraden	Op lokaal niveau bestaan er adviesraden voor deze doelgroep, zoals bijvoorbeeld de Adviesraad voor Interculturalisering in Utrecht, Nijmegens Adviescommissie Allochtonen, en de Participatieraad in de gemeente Haarlem, om er enkele te noemen.	<p>http://www.mipex.eu/</p> <p>http://www.utrecht.nl/saluti/welkom-bij-saluti/</p>
Zweden	Nationaal	Ad-hocconsultatie SIOS	De Zweedse overheid financiert SIOS, de 'Cooperation Group for Ethnical Associations in Sweden' (SIOS). Ze hebben geen formele status als consultatieve partner, maar worden ad hoc geconsulteerd.	<p>http://www.mipex.eu/</p> <p>http://www.riksdagen.se/templates/R_Page____7053.aspx</p>
Italië	Reg.	Consultative bodies	Art. 42, co. 6, d.lgs. 286/98 give the Regions the chance to set up some consultive bodies on regional level. They have the right of initiative to make its own reports or recommendations, even when not consulted.	http://www.mipex.eu/

Land		Naam	Omschrijving	Referenties
	Lokaal	Consultative bodies (Rome)	Rome heeft 2 consultatieorganen. Het eerste orgaan bestaat uit 4 raadgevers verkozen door alle buitenlanders in Rome (onder kandidaten van Afrikaanse, Aziatische, Amerikaanse en Oost-Europese herkomst). Het tweede orgaan is het 'Consultive Body for the Foreign communities in Rome' en heeft 32 leden, die de 30 grootste buitenlandse gemeenschappen in Rome vertegenwoordigen. Elke gemeenschap kan zijn eigen vertegenwoordiger in dit orgaan te verkiezen.	http://www.mipex.eu/
Italië	Lokaal	Adjunct Counselor & Elective Councils	Niet-EU-burgers krijgen een stem in lokaal bestuur door 'Adjunct Counselor' en de 'Elective Councils' De Adjunct Counselor wordt verkozen door niet-EU-burgers die gevestigde inwoner zijn van een gemeente. In 29 gemeenten zijn dergelijk Adjunct Counselor aanwezig. Deze mag niet de gemeenteraad of comité-vergaderingen, maar heeft een adviserende status die zeer relevant blijkt om niet-EU-burgers een stem te geven in lokaal bestuur. Gelijkaardig worden 'Elective Councils' gevormd als adviserend orgaan voor bepaalde gemeenteraden en provinciale raden.	http://www.mipex.eu/
	Lokaal	Forum of Integration policies and New citizens (Turijn) & Forum for Immigrants (Piacenza)	In 2011 besliste het 7e district van Turijn om een "Forum of Integration policies and New citizens" te organiseren, een dialoogplatform voor immigranten en inwoners met of zonder migratieachtergrond. Om te participeren in de maandelijkse bijeenkomst moet men een aanvraagformulier invullen. De stad Piacenze organiseerde in 2005 een 'Forum for Immigrants' met als doelstelling om de participatie van migranten in activiteiten van het stadsbestuur te verhogen en hen te laten participeren in territoriale planning door uitwisseling met lokale functionarissen. Lokale groepen werden samengesteld met migranten die al dan niet afstig waren van migrantenverenigingen, en met Italiaanse burgers, die al dan niet werken voor lokale overheden, vakbonden, etc. Tijdens periodieke vergaderingen werden noden besproken en rapporteren opgesteld die gedeeld werden op een provinciale vergadering.	https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/forum-of-integration-policies-and-new-citizens http://www.comune.torino.it/circ7/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/1413 https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/forum-for-immigrants http://www.provincia.pc.it/dettaglio_sez.asp?IdSAT=212&Txt=Immigrazione&Idat=51
Verenigd Koninkrijk	Regionaal	Cross-Party Group on Racial Equality (Scotland) & Coalition for Racial Equality and Rights (Noord-Ierland)	De 'Cross-Party Group on Racial Equality' is opgericht als forum voor kwesties met betrekking tot racisme en discriminaties waarmee Schotlands' zwarte gemeenschappen/etnische minderheidsgroepen geconfronteerd werden. De 'Coalition for Racial Equality and Rights' werd opgericht als mechanisme voor vertegenwoordigers van etnische minderheidsgroepen om te discussiëren en lobbyen met politici over specifieke belangen.	http://www.mipex.eu/
	Lokaal	Migrant and Refugee Advisory Panel (Londen)	Het 'London's Refugee Advisory Panel (MRAP)' van de burgemeester van Londen werd uitgebreid om een 'Migrant and Refugee Advisory Panel' te worden in 2009. Het blijft echter overwegend gedomineerd door vluchteling-vertegenwoordigers eerder dan migrantenvertegenwoordigers. De leden van MRAP worden genomineerd door representatieve organisaties van migrantengemeenschap (zonder formele verkiezingsprocedure).	http://www.mipex.eu/

Land		Naam	Omschrijving	Referenties
Oostenrijk	Lokaal	Ausländerbeirat (Graz & Linz)	De adviesraad 'Ausländerbeirat' in de stad Graz is samengesteld uit 9 niet-EU-burgers die verkozen zijn door rechtstreekse geheime stemming door de inwoners van Graz, tegelijk met de gemeenteraadverkiezingen. In Linz, worden vertegenwoordigers niet meer rechtstreeks verkozen, maar aangeduid door de burgemeester op basis van voorstellen van migrantenverenigingen. Eén van de belangrijkste taken van deze adviesraden is het adviseren van de overheid en beleidsmakers op lokaal niveau, met suggesties, aanbevelingen en opinies.	https://ec.europa.eu/anti-trafficking/assess-integration-vulnerable-migrant-groups_en http://www.graz.at/cms/beitrag/10023588/411382 http://www.linz.at/soziales/5207.asp http://www.graz.at/cms/dokumente/10023927_414913/585a01e5/GO%20MigrantInnenbeirat.pdf
Tsjechische Republiek	Nationaal	Council for National Minorities	De 'Government Council for National Minorities' is één van de 15 werkgroepen van de 'Office of the Government'. De huidige vorm van de raad is vastgelegd in §6 of Act No. 273/2001 Coll. Over de rechten van nationale minderheidsgroepen.	Info verstrekt door Academy of Sciences of Czech Republic, Institute of Sociology, Tsjechische Republiek, in response op informatieverzoek www.vlada.cz/en/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/historie-a-soucasnost-rady-en-16666/
	Regionaal	Committee for national minorities & regional advisory platforms	In regio's waar het percentage of burgers met niet-Tsjechische nationaliteit is hoger dan 5%, moet een comité voor nationale minderheden worden opgezet. Zulke comités bestaan in de praktijk vaak slechts uit één lid, die aangeduid wordt als regionale coördinator verantwoordelijk voor nationale minderheden en migranten. Daarnaast hebben Centra voor Ondersteuning aan de Integratie van Migranten ook de functie om regionale adviesplatforms op te richten om kwesties met betrekking tot niet-EU-migranten te bespreken.	Info verstrekt door Academy of Sciences of Czech Republic, Institute of Sociology, Tsjechische Republiek, in response op informatieverzoek www.integracnicentra.cz/Onas/InformaceOProjektu.aspx
	Lokaal	Migrant Platform (Praag)	Het 'Migrant Platform' in Praag (opgericht in 2012 door het Integratiecentrum in Praag) bestaat uit ongeveer 30 members, nl. vertegenwoordigers van etnische gemeenschappen. De voornaamste focus van het 'Migrant Platform' is het creëren van ruimte voor discussie over actuele behoeften, en het uitdrukken van meningen van immigranten (specifiek met betrekking tot Integratie). Er zijn geen vastgelegde selectiecriteria. Sinds 2012 hebben 3 platforms plaatsgevonden die allen als adviesorganen kunnen gezien worden. 1) - Prague Regional Advisory Platform; 2) Migrant Forum; 3) Advisory Group of Representatives from Prague City Districts, Prague Libuš and the Prague City Assembly.	Info verstrekt door Academy of Sciences of Czech Republic, Institute of Sociology, Tsjechische Republiek, in response op informatieverzoek http://www.mipex.eu/ http://www.icpraha.com/en_platforma_migrantu
	Lokaal	Committees on national minorities	Op gemeentelijk niveau moeten 'committees on national minorities' opgericht worden als het percentage inwoners met een niet-Tsjechische nationaliteit hoger is dan 10%. Bijvoorbeeld de steden Praag, Brno en Plzeň hebben zulke comités opgericht. Deze werken met nationale minderheden (van eerste en tweede generatie-migranten uit niet-EU-landen).	Info verstrekt door Academy of Sciences of Czech Republic, Institute of Sociology, Tsjechische Republiek, in response op informatieverzoek www.migrant-participation.eu/clanky/45/Consultative%20bodies%20in%20the%20Czech%20Republic.html
Griekenland	Lokaal	Migrants Integration Councils (MIC)	De wet 3852 van 7 June 2010 voorziet in de oprichting van 'Integration Councils' in elke hervormde gemeente. Elke MIC zou 5 tot 11 leden tellen, aangeduid door de gemeenteraad. De leden zijn lokale functionarissen of immigranten uit lokale gemeenschappen, en hebben als taak om kwesties van de lokale migrantenbevolking te bespreken en aan te pakken. Deze raden werken al seen adviesorgaan voor de burgemeester en zijn verplicht de burgemeester te informeren over problemen waarmee migranten in een bepaalde regio geconfronteerd worden, om voorstellen in te dienen voor acties met betrekking tot de integratie van migranten, en om ander advies te verlenen.	https://ec.europa.eu/anti-trafficking/assess-integration-vulnerable-migrant-groups_en http://www.mipex.eu/

Land		Naam	Omschrijving	Referenties
Frankrijk	Lokaal	Commissions extra-municipales d'immigrés (Roubaix) & conseils municipaux associés & conseil consultatif des étrangers (Strasbourg)	Elke Franse stad of gemeente kan optioneel consultaties organiseren. Dit vindt vooral in grote steden plaats, onder de noemers: 'Commissions extra-municipales d'immigrés'; 'Conseils municipaux associés'; en 'Conseil consultatif des étrangers'. Bijvoorbeeld in Strasbourg is er een adviesraad voor buitenlanders (CCRE), bestaand uit onder andere een bewonersgroep van 40 willekeurig verkozen personen uit 155 niet-EU-buitenlandse inwoners die zich als vrijwilliger opgaven in respons op een advertentie en informatie-campagne en een groep verenigingswerkers, bestaand uit vertegenwoordigers van prominente migrantenverenigingen die zich opgaven voor deelname aan de CCRE. In de stad Roubaix is een 'Commission extra municipale des populations immigrées' (CEMPI) van kracht, met als doel om de deelname van deze doelgroep aan het publieke leven te stimuleren, hun vertegenwoordiging te garanderen en hun stem te horen over hun problemen. De gemeente Roubaix heeft met deze commissie (CEMPI) een traject doorlopen dat leidde tot de oprichting van de 'Conseil roubaisien de l'interculturalité et de la citoyenneté (CRIC), die 42 verenigingsleden samenbrengt. De leden van CRIC vertegenwoordigen 19 herkomsten.	http://www.mipex.eu/ https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/conseil-roubaisien-de-linterculturalite-et-de-la-citoyennete-identified-via-a-study-undertaken-by-the-committee-of-the-regions http://www.ville-roubaix.fr
Slovenië	Nationaal	Council for the Inclusion of Aliens	De 'Council for the Inclusion of Aliens' is opgericht met de doelstelling om verschillende integratiekwesaties aan te pakken, relevante informatie uit te wisselen en een gedeelde aanpak te ontwikkelen voor de integratie van buitenlanders. De raad geeft aanbevelingen voor nationale projectjes, participeert in het opstellen van wetgeving, monitort de implementatie van integratiemaatregelen en analyseert de huidige situatie. De eerste verkiezingen voor 3 vertegenwoordigers met een migratie-achtergrond werden georganiseerd in maart 2015. Van deze 3 vertegenwoordigers zal er één de voormalig-Joegoslavische gemeenschap vertegenwoordigen, één de EU-gemeenschap en één de andere herkomstgroepen.	Info verstrekt door University of Ljubljana, Faculty of Law, Slovenië, in respons op informatieverzoek http://vrs-3.vlada.si/MANDAT13/vladnagradaiva.nsf/aa3872cadf1c8356c1256efb00603606/237d651ceae06d5fc1257c83003a1ee/\$FILE/VG-SVET13_podpisano.pdf
	Nationaal	Council for issues regarding members of the minority groups from nations of former Yugoslavia in the Republic of Slovenia	In 2011 werd 'Council to the Government of the Republic of Slovenia for issues regarding members of the minority groups from nations of former Yugoslavia in the Republic of Slovenia' opgericht. Leden van deze raad zijn vertegenwoordigers van publieke autoriteiten en vertegenwoordigers van minderheidsgroepen, nl. één lid van elk van de 6 vertegenwoordigde minderheidsgroepen: Albaniërs, Bosniërs, Montenegrijnen, Kroaten, Macedoniërs en Serviërs. De vertegenwoordigers van minderheidsgroepen worden gekozen door de minderheden zelf (van leden van culturele en middenveldorganisaties). Dit is een adviesorgaan en kan kwesties aankaarten, respect voor mensenrechten monitoren en de implementatie van maatregelen voor het behoud, de ontwikkeling en promotie van etnische identiteit opvolgen, standpunten innemen met betrekking tot overheidsvoorstellen, verdere maatregelen voorstellen, etc. De raad heeft echter geen bindende krachten, geen deelname aan besluitvorming en geen invloed op financiering.	Info verstrekt door University of Ljubljana, Faculty of Law, Slovenië, in response op informatieverzoek http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=DEKL32 www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/Sporocila_za_javnost/2015/sevl24-2015.pdf

4 | Stedelijk Inburgerings- en Integratieplatform Aalst

4.1 Invalshoek

De grootste gemeenschappen van etnisch-culturele minderheden worden op lokaal niveau bij het beleid betrokken.

4.2 Initiator

De Schepen van Inburgering en Integratie, stad Aalst, richtte het overlegplatform in met hulp en ondersteuning van de Dienst Vreemdelingenzaken en Inburgering, stad Aalst.

4.3 Niveau

Lokaal niveau.

4.4 Doelgroep

Het beleid wil zich richten tot alle etnisch-culturele minderheden die in Aalst wonen. Het gaat hierbij om 123 verschillende nationaliteiten op meer dan 81 000 inwoners.

4.5 Techniek en typering

- *Techniek:* adviesraad
- *Duurzaamheid:* structureel
- *Representativiteit:* vertegenwoordiging
- *Aard:* mondeling en schriftelijk
- *Participatiegraad:* informeren, consulteren en adviseren

4.6 Beschrijving

4.6.1 Oprichting Stedelijk Inburgerings- en Integratieplatform

Na de afschaffing van de lokale adviesraden etnisch-culturele minderheden nam de stad Aalst in 2014 het initiatief om voor elk van de tien grootste etnisch-culturele minderheden in Aalst (nl. Congolese, Roemeense, Poolse, Portugese, Spaanse, Nederlandse, Franse, Italiaanse, Turkse en Marokkaanse gemeenschap) een informatieavond te organiseren. Een 11de informatieavond werd georganiseerd op vraag van de Afghaanse gemeenschap die graag ook betrokken werd. De resultaten van deze gesprekken leidde rechtstreeks tot de oprichting van het Stedelijke Inburgerings- en Integratieplatform (STiIP).

4.6.2 Samenstelling en opdracht

Het STiiP is samengesteld uit een 30-tal personen, met name vertegenwoordigers van bovenstaande 11 gemeenschappen, een vertegenwoordiger van Aalst Mixt,¹⁰ de schepen van Inburgering en Integratie, een ambtenaar van Dienst Vreemdelingen en Inburgering stad Aalst en een afgevaardigde van de lokale politie. Er wordt voorzien in een 2- tot 3-jarlijkse bijeenkomst.

Het STiiP heeft als opdracht het stadsbeleid te adviseren bij het lokaal inburgerings- en integratiebeleid. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om advisering bij en feedback op het recentelijk uitgewerkt lokaal oriëntatietraject, waarmee Aalst sinds 2016 van start is gegaan als een aanvulling op het verplichte traject maatschappelijke integratie (zie verder). Daarnaast werkt het STiiP ook themagericht (bv. werk, onderwijs, mobiliteit, taalgebruik, vrijetijdsbesteding, ...) waaruit aanbevelingen kunnen voortvloeien, onder meer naar de stad en de op het besproken thema betrokken organisaties. In realiteit is de opdracht van STiiP aldus ruimer dan enkel inburgering en integratie. Het adviseert het lokaal beleid over diversiteit in het algemeen. Wat binnen het STiiP aan bod komt, wordt door de sleutelfiguur terug meegenomen naar zijn achterban. Dit verloopt vlotter indien de achterban georganiseerd is in verenigingen (bv. Roemenen en Afghanen).

4.6.3 Werking 2014-2015

Op de allereerste bijeenkomst van de STiiP, eind november 2014, werd vanuit de stad Aalst een top 10 van onderwerpen voorgelegd waarrond stad Aalst zou werken. De gemeenschappen hebben hieruit een top 3 geselecteerd. Voor de bijeenkomsten in 2015 ging het om de thema's huwelijksmigratie, werk en onderwijs. Ook de werking van de politie is aan bod gekomen. Zo bleek uit de bijeenkomsten onder meer een nood aan bijsturing van het moment waarop taalcursussen worden aangeboden. In de regel vindt dit overdag plaats, maar dit ligt moeilijk voor werkende personen. De derde bijeenkomst in 2015 resulteerde in de opstart van het project 'een onthaalfilm voor anderstalige nieuwkomers' in plaats van een themabespreking. Hiermee wil Aalst met klank en beeld Aalst dichterbij bij nieuwkomers en anderstaligen brengen, door het belang van - het leren van - de Nederlandse taal aan te tonen, het aanbod van projecten en activiteiten toe te lichten, enz. Zo vertoont de film interessante plekken van Aalst, wordt uitleg gegeven over de werking van de stad, de afspraken, de openbare en veiligheidsdiensten, enz. De stad, STiiP en anderstaligen verleenden hun medewerking aan de film. In het voorjaar van 2016 werd de film getoond op een onthaalmoment in de namiddag. Daarna werd de film besproken. Ook werd er feedback gevraagd naar wat beter of duidelijker kan.

4.6.4 Werking 2016

Dit jaar is het STiiP eenmaal officieel samengekomen. Een verbetering van de onthaalfilm op basis van de terugkoppeling stond geagendeerd op het STiiP. Daarnaast was het STiiP tijdens de eerste helft van 2016 ondersteuner van een aantal activiteiten georganiseerd door de stad Aalst (bv. Eurovisiesongfestival op groot scherm kijken, waarbij expliciet Aalstenaars uit andere Europese landen werden uitgenodigd).¹¹

10 Aalst Mixt is een zelforganisatie van Aalstenaars met een migratie-achtergrond. Het is een platform waar verschillende organisaties vanuit uiteenlopende gemeenschappen lid van zijn. Aalst Mixt wil een ontmoetingsplaats zijn. Evenzeer wil het zichtbaarheid geven aan de superdiversiteit van Aalst. Voor meer, zie onder meer: <https://www.facebook.com/AalstMixt>

11 Voor meer, zie:
<https://www.facebook.com/events/726736617429300/>;
<http://www.aalst.tv/kort-nieuws/actua/item/1372-finale-eurosong-vraagt-om-kleur>;
<http://www.aalstnieuws.be/cultuur/item/4211-karim-wil-naar-songfestival-kijken#.V1gMyb7pyYc>

4.7 Ondersteuning

Tot nu toe werd het STiiP eenmaal ondersteund door externen. Dit gebeurde bij een van de eerste vergaderingen van het STiiP, waarbij werd gewerkt met de Wereldcafé-formule. Te bespreken thema's werden over tafels verdeeld. De aanwezigen circuleerden van tafel tot tafel, terwijl iedere thematafel werd begeleid door een externe procesbegeleider.

4.8 Bereik en drempels

4.8.1 Bereik

Het STiiP kent een zeker bereik binnen de burgers van Aalst met een migratie-achtergrond. In het STiiP zetelen immers vertegenwoordigers van de 10 grootste gemeenschappen en een vertegenwoordiger van een gemeenschap op eigen initiatief.

De stad probeert de grotere groep van Aalstenaars met een migratie-achtergrond te bereiken via activiteiten, die gesteund worden door het STiiP. Aan het STiiP wordt dan gevraagd hun achterban motiverend aan te spreken. Voorbeelden van dergelijke activiteiten zijn een bijeenkomst naar aanleiding van het Eurovisiesongfestival (zie boven) en een algemene informatieavond voor alle niet-Belgen. Op deze laatste bijeenkomst komen thema's aan bod die via signalen worden opgepikt.¹²

4.8.2 Drempels

Het STiiP vertegenwoordigt 'slechts' 11 gemeenschappen, terwijl de Aalsterse burgers een zeer divers publiek zijn, nl. 123 nationaliteiten. Voor de grootte van de gemeenschappen wordt als selectie criterium gekeken naar de huidige nationaliteit. Dit brengt duidelijkheid met zich mee, maar is niet noodzakelijk 'representatief'. Personen kunnen zich tot een bepaalde gemeenschap rekenen omwille van afkomst (bv. Spaanstalige gemeenschap), maar toch de Belgische nationaliteit beschikken. Of mensen kunnen een bepaalde taal als moedertaal hebben maar niet officieel tot het land van deze taal behoren (bv. Russisch spreken, maar afkomstig van een ex-Sovjet-staat en niet Rusland).

Er wordt gerapporteerd dat de aanwezigheid op het STiiP achteruit gaat. Verschillende factoren worden als mogelijke oorzaken aangeduid. In het algemeen - voor personen met of zonder migratie-achtergrond - is langdurig engagement vaak problematisch. Bovendien is het STiiP grotendeels samengesteld uit personen die door de stad zijn geselecteerd. Naast het feit dat ze behoren tot de grootste gemeenschappen binnen de stad, was hun kennis van de Nederlandse taal een sectie criterium. Echter, talenkennis waarborgt geen engagement en betrokkenheid. Evenmin betekent deze kennis dat de geselecteerde vertegenwoordigers steeds even actief zijn binnen hun gemeenschap. Daarnaast worden het niet op voorhand plannen van vergaderdata op jaarbasis en de afwezigheid van terugkoppeling via verslaggeving kort na iedere bijeenkomst, aangehaald als mogelijke beïnvloedende factoren op de tanende aanwezigheid. Evenzeer het feit van louter formele contacten, met weinig tot geen informele noch veelvuldige bilaterale contacten, wordt als mogelijke drempel aangehaald. Dit is vaak ook een reden waarom vertegenwoordigers niet steeds even mondig zijn als ze wel aanwezig zijn. Het onderhouden van bilaterale contacten houdt mensen betrokken en geïnteresseerd. Er moet bijgevolg continu geïnvesteerd worden in 'prikkeling'.

¹² Bijvoorbeeld brandweer aan het woord laten over brandveiligheid omdat blijkbaar bepaalde groepen eten frituren op het fornuis in een kookpot met vet.

4.9 Opgvolging en invloed

De adviezen vanuit het STiP zijn vaak concreet en gemakkelijk toepasbaar geformuleerd. Deze vorm van advisering was ook zo gevraagd. Dit heeft tot gevolg dat het merendeel van de adviezen door de stad Aalst werd gevolgd. Als voorbeeld kan verwezen naar het advies om vacatureberichten binnen de openbare diensten niet enkel digitaal te verspreiden, wil men meer personen met een migratieachtergrond bereiken. Geadviseerd werd om deze vacatures ook kenbaar te maken op openbare, publiek toegankelijke plaatsen. Sindsdien worden in Aalst vacatures via deze wegen verspreid. Andere adviezen werden nog niet in beleid verwerkt.

De thema's en de dynamiek van het STiP ligt echter nog grotendeels in handen van de schepen en zijn administratie. Er is op dit moment nog te weinig sprake van uitwisseling. Het STiP vormt op dit ogenblik nog te veel een éénrichtingsverkeer, het is eerder nog een top-down-model.

4.10 Randvoorwaarden

Inzetten op een (blijvende) aanwezigheid op en deelname aan de overlegmomenten vraagt continue investering. Bovendien zetelen alle vertegenwoordigers, die sleutelfiguren vormen binnen hun achterban, op vrijwillige basis. Aalst tracht daarom de bijeenkomsten zo aangenaam en uitnodigend mogelijk te organiseren, onder andere door steeds te vergaderen op een andere (interessante) locatie, het aanbieden van een hapje en een drankje, enz.

Beleidsparticipatie op lokaal niveau vraagt steeds een combinatie van categoriale en inclusieve projecten en aanpak. Zo wil Aalst via een categoriale aanpak personen laten doorstromen naar reguliere organen (sportraad, cultuurraad, enz.).

Blijvende betrokkenheid en engagement wordt onder meer gecreëerd door informele en bilaterale contacten. Belangrijk hierbij is ook ruimte te bieden zodat thema's en dynamieken ook vanuit de gemeenschappen kunnen komen.

4.11 Besluitende kenmerken

- Sterktes

- Een nieuwe beleidsperiode laat een nieuwe wind waaien binnen bestaande structuren.
- Het Platform is samengesteld uit de grootste gemeenschappen van Aalst en gemeenschappen die zich vrijwillig aansluiten.
- De opdrachten van het Platform gaan ruimer dan enkel inburgering en integratie. Het gaat over Aalst in zijn diversiteit.
- De gemeenschappen kunnen uit de door de stad aangereikte thema's eigen prioriteiten voor het komende werkingsjaar kiezen.
- De adviezen zijn kort, bevattelijk en concreet, wat navolging bevordert.
- Over thema's wordt feedback gevraagd en terugkoppeling wordt voorzien.

- Zwaktes

- De grootte van de gemeenschap wordt gebaseerd op de nationaliteit van inwoners. Personen van buitenlandse herkomst die intussen de Belgische nationaliteit hebben, worden niet langer tot een bepaalde gemeenschap gerekend, terwijl in de realiteit ze zich hiermee eventueel wel sterk identificeren. Dit kan een vertekend beeld geven.
- Vertegenwoordigers werden geselecteerd op hun kunde van de Nederlandse taal. Dit impliceert niet noodzakelijk een betrokkenheid noch dat ze een gedragen figuur zijn bij hun achterban. Dit

beïnvloedt aanwezigheid, terugkoppeling naar achterban en werving/stimulering van achterban naar activiteiten toe.

- Aan de bijeenkomsten wordt blijkbaar geen verslaggeving gekoppeld.
- De samenstelling, de werking en de opdrachten van de raad zijn sterk gestuurd vanuit de lokale overheid. De vraag rijst in hoeverre de gemeenschappen vrije inbreng hebben en een tweerichtingsverkeer van informatie en expertise mogelijk is.

4.12 Bronnen

- https://www.facebook.com/stiipaalt/info?tab=page_info
- http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20141202_01407
- <http://karimvanovermeire.n-va.be/nieuws/nieuwkomers-de-weg-wijzen4>
- Telefonisch interview met Saskia Moens, 4 mei 2016.

4.13 Contactpersoon

Saskia Moens, Dienst Vreemdelingenzaken, Inburgering en Integratie, stad Aalst:
Saskia.moens@aalst.be

5 | Antwerpen aan 't woord

5.1 Invalshoek

Deze case illustreert de mogelijkheden die een lerend netwerk gespecialiseerd als participatie-organisatie beidt. Dit netwerk verenigt actoren uit verschillende hoeken (burgers, organisaties, stadsdiensten, politici, ...) en treedt op als tussenschakel. Afhankelijk van de vraag of het initiatief worden actoren verbonden.

5.2 Initiator

Antwerpen aan 't Woord is een netwerk van deskundigen op vlak van participatie en lokale democratie. De leden hebben een diverse achtergrond: burgers, bewonersgroepen, middenveldorganisaties, adviesraden, administratie, politiek, kennisinstellingen. Het netwerk verenigt momenteel een 2 000-tal vrijwilligers en organisaties uit Antwerpen.

5.3 Niveau

Lokaal niveau.

5.4 Doelgroep

De doelgroep is afhankelijk van het initiatief, de vraag of project. In principe staat het open voor iedere geïnteresseerde bewoner (burger, organisatie, politici, personeel van stadsdiensten, ...) van Antwerpen.

5.5 Techniek en typering

- *Techniek:* **participatie-organisatie - ondersteuningsorganisatie**
- *Duurzaamheid:* permanent
- *Representativiteit:* rechtstreeks (burgers)
- *Aard:* mondeling en schriftelijk
- *Participatiegraad:* variërend van informeren, consulteren, adviseren, coproduceren tot meebeslissen

5.6 Beschrijving

5.6.1 Algemeen

Situering

Antwerpen aan 't Woord vzw (hierna: AaW) is een lerend netwerk van (ervarings-)deskundigen op vlak van participatie en lokale democratie. AaW is geen netwerk dat 'de Antwerpenaar' vertegenwoordigt. Het is geen bewonersgroep noch een stedelijke dienst. Het is wel een netwerk van mensen en organisaties die geloven dat participatie en samenwerking nodig zijn om te komen tot een betere stad. Het netwerk wil daarom bruggen bouwen tussen politiek, administratie, middenveldorganisaties en/of bewoners(groepen). Het vertrekt hiervoor vanuit een gemeenschappelijke visie op *'samenwerking in de stad'*.

AaW heeft zijn wortels in 2002 als antwoord op de oproep van de toenmalige federale minister van grootstedenbeleid voor pilootprojecten rond participatie en inspraakprocessen. Het project werd toen geleid door de Bond Beter Leefmilieu.¹³ In 2004 werd het toenmalig Antwerps stadsbestuur betrokken partij. Een netwerk van diverse actoren waaronder bewoners, verenigingen, politici en personeel van stadsdiensten werd opgebouwd. Vanaf oktober 2010 is AaW een autonome vzw geworden. De organisatie krijgt sindsdien financiële ondersteuning van het Vlaams Stedenfonds. Dit maakte de aanwerving van een coördinator mogelijk. De bestuurders en leden werken allemaal op vrijwillige basis.

AaW zet sterk in op het inzetten en verbinden van haar netwerken. AaW wil zo vaardigheden, op vlak van participatie en netwerken, doorgeven aan betrokkenen om zo de kennis en vaardigheden van deze laatsten te vergroten. Als lerend netwerk investeert het in bruggen bouwen tussen bewoners, gemeenschappen, organisaties, politici, stadsdiensten enz.

Oprachten en projecten

In de loop der jaren werden de aanvankelijke stadsgesprekken rond uiteenlopende thema's (verdraagzaamheid, propere stad, plekken voor ontmoeting, enz.) aangevuld met ander activiteiten zoals de opmaak van het Masterplan scheldekaaien en de heraanleg site Rugeveld-Boeterlaer-Silsburg (het latere 'Park Groot Schijn'). Bovendien werd samen met de stad Antwerpen een volwaardig opleidingsprogramma voor bewonersgroepen en verenigingen opgezet.

Op dit moment organiseert en neemt AaW deel aan heel wat (bestuurs-)activiteiten. Deze zijn niet allen onmiddellijk of rechtstreeks beleidsgerelateerd. De leden experimenteren met participatie door samen diverse participatieprojecten op te zetten, uit te voeren en achteraf te evalueren. Een kerngroep zorgt voor de opvolging en begeleiding.

13 Werkingsverslag Bond Beter Leefmilieu, 2003, p. 33: <http://www.bondbeterleefmilieu.be/dl.php?i=206&d=1>

Voorbeelden van afgeronde projecten zijn: project Nieuw Zurenborg,¹⁴ I am Europe,¹⁵ Staat van de burger,¹⁶ Samen A kindvriendelijker,¹⁷ enz. Lopende projecten op dit moment zijn onder meer de Antwerpse Participatie Ploeg (APP)¹⁸ en allerlei projecten binnen de burgerbegroting. Dit laatste project lichten we bij wijze van illustratie van 'best practice' verder toe in deze fiche (zie 3.6.2).

AaW richt haar werking niet specifiek tot etnische-culturele minderheden. De samenwerking met bewoners, netwerken en/of organisaties van personen van buitenlandse herkomst is verweven in de lopende activiteiten. De benadering verloopt bijgevolg eerder themagericht i.p.v. doelgroepgericht. Wel zet AaW sterk in op een getrapte werking, waarbij in een eerste fase met de doelgroep (bv. etnisch, culturele minderheden, kansengroepen, jeugd, ...) apart in diens eigen omgeving wordt gestart. In een volgende fase worden de doelgroepen samengebracht. Ervaring leert dat deze manier van werken vertrouwen, betrokkenheid en duidelijkheid creëert.

Evenwel kan doelgroepgerichte samenwerking projectmatig voorvallen. Zo hebben ze zich in het verleden specifiek gericht tot anderstalige nieuwkomers en een 'conversatie'-methodiek toegepast om Nederlands in te oefenen. Ook werkten ze mee aan het project Changemakers van het Minderhedenforum waarbij personen werden aangespoord en opgeleid tot beleidsdeelname door hen onder meer toe te leiden naar bestaande overlegfora.

5.6.2 Burgerbegroting¹⁹

Situering

Sinds 2014 werkt AaW mee aan het initiatief van district Antwerpen om burgers mee te betrekken in de jaarlijkse begroting, m.n. de 'burgerbegroting District Antwerpen'.

Jaarlijks kan de Antwerpenaar beslissen over 10% van de jaarbegroting van district Antwerpen? Dit komt neer op 1,1 miljoen euro. Samen met andere bewoners van het district worden thema's gekozen voor het voorliggende begrotingsjaar. Bovendien wordt eveneens samen beslist hoeveel geld naar welk thema gaat.

-
- 14 Reeds voor 2009 startte stad Antwerpen met een herbestemming van het projectgebied Nieuw Zurenborg dat voor het belangrijkste deel wordt ingenomen door de voormalige gasfabriek. Nieuw Zurenborg is één van de strategische projecten uit het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan dat werd geselecteerd als nieuw gemengd woongebied. Ondanks de inspanningen van het stadsbestuur en de 2 betrokken stedelijke diensten (AG stadsplanning en Stedelijk Wijkoverleg) om de omwonenden intensief te betrekken, verliepen de ontwikkeling van het gebied 'Nieuw Zurenborg' en het herbestemmingsdebat niet vlot. In de loop van 2009-2010 werd AaW betrokken om het participatieproces te verbeteren, versterken, ondersteunen. In navolging hiervan besliste eind 2010 de stad om de ganse wettelijk/juridische procedure opnieuw een doorstart te geven, te beginnen met een actualisatie van de projectdefinitie, een wijknota. Voor meer, zie: <http://www.antwerpenaanwoord.be/content/nieuw-zurenborg>
 - 15 I AM EUROPE (IEU) is Europees project waar gepeld werd naar de kern van het concept "Europees Burgerschap". Dit project wou een idee krijgen van wat de deelname van burgers kan betekenen in een Europese context en zo te ontdekken wat er nodig is zodat burgers zich meer betrokken voelen bij de Europese beleidsvorming. Voor meer, zie: <http://www.antwerpenaanwoord.be/content/i-am-europe>
 - 16 De Staat van de burger is een evenement waar dieper werd nagegaan op de rol, uitdagingen, invloed, ... van burgerbewegingen. Naast een overzicht, netwerking werd ook nagegaan hoe burgerbewegingen, beleid en politiek zich tot elkaar kunnen verhouden. Voor meer, zie: <http://www.antwerpenaanwoord.be/content/staat-van-de-burger>
 - 17 Samen met de stad Antwerpen, de8 en de weekendschool Antwerpen werkt AaW mee aan het project om Antwerpen kindvriendelijker te maken. Samen met kansarme kinderen (10j-12j) uit 2 'aandachtswijken' (Linkeroever en Antwerpen-Noord) werd gewerkt aan 2 concrete cases, met name het Frederik Van Eedenplein en Park Spoor Noord. AaW hoopte zo nieuwe impulsen en dynamiek geven aan de dialoog en samenwerking in de stad, in het bijzonder rond kinder- en jongerenparticipatie. Voor meer, zie: <http://www.antwerpenaanwoord.be/content/samen-antwerpen-kindvriendelijker-maken>; <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.903973982948569.1073741849.210639535615354&type=3>
 - 18 AaW krijgt heel veel vragen voor ondersteuning bij allerhande participatie-initiatieven in de stad, niet alleen beleidsparticipatie, maar ook op vlak van gemeenschapsparticipatie. Ook de ondersteuningsnoden zijn heel divers. Daarnaast is de vaststelling dat in de stad reeds veel kennis en ervaring aanwezig is. Zo is het idee van de 'Antwerpse Participatie Ploeg' (APP) ontstaan: een nood/vraag en een aanbod zien en deze matchen. AaW wil zo de samenwerking in de stad Antwerpen tussen burgers, middenveld, ambtenaren en politiek verder verbeteren. Dit initiatief vormt eveneens het voorwerp van een onderzoeksproject, uitgevoerd met financiële steun van het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (sic). Voor meer, zie: <http://www.antwerpenaanwoord.be/content/app-antwerpse-participatie-ploeg>; <http://www.antwerpseparticipatieploeg.be/>
 - 19 Dit deel is een samenvatting van <https://www.antwerpen.be/nl/overzicht/burgerbegroting-district-antwerpen/nieuws-65> en <http://www.treecompany.be/burgerbegroting.php>

Via de burgerbegroting streeft de stad Antwerpen naar eigen zeggen verscheidende doelen na. Antwerpen wenst zo haar burgers meer inspraak te geven, samen met hen rechtstreeks mee het beleid te maken, een forum te bieden waar inwoners van het district met elkaar in dialoog gaan en meebeslissen over de begroting van hun district. Het uitgangspunt is dat burgers immers het district het beste kennen. Deelname van de burgerbegroting staat open voor iedere inwoner van het district Antwerpen. Het district doet veel inspanningen om diverse groepen te bereiken. Dit verloopt onder meer door contactname met organisaties, deze op te zoeken, het project toe te lichten en personen uit te nodigen om aan het proces deel te nemen.

AaW zetelt in de klankbordgroep en denkt mee na over hoe het participatieproces het beste georganiseerd kan worden. Daarnaast werkt het aan de toeleiding van deelnemers aan de burgerbegroting. Zo stimuleert het personen om deel te nemen aan dit project. Maar ook spontaan nemen inwoners uit het district deel. Tenslotte verleent AaW zijn medewerking aan de publicatie van een boek over participatiebegroting.

Verloop, aanpak en thema's

Iedere geïnteresseerde kan zich via het stedelijk wijkoverleg inschrijven voor deelname aan de burgerbegroting. De burgerbegroting verloopt in 3 grote stappen.

In een eerste fase - **de startmomenten** - kiezen de deelnemers welke thema's ze belangrijk vinden voor het district. Deelnemers worden per 6 aan een tafel gezet. Daar krijgen ze 91 thema's die samen alle bevoegdheden van het district omvatten. Deze thema's zijn algemeen geformuleerd en verwijzen nog niet naar een concreet project. Evenwel zijn deze thema's concreet genoeg om ervoor te zorgen dat deelnemers specifiek voor een aspect kunnen kiezen. Het thema 'groen' bijvoorbeeld zou te algemeen zijn. Daarom dat binnen dit beleidsdomein kan worden gekozen voor thema's zoals 'pop-up parken', 'meer groen in straten', 'beter onderhoud van parken' enz. Ieder thema vormt een afzonderlijk kaart. Bij deze keuze krijgen deelnemers zoveel mogelijk informatie die hen kan helpen bij het maken van beslissingen. Zo bevat een themakaart ook bijkomende informatie, waaronder de begroting zoals die eruit ziet zonder de 10% van de burgerbegroting en de kostprijs van het thema de kostprijs (bv. zo zien de deelnemers bij 'groen in straten' hoeveel een boom in de straat kost of zien ze bij het thema 'betere voetpaden' dat een voetpad opnieuw aanleggen 120 euro/m kost). Ieder thema wordt individueel bekeken en besproken. Uiteindelijk kiest elke tafel bij consensus 5 thema's die ze belangrijk vinden voor het hele district.

Sinds 2016 werden er ook online startmomenten georganiseerd. Discussiegroepen bestaan uit 30 deelnemers. Het eindresultaat van de discussiegroep zijn 5 thema's die een stem krijgen voor het districtsforum. De online startmomenten kennen 2 fases. Eerst duidt iedere deelnemer aan welk thema hij/zij belangrijk vindt of wilt op inzetten. Op deze manier kunnen andere deelnemers worden overtuigd om ook op die thema's in te zetten. De 15 thema's waarover het meest gediscussieerd werd, gaan door naar de tweede fase. Tijdens deze tweede fase kan iedere deelnemer op 5 thema's in te zetten. De 5 meest gekozen thema's zijn het resultaat van de discussiegroep.

In een tweede fase - **het districtsforum** - verdelen de burgers 1,1 miljoen euro over de meest populaire thema's, namelijk de twaalf meest gekozen thema's uit de startmomenten. De burgers worden verdeeld in groepjes van 8 personen die bij consensus 1 miljoen moeten verdelen. Discussie, argumentatie, goede, accurate en juiste informatie zijn belangrijke randvoorwaarden. Zo krijgen deelnemers niet enkel uitgebreide informatie over wat een thema kost, maar ook de begroting zoals die al gepland is met betrekking tot deze 12 thema's, inclusief alle projecten die al op de planning staan. Op die manier kunnen deelnemers inschatten of het wenselijk is om in dat thema nog extra te investeren.

Het effectief verdelen van dit geld gebeurt in spelvorm. Elke deelnemer aan de tafel krijgt in zijn eigen kleur 12 pokerchips die elk 10 000 euro waard zijn. De 12 thema's die uit de startmomenten zijn gekozen liggen voor de spelers op tafel. Elke deelnemer mag zijn pokerchips inzetten op de thema's waar hij of zij in wil investeren. Maar er zijn 2 belangrijke regels. Een thema is pas geldig als er minstens 4 verschillende deelnemers aan een tafel op inzetten. Bovendien wordt het geld ook pas toegewezen aan een thema als er minstens 60 000 euro ligt op een thema. Op die manier worden de deelnemers gestimuleerd om samen te werken en argumenten aan te reiken om in te zetten op een thema. Het resultaat van dit districtsforum is de verhoudingsgewijze berekening van de verschillende tafels die hebben deelgenomen. Op die manier krijgen 12 concrete thema's geld. Deze bedragen worden ook zo ingeschreven in de begroting.

In een derde fase kunnen inwoners **projecten** indienen voor de concrete besteding van dit budget. Het zijn ook weer de bewoners die nadien bepalen welke projecten effectief worden uitgevoerd. De projectronde bevat een 3-tal stappen. In een eerste stap kunnen alle inwoners van het district projecten indienen. Zij koppelen deze projecten aan een thema dat geld gekregen heeft op het districtsforum. Tijdens de tweede ronde worden de projecten getoetst op haalbaarheid. Hier gaat het er vooral om of projecten zich binnen de districtsbevoegdheden bevinden, of zij bij het thema passen en of het totaalbudget dat aan een thema wordt toegewezen, niet wordt overschreden. Tenslotte wordt via een burgerbegrotingfestival concrete projecten goedgekeurd en toegewezen. Kleine groepjes bespreken de projecten per thema. Elke tafel maakt een rangschikking. Het project dat over alle tafels heen bovenaan de rangschikking staat, is geselecteerd en kan worden uitgevoerd. Deelnemers kiezen projecten binnen een thema tot het geld van dit thema op is. Alle projecten worden binnen de tijd van één jaar uitgevoerd.

Ondertussen wordt de nieuwe cyclus opgestart voor de burgerbegroting van het volgende jaar. Intussen is burgerbegroting in district Antwerpen aan zijn vierde editie toe.²⁰

Opvallend in de Antwerpse aanpak is dat het gaat om keuzes voor onderwerpen die bewoners meer aandacht willen geven en niet om het 'verdelen' van projecten. In Antwerpen wegen de bewoners bijvoorbeeld fietsvriendelijke straten af tegen ICT-ontwikkeling en groen op pleinen tegen de waarde van burgerparticipatie.

AaW en de burgerbegroting

Heel wat lopende projecten binnen AaW zijn rechtstreeks gerelateerd aan de projecten die voortvloeien uit de burgerbegroting, waaronder opstartcoach bewonersgroepen District Antwerpen, organisatie van Toekomststraat en opstartcoach gemeenschapstuinen district Antwerpen.²¹

Oorsprong en wereldwijde verspreiding

Deze techniek '*participatory budgeting*' wordt wereldwijd toegepast.²² Deze vorm van participatief begroten komt van oorsprong uit Brazilië. Porto Alegre is de bakermat van de burgerbegroting. Het stadsbestuur organiseerde er in 1988 de allereerste burgerbegroting (de stad bestaat uit 1,5 miljoen inwoners waarvan toen 50 000 inwoners aan het initiatief deelnamen).²³

20 Projecten 2014-2015: <https://www.antwerpen.be/nl/overzicht/burgerbegroting-district-antwerpen/projecten-2014-2015>;
projecten 2015-2016: <https://www.antwerpen.be/nl/overzicht/burgerbegroting-district-antwerpen/projecten-2015-2016>;
projecten 2016-2017: <https://www.antwerpen.be/nl/overzicht/burgerbegroting-district-antwerpen/nieuws-65/veel-geld-voor-huiswerkbegeleiding-tijdens-derde-burgerbegroting>

21 <http://www.antwerpenaanwoord.be/content/lopende-projecten>

22 Zie onder meer: https://en.wikipedia.org/wiki/Participatory_budgeting & <http://www.palgrave.com/us/book/9781137326652>

23 <http://www.beyondelections.com/>; <https://www.youtube.com/watch?v=YJkajOPgkhw>.

Verwijzing naar interessante achtergrondlektuur, met toegang tot de bronnen:
<https://www.antwerpen.be/nl/overzicht/burgerbegroting-district-antwerpen/wat-is-de-burgerbegroting/burgerbegroting-wereldwijd>

Intussen heeft deze techniek ingang gevonden in verschillende steden over de hele wereld. Voor de Verenigde Staten en Canada is een ondersteuningsorganisatie actief dat burgerbegrotingsprocessen opstart en ondersteunt. The Participatory Budgeting Project verzamelt en verspreid daarnaast ook informatie over deze techniek en de gevoerde processen.²⁴ Zo wordt in de Verenigde Staten participatief begroten vaak ingezet om inspraak te geven aan maatschappelijk-kwetsbare groepen (groepen die vaak ‘gemarginaliseerd’ worden). Zo was er bijvoorbeeld een succesvol project in Boston waarbij adolescenten een budget kregen om mee te bepalen over de inrichting van de publieke ruimte.²⁵ Ook in verscheidene Europese landen wordt deze techniek op lokaal niveau ingericht, waaronder Duitsland,²⁶ Frankrijk,²⁷ en Nederland²⁸. In België wordt participatief begroten sinds 2013 toegepast in Kortrijk in het kader van ‘Kortrijk spreekt’ budget games.²⁹

De techniek ‘*participatory budgeting*’ is niet exclusief gericht op volwassenen. Ook kinderen en jongeren worden betrokken.³⁰

5.7 Ondersteuning

5.7.1 AaW

AaW ontvangt subsidies van de stad Antwerpen.

5.7.2 Burgerbegroting

Dit initiatief wordt getrokken door het District Antwerpen. Onder meer AaW ondersteunt hen hierin.

5.8 Bereik en drempels

5.8.1 AaW

Het bereik van AaW is groot. AaW heeft een groot netwerk van organisaties in het middenveld en onderhoudt eveneens intensieve contacten met de stadsdiensten en politici. Netwerken en continu mensen linken en doorverwijzen is immers één van kernopdrachten van AaW. De ervaren drempels in de werking hebben eerder te maken met vertrouwen en intermenselijke aspecten (eerder dan bijvoorbeeld taal als het een werking met personen van buitenlandse herkomst betreft).

24 Voor meer, zie: <http://www.participatorybudgeting.org/>

25 <http://www.theguardian.com/cities/2016/mar/31/boston-pizza-teenagers-budget-youth-lead-change;>
<https://youth.boston.gov/youth-lead-the-change/about/goals-2/>

26 Voor meer, zie: <http://www.buergerhaushalt.org/en>

27 Voor meer, zie onder meer: [https://www.theguardian.com/cities/2014/oct/08/parisians-have-say-city-first-20m-participatory-budget;](https://www.theguardian.com/cities/2014/oct/08/parisians-have-say-city-first-20m-participatory-budget) [http://www.newcitiesfoundation.org/why-paris-is-building-the-worlds-biggest-participatory-budget/;](http://www.newcitiesfoundation.org/why-paris-is-building-the-worlds-biggest-participatory-budget/)
<http://participedia.net/en/cases/high-school-participatory-budget-poitou-charentes-france>

28 Voor meer, zie: <http://www.participatiewijzer.nl/De-Participatiewijzer/Databank-methoden/PARTICIPATIEF-BEGROTEN;>
http://www.rodewouw.nl/pdf/brochure_Nederland_op_weg_naar_burgerbegroting_-_Joop_Hofman.pdf

29 Voor meer, zie: <http://www.kortrijk.be/kortrijkspreekt/kortrijk-spreekt/budgetgames>

30 Zie bijvoorbeeld: [http://participedia.net/en/cases/high-school-participatory-budget-poitou-charentes-france.](http://participedia.net/en/cases/high-school-participatory-budget-poitou-charentes-france)
Participatory budgeting bij kinderen en jongeren vormt momenteel het voorwerp van een internationaal onderzoek in handen van The Centre for Children’s Rights aan de Queen’s University Belfast:
<http://www.qub.ac.uk/research-centres/CentreforChildrensRights/News/#d.en.557288>

5.8.2 Burgerbegroting

Deze techniek is nog redelijk nieuw. Het proces wordt jaarlijks verbeterd. Door de openheid van de medewerkers en beleidsmakers wordt burgerbegroting als laagdrempelig ervaren.

Het initiatief kende evenwel een moeilijke start. Er namen minder deelnemers deel dan verwacht. Dit leidde tot extra inspanningen van het district om burgerbegroting meer kenbaar te maken en motiverend te werken. De bekendheid bij het breed publiek is intussen groter maar de deelname is nog steeds niet wijdverspreid. Dit wordt nog niet onmiddellijk geproblematiseerd omwille van de nieuwigheid van de techniek en de nood aan een cultuuromslag (zie verder 10.b.). Men blijft geloven in de groeikansen.

5.9 Opvolging en invloed

5.9.1 AaW

De werking van AaW kent nu een derde legislatuur. Doordat AaW in allerlei (afgelopen) trajecten is en blijft betrokken, ervaart het invloed en impact. AaW kent ook veel informele contactmomenten met beleidsmakers. Het ervaart een toenemende invloed van sociale media en wat hierop verschijnt.

5.9.2 Burgerbegroting

Burgerbegroting is een redelijk nieuwe, onbekende en onvertrouwde techniek. Het vereist een cultuuromslag. Inwoners mogen immers over 10% van het districtsbudget ideeën aanreiken, projecten kiezen en aan de geselecteerde ideeën een budget toewijzen. Op dit vlak nemen zij voor 100% een taak over die traditioneel door politici wordt vervuld. Ervaring en kennis om effectief actief deel te nemen, mee na te denken en te beslissen moeten nog worden opgebouwd.

Bovendien zit het project nog in de fase dat de eerste projecten lopen. Van zodra projecten aflopen (in beginsel lopen de eerste projecten eind 2016 af) en de impact van burgerbegroting zichtbaarder en tastbaarder wordt, bestaat het geloof in de creatie van een dynamiek. Personen zullen zich dan meer aangesproken voelen om zelf ook actiever deel te nemen en met ideeën af te komen.

5.10 Randvoorwaarden

Het lerend netwerk haalt zijn krachten uit continu bruggen te bouwen (niet via eendaagse gesprekken en initiatieven). AaW gelooft bijgevolg sterk in een voortdurende investering in contacten en het systematisch opbouwen en onderhouden van formele en informele contacten. Dit is een intensief en duurzaam proces van jaren. Deze investering bevordert wederzijdse kennis, vertrouwen, dynamiek en betrokkenheid.

AaW baseert de werking mede op het gebruikmaken van bestaande kanalen en structuren, en door zelf naar de doelgroep(en) toe te stappen. De creatie van nieuwe specifieke momenten worden zoveel mogelijk vermeden.

Participatie veronderstelt noodzakelijk een tweerichtingsverkeer. Er moet van beide kanten ruimte zijn en inbreng komen.

5.11 Besluitende kenmerken

- **Sterktes**

- AaW kent een sterk en uitgebreid netwerk, waarin voortdurend wordt geïnvesteerd.
- AaW is in Antwerpen een belangrijke tussenschakel op vlak van beleidsparticipatie.
- Door haar jarenlange bestaan heeft AaW al heel wat kennis, vaardigheden en contacten opgebouwd.
- De burgerbegroting is een nieuwe techniek die betrokkenheid met stad en omgeving verhoogt.

- **Zwaktes**

- Op organisatorisch niveau is AaW nog zekende en lerende om persoonlijke contacten (onder andere met gemeenschappen van buitenlandse herkomst) te onderhouden en met deze contacten samen te werken.
- De burgerbegroting vereist een cultuuromslag. Het vraagt bovendien een intensieve begeleiding en opvolging. De overdracht van eigenaarschap vraagt kennis en vertrouwen.

5.12 Bronnen

- <http://www.antwerpenaanwoord.be>
- <https://www.antwerpen.be/nl/overzicht/burgerbegroting-district-antwerpen/nieuws-65>
- <http://www.treecompany.be/burgerbegroting.php>

5.13 Contactpersoon

Koen Wynants, coördinator: info@antwerpenaanwoord.be

6 | De Genks

6.1 Invalshoek

Het project De Genks speelt in op de nood aan meer rechtstreekse beleidsparticipatie door burgers, en een verbreding en diversifiëring van het bereik van beleidsparticipatie-initiatieven. Het illustreert hoe nieuwe gezichten kunnen worden aangetrokken (doorbreken van vertrouwd clubje deelnemers) en het belang van brugfiguren tussen overheid en burgers. Representativiteit vormde een belangrijke component in dit project.

In termen van methodieken is het een innovatieve en veelzijdige case, waarbij sterk werd ingezet op openheid en laagdrempeligheid, vorming en ondersteuning van deelnemers.

Wat opvolging (terugkoppeling naar deelnemers) en invloed (impact op beleid) betreft dient het als leerrijke voorbeeld.

6.2 Initiator

Dit project werd ondernomen door de stad Genk. Het werd getrokken door de dienst Diversiteit en Educatie (= toenmalige dienst Integratie), afdeling Sociale Zaken, in samenwerking met externe partner LEVUUR³¹ (toen 'Big Bazar').

6.3 Niveau

Lokaal niveau.

6.4 Doelgroep

De Genks is een inclusief participatietraject voor hele, diverse Genkse bevolking.

6.5 Techniek en typering

- *Techniek:* **brugfiguren, stadsgesprekken en rondetafelgesprekken**
- *Duurzaamheid:* eenmalig project (2008-2012)
- *Representatie:* rechtstreekse participatie
- *Aard:* mondeling met schriftelijk verslag
- *Participatiegraad:* consulteren en adviseren

6.6 Beschrijving

6.6.1 Situering

Aan de basis van de Genks lagen signalen die wezen op een segregerende Genkse samenleving (Levuur, n.d.). De concrete aanleiding voor dit project was een doorlichting van het beleidsdomein

31 <http://www.levuur.be/index.php?id=82>

‘Sociale Zaken’ door een visitatiecommissie (Vlaamse overheid) in het kader van het Stedenfonds in 2005. De commissie gaf aan dat de gangbare beleidsaanpak niet zou volstaan om toekomstige uitdagingen als multiculturele stad het hoofd te bieden. Genk miste zicht op wat er in de stad gebeurde binnen etnische gemeenschappen en had nood aan vernieuwende technieken om haar inwoners te bereiken (stad Genk, 2016).

Hieruit groeide een strategisch project van de dienst Diversiteit, getiteld ‘Naar een nieuw samenlevingsmodel voor Genk’ en gericht op het versterken van sociale cohesie en versterken van participatie van kwetsbare groepen aan het maatschappelijke leven (onder andere door capaciteitsopbouw). Het nieuw samenlevingsmodel werd aangevat als experimenteren met nieuwe manieren om Genkenaren met elkaar in contact te brengen over het thema ‘samenleven in diversiteit’. Het project werd opgenomen in het beleidsprogramma van het Stedenfonds (2008-2013) onder strategische doelstelling 3: draagkrachtige burgers, en vormde een prioritair sociaal stadsproject in het strategisch meerjarenbeleidsplan 2008- 2013. Begin 2009 werd beslist om het project om te dopen tot ‘De Genks’, verwijzend naar een familienaam (stad Genk, 2013).

In deze fiche ligt de focus op het luik van de Uitdaggers (2009), Stadsgesprekken (2009) en Denktafels (2011). Op andere luiken zoals dialooffase als terreinverkenning (2008), het traject etno-communicatie (2012), participatie-tweedaagse (2012) en G360 (2013) wordt niet ingegaan (cf. Documentatie Kenniscentrum Vlaamse Steden).

6.6.2 Opdracht en werking

Vertrekkende vanuit de boodschap dat de bevolking in Genk steeds meer ‘naast elkaar’ leeft dan ‘met elkaar’, was het primaire doel van De Genks het stimuleren van nieuwe contacten tussen stadsinwoners, verhogen van interculturele uitwisseling en versterken van sociale cohesie. Beleidsparticipatie was niet de eerste opzet, maar werd wel gerealiseerd door dit initiatief (zie verder).

Er werden een aantal subdoelstellingen vooropgesteld. Ten eerste wilde men de diverse Genkse bevolking rond de tafel brengen onder leiding van inspirerende stadsgenoten om te reflecteren hoe men de samenleving in zijn stad vandaag beleeft en welke veranderingen hij of zijn noodzakelijk acht. Bij dit laatste luit een tweede subdoelstelling aan om Genkenaren bewust maken van hun eigen rol en verantwoordelijkheid in de huidige en toekomstige Genkse samenleving. Daarnaast had het project als doel om een cultuur van constructieve open dialoog over de Genkse samenleving te promoten, waarin men durft en kan benoemen wat leeft. Tenslotte was ook het creëren van een draagvlak voor eventuele maatregelen in het kader van het project een vooropgestelde subdoelstelling.

Het Genks-project werd geleid door een Dagelijks Bestuur van stadsambtenaren, de burgemeester en leden van het schepencollege, gemeenteraadsleden van alle partijen (zowel meerderheid als oppositie), en onderzoeksexperts, afgevaardigden uit onderwijs en cultuur, en externe partners.³² Daarnaast beschikte het project over een projectteam bestaande uit 2.5 VTE van de dienst Diversiteit en Educatie, afdeling Sociale zaken.

Uniek aan het project is dat men burgers via burgers wil betrekken. Er werd bewust gekozen om gesprekken tussen burgers te laten organiseren en modereren door burgers - de ‘uitdaggers’ genoemd -, en niet door stadsambtenaren. Zo werd eigenaarschap van project aan burgers gegeven. Zo’n 40 à 50-tal uitdaggers met een divers profiel werden op creatieve manieren gezocht, benaderd in hun eigen setting en op laagdrempelige wijze. Om een zo divers mogelijke uitdaggersgroep samen te stellen die een grote verscheidenheid van Genkenars kon coveren, werd een diversiteitsmatrix gehanteerd. Deze matrix stuurde de zoektocht stuurde om een afspiegeling te realiseren van de Genkse bevolking

³² Kort werd ook een Klankbordgroep (ruime verzameling van stakeholders, waaronder uit de academische wereld en media) opgericht, maar hier werd niet mee verder gegaan bij gebrek aan vooruitgaan.

(naar geslacht, leeftijd, etniciteit, wijk en sociaal engagement). Er werd uitgebreid geïnvesteerd in zowel groepsvorming als vorming van de groep uitdagers. De opleiding (aangeboden door externe partner) omvatte onder andere gespreksmethodieken (bv. gebruik van pictogrammen, gespreksregels, enz.), gebruik van digitale fora, omgang met specifieke doelgroepen (bv. hangjongeren, jonge moeders, enz.). Er werden technische fiches (tips en technieken) opgesteld ter overzicht van methodieken. De organisatoren rapporteren dat - achteraf bekeken - de uitdagers teveel methodieken kregen aangeboden, wat overweldigend kan geweest zijn en onnodig was (stad Genk, 2016).

Voor de stadsgesprekken (2009) was het aan de uitdagers om contacten te leggen met stadsbewoners, hen te engageren voor deelname aan een gesprek en deze gesprekken te organiseren en modereren (met aandacht voor een geschikte setting, juiste toon en veilige gespreksomgeving). Iedere uitdager trachtte 100 inwoners te betrekken over een tijdspanne van een jaar. De uitdagers hadden vrije keuze wie ze bereikten, welke gespreksmethodieken ze hanteerden en op welk deelthema ze focusten. Ook werd allerlei ondersteuning voor de gesprekken geboden, zowel logistiek (locatie, benodigdheden) als ter stimulering van het gesprek (bv. stickers, gesprekskaarten, tekstballonnen en feedbackduimen, enz.) Uiteindelijk 3 200 inwoners bereikt, in 900 gesprekken. Het overkoepelende thema was 'samenleven in diversiteit'. Beleidsmatige aspect (onderwijs, huisvesting, enz.) stonden niet centraal, maar wel het intermenselijke aspect van samenleven. De voertaal was bij alle gesprekken Nederlands, maar wanneer een deelnemer het Nederlands niet machtig was, kon de uitdager of andere gespreksdeelnemers (indien mogelijk) andere talen die hij of zij machtig was aanwenden en de tussenkomsten vertalen. Van elk gesprek werd een inhoudelijk verslag gemaakt volgens een template. De hoofdvragen in het gesprek hadden betrekking op '*Wat leeft in Genk (positief & negatief)?*' en '*Wat kunnen we doen om dit te verbeteren (jij als persoon, wij als groep, de stad)?*' Dit laatste werd bewust zo geformuleerd in het kader van bewustmaking van eigen verantwoordelijkheid en verwachtingsmanagement voor verandering. Daarnaast rapporteerde de uitdager ook in een feedbackformulier aan de organisatoren over het verloop van het gesprek en profiel van deelnemers.

Er werd een 'verduurzaming' beoogd en een zoektocht naar nieuwe uitdagers voor een tweede ronde stadsgesprekken ondernomen. De geplande tweede ronde stadsgesprekken (gepland voor 2010) is echter niet doorggegaan omdat men onvoldoende nieuwe uitdagers kon bereiken. Als reden hiervoor wordt opgegeven dat de drempel om uitdager te worden hoger was dan bij de eerste lichting, door de grotere bekendheid van het project. Benaderde personen schatten het 'uitdagerschap' als een uiterst delicaat en veeleisend engagement in. Daarnaast wordt gerapporteerd dat de bestaande uitdagers-ploeg 'uitgeblust' was en dat het stadsbestuur vooral gefocust was op de output van de stadsgesprekken, eerder dan op een nieuwe ronde gesprekken (stad Genk, 2013).

De uitdagers verwerkten in samenwerking met het stadsdienst Diversiteit en Educatie alle gespreksinput (2010). Van elk verslag werd de kern werd gesynthetiseerd en overkoepelend werden 'sleutels en barrières' opgesteld, nl. welke oplossingen worden aangereikt voor hedendaagse problemen en welke drempels belemmeren verbetering. Via een eenmalige stadskrant (2010) werd over de resultaten van de gesprekken teruggekoppeld naar alle inwoners (en dus ook de 3 200 deelnemers aan gesprekken). De krant werd aan alle stadsinwoners in de brievenbus bezorgd.

Daarnaast diende de verwerking van de stadsgesprekken als input voor het stadsbeleid, onder andere via een 'Roadshow' en 'Denktafels' (2011). In een 'Roadshow' brachten De Genks informatieve en interactieve presentaties voor geïnteresseerde personeelsleden van stad, OCMW en politie (waarmee zo'n 200 stadsmedewerkers bereikt werden). Via 'Denktafels' (rondetafelgesprekken) zijn bevoegde stadsambtenaren (werden themaverantwoordelijke) samen met uitdagers en andere stakeholders aan de slag gegaan met de 'sleutels en barrières'. Het betrekken van uitdagers aan denktafels, realiseerde terugkoppeling over wat er met hun inzet zou gebeuren. De denktafels werden begeleid door een

tafelbegeleider en methodische ondersteund (Levuur). Elke denktafel werkte met een aparte methode (afhankelijk van tafelsamenstelling en de interesse van de tafelvoorzitter) (stad Genk, 2013). Uit de Denktafels volgde in 2012 aanbevelingen aan het stadsbestuur. Per thema (werk, dienstverlening, samenleven, vrije tijd en onderwijs) kwam de denktafel tot een grondige analyse en werden aanbevelingen geformuleerd. In totaal werden 28 aanbevelingen geformuleerd, bestaand uit korte en lange termijn doelen. Voor de korte termijn doelen (“quick wins”) werden acties uitgestippeld. De andere aanbevelingen werden meegenomen in het beleidsvoorbereidend proces (2013) en uiteindelijk in de opmaak van de meerjarenplannen van de stad. Op deze manier is De Genks de facto geëvolueerd naar een beleidsparticipatiepraktijk.

In 2010 kreeg het project De Genks de Thuis in de Stad-prijs van de Vlaamse overheid, omwille van de brede en inclusieve, inspirerende en innovatieve aanpak. Het werd gezien als een bottom-up aanpak om segregatie tegen te gaan door een gesprekcultuur op te bouwen en nieuw samenlevingsmodel te creëren (stad Genk, 2013).

6.7 Ondersteuning

Financiering stad Genk – Stedenfonds.

6.8 Bereik en drempels

De Genks is een inclusief participatietraject, gericht op de divers samengestelde Genkse bevolking. Het bereik van dit project was een groot succes, zowel in de breedte als naar diversiteit, omwille van een zeer doordachte werving. De insteek van burgers die burgers betrekken ligt aan basis van dit succes (brugfiguurfunctie van ‘uitdaggers’). Daarnaast was het informeel benaderen van mensen in hun eigen setting en passend in eigen timing een cruciale succesvoorwaarde. Open oproepen en schriftelijke of formele communicatie (mails) hadden over het algemeen geen en weinig succes. Cultuursensitiviteit en ‘space hosting’(mensen op hun gemak laten voelen) zouden drempels verder verlaagd hebben.

Breed bereik

In een eerste fase werd op uiteenlopende manieren (open oproep, mail, telefonisch, persoonlijk contact, doorverwijzing) naar uitdaggers gezocht,³³ benaderd in hun eigen setting en laagdrempelig. Er werden 48 personen bereid gevonden om uitdager te zijn (waarvan enkelen later zijn afgehaakt). Hierover werd gerapporteerd dat vooral de één-op-één gesprekken met kandidaten succesvol waren om mensen over de streep te trekken om uitdager te worden (stad Genk, 2013).

In een tweede fase mochten de uitdaggers vrij kiezen welke burgers ze betrokken en hoe. Locaties waren dan ook zeer divers: bij mensen thuis, op markt, rondtrekken met een mobile home, in klassen, in een wijkkantoor, in een moskee of verenigingslokaal, op de werkvloer, enz. Uiteindelijk werden 3 200 inwoners bereikt, in 900 gesprekken.

Toeleiding via bestaande netwerken

Organisatoren zijn er van overtuigd dat persoonlijke, relationele werving de sleutel is om deelnemers te bereiken en engageren. Tijdens de uitdagerzoektocht werd onder andere beroep gedaan op wijkmanagers, basiswerkers, stadsambtenaren en andere professionelen. Deze kregen een uitleg over het project, het uitdagersprofiel en enkele gesprekstips, en werden gevraagd om actief mee te zoeken naar uitdaggers. Ook werd een postkaartje ingevoerd om personen te laten meegeven welke Genkenaren

³³ Uiteindelijk vonden er ongeveer 80 individuele gesprekken plaats, werd er met een 25-tal personen via mail en 15-tal personen via telefonisch contact gecommuniceerd over een eventuele deelname. Algemene oproepen bleven doorgaans zonder resultaat (stad Genk, 2013).

volgens hen geschikte deelnemers zouden zijn (doorverwijzing). Dit postkaartje zou men kunnen gebruiken om een volgende deur te openen. Hoewel het weinig werd toegepast, bleek het postkaartje wel te werken (stad Genk, 2013). Op hun beurt vormden de uitdagers een brug naar hun eigen achterban en netwerken (al was het de bedoeling dat ze ook onbekenden bereikten).

Diversiteit

Al in de ontwerpfase werd de mate waarin de uitdagersgroep zelf divers is - zodat deze de Genkse samenleving afspiegelt - als kritische succesfactor naar voren geschoven. Het zou de mate bepalen waarin alle sociale subgroepen bereikt worden, wat voor het project cruciaal was (stad Genk, 2013). De doelstelling was dus om een zo divers en representatief mogelijk vrijwilligersteam samen te stellen om hun eigen achterban en/of andere gemeenschappen te benaderen. Hiervoor werd een diversiteitsmatrix (geslacht, leeftijd, etniciteit, wijk & sociaal engagement) gehanteerd bij de zoektocht naar uitdagers, waardoor een zeer divers bereik gerealiseerd werd. Hoewel in de Genks selectief gezocht werd naar etnische profielen, werd als advies meegegeven om mensen niet op die basis aan te spreken: Mensen niet rekruteren op basis van migratieachtergrond maar op basis van betrokkenheid bij de stad, bij een beleidsthema, enz. Volgens een respondent identificeren vooral de jongere generatie zich in eerste plaats als Genkenaar, Vlaming, enz. eerder dan o.b.v. origine.

Een aantal groepen worden echter genoemd als moeilijker bereikbaar of niet/minder betrokken in 'de Genks' (Genk, 2016) (Genk, 2013): Vrouwen met een hoofddoek; nieuwe generatie jongeren; inwoners van Turkse en Marokkaanse origine en Nederlanders.³⁴ Het moeilijk bereiken van Genkenaren van Turkse of Marokkaanse origine werd opgenomen in andere trajecten onder de Genks, namelijk in een theatermethodiek met het Dagelijks Bestuur van de Genks (2011), het traject etnocommunicatie (2012) met focusgesprekken met deze doelgroepen, en de participatie-tweedaagse over het betrekken van burgers van andere origine bij stedelijke initiatieven (2012). Op deze trajecten - die een categoriale focus hadden - gaan we niet verder in deze fiche.

Er werd door de stad een effectmeting uitgevoerd, via telefonische bevraging van 261 Genkenaren, waaruit bleek dat 5% van de Genkse bevolking op de een of andere manier in contact gekomen is met een uitdager. Zo'n 14% van deze bereikte Genkenaren bezat een hoger diploma. In het algemeen was het project De Genks en de inhoud ervan gekend bij 27,8% van de Genkse bevolking (stad Genk, 2013).

6.9 Opvolging en invloed

Het belang van opvolging bleek uit de gesprekken zelf. Een centrale vraag in elk gesprek was: *'En wat gaat hier nu mee gebeuren?'* Het stadsbestuur was zich hiervan bewust en koos voor participatieve tafelgesprekken (2010) met maatschappelijk actoren om de input uit de stadsgesprek mee te nemen in het beleid. De mate waarin de stedelijke overheid concreet gevolg geeft aan de aanbevelingen, was dan ook op voorhand naar voren geschoven als kritische succesfactor. In de krijtlijnnota was opgenomen dat indien de bevolking haar voorstellen en ideeën achteraf niet gevaloriseerd zou zien in beleidsvoorstellen, de oefening zou uitdraaien op een ontgoocheling en de participatiemoetheid zou toenemen (stad Genk, 2013).

De stadsgesprekken hadden een doorwerking in stadsbeleid. In een Roadshow brachten De Genks informatieve en interactieve presentaties voor geïnteresseerde stadsmedewerkers (bereik van zo'n 200 personen). Daarnaast werden stadsambtenaren themaverantwoordelijken en trokken ze thema-

³⁴ Voor het bereik van Genkenaren van Turkse of Marokkaanse origine werden extra inspanningen geleverd, maar uiteindelijk bereikten De Genks deze doelgroepen maar in 10% van de gesprekken (stad Genk, 2013).

tische tafelgesprekken – Denktafels - op gang met stadsmedewerkers, OCMW, politie maatschappelijke actoren en uitdagers, vertrekkende van de ‘sleutels en barrières’. Er werden tafelgesprekken opgestart rond 5 thema’s: *Werk, Onderwijs en Opvoeding, Dienstverlening, Vrije Tijd, en Samenleven*.³⁵ Elke denktafel streefde ernaar zowel langere termijn aanbevelingen voor het volgende strategische meerjarenbeleidsplan van stad Genk te formuleren, als op kortere termijn interessante quick-wins die geopperd worden, te realiseren. Waar de stadsgesprekken in kaart brachten ‘wat leeft er’, waren de rondetafelgesprekken toekomstgericht naar ‘welke antwoorden kunnen wij als betrokken sectoren in dit verhaal bieden’. Uit de denktafels volgden in totaal 28 aanbevelingen aan het stadsbestuur. Voor de korte termijn doelen (‘quick wins’) werden acties uitgestippeld (stad Genk, 2013). De andere aanbevelingen werden meegenomen in het beleidsvoorbereidend proces (2013) en uiteindelijk in de opmaak van de meerjarenplannen van stad. Op deze manier is De Genks de facto geëvolueerd naar een beleidsparticipatiepraktijk.

Er blijft volgens een organisator soms een spanningsveld tussen burgers die snel willen gaan en beleidsontwikkelingen die vaak traag gaan. Bij deelnemers kan dan frustratie rijzen. Wat nodig is, is regelmatige terugkoppeling naar deelnemers, ook al is er weinig vooruitgang te melden (boodschap ‘we zijn er mee bezig’). De Genks besteedde uitgebreide aandacht aan terugkoppeling naar deelnemers en naar de brede stadsbevolking:

- via een postkaartsysteem konden deelnemers enkele weken na het gesprek herinnerd worden aan het gesprek en de (individuele) acties die ze hierin vooropgesteld hadden;
- via een eenmalige stadskrant werd over de bevindingen van het project teruggekoppeld naar alle inwoners. De krant werd aan alle stadsinwoners in de brievenbus bezorgd en vormde een zeer laagdrempelig verslag;
- via deelname aan de denktafels met beleidsmakers werden de uitdagers verder betrokken in het vervolgproces op beleidsniveau.

6.10 Randvoorwaarden

Motivatie, inzet en tijd

Van organisatoren en brugfiguren is veel motivatie, inzet en tijd vereist (vooral buiten reguliere uren, op momenten dat je mensen kan trekken). Ook is een grote (tijds)investering nodig in communicatie met eind-deelnemers zelf. Bereiken van mensen gebeurt via persoonlijk contact en doorverwijzingen en het tijd om vertrouwen van iemand te winnen, een deelnemer voorafgaandelijk te informeren en aan verwachtingsmanagement te doen.

Vertaalslag

Complexe probleem (segregatie) dienen herleid te worden tot eenvoudige vragen. Men dient rekening te houden met de onbekendheid van beleidsniveaus/bestuursstructuren en beleidsprocessen bij de

35 **Thema/tafel 1: WERK:** voorbeeldfunctie van stad inzake divers personeelsbeleid; Andere Genkse werkgevers een verbintenis laten nemen op dit vlak; verwachte arbeidsattitude van werknemers om een zinvolle bijdrage te kunnen leveren aan de Genkse werkvloeren, ...

Thema/tafel 2: ONDERWIJS EN OPVOEDING: betere Taal- en talentontwikkeling en onderwijsresultaten van schoolgaande kinderen en jongeren; bijdrage van verschillende opvoedingsmilieus aan een betere schoolloopbaan en doorstroming in het onderwijs, ...

Thema/tafel 3: DIENSTVERLENING: betere kwalitatief relationele interactie tussen stadsmedewerkers en klant; meer klantgerichte dienstverlening op maat van het OCMW; rekening houden met de brede diversiteit van het publiek; Taalgebruik, cliëntrelaties, beeldvorming, communicatie en toegankelijkheid, ...

Thema/tafel 4: VRIJE TIJD: breder en diverser bereik vrijetijdsaanbod; stedelijke sportdienst en het sportcentrum als voorbeeld voor andere sectoren, ...

Thema/tafel 5: SAMENLEVEN: Genkenaren bewust laten deelnemen aan het dagdagelijkse samenwonen; eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid prikkelen; welke fysieke en relationele maatregelen katalysator zijn?

(Stad Genk, 2013).

bevolking. Naast een vertaling van het abstracte naar het concrete, is ook aandacht voor taalvaardigheid nodig. Gespreksmethodieken die minder taalvaardigheid vereisen (bv. iconen-stickers, tekenen, feedbackduimen, gesprekskaarten, ...) ³⁶ bieden soelaas.

Maatwerk

Gesprekken dient men in te richten in afstemming op de interesses van deelnemers, thema's laten bepalen door deelnemers. Voor een breed bereik zal men aparte strategieën moeten inzetten om diverse mensen te betrekken (geen one-size-fits-all) en communicatie zal steeds in afstemming op capaciteiten en profiel van deelnemers moeten gebeuren.

Kwalitatieve verslaggeving

Een goede verslaggeving (objectief, gericht op de essentie, ...) bepaalt de kwaliteit van de input waarmee het beleid verder moet en kreeg in de opleiding van de uitdagers veel aandacht.

Open leerproces

Kies voor een open (leer)proces in plaats van alles op voorhand vast te leggen. In de eerste fase van het project werd voor een open aanpak gekozen, om kansen te zien die mogelijks vanuit een té resultaatgericht denken zouden gemist worden. Gaandeweg werd geleerd uit ervaringen en werden beslissingen genomen over volgende stappen (Levuur, n.d.).

Vertrouwen

Vertrouw op burgers en medewerkers en geef ze ruimte om verantwoordelijkheid op te nemen (Levuur, n.d.). In de Genks stond eigenaarschap van de burgers (in gespreksfase) en stadsmedewerkers (in rondetafel fase) en hun verantwoordelijkheid voor een maakbare Genkse samenleving centraal.

6.11 Besluitende kenmerken

- Sterktes

- De Genks is één van dé 'best practice' voorbeelden van rechtstreekse participatie van burgers.
- Het project kende een zeer breed bereik, via persoonlijke benadering en bestaande netwerken (persoonlijke relationele werving), waarbij mensen werden opgezocht in hun eigen setting (veilige, vertrouwde sfeer).
- De participanten hadden een divers profiel (goede representativiteit) door een gerichte zoektocht (met diversiteitsmatrix) en werken met brugfiguren ('uitdagers') die hun achterban betrekken.
- De Genks vormt een toepassing van de aanbevolen, meest laagdrempelige participatietechniek - gesprekken, dialoog, ronde tafels -, in combinatie met doordachte en doelgroep-sensitieve gespreksmethodieken. Dialoog laat uitwisselen van ideeën toe, het beargumenteren van meningen en de mogelijkheid om aan verwachtingsmanagement te doen (individuele verantwoordelijkheid om verandering te creëren was een belangrijke component van de gesprekken).
- In deze case werd sterk ingezet op terugkoppeling naar deelnemers.
- Omwille van de effectieve beleidsinvloed (meerjarenplan) vormt het een voorbeeld voor geslaagde beleidsparticipatie.

³⁶ *Iconen-stickers*: stickertjes waaruit de gespreksdeelnemers bij het begin van het gesprek kunnen kiezen, om zichzelf mee te omschrijven en vlotter kennis te maken met de andere deelnemers.

Gesprekskaarten: een kaartenset met aan voor- en achterzijde de basistekst van De Genks en de gespreksregels en daarin kaarten om tijdens een gesprek op te werpen (basismoties, fouten tegen de regels, vraag en antwoord, enz.).

Tekstballonnetjes en feedbackduimen: in de tekstballonnetjes schrijven de gespreksdeelnemers tijdens en/of na het gesprek hun antwoord op vragen. Ze kleven het op de grote verslagflip. De stickers met duimen op dienden om andermans ideeën te versterken: 'Dit vind ik ook!' of 'Ik doe mee.' (stad Genk, 2013).

- Zwaktes

- Het participatietraject was een zeer lang en intensief proces (vooral voor engageren van ‘uitdagers’) dat volgens organisatoren zelf niet in dezelfde vorm voor herhaling vatbaar is. Signalen over ‘uitgebluste’ deelnemers wijzen op het risico voor participatie-moeheid.
- Mogelijks blijft De Genks een ‘one shot’. Er werd een ‘verduurzaming’ door een tweede ronde stadsgesprekken beoogd, maar dit is geannuleerd wegens gebrek aan vrijwilligers.
- Achteraf gezien bleek de vorming van de vrijwillige uitdagers een overload aan technieken en methodieken te omvatten en hoefde dit niet zo uitgebreid te zijn.
- De gespreksgroepen bleven homogeen. De uitdagers waren een zeer diverse mix, maar de gesprekken die ze voerden waren meestal in homogene groepen, het mixen bleek niet te lukken. Dit kwam onder andere omdat uitdagers zelf uit een homogeen netwerk komen, omdat mensen op vertrouwde locatie (waar specifieke groepen samenkomen) werden opgezocht, en omdat interculturele gesprekken soms te gevoelig bleken. Een belangrijke conclusie was dat men misschien moest afstappen van de idee dat de bevolking perfect door elkaar moest leven en interageren, enz. (beetje idealistisch), dat eilandjes op zich niet erg zijn, zolang er maar bruggen zijn (stad Genk, 2016).

6.12 Bronnen

- Stad Genk (2013). ‘De Genks - wij maken de stad’ Stadsproject voor meer sociale cohesie. *Kenniscentrum Vlaamse Steden*. Geraadpleegd via: <http://www.kenniscentrumvlaamsesteden.be/samenwerken/participatie/interessante%20participatietrajecten/degenks/Documents/webtekst.pdf>
- Stad Genk (2016) *Interview met Katrien Colson*, 22 februari 2016, Genk. <http://www.kenniscentrumvlaamsesteden.be/samenwerken/participatie/interessante%20participatietrajecten/degenks/Pages/default.aspx>
- Levuur (n.d.) De Genks. *Levuur*. Geraadpleegd via: <http://www.levuur.be/index.php?id=82>
- <http://www.vvsg.be/Vrijtijdsbeleid/ezine/Documents/De%20Genks%20kleuren%20buiten%20de%20lijntjes.pdf>

6.13 Contactpersonen

Katrien Colson katrien.colson@genk.be; participatiemedewerker Genk.

7 | Een combinatie van technieken in Kortrijk

(Dialogoog - Brugfiguren - Raad voor Intercultureel Samenleven (RIS) - Open Forum RIS)

7.1 Invalshoek

Overkoepelend vormt deze case een illustratie van het inzetten op meerdere, complementaire technieken. Het beantwoordt aan de aanbeveling dat een én-én-verhaal noodzakelijk is, waarin zowel bestaande actoren (bv. middenveld) en gevestigde systemen (bv. vertegenwoordigingsraden) als innovatieve initiatieven (bv. experimenteren met rechtstreekse participatie) een rol spelen.

7.1.1 Kortrijk in Dialogoog

De dialogotafels gaan in op het hiaat van rechtstreekse beleidsparticipatie van burgers. Ze hebben een specifieke thematische gerichtheid en richten participatie in onder de aanbevolen vorm van dialogoog, wat de uitwisseling van ideeën en argumenten toe laat.

7.1.2 Brugfiguren & middenveldorganisaties

Deze case illustreert de rol van (formele) brugfiguren en middenveldorganisaties³⁷ die een interessante brug vormen tussen de beleidswereld en de praktijkwereld en zowel een vertegenwoordigende als toeleidende rol kunnen vervullen voor het betrekken van moeilijk bereikbare subgroepen in beleidsparticipatie. De belangrijkste troef van dergelijke actoren is dat zij mensen bereiken die overheden niet bereiken. Naast toeleiding kunnen ze als tussenschakel vinger aan de pols houden en signalen vertalen. Deze semi-professionals bieden mogelijks ook een remedie tegen professionaliseringsdruk die gesignaleerd wordt in beleidsparticipatie.

Daarnaast vormt deze component een illustratie van de nood om beleidsparticipatie ook ‘bottom-up’ te laten groeien en ‘grassroots’ initiatieven te stimuleren.

Ook bij de brugfiguren is een thematische focus interessant, zodat ze mensen kunnen benaderen op basis van relevante thema's eerder dan louter op basis van hun buitenlandse herkomst.

7.1.3 RIS

De RIS is een voorbeeld van een permanent orgaan (adviesraad), dat in theorie de mogelijkheid biedt om stabiliteit en ervaringsdeskundigheid op te bouwen en indien nodig als drukkingsmacht gebruikt kan worden, afhankelijk van het profiel van de leden en de activiteiten van het orgaan.

Ook vinden we bij deze Raad een goed voorbeeld van het gebruik van sociale media (actieve facebookpagina) voor het bereiken en betrekken van bepaalde groepen zoals jongere generaties.

7.1.4 Open RIS

De Kortrijkse case illustreert tevens een opkomende praktijk van adviesraden in Vlaanderen, om periodiek open vergaderingen te organiseren (Open RIS genoemd), in een poging tegemoet te komen

³⁷ Maatschappelijk middenveld ('civil society') dekt een brede noemer van particuliere, non-profit organisaties in de samenleving die verschillende groepen, meningen en belangen vertegenwoordigen.

aan de nood tot verbreding (bereik uitbreiden) en terugkoppeling van vertegenwoordigers naar de achterban die ze verondersteld zijn te vertegenwoordigen. Afhankelijk van de invulling van dergelijk initiatief, kan dit de democratische legitimiteit van vertegenwoordigers versterken.

7.2 Initiator

7.2.1 Kortrijk in Dialoog

‘Kortrijk in Dialoog’ is een initiatief van de stad Kortrijk, professionele actoren, vormingsinstellingen en middenveldorganisaties. Bij de organisatie van de eerste editie waren onder andere stad Kortrijk, FMDO, FZOVL, Leiaarde (vzw BIK), Motief vzw,³⁸ VormingPlus Midden- en Zuid-West-Vlaanderen,³⁹ ACV, ABVV, OKAN Drie Hofsteden en de SOM vzw betrokken.⁴⁰

7.2.2 Brugfiguren

Het geformaliseerde Brugfiguren-netwerk in Kortrijk is het resultaat van samenwerking tussen de stad Kortrijk (diensten diversiteit, onderwijs, kinderopvang, sport), A'kzie (vereniging waar armen het woord nemen), Leiaarde, Groep intro en Effect vzw.⁴¹

7.2.3 RIS & Open RIS

De RIS is één van de vele adviesraden ingericht door de stad Kortrijk. De adviesraad organiseert om de 2 jaar een open vergadering.

7.3 Niveau

Lokaal niveau.

7.4 Doelgroep

Zowel de Dialoogtafels als de RIS en Open RIS staan open voor alle Kortrijkse burgers, professionele actoren uit relevante beleidssectoren en andere stakeholderorganisaties.

De verschillende types Brugfiguren hebben een thematische maar ook soms categoriale focus. De Toeliders Diversiteit (dienstverlening), Brugfiguren Leiaarde (socio-cultureel) en de jongeren-coaches (jeugd) richten zich respectievelijk tot mensen met een migratieachtergrond, nieuwkomers en OKAN-jongeren. De Brugfiguren onderwijs hebben bijzondere aandacht voor kansengroepen, nl. ouders van kansarme en/of allochtone kinderen, en de Wijsneuzen (sociale hulp- en dienstverlening) zijn personen met een armoede-ervaring.

Daarnaast zijn in Kortrijk een heel aantal middenveldorganisaties nauw verbonden aan de beleids-participatie-initiatieven waar personen van buitenlandse herkomst bij betrokken worden. Zij richten zich op zeer uiteenlopende doelgroepen. Zo heeft Leiaarde bijvoorbeeld een ruime doelgroep voor ogen van ‘Kortrijkzananen met interculturele roots’, en leert een blik op de ledenverenigingen van

38 Motief vzw ontwikkelt en organiseert vorming(sproducten) op het snijpunt van geloof/levensbeschouwing en samenleving; <http://www.motief.org/>

39 Dertien Vormingplus-centra, verspreid over Vlaanderen en Brussel, organiseren een waaier aan activiteiten die volwassenen persoonlijke, sociale en culturele competenties bijbrengen en de deelname aan de samenleving stimuleren. VormingPlus MZW richt zich met zijn werking tot West en Zuid-West-Vlaanderen: <http://www.vormingplusmzw.be/>

40 <http://www.kortrijk.be/>; <http://fmdo.be/>; <http://www.fzovl.be/>; <http://www.leiaardekortrijk.be/>; <http://www.vzwbik.be/>; <https://www.acv-online.be/default.html>; <http://www.abvv.be/web/guest/home-nl>; <http://www.okan-kortrijk.be/>; <http://www.desom.be/>

41 <http://www.groepintro.be/nl/>; <http://www.vzweffect.be/>

FZOVL⁴² en FMDO⁴³ dat ze verenigen met diverse specifieke etnisch-culturele achtergronden verenigen.

7.5 Techniek en typering

7.5.1 Kortrijk in Dialoog

- *Techniek:* **dialoogtafels**
- *Duurzaamheid:* periodiek (jaarlijks)
- *Representatie:* rechtstreekse participatie (burgers)
- *Aard:* mondeling met schriftelijk verslag
- *Participatiegraad:* consulteren en adviseren

7.5.2 Brugfiguren & middenveldorganisaties

- *Techniek:* **brugfiguren, toeleiders**
- *Duurzaamheid:* permanent
- *Representatie:* link naar burgers
- *Aard:* mondeling
- *Participatiegraad:* /

7.5.3 RIS

- *Techniek:* **adviesraad**
- *Duurzaamheid:* permanent
- *Representatie:* vertegenwoordiging
- *Aard:* mondeling met schriftelijk verslag
- *Participatiegraad:* consulteren en adviseren

7.5.4 Open RIS

- *Techniek:* **gespreksforum**
- *Duurzaamheid:* periodiek (om de 2 jaar)
- *Representatie:* rechtstreeks (burgers)
- *Aard:* mondeling met schriftelijk verslag
- *Participatiegraad:* consulteren en adviseren

7.6 Beschrijving

7.6.1 Context

De stadscoalitie wil naar eigen zeggen: *“Kortrijk teruggeven aan alle Kortrijkse en in dialoog gaan met alle 75 000 inwoners, omdat zij immers best de bartslag van hun woonomgeving voelen.”* (stad Kortrijk, n.d. (a)). In deze context werden ook de participatieprojecten Kortrijk Spreekt en Kortrijk Doet mee geschreven,

42 Cf. <http://www.fzovl.be/content/ledenlijst-fzo-vl-west-vlaanderen>

43 Cf. <http://fmdo.be/over-ons/regios/west-vlaanderen/kortrijk/>

om prioriteiten van inwoners vast te leggen voor beleidsplannen van de stad. In deze fiche wordt echter niet ingegaan op deze participatieprojecten, maar ligt de focus op praktijken die specifieke aandacht hebben voor het betrekken van personen van buitenlandse herkomst bij het beleid.

7.6.2 Kortrijk in Dialoog

De praktijk van dialoogtafels onder de naam 'Kortrijk in Dialoog', houdt rechtstreekse participatie van burgers in, waarbij specifiek gezocht wordt naar een etnisch-culturele mix rond de gesprekstafel. Deelnemers gaan in dialoog over thema's gerelateerd aan een etnisch-cultureel diverse samenleving. Om interactie te stimuleren wordt gewerkt met kleine groepen en gespreksleiders. Het initiatief is zeer laagdrempelig: toegang is gratis, de uitnodiging staat open voor iedereen, de opzet wordt eenvoudigweg omschreven als 'praten met elkaar' en er wordt een hapje en drankje aangeboden. De dialoogtafels worden jaarlijks ingericht:

- najaar 2015: thema: Discriminatie en Racisme;⁴⁴
- najaar 2014: thema: Intercultureel samenleven.⁴⁵ Vragen waarop men op deze editie sprak waren onder andere: *'Heb jij contact met je anderstalige buur?' 'Wat heb jij nodig om je in Kortrijk thuis te voelen?' 'Is Kortrijk in de laatste jaren veranderd?' 'Waarom woon jij graag in Kortrijk?'*

7.6.3 Brugfiguren & middenveldorganisaties

In Kortrijk werd een formeel systeem van brugfiguren in het leven geroepen, ondersteund door de stad. Verschillende soorten brugfiguren zijn actief, elk vanuit een verschillende invalshoek en met een specifiek doelpubliek. Zij vervullen een eerstelijns aanspreekpunt-functie die primair gericht is op het toeleiden van mensen naar gepaste dienst- en hulpverlening. Doorheen hun werking houden ze echter ook vinger aan de pols bij de bevolking en kunnen ze (in theorie) fungeren als klankbord voor het beleid. Hoewel ze niet in het leven zijn geroepen als actoren in beleidsparticipatie kunnen ze hierin de facto wel een rol vervullen. Ze staan dicht bij de doelgroep en vangen heel veel signalen op. Deze individuen zijn verbonden aan de stad Kortrijk (diensten Onderwijs, Kinderopvang & Sport) en de organisaties A'kzie, Leiaarde, Groep Intro en Effect vzw.

- **toeleaders in diversiteit:** maken mensen met een migratieachtergrond wegwijs in de stad en haar diensten;
- **brugfiguren onderwijs:** vormen de brug tussen school, het schoolteam, de buurt en ouders;
- **wijsneuzen:** informeren personen in armoede en leiden hen naar sociale dienst- en hulpverlening;
- **brugfiguren Leiaarde:** informeren nieuwe inwoners over het socio-culturele vrijetijdsaanbod en leiden hen hiernaar toe door zelf het voorbeeld te geven;
- **brugfiguur kinderopvang:** vormen een brug tussen de kinderopvang, gezinnen en dienst- en hulpverlening;
- **brugfiguren sport:** informeren over inwoners over het sportaanbod in de stad en leiden hen hiernaar toe;
- **jongerencoaches:** ondersteunen OKAN-jongeren bij het maken van keuzes op vlak van vrije tijd, welzijn, arbeid en/of onderwijs.

De brugfiguren-praktijken in Kortrijk werden intussen bekroond met verschillende prijzen, zoals de 'Gouden Kinderschoen 2016' aan het OCMW voor de Brugfiguur Kinderopvang en de 'Federale Armoedeprijs 2015' aan A'kzie voor de Wijsneuzen.

Daarnaast worden verscheidene middenveldorganisaties als cruciale actoren genoemd in het betrekken van inwoners van buitenlandse herkomst bij het beleid. Dergelijke actoren spelen zowel

44 <http://www.kortrijk.be/Paasfoor/agenda/e/dar-es-salaam-kortrijk-dialoogtafel-racisme-en-dis/e45b08b9-5a9a-4af5-ba14-9f63d2852093>

45 <http://fmdo.be/event/kortrijk-in-dialoog/>

een vertegenwoordigende rol, bijvoorbeeld door formeel overleg en informele gesprekken met lokale overheid en door deelname in de adviesraad, als een toeleidende rol, bijvoorbeeld door betrekken van personen in hun netwerk bij rechtstreekse participatie- initiatieven zoals de Dialoogtafels of Open RIS.

Zo bestaat er bijvoorbeeld een goede samenwerking tussen de stad Kortrijk en de aanwezige etnisch-culturele federaties. Vooral FMDO (Federatie van Marokkaanse en Mondiale democratische organisaties) en FZOVL (Federatie van zelforganisaties in Vlaanderen) worden genoemd als actieve federaties in Kortrijk. Het lokale bestuur beschouwt deze federaties als ‘interessante partners’ (stad Kortrijk, 2016) en ondersteunt hen met extra lokale middelen. FMDO en FZOVL zetelen in de Algemene Vergadering van de RIS en zijn nauw betrokken bij de organisatie van de Dialoogtafels.

Een ander voorbeeld van een lokale centrale middenveldactor die uiterst actief is in het bereiken van de doelgroep is Leiaarde. Deze organisatie vervult de functie van intercultureel ontmoetingscentrum en netwerkorganisatie die de doelgroep in contact brengt met allerhande diensten en initiatieven van de stad. De toeleidende functie van vrijwilligers verbonden aan Leiaarde is geformaliseerd in het netwerk brugfiguren (zie hierboven). De coördinator van Leiaarde biedt ondersteuning aan het Dagelijks Bestuur van de RIS, onder andere bij het verzamelen van input en opstellen van adviezen (Leiaarde, 2016). Ook Leiaarde is één van de trekkende organisaties achter de dialoogtafels.

7.6.4 RIS

Naast andere doelgroepgerichte of sectorale adviesraden⁴⁶ - bijvoorbeeld erfgoed, jeugd, ouderen, gehandicapten - bestaat er in Kortrijk een Raad voor Intercultureel Samenleven (RIS). De RIS is de raad voor alle burgers, zelforganisaties en het professionele werkveld die in Kortrijk en zijn deelgemeenten actief zijn rond de integratie van allochtonen en het minderhedenbeleid. De RIS geeft op een onafhankelijke manier advies aan het stadsbestuur en beleidsmakers op vlak van integratiebeleid, welzijn, samenleven, werk, onderwijs, vrije tijd, gezondheid, huisvesting (stad Kortrijk, n.d. (b)). De insteek voor deze beleidsthema's is de noemer van intercultureel samenleven (bv. vanuit perspectief toegang, discriminatie, racisme) (Leiaarde, 2016). Adviezen worden geformuleerd als input voor verkiezingsprogramma's en de opstelling van de meerjarenplanning, maar ook tijdens bestuursperiode (bv. over de implementatie van integratiebeleid), al dan niet met terugkoppeling naar meerjarenplanning. Zoals alle adviesraden in Kortrijk is de RIS gesubsidieerd via een werkingsnota en gereguleerd via een afspraaknota (Kortrijk, 2016). Personen van buitenlandse herkomst kunnen met allerhande thema's terecht bij deze raad. Via open fora, de werkgroep zelforganisaties en specifieke tijdelijke werkgroepen wil deze integratieraad naar eigen zeggen luisteren naar de stem van den burgers. De RIS geeft informatie en ondersteuning aan bestaande zelforganisaties of aan mensen die er een willen opstarten (stad Kortrijk, n.d. (b)).

Het Dagelijks Bestuur (DB) van de RIS komt samen om de 6 weken en levert niet-bindende adviezen (bv. over razzia's visering allochtonen & racisme bij politiepersoneel), volgens vaste sjablonen voor alle adviesraden. Er komt steeds een pro forma bevestiging dat het advies goed ontvangen is, soms ook een antwoord over wat de plannen ermee zijn (stad Kortrijk, 2016). Aangezien de adviezen niet-bindend zijn, worden ze niet systematisch gevolgd door het stadsbestuur. Het DB wordt democratisch verkozen op de Algemene Vergadering en is divers samengesteld uit enkele vrijwilligers van verschillende herkomst (Tsjetsjeens, Marokkaans, Armeens, Rwandees, enz.) en 2 professionele krachten (diversiteitsambtenaar en medewerker van Leiaarde vzw) (stad Kortrijk, 2016). Leiaarde schrijft niet mee aan adviezen, maar helpt bij vragen en levert informatie om adviezen te schrijven (Leiaarde, 2016). De Algemene Vergadering (AV) van de RIS komt 2 à 3 keer per jaar samen. Hier zetelen vooral professionele krachten en middenveldorganisaties (VDAB, religieuze organisaties, etnisch-culturele federaties, ...). Burgers uit de doelgroep zelf komen hier minder op af, naar verluidt

46 <http://www.kortrijk.be/adviesraden>

wegens te weinig betrokkenheid, het gebrek aan thematische insteek en veelal procedurele (stand van zaken, ...) en passieve karakter van de bijeenkomsten (stad Kortrijk, 2016).

De RIS wil een open orgaan zijn en onderhoudt een actieve facebookpagina en koppelt ook terug over activiteiten via jaarrapporten.

In 2012 startte de stad samen met alle adviesraden samen een traject rond vernieuwing binnen deze raden. De stedelijke adviesraden werden verenigd in een koepel: de verenigde adviesraden. Dit platform is bedoeld om tussen adviesraden onderling, over de raden heen te werken en om nieuwe werkvormen, communicatiemiddelen en goede praktijkvoorbeelden, te gaan delen. Eén van de krijtlijnen binnen dit kader is dat voor grote en kleinere stadsprojecten gericht advies wordt gevraagd aan alle raden met de uitnodiging om collectief advies uit te brengen (stad Kortrijk, n.d. (c)).

7.6.5 Open RIS

Om de 2 jaar organiseert RIS een open vergadering, met iedereen die wil nadenken over lokaal integratiebeleid en intercultureel samenleven. Volgens betrokkenen is dit een groot succes en trekt het een breed en divers publiek (stad Kortrijk, 2016) (Leiaarde, 2016).

Open RIS-vergaderingen hebben steeds een thematische insteek. De afgelopen Open RIS (april 2015) had als thema Tewerkstelling. Deelnemers konden kiezen voor één van 2 werkgroepen. In een eerste werkgroep stond het actieplan van de RIS en de stad voor een divers personeelsbeleid centraal, en werden vacatures en racisme op de werkvloer besproken. Er werd gepeild naar meningen, voorbeelden (consultatie) en tips (advisering). In een andere werkgroep werd gepraat over het thema tewerkstelling & discriminatie en werd de actualiteit besproken aan de hand van persartikels. Ook hier werd gezocht naar goede manieren om discriminatie aan te pakken.⁴⁷

Een vorige Open RIS bijeenkomst leverde ook input voor het memorandum 2012 van de RIS, waarmee de adviesraad aandachtspunten aanbracht voor de komende legislatuur na de lokale verkiezingen van 14 oktober 2012.⁴⁸

7.7 Ondersteuning

De stad Kortrijk ondersteunt de verschillende genoemde praktijken van beleidsparticipatie, zowel organisatorisch en beleidsmatig, als financieel.

7.8 Bereik en drempels

7.8.1 Kortrijk in Dialoog

Volgens organisatoren en deelnemers zouden de dialoogtafels een breed en (etnisch-cultureel) divers publiek trekken. Het is echter moeilijk om de mate van representativiteit in kaart te brengen. Het initiatief is zeer laagdrempelig: de toegang is gratis, de uitnodiging staat open voor iedereen, de opzet wordt eenvoudigweg omschreven als 'praten met elkaar' en er wordt een hapje en drankje aangeboden. Toeleiding via bestaande netwerken (brugfiguren en middenveldorganisaties) is één van de sleutels tot het succes van deze praktijk.

47 <http://www.wherent.com/detail/Raad-Intercultureel-Samenleven-OPEN-RIS-thema-TEWERKSTELLING>

48 www.kortrijk.be/files/kortrijk/Anne-Marie_Heytens/120628_ontwerp_memorandum_RIS.pdf

7.8.2 Brugfiguren & middenveldorganisaties

De formele brugfiguren worden weloverwogen ingezet om specifieke groepen te bereiken. Het succes hiervan is op dit moment onbekend.

Van middenveldactoren (bv. FMDO, Leiaarde vzw, ...) is het zeer moeilijk om het bereik adequaat in kaart te brengen.

7.8.3 RIS

De RIS was vroeger enkel samengesteld uit vertegenwoordigers van verenigingen, maar dat is afgeschaft (het is niet langer een noodzakelijke vereiste dat leden uit het verenigingsleven komen). Het Dagelijks Bestuur telt een beperkt aantal leden, maar is divers samengesteld uit vrijwilligers van verschillende herkomst (Tsjetsjeens, Marokkaans, Armeens, Rwandees), naast 2 professionele krachten. De representativiteit hiervan is onbekend (en wordt door één respondent in vraag gesteld, onder andere omwille van de beperkte omvang).

In de Algemene Vergadering zetelen vooral professionele krachten en middenveldorganisaties. Burgers uit de doelgroep zelf komen hier minder op af, naar verluidt wegens te weinig betrokkenheid, het gebrek aan thematische insteek en veelal procedurele (stand van zaken, ...) en passieve karakter van de bijeenkomsten (stad Kortrijk, 2016).

7.8.4 Open RIS

De Open RIS trekt volgens betrokkenen een breed en divers publiek (stad Kortrijk, 2016)(Leiaarde, 2016). Organisatoren wijzen succes toe aan de thematische insteek (gaat over één welbepaald thema dat gerelateerd is aan de leefwereld van het beoogde publiek) en de toeleiding door bestaande netwerken (brugfiguren en middenveldorganisaties).

7.9 Opvolging en Invloed

Volgens een respondent zouden bepaalde gemeenschappen ondanks bestaande systemen (RIS, dialoogtafels, ...) het gevoel dat ze niet gehoord worden, dat ze niet effectief betrokken worden bij beleid. Het gebrek aan impact van initiatieven (onder andere soms wegens gebrek aan politieke ontvankelijkheid) speelt hierin mogelijk een rol. staddiensten erkennen dat er werk aan de winkel is.

7.9.1 Kortrijk in Dialoog

Hoewel de dialoogtafels een grote hoeveelheid input opleveren van een brede en diverse groep burgers, is de opvolging hiervan in de praktijk zeer beperkt. Met de bundeling van alle input is na de 1ste editie volgens betrokkenen niets gedaan. Na de 2de editie is het de bedoeling dat de RIS o.b.v. deze input een advies formuleert (stad Kortrijk, 2016). Op het moment van schrijven is hiervan nog niets bekend. Een deelnemer aan de dialoogtafels klaagt het gebrek aan terugkoppeling naar deelnemers aan. Voor participanten zou het volstrekt onduidelijk zijn wat er met verzamelde input gebeurt en wat de eventuele doorwerking is in beleid (Leiaarde, 2016).

7.9.2 Brugfiguren & middenveldorganisaties

N.v.t. – beleidsparticipatie is niet hun primaire functie en invloed is moeilijk in kaart te brengen.

7.9.3 RIS

Respondenten omschrijven de effectieve invloed van de RIS op het Kortrijkse beleid als beperkt. Aangezien de adviezen niet-bindend zijn, worden ze niet systematisch gevolgd door het stadsbestuur. De beperkte omvang van het DB zou ook resulteren in een beperkte capaciteit om via allerlei andere kanalen aan beleidsbeïnvloeding te doen (Leiaarde, 2016).

7.9.4 Open RIS

Onbekend.

7.10 Randvoorwaarden

Reële ontvankelijkheid en gedeeld eigenaarschap

Voor effectieve beleidsparticipatie, is het noodzakelijk om vanuit overheden beoogde doelgroepen proactief te betrekken bij beleid en hen serieus te nemen. Dit houdt in dat voldoende tijd wordt geïnvesteerd om echt met mensen uit te wisselen en samen te werken, de gemeenschappen te betrekken bij de planning van participatie-initiatieven, en op inclusieve wijze allerlei samenwerkingsverbanden op te zetten tussen verschillende middenveldorganisaties en overheid (verschillende sectoren).

Goede promotie van initiatieven en gerichte toeleiding

In deze case werd ondervonden dat open uitnodigingen, flyers & brochures niet werkt om de doelgroep te betrekken in initiatieven voor inspraak. Uitnodigingen met officieel briefhoofd stad werden blijkbaar wel gelezen, omdat men denkt dat dat eventueel belangrijk kan zijn. Dit garandeert echter niet dat men ingaat op de uitnodiging. Vooral persoonlijk aanspreken werkt het best, en gerichte toeleiding door sleutelfiguren (bv. brugfiguren), bestaande netwerken (bv. middenveldorganisaties) en gekende kanalen of locaties (bv. CVO, OKAN, ...) is cruciaal om mensen te betrekken en engageren.

7.11 Besluitende kenmerken

- Sterktes

- De lokale overheid in Kortrijk is overtuigd van het belang van (burger)participatie aan beleid (cf. Visie Kortrijk Spreekt), is hiervoor ontvankelijk en neemt een veelheid aan initiatieven om dit te stimuleren en ondersteunen.
- Kortrijk illustreert het inzetten op een combinatie van complementaire initiatieven. Deze case vertelt een én-én-verhaal. Hierdoor kunnen de voordelen van verschillende opties - periodiek én permanent; rechtsreeks én vertegenwoordiging; professionals én vrijwilligers; bestaande actoren én verbreding, enz. - gecombineerd worden en de tekortkomingen opgevangen. (cf. zwaktes en sterktes van al deze dimensies in Deel II van dit onderzoek)
- Deze case toont continue pogingen tot verbreding van het bereik, rekening houdend met het belang van tussenfiguren en de waarde van bestaande netwerken.
- Een thematische focus wordt zoveel mogelijk toegepast (bv. dialoogtafels, brugfiguren, open RIS) om mensen te betrekken op basis van interesse en verbondenheid, in plaats van op basis van een buitenlandse herkomst.
- Men bouwt aan een link tussen vertegenwoordigers (RIS) en achterban die ze verondersteld worden te vertegenwoordigen, door via open initiatieven input te verzamelen op het niveau van de burgers. Dit zou mits een verhoogde frequentie op termijn ook kansen kunnen bieden om de democratische legitimiteit van deze raad te verhogen.

- Open gesprekfora (zoals open RIS en dialoogtafels) vallen onder nummer 1° aanbevolen participatietechniek in de veldbevraging: rechtstreekse, open, laagdrempelige, mondelinge dialoogmomenten. Opdeling in kleine groepjes rond een tafel maakt uitwisseling toegankelijker en laat toe om bewust een mix van gesprekpartners samen te brengen.
- **Zwaktes**
 - In theorie kunnen de bestaande praktijken een mooi systeem vormen. In de praktijk is er echter gebrek aan samenspel, de doorstroom tussen componenten is nog niet ideaal (bv. RIS heeft nog niets gedaan met input dialoogtafels). De praktijken zijn relatief jong, en er is dus nog groeimarge om uit te groeien tot een goed afgestemd systeem.
 - Een aangeklaagd gebrek aan terugkoppeling naar de deelnemers van open initiatieven vormt een zwakte die het draagvlak kan ondermijnen en resulteert in een gevoel dat input geen nut heeft (geen doorwerking in beleid).
 - De binding van de doelgroep aan meer structurele vormen blijft een uitdaging. De grote opkomst bij open initiatieven staat in contrast met het beperkte omvang van het dagelijks bestuur van de adviesraad en afwezigheid van de doelgroep op de AV.
 - Thematische verkokering blijft bestaan. De RIS is gericht op integratie/diversiteit/intercultureel samenleven thema's. Beleidsparticipatie van de doelgroep aan andere beleidsdomeinen (onderwijs, jeugd, ...) kan op die manier beperkt blijven.
 - De invloed op het beleid blijft beperkt. Er is onvoldoende zichtbare beleidsimpact. (*'Er is veel discussie, maar geen solide uitkomsten'* - *'er is nog werk aan de winkel'*).
- **Bedreigingen**
 - De veelheid aan initiatieven en actieve actoren kan een risico op versnippering inhouden: *"Er dringt zich een grote oefening om versnippering tegen te gaan, initiatieven te stroomlijnen, op elkaar af te stemmen, biaten af te dekken. De stad kan hierin de regisseursrol opnemen."* (uit Memorandum RIS 2012). Er is nog ruimte voor meer samenwerking en (ervarings-)uitwisseling, zowel tussen overheidssectoren (bv. scholen, integratiesector, cultuursector, ...), tussen organisaties onderling (veelheid aan kleine verenigingen) en tussen overheid en middenveld.

7.12 Bronnen

- Stad Kortrijk (n.d. (a)). Kortrijk, een stad die luistert en dialogueert. *Stad Kortrijk*. Geraadpleegd via: <http://www.kortrijk.be/over-de-stad/inspraak>
- Stad Kortrijk (n.d. (b)). Raad Intercultureel Samenleven. *Stad Kortrijk*. Geraadpleegd via: <http://www.kortrijk.be/node/3280>
- Stad Kortrijk (n.d. (c)). Adviesraden. *Stad Kortrijk*. Geraadpleegd via: <http://www.kortrijk.be/adviesraden>
- Stad Kortrijk (2016). Interview met Catherine Dupont, 28 april 2016, Kortrijk.
- FMDO (2014). Kortrijk in Dialoog. FMDO. Geraadpleegd via: <http://fmdo.be/event/kortrijk-in-dialoog/>
- Leiaarde (2016). Interview met Kristin Keller, 28 april 2016, Kortrijk
- <http://www.leiaardekortrijk.be/>
- <http://fmdo.be/event/kortrijk-in-dialoog/>
- <http://www.fzovl.be/>
- <http://www.kortrijk.be/kortrijkspreekt>
- <http://kortrijkdoetmee.be>

Zie verder ook

- Kortrijk Spreekt: <http://www.kortrijk.be/kortrijkspreekt>
- Kortrijk Spreekt & doet mee: <http://www.kortrijk.be/kortrijkspreekt/node/1981016>

- Budget games: <http://www.kortrijk.be/kortrijkspreekt/kortrijk-spreekt/budgetgames>
- 1777: <http://www.kortrijk.be/producten/meldpunt-1777>
- Gebiedswerking: <http://www.kortrijk.be/over-de-stad/inspraak/gebiedswerking>

7.13 Contactpersonen

- Catherine Dupont Catherine.Dupont@kortrijk.be: diversiteitsmedewerker stad Kortrijk
- Kristin Keller open.deur.kortrijk@gmail.com: coördinatrice Leiaarde vzw
- Zahra Qnioun zahra.qnioun@hotmail.com: secretaris van de Raad Intercultureel Samenleven

8 | Netwerk tegen Armoede

8.1 Invalshoek

De case van het Netwerk tegen Armoede biedt een aantal interessante parallellen met het Minderhedenforum. Beiden zijn ze een koepelorgaan dat verenigingen samenbrengt met het oog op participatie aan centraal beleid, vanuit een categoriale insteek (respectievelijk etnisch-culturele minderheden en mensen in armoede). Ze hebben beiden een hybride functie als ondersteuner én vertegenwoordiger/belangenbehartiger. In die laatste functie is er bovendien in beide gevallen nog een dubbelheid gevat: ze zijn vertegenwoordiger/belangenbehartiger zowel in naam van verenigingen (en hun leden), als een ruimere doelgroep.

Het Netwerk tegen Armoede bouwde enkele inspirerende ‘checks’ in om vertegenwoordiging intern te democratiseren.

Daarnaast is dit een centraal beleidsdomein met een duidelijke visie en model om categoriale beleidsparticipatie wettelijk te verankeren en ondersteunen. Het Armoededecreet plaatst de participatie van mensen in armoede in het Vlaamse beleid centraal, en geeft een duidelijk ‘mandaat’ voor beleidsparticipatief werk niet enkel aan de bovenbouw (het Netwerk) maar ook de onderbouw (Verenigingen waar armen het woord nemen).

Tenslotte is het een waardevolle inspirerende praktijk van transversaal participeren aan verschillende beleidsdomeinen (doorbreken van sectorale schotten), vanuit een thematische werking.

8.2 Initiator

Het Netwerk tegen Armoede (voluit Netwerk van Verenigingen waar Armen het Woord nemen) is opgericht op 9 mei 2003, conform het Vlaams Armoededecreet.⁴⁹

8.3 Niveau

Centraal niveau.

8.4 Doelgroep

Verenigingen waar armen het woord nemen en het overkoepelend Netwerk tegen Armoede hebben een categoriale focus op ‘*een persoon die zicht bevindt in armoede*’ (zoals vooropgesteld in het Armoededecreet, 2003, Art. 2, 2°). Om armoede te definiëren beroept de overheid zich op de definitie van Vranken (Vrancken & Deboyser, 2003:36), geciteerd in Van Robaeys et al. (2005, p. 54):

“Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen.”

⁴⁹ Decreet van 21 maart 2003 betreffende de armoedebestrijding, BS 11 juni 2003: <http://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1011106¶m=inhoud&ref=search>. Hierna: Armoededecreet.

8.5 Techniek en typering

- *Techniek:* vertegenwoordigings- en ondersteuningsorganisatie
- *Duurzaamheid:* structureel
- *Representatie:* vertegenwoordiging & rechtstreekse participatie
- *Aard:* mondeling en schriftelijk
- *Participatiegraad:* consulteren, adviseren, coproduceren

8.6 Beschrijving

8.6.1 Context

In 2003 werd met het Armoedecreet een historische stap gezet richting participatie van mensen in armoede in het Vlaamse beleid. Het decreet definieert het Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen als de ondersteuningsstructuur voor de participatie van armen en hun verenigingen aan het beleid (Art. 2, 6° Armoedecreet). Het decreet bepaalt de opdrachten van het Netwerk en ondersteuning door de Vlaamse overheid (Art. 11-14 Armoedecreet):

Art. 11.

Ter ondersteuning van het participatieproces van armen aan het armoedebestrijdingsbeleid sluit de Vlaamse regering een overeenkomst af met het Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen. De overeenkomst bevat de omschrijving van de opdrachten van het netwerk.

Art. 12.

Het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen heeft minstens de volgende opdrachten: 1° de beleidsdialoog met de overheid organiseren en voeren; 2° overleg en ervaringsuitwisseling tussen de verenigingen organiseren; 3° activiteiten ondersteunen en coördineren die inzicht bieden in de ervaringswereld van mensen in armoede; 4° gemeenschappelijke initiatieven van en voor de verenigingen bevorderen. Het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, vervult die opdrachten in nauwe samenwerking met andere actoren.

Art. 13.

De wijze waarop het Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen haar opdrachten zal uitvoeren, wordt beschreven in een meerjarenplan dat wordt opgemaakt voor een periode van 5 jaar. De Vlaamse regering bepaalt de inhoudelijke vereisten waaraan het meerjarenplan moet voldoen en de wijze waarop de werking zal worden geëvalueerd.

Art. 14.

De Vlaamse Regering bepaalt de voorwaarden en procedure inzake subsidiëring van het Vlaams Netwerk. Binnen de perken van het begrotingskrediet, wordt het subsidiebedrag geïndexeerd. De Vlaamse Regering bepaalt de manier waarop de indexering toegepast wordt.

8.6.2 Verenigingen waar armen het woord nemen

Verenigingen waar armen het woord nemen, zijn bewust geen dienst- of hulpverlenende actor (Netwerk tegen Armoede, 2016) maar worden door het decreet omschreven als “*een vereniging van overwegend armen en andere personen met als doel bij te dragen tot de armoedebestrijding vanuit de eigen ervaring via de realisatie van een proces, gekenmerkt door de volgende 6 concrete doelstellingen* (Art. 2, 4° Armoedecreet):

- 1) *armen blijven zoeken;*
- 2) *armen samenbrengen in groep;*
- 3) *armen het woord geven;*
- 4) *werken aan de maatschappelijke emancipatie van armen;*
- 5) *werken aan maatschappelijke structuren;*
- 6) *vormingsactiviteiten en de maatschappelijke dialoog organiseren.”*

Deze 6 criteria gelden ook als criterium om erkend te worden door de Vlaamse overheid. Over de invulling van deze 6 criteria werden uitgebreide richtlijnen uitgewerkt (Netwerk tegen Armoede (n.d. (a)).⁵⁰

De Vlaamse Regering kan verenigingen waar armen het woord nemen erkennen als ze voldoen aan de volgende voorwaarden, namelijk (1) opgericht zijn als een vereniging zonder winstoogmerk (vzw), (2) in hun werking voldoende participatie garanderen, (3) in hun werking en structuur openstaan voor de verschillende maatschappelijke verbanden en groepen en dit zonder onderscheid van etnische, politieke, filosofische of levensbeschouwelijke aard, (4) een proces opzetten dat gekenmerkt wordt door de 6 doelstelling hierboven genoemd, (5) minstens één jaar werkzaam zijn inzake armoedebestrijding, en (6) de activiteiten uitvoeren overeenkomstig de regels die door de Vlaamse regering worden bepaald (Art. 8 Armoededecreet).

Volgende verenigingen zijn momenteel erkend (Netwerk tegen Armoede (n.d. (b)):

A'Kzie (Kortrijk); Al-arm (Geel); ARA (Brussel); Arm in Arm (Borgerhout); ATD Vierde Wereld Vlaanderen (Brussel); Betonne Jeugd (Antwerpen); Beweging van Mensen met laag Inkomen en Kinderen (Gent); Beweging van Mensen met laag Inkomen en Kinderen (Oostende); Bij Ons - Chez Nous (Brussel); Centrum Kautenberg (Antwerpen); De Brug Hasselt (Hasselt); De Buurtwinkel (Brussel); De Doorzetters (Antwerpen); De Draaischijf (Beringen); De Fakkel (Herentals); De Kar (Brecht); De Keeting (Mechelen); De Lage Drempeel (Mechelen); De Mozaort (Lokeren); De Nieuwe Volksbond (Tongeren); De Sfeer (Genk); De Vrolijke Kring (Ronse); De Zuidpoort (Gent); Den Draai (Heist-op-den-berg); Erm in Erm (Tienen); Filet Divers (Antwerpen); Leren Ondernemen (Leuven); Onder Ons (Sint-Truiden); Ons Centrum (Leopoldburg); Ons Gedacht (Lier); Open Armen (Buizingen); Open Huis - PSC (Antwerpen); Pigment (Brussel); PWO Wetteren (Wetteren); Recht op wonen Bonnevie (Sint-Jans-Molenbeek); Recht-Op (Hoboken); Samen Divers (Oostende); SIVI (Gent); Soma (Maasmechelen); 't Hope (Roeselare); 't Kringske (Izegem); 't Lampeke (Leuven); 't Schoederkloptje (Zarren); T'ANtWOORD (Turnhout); Teledienst Ninove (Ninove); Úze Plekke (Brugge); Vierde Wereldwerking Mol vzw (Mol); Vierdewereldgroep 'Mensen voor Mensen' (Aalst); VL.O.S. (Sint-Niklaas); Vrienden van het Huizeke (Brussel); Warm hart - Houthalen (Houthalen-Helchteren); Wasda-Genk (Genk); Welzijnsschakel Ommekeer (Erpe-Mere); Welzijnsschakel Puurs (Puurs); Welzijnsschakels (Brussel); Welzijnsschakels Sint-Niklaas (Sint-Niklaas); Wieder (Brugge); Wijkcentrum De Kring (Eeklo); Wijkpartenariaat De Schakel (Schaarbeek).

In deze armoedeverenigingen werkt een groep mensen in armoede (eventueel aangevuld met enkele vrijwilligers zonder armoedeverleden) op laagdrempelige wijze participatief rond een bepaalde thematiek (bv. onderwijs, huisvesting, ...).

Meer info over de aard van de armoedeverenigingen, hun plaats in het armoedebeleid, de opbouw van kapitaal, hun activiteiten en strategieën, de betrokken actoren, interne en externe effecten, de succes- en faalfactoren, de valkuilen en spanningsvelden, is onder andere terug te vinden in het boek *'(G)een blad voor de mond. Spanningsvelden bij de participatie van armoedeverenigingen aan het armoedebeleid'* (Van Robaey et al., 2005) (cf. uitgebreide samenvatting).⁵¹

8.6.3 Netwerk tegen Armoede

Zoals hierboven geschetst werd het Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen - kortweg Netwerk tegen Armoede - in het leven geroepen als de ondersteuningsstructuur voor de participatie van armen en hun verenigingen aan het beleid (Art. 2, 6° Armoededecreet), met

50 <http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/Toelichting-bij-de-6-criteria.pdf>

51 http://www.belspo.be/belspo/organisation/publ/pub_ostc/SoCoh/rSO04066_nl.pdf

decretaal bepaalde opdrachten en ondersteund door de Vlaamse overheid (Art. 11-14 Armoededecreet). Het Netwerk vervult een hybride rol als ondersteuningsorganisatie en vertegenwoordigende/belangenbehartigende actor. Twee functies die elkaar naar eigen zeggen versterken, daar ondersteuning als cruciaal wordt beschouwd om aan belangenbehartiging te doen. In een uitgebreide visietekst⁵² kan men de missie van het Netwerk nalezen.

In zijn rol als ondersteuningsorganisatie biedt het Netwerk ondersteuning aan de verenigingen onder andere door vorming (bv. rond onderwijs, huisvesting, ...) en begeleiding in het opzetten van dialoog (Netwerk tegen Armoede, 2016). Werken aan armoedebestrijding vanuit de inbreng van mensen in armoede zelf, vergt immers een heel aparte aanpak en ondersteuning van verenigingen die vaak op beperkte middelen en vrijwilligers draaien. De staf van het Netwerk ondersteunt daarom de verenigingen op verschillende vlakken: het uitbouwen van de vzw, het vormgeven van participatie binnen de vereniging, het ontwikkelen van methodieken in functie van de 6 criteria, het verzorgen van de communicatie rond armoede, het aanbieden van vorming, het opvolgen van de boekhouding, enz. Daarnaast bieden deze stafmedewerkers cruciale inhoudelijke ondersteuning aan de verenigingen bij het uitwerken van dossiers en beleidsaanbevelingen die de verenigingen formuleren. Verder stimuleert het Netwerk ook de communicatie en netwerkvorming tussen de verenigingen onderling en organiseert het interne vormingen om verenigingen te versterken in hun werking en een antwoord te bieden op hun vragen (Netwerk tegen Armoede (n.d. (a)).

Daarnaast onderneemt en organiseert het Netwerk vertegenwoordiging van hun achterban en belangenbehartiging gericht op horizontaal (Vlaams) armoedebeleid met als uiteindelijke doel het uitbannen van armoede en sociale uitsluiting. Daarbij wordt op centraal (politiek) overleg met overheden steeds een delegatie van de doelgroep meegenomen vanuit de overtuiging dat de kennis van de doelgroep zelf zeer waardevol is om doeltreffende beleidskeuzes te maken (Netwerk tegen Armoede, 2016). Dit is een zeer open proces van participatief centraal overleg, waaraan professionele beleidswerkers van het Netwerk samen met mensen met een armoede-ervaring (of soms ook vrijwilligers van verenigingen zonder een armoede-ervaring) deelnemen. Wie meekomt zijn geïnteresseerden die ingaan op de uitnodiging van het Netwerk om mee te gaan.

In het intern proces voor input van onderuit en participatieve standpuntbepaling, houdt het Netwerk vast aan een model voor beleidsparticipatie vanuit een laagdrempelig verenigingsleven en verticaal permanent overleg. Instroom van beleidsrelevante ervaringen of info gebeurt zowel rechtstreeks (bv. losse input die het Netwerk bereikt via onder andere ondersteuningsmedewerkers) als gestructureerd door overlegprocessen, waarbij verenigingen thematisch samenwerken in overleggroepen op het Netwerkniveau. De thematische issues die op de agenda staan, worden bottom-up aangebracht (verenigingen kiezen zelf hun thematiek) én komen van bovenaf (overheid benadert Netwerk met beleidsissues). Armoedeverenigingen die rond onderwijs werken bijvoorbeeld, worden de paar weken samengebracht om te overleggen en gemeenschappelijke standpunten te formuleren. Deze werkgroepen worden ondersteund door een stafmedewerker van Netwerk (bv. stafmedewerker onderwijs). Indien er onenigheid of onduidelijkheid rijst, wordt via extra dialoog tussen groepen tot gemeenschappelijk standpunt gekomen, en vaak wordt via nuancering ook verschillende perspectieven meegenomen in een gedeeld standpunt. Deze standpunten worden dan meegenomen in beleidsparticipatie op centraal niveau (bv. naar overleg met Onderwijsminister, komen delegaties mee van personen uit armoedeverenigingen die rond onderwijs werken). Overleggers van de verenigingen hebben een duidelijk mandaat gekregen om standpunten te bepalen (moet niet nog eerst bekrachtigd worden door Raad van Bestuur). Wel worden standpunten eventueel intern nog afgestemd op elkaar, bijvoorbeeld om te zorgen dat er geen tegenstrijdige boodschappen komen uit verschillende overleggroepen

52 <http://netwerktegenarmoede.be/documents/Visietekst-Vlaams-Netwerk.pdf>

en om synergiën te zoeken wanneer rond gerelateerde thema's wordt gewerkt. Wanneer het formuleren van een beleidsstandpunt of advies heel snel moet gaan - soms moet men snel participeren op moment dat een beleidsbeslissing gemaakt wordt - dan heeft het Netwerk een mandaat om in naam van de achterban te spreken, op voorwaarde dat ze dan steeds terugkoppelen en dat bijsturing mogelijk zou zijn moest achterban het anders zien (Netwerk tegen Armoede, 2016).

Ook het bestuur van het Netwerk is participatief ingericht, waarbij verenigingen in tandem (waarvan één ervaringsdeskundige armoede) vertegenwoordigd zijn. Het Netwerk kiest bewust voor een niet al te getrapte structuur tussen centrale actor en de (mensen in) lokale verenigingen (bv. gekant tegen provinciale tussenniveau). Het Netwerk staat dicht bij de verenigingen en wil die afstand zo kort mogelijk houden, want redeneert dat een grotere verticale afstand het echte bereik en betrokkenheid bij beleidsparticipatie zou bemoeilijken (*'Dan krijg/ heb je ze niet meer mee in het verhaal.'*) (Netwerk tegen Armoede, 2016).

8.6.4 Participeren aan een transversaal Armoedebeleid

Beleidsparticipatie door het Netwerk tegen Armoede is niet gericht op één bepaald beleidsdomein, maar op een transversale aanpak voor armoedebestrijding in verschillende Vlaamse beleidsdomeinen (Onderwijs, Wonen, Gezondheid, Cultuur, enz.). Dit is eveneens decretaal verankerd: *"om het armoedebestrijdingsbeleid in alle sectoren te bevorderen, op elkaar af te stemmen, te bewaken en te evalueren wordt een permanent armoedeoverleg opgericht. Dit permanent armoedeoverleg wordt systematisch en structureel georganiseerd met het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen als partner."* (Art. 7 Armoededecreet). Dit 'permanent armoedeoverleg' bestaat uit een 'Verticaal Permanent Overleg' en een 'Horizontaal Permanent Overleg'.

Het Verticaal Permanent Armoedeoverleg⁵³ gebeurt per beleidsdomein: mensen in armoede (uit verenigingen waar armen het woord nemen) gaan rechtstreeks in gesprek met de betreffende vakminister. Het Netwerk is daarbij erkend als vaste gesprekspartner van de Vlaamse in verschillende beleidsdomeinen en vervult ook een brugfunctie (zorgt voor vlotte terugkoppeling naar de verenigingen zodat deze inzicht krijgen in het verloop en de resultaten van hun beleidsdialoog). De opzet is de specifieke beleidsinitiatieven van het betreffende beleidsdomein te toetsen aan de visie en de ervaring van de doelgroep en voorstellen tot bijsturing te formuleren. Het decreet bepaalt dat het de verantwoordelijkheid is van iedere Vlaamse minister om dit overleg te organiseren. Het verticaal overleg vindt voor elk beleidsdomein minstens 2 keer per jaar plaats. Binnen de verschillende beleidsdomeinen zijn 'aandachtsambtenaren armoede' aangesteld, die deelnemen aan dit verticaal overleg binnen hun beleidsdomein. Er kan ook verticaal overleg georganiseerd worden met verschillende beleidsdomeinen, in het kader van beleidsdomeinoverschrijdende problemen en maatregelen (Vlaamse overheid, 2013 (a)).

Het Horizontaal Permanent Armoedeoverleg⁵⁴ verzekert een integrale aanpak van het armoedebestrijdingsbeleid. In het horizontaal overleg komen de aandachtsambtenaren uit de verschillende departementen en agentschappen van de Vlaamse administratie samen met het Netwerk tegen Armoede en enkele bijkomende experts of stakeholders (bv. Steunpunt, De Link vzw). Zij vertegenwoordigen de verschillende beleidsdomeinen waarin armoedebestrijding belangrijk is. In dit horizontale overleg wordt onder andere kennisgenomen van de voorstellen van het verticale overleg in elk van de beleidsdomeinen, worden acties voorbereid in de verschillende beleidsdomeinen die voortvloeien uit het actieplan, wordt de impact en de effecten van die acties geanalyseerd, worden acties gecoördineerd en op elkaar afgestemd en het Vlaams Actieplan geëvalueerd. Alle beleidsadviezen met

53 <http://www4.vlaanderen.be/wvg/armoede/armoedeoverleg/verticaalpao/Paginas/inhoud.aspx>

54 <http://www4.vlaanderen.be/wvg/armoede/armoedeoverleg/horizontaalpao/Paginas/inhoud.aspx>

betrekking tot de verschillende deeldomeinen, worden hier besproken en afgestemd in aanwezigheid van de Minister bevoegd voor Armoedebestrijding (Vlaamse overheid, 2013 (b)).

8.7 Ondersteuning

Zowel de verenigingen waar armen het woord nemen, als het overkoepelende Netwerk tegen armoede worden financieel ondersteund door de Vlaamse overheid. De Vlaamse Regering kan verenigingen erkennen indien ze hun 6 opdrachten (zie boven) vervullen (Art. 8 Armoededecreet). Jaarlijks bepaalt de Vlaamse Regering, binnen de beschikbare begrotingskredieten, de grootte van de **subsidies aan de verenigingen**. De Vlaamse Regering bepaalt de subsidiecategorieën en de voorwaarden van indeling. Binnen de perken van het begrotingskrediet, wordt het subsidiebedrag geïndexeerd. (Art. 10 Armoededecreet). Binnen de beschikbare begrotingskredieten kent de Vlaamse regering aan het Vlaams Netwerk tegen Armoede jaarlijks subsidies toe op basis van het ingediende meerjarenplan (Art. 15 Armoededecreet).

Daarnaast kunnen zowel verenigingen als het Netwerk intekenen op projectsubsidies (binnen de beschikbare begrotingskredieten en aanvullend op de reguliere subsidies) om projecten met een experimenteel, aanvullend en/of vernieuwend karakter te ondernemen (Art. 18 Armoededecreet).

8.8 Bereik en drempels

Het Netwerk tegen Armoede heeft een breed geografisch bereik en verenigt een 50 à 60-tal verenigingen waar armen het woord nemen, verspreid over heel Vlaanderen en Brussel (Netwerk tegen Armoede, n.d. (b)).

Het Netwerk ziet het succes in zijn bereik geworteld in het verenigingsleven. Verenigingen bereiken nu eenmaal mensen en staan hier het dichtst bij. Mensen verenigen zich immers in vrijwillig verband, onder andere omwille van contact met personen in zelfde situatie (zelfde problematiek, interesse of achtergrond). De opzet van deze verenigingen is om zo laagdrempelig mogelijk te blijven en een sfeer van vertrouwen en groepsgevoel te scheppen. Er zijn ook enkele vrijwilligers zonder armoedeverleden, maar de hoofdmoot zijn personen die in armoede leven, om de drempel zo laag mogelijk te houden. Volgens het Netwerk is dit ook de reden ook waarom overheden en partners steeds bij

verenigingen en hun koepels aankloppen om bepaalde moeilijk bereikbare groepen te bereiken (Netwerk tegen Armoede, 2016).

De verenigingen hebben bovendien decretaal de opdracht om op continue wijze verbreding te zoeken. (Armoededecreet, 2003, Art. 2, 4°, 1) *armen blijven zoeken*). Armoedeverenigingen zoeken mensen in armoede actief op, om steeds nieuwe mensen te bereiken, zodat Netwerk voor een brede achterban kan spreken. In deze achterban wil men overkoepelend (niet in elke vereniging apart, maar wel over het geheel) een diversiteit weerspiegeld zien. Het Netwerk erkent echter dat niet iedereen of alle relevante subgroepen bereikt worden, waarvoor extra toenadering in combinatie met aanvullende andere initiatieven nodig (Netwerk tegen Armoede, 2016). Zo vallen niet-verenigde personen buiten dit systeem en blijven mensen zonder papieren en daklozen ook een moeilijk bereikbare groep.

Ook stelt het Netwerk zelf vast dat de kwetsbare personen van buitenlandse origine te weinig bereikt worden via verenigingen. Dat de bevolking van buitenlandse herkomst ondervertegenwoordigd zijn in verenigingen waar mensen in armoede het woord nemen, zou onder andere aan taalproblematiek, culturele verschillen en discriminatie kunnen liggen. Ook is het zo dat verenigingen het altijd moeilijker hebben om ‘nieuwe’ profielen te bereiken, ze bereiken doorgaans vooral mensen met profiel van verenigingsleden die ze al bereiken (Netwerk tegen Armoede, 2016).

Het Netwerk onderneemt dan ook projecten met een specifieke focus op personen van buitenlandse herkomst te verhogen, zoals het project ‘**Armoede gekleurd**’,⁵⁵ in samenwerking met het Minderhedenforum. Hierin werden onder andere periodieke ervaringsuitwisselingen van armoedeverenigingen en etnisch-culturele zelforganisaties opgestart vanuit de insteek dat armoedeverenigingen vkleurden en dat etnisch-culturele zelforganisaties meer rond armoede wilden werken. Het Netwerk droomt naar eigen zeggen van kruisbestuiving tussen armoedeverenigingen en etnisch-culturele federaties, zodat er binnen etnisch-culturele verenigingen meer oog is voor de socio-economisch meest kwetsbare groepen en het Netwerk en verenigingen waar armen het woord nemen ook etnisch-culturele minderheden beter kunnen bereiken (Netwerk tegen Armoede, 2016). Een specifiek luik van dit project had een focus op beleidsparticipatie met mensen in armoede met een migratie-achtergrond (cf. Deelrapport 3 over beleidsparticipatie met mensen in armoede met een migratieachtergrond).⁵⁶ In 2013 werd een onderzoek gevoerd rond de aanwezigheid en betrokkenheid van personen van buitenlandse herkomst in de verenigingen waar armen het woord nemen (Sempels & Ketelslegers, 2014).⁵⁷ Hieruit bleek een groeiende diversiteit in de verenigingen, waarbij 8 op 10 verenigingen de laatste jaren het aantal mensen van buitenlandse herkomst dat deelnam aan activiteiten zagen stijgen. De mythe dat verenigingen waar armen het woord nemen uitsluitend ‘witte’ verenigingen zijn, werd met dit onderzoek ontkracht. Anderzijds bleek dat deze subgroep vooral in het basiswerk bereikt worden en weinig bij themawerk. Het woord geven aan deze mensen blijft omwille van allerlei factoren - zoals taal, culturele drempels, het referentiekader en het benoemen van armoede - een uitdaging. Hierop inspelen betekent omgaan met een aantal spanningsvelden. Negatieve beeldvorming en vooral het bijeenbrengen van de leefwerelden van nieuwe armen en nieuwkomers aan de ene kant en de leefwerelden van mensen in generatiearmoede (vooralsnog vooral autochtonen), wordt daarbij als een uitdaging genoemd, waarbij heel wat vooroordelen moeten overstegen worden (Sempels & Ketelslegers, 2014).

Het Netwerk onderneemt overigens ook deeltrajecten met betrekking tot andere groepen, zoals het beleidsparticipatietraject jongeren aan het woord.⁵⁸

55 <http://www.netwerktegenarmoede.be/armoede-gekleurd>

56 http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/VN-minderheden_deel3.pdf

57 <http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/Onderzoek-personen-buitenlandse-herkomst-in-de-verenigingen.pdf>

58 <http://www.netwerktegenarmoede.be/onze-verenigingen/jongerenwerkingen/beleidsparticipatietraject>

8.9 Opvolging en invloed

De reële invloed die het Netwerk uitoefent op beleid is zoals steeds moeilijk in te schatten. De uitkomsten van overleg op politiek niveau (horizontaal en verticaal) zijn niet altijd rechtlijnig terug te brengen op bepaalde acties van het Netwerk als vertegenwoordiger of belangenbehartiger.

Het boek *'(G)een blad voor de mond. Spanningsvelden bij de participatie van armoedeverenigingen aan het armoedebeleid'* (Van Robaeys et al., 2005) presenteert de resultaten van een onderzoek waarin onder andere interne en externe effecten, succes- en faalfactoren, valkuilen en spanningsvelden van dit systeem onder de loep worden genomen (cf. uitgebreide samenvatting)⁵⁹.

Doorwerking in beleid van participatie van het Netwerk is er echter wel degelijk. Een zichtbare output zijn de transversale Vlaamse Actieplannen Armoedebestrijding opgesteld op basis van het verticaal en horizontaal permanent armoedeoverleg, waarin het Netwerk een centrale rol speelt (zie bv. Vlaamse Actieplan Armoedebestrijding 2015-2019).⁶⁰ Het Armoededecreet (Art. 5) en het uitvoeringsbesluit (Art. 2 tot en met 5) bepalen de wettelijke basis hiervoor. De Vlaamse Regering stelt binnen twaalf maanden na haar aantreden een actieplan armoedebestrijding op dat loopt over een periode van 5 jaar en dat de planning van de beleidsmaatregelen op korte en lange termijn omschrijft, alsook de modaliteiten van evaluatie van het gevoerde beleid. Het actieplan omvat (1) de beschrijving van de algemene visie op het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid, (2) de situering van het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid binnen het nationale en het Europese armoedebestrijdingsbeleid, (3) de geformuleerde doelstellingen op lange en op korte termijn binnen elk beleidsdomein, (4) de concrete beleidsacties, (5) het tijdspad, opgesteld voor de uitvoering, (6) de opgave van de indicatoren om de voortgang te meten en (7) de ingezette instrumenten. Twee jaar na de inwerkingtreding van het actieplan wordt het actieplan geëvalueerd en zo nodig bijgestuurd. Iedere Vlaamse minister wijst binnen zijn beleidsdomein één of meer aandachtsambtenaren voor armoedebestrijding aan, die verantwoordelijk zijn voor de voorbereiding en de voortgangscontrole van het actieplan (Vlaamse overheid, 2013, (c)).

8.10 Randvoorwaarden

Afwisseling in vertegenwoordiging

Om tegemoet te komen aan de legitimiteitsvraag die steeds geldt bij vertegenwoordiging en te voorkomen dat steeds dezelfde mensen van een groep spreken, kan men via interne regelgeving een aantal mechanismen inbouwen, zoals vastgelegde afwisseling tussen participanten en een blijvende opdracht om nieuwe personen te betrekken en engageren.

Een procesbenadering met investering van tijd en middelen

Als randvoorwaarde om (nieuwe) kwetsbare doelgroepen te betrekken in beleidsparticipatie, is investering aan de basis nodig. Dit is een lang proces (tijdsinvestering) dat een bepaalde personeelskracht vergt (middeleninvestering). Men dient mensen actief op te zoeken (ze komen niet vanzelf op initiatieven af), een vertrouwensband opbouwen, hen betrekken in ontmoetingsmomenten en groepsbijeenkomsten, en doorlopend investeren in ondersteuning en vorming. Voor kwetsbare groepen heb je een structureel kader nodig en zijn groepsprocessen zeer belangrijk.

Betrokkenheid doorheen hele beleidscyclus

Om invloed te kunnen uitoefenen op beleid, wordt men best doorheen de hele cyclus betrokken. Van agendavorming tot evaluatie en bijsturing.

⁵⁹ http://www.belspo.be/belspo/organisation/publ/pub_ostc/SoCoh/rSO04066_nl.pdf

⁶⁰ http://www4.vlaanderen.be/wvg/armoede/vlaamsactieplan/Documents/20150702_ontwerptekst%20VAPA%20-%20DEFINITIEF%20-%20BIS.pdf

Terugkoppeling naar basis

Verticale overlegprocessen houden een tweerichtingsverkeer in, waarbij systematische terugkoppeling naar de basis even belangrijk is als bottom-up processen van participatie en standpuntbepaling.

8.11 Besluitende kenmerken

- Sterktes

- Structurele participatie via permanente vertegenwoordigers (continuïteit, deskundigheid), maar met enkele 'checks' ingebouwd om die vertegenwoordiging te democratiseren. Zo worden ook personen in armoede rechtstreeks meegenomen in centraal overleg, worden intensieve interne participatieprojecten opgezet (overleggroepen), is er een duo-vertegenwoordiging in de Raad van Bestuur en is terugkoppeling naar de basis een continu aandachtspunt.
- Deze case illustreert een centraal beleidsdomein met een duidelijke visie en model voor categoriale beleidsparticipatie, met een wettelijke verankering en (financiële) ondersteuning voor een duidelijk beleidsparticipatief mandaat voor zowel bovenbouw (Netwerk) als onderbouw (verenigingen).
- Het is een waardevolle praktijk van transversaal participeren aan verschillende beleidsdomeinen (doorbreken van sectorale schotten), vanuit een thematische werking. Het verticaal en horizontaal permanent armoedeoverleg maakt van het Netwerk een vaste gesprekspartner in verschillende beleidsdomeinen.
- Deze koepel heeft een breed bereik en continue verbreding is ingebouwd als opdracht (Art. 2, 4°, 1 Armoededecreet) armen blijven zoeken). Deze kwetsbare doelgroep wordt betrokken in beleid door een intensieve, zeer waardevolle procesbenadering.
- De doorlopende betrokkenheid van het Netwerk doorheen verschillende fasen van beleidscyclus bieden meer kansen om invloed uit te oefenen op dit beleid.

- Zwaktes

- Participatie in dit domein is georganiseerd via verenigingsleven, waardoor niet-verenigde personen uit de boot dreigen te vallen indien er geen complementaire mechanismen zijn om hen te betrekken in beleidsparticipatie.
- De bevolking van buitenlandse herkomst blijkt ondervertegenwoordigd in verenigingen waar mensen in armoede het woord nemen, onder andere omwille van taalproblematiek, culturele verschillen en discriminatie.

8.12 Bronnen

- Netwerk Tegen Armoede (2016). *Interview met Frederick Vanbaunwaert*, 11 februari 2016, Brussel
- Netwerk tegen Armoede (n.d. (a)). Over ons. *Netwerk Tegen Armoede*. Geraadpleegd via: <http://www.netwerktegenarmoede.be/over-ons>
- Netwerk tegen Armoede (n.d. (b)). Onze Verenigingen. *Netwerk Tegen Armoede*. Geraadpleegd via: <http://www.netwerktegenarmoede.be/onze-verenigingen>
- Armoededecreet (21 maart 2003). Decreet betreffende de armoedebestrijding <http://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1011106.html>
- Sempels, Q. & Ketelslegers, B. (januari 2014) De aanwezigheid en betrokkenheid van personen van buitenlandse herkomst in de verenigingen waar armen het woord nemen. Brussel: Netwerk tegen Armoede. Geraadpleegd via: <http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/Onderzoek-persoon-buitenlandse-herkomst-in-de-verenigingen.pdf>
- <http://netwerktegenarmoede.be/documents/Visietekst-Vlaams-Netwerk.pdf>
- Van Robaey, B. Dierckx, D. & Vranken, J. (2005) *(G)een blad voor de mond. Spanningsvelden bij de participatie van armoedeverenigingen aan het armoedebeleid*. Gent: Academia Press.

- (Uitgebreide Samenvatting beschikbaar op: http://www.belspo.be/belspo/organisation/publ/pub_ostc/SoCoh/rSO04066_nl.pdf)
- Vlaamse Overheid (2013 (a)). Verticaal PAO. *Vlaamse Overheid*. Geraadpleegd via: <http://www4.vlaanderen.be/wvg/armoede/armoedeoverleg/verticaalpao/Paginas/inhoud.aspx>
- Vlaamse Overheid (2013 (b)). Horizontaal PAO. *Vlaamse Overheid*. Geraadpleegd via: <http://www4.vlaanderen.be/wvg/armoede/armoedeoverleg/horizontaalpao/Paginas/inhoud.aspx>
- Vlaamse Overheid (2013 (c)). Vlaams actieplan. *Vlaamse Overheid*. Geraadpleegd via: <http://www4.vlaanderen.be/wvg/armoede/vlaamsactieplan/Paginas/inhoud.aspx>

8.13 Contactpersonen

- Frederick Vanhauwaert – Verantwoordelijke beleidswerk
Frederic.vanhauwaert@netwerktegenarmoede.be
- Bart Ketelslegers – Voormalig projectmedewerker Armoede gekleurd
bart.ketelslegers@ocmwturnhout.be

9 | Burgerkabinet Jeugd: Geef mee kleur aan jeugd

9.1 Invalshoek

Het Burgerkabinet is een vorm van directe participatie georganiseerd vanuit centraal niveau, met ondersteuning van vertegenwoordigersorganisaties en sleutelfiguren.

Toegepast op de fasen van de beleidscyclus (agendavorming, beleidsvorming, uitvoering, evaluatie) heeft het Burgerkabinet tot nog toe betrekking op de eerste twee fasen: agendavorming en beleidsvorming. Thema's worden aangesneden (agendavorming) en verder uitgewerkt tot beleidsaanbevelingen die zullen opgenomen worden in beleidsbrieven (beleidsvorming).

9.2 Initiator

Het initiatief ging uit van de Vlaamse Minister van Jeugd, Media, Cultuur en Brussel, Sven Gatz. Het werd verder ook gecoördineerd door het departement Jeugd.

9.3 Niveau

Bovenlokaal (regionaal) niveau: Vlaanderen en Brussel.

9.4 Doelgroep

Het Burgerkabinet Jeugd richtte zich tot alle stakeholders betrokken op het thema 'Jeugd en Diversiteit' van Vlaanderen en Brussel. Uiteraard zijn jongeren zelf daar een groot onderdeel van. Het was van aan de start de bedoeling zoveel mogelijk jongeren te bereiken voor dit Burgerkabinet. Maar ook andere stakeholders werden zoveel als mogelijk betrokken: (groot)ouders, leiders van jeugdverenigingen, werknemers van bepaalde vertegenwoordigersorganisaties, ... Burgers en actoren uit het jeugdwerk werden dus gecombineerd. Op deze manier werd er gezorgd voor een mix van burgers, vertegenwoordigers en experts.

Een belangrijke invalshoek van het Burgerkabinet was tevens 'diversiteit'. Er werd dan ook getracht een zo gediversifieerd mogelijke deelnemersgroep te bekomen wat betreft leeftijd, geslacht, herkomst, sociaaleconomische status, enzovoort. Expliciete aandacht werd bovendien besteed aan het bereiken van jongeren in kwetsbare situaties, jongeren uit etnisch-culturele minderheden en jongeren met een beperking. Om dit concreet te verwezenlijken werd ondersteuning van organisaties gevraagd wat betreft de werving van deelnemers.

9.5 Techniek en typering

- *Techniek:* **opiniepeiling, websurvey, burgerpanel**
- *Duurzaamheid:* ad hoc
- *Representatie:* rechtstreeks en vertegenwoordiging
- *Aard:* mondeling, schriftelijk, online en 'live'
- *Participatiegraad:* informeren, consulteren, adviseren

9.6 Beschrijving

9.6.1 Aanleiding

Minister van Jeugd, Media, Cultuur en Brussel Sven Gatz wil tijdens zijn beleidsperiode burgers betrekken bij zijn beleid door middel van thematische Burgerkabinetten. In 2015 ging het eerste Burgerkabinet van start: 'Burgerkabinet Cultuur'. Het was na een positieve evaluatie van dit eerste Burgerkabinet, dat het volgende Burgerkabinet gepland werd.⁶¹ Voor de toekomst worden nog bijkomende Burgerkabinetten gepland: zo komt er nog een Burgerkabinet Media en een Burgerkabinet Brusselse aangelegenheden.

Voor het Burgerkabinet Jeugd werd vertrokken vanuit de probleemstelling dat het Vlaams jeugdwerk (jeugdverenigingen, jeugdhuizen en speelpleinen) inspanningen levert om meer diversiteit en meer kleur in hun werking te krijgen. Maar het kan nog steeds beter. Het jeugdwerk wil meer bereik krijgen bij maatschappelijk kwetsbare groepen als jongeren in armoede, mensen van andere origine, kinderen met een beperking of holebi-jongeren. Voor sommige verenigingen en organisaties in het jeugdwerk is die diverse afspiegeling van de samenleving geen probleem, maar verscheidene andere worstelen er mee of weten niet goed hoe ze contacten kunnen leggen met verenigingen die wel sterk staan in diversiteit of gewoon gericht zijn op een divers publiek.

De centrale doelstelling was als volgt: 'Hoe kunnen we het jeugdwerk diverser maken?' En dit vanuit een dubbele focus. Enerzijds wordt er gestreefd naar het versterken van een ontmoeting tussen diverse organisaties en hun leden. Anderzijds is het opzet om de diversiteit binnen de organisaties te vergroten. 'Diversiteit' werd hier breed geïnterpreteerd: naast etnisch-culturele diversiteit gaat het ook om maatschappelijk kwetsbare jongeren, jongeren van gescheiden ouders, gehandicapten, holebi jongeren, ...

Het Burgerkabinet stelde verscheidene doelstellingen voorop:

- het vormgeven aan een deliberatieve democratie. Iedereen die wil moet kunnen deelnemen, en samen moet men iets creëren dat veranderingen in beleid kan teweeg brengen. Aanbevelingen worden dus samen, in onderling overleg geformuleerd binnen de verschillende groepjes. Er wordt hierbij gezocht naar overeenstemming;
- inhoudelijke verrijking: men wil aan de hand van dit Burgerkabinet detecteren wat aan de basis leeft en dit in kaart brengen;
- verhogen van democratische legitimiteit: men wil burgers mee laten beslissen over onderwerpen die hen aanbelangen. Burgers worden rechtstreeks betrokken. Er was bovendien mogelijkheid tot bottom-up beleidsparticipatie aangezien er ook ruimte was voor ideeën van onderuit en doordat burgers de kans kregen om zelf onderwerpen aan te kaarten en op de agenda te plaatsen;
- bevorderen collectief bewustzijn: burgers laten participeren aan voor hen relevante beleidsthema's bevordert maatschappelijke verantwoordelijkheid, engagement en persoonlijke betrokkenheid;

⁶¹ Eindrapport Burgerkabinet Jeugd en Diversiteit.

- verbeteren vaardigheden: doordat de burgers met elkaar in dialoog gaan en samen naar een gemeenschappelijk doel (formuleren van beleidsaanbevelingen) toe werken, worden een aantal vaardigheden geoefend. Zo moeten de burgers hun eigen standpunten en voorstellen formuleren, maar tegelijk ook openstaan voor en luisteren naar de ideeën van de andere deelnemers.

Met het Burgerkabinet wil Minister Gatz burgers en meer specifiek jongeren betrekken bij zijn beleid, namelijk met hen in dialoog gaan, ze mee laten discussiëren, debatteren en aanbevelingen laten formuleren. Het Burgerkabinet Jeugd maakte deel uit van een 2 sporen beleid: naast het Burgerkabinet liep er tegelijkertijd ook een diversiteitstraject in de jeugdsector zelf, dat uitmondde in een ronde tafel over dit thema. De insteek daarvan zal uitmonden in een ronde tafel met de sector over dit thema.

Op basis van de input van het Burgerkabinet en de uitkomst van de ronde tafel zal de minister zijn beleid rond diversiteit in het jeugdwerk verder uitstippelen en verwerken in zijn beleidsbrief Jeugd 2017.

9.6.2 Lancering

Het Burgerkabinet werd officieel opgestart op 29 februari 2016 met de lancering van een online-platform, www.burgerkabinet.be; doemee.burgerkabinet.be.

De lancering werd bekendgemaakt via verscheidene kanalen (onder andere persconferentie, twitter,⁶² facebook,⁶³ facebook jeugdwerkorganisaties, Nieuwsbrief Jeugdbeleid, ...) en ging gepaard met een bijhorend motiverend filmpje.⁶⁴

Op de voor het Burgerkabinet speciaal aangemaakte webpagina's werd ook materiaal beschikbaar gesteld voor verdere verspreiding (promotiefilmpje, stellingen, banner, logo's, ...).⁶⁵

9.6.3 Traject

Het Burgerkabinet Jeugd verliep in **4 fasen**:

1. Voorbereiding;
2. online platform en mini-Burgerkabinetten;
3. Burgerkabinet Live;
4. rapportering.

Voorbereiding

De jeugdsector werd van bij het begin betrokken. Jeugdhuizen, jeugdbewegingen, waaronder het Platform Allochtone Jeugdwerkingen, speelpleinwerkingen en jeugdwerkorganisaties werkten mee aan de bekendmaking van en de toeleiding tot dit initiatief. Zo werd op 27 januari 2016 een sectormoment georganiseerd met organisaties die werken rond diversiteit en/of jeugdwerk, genaamd 'De Buren'. Doel van dit sectormoment was het uitwisselen van gedachten omtrent de verwachtingen van het Burgerkabinet. Ook werd afgetoetst hoe de sector zou bijdragen aan het werven van deelnemers. Finaal werd de vraagstelling rond jeugd en diversiteit aangescherpt.

De projectgroep (zijnde kabinet, Afdeling Jeugd en Levuur) stemde met een delegatie van de sector op enkele cruciale momenten af en koppelde ook terug. Dit gebeurde eenmaal voor de lancering van het Burgerkabinet op 29 februari 2016, eenmaal na het online platform en de mini-Burgerkabinetten voor het bekendmaken van de tussentijdse resultaten en tenslotte nog eens na afloop van het Burgerkabinet Live om de resultaten te presenteren. Concreet waren het de volgende organisaties die

62 <https://twitter.com/burgerkabinet>.

63 <https://www.facebook.com/BurgerkabinetJeugd>.

64 https://www.youtube.com/watch?v=cwBT_B6uAmo&feature=youtu.be

65 <http://www.burgerkabinet.be/downloads/>

deel uitmaakten van de delegatie: Top Vakantie, Chiro, Demos, Vlaamse Jeugdraad, Bill, FOS Open SCouting, Vlaamse Vereniging voor Jeugddiensten (VVJ), Formaat, Creafant, Minderhedenforum, Habbekrats, PAJ, Scouts en Gidsen Vlaanderen en Uit de marge.

Het betrekken van de sector bij de organisatie was een nieuw element vergeleken met het eerste Burgerkabinet Cultuur. Dit is positief ervaren: het eigenaarschap van het project werd op deze manier gedeeld met de jeugdsector.

Online platform en Mini-Burgerkabinetten

Deze - voor de deelnemers - eerste 'echte' fase was een **online traject**, dat liep van 29 februari tot en met 22 april 2016. Het stond open voor iedere geïnteresseerde burger. De enige voorwaarde tot deelname was een online registratie.⁶⁶ Op het onlineplatform konden ideeën om kleur te brengen in het jeugdwerk worden gepost en bediscussieerd. Niet minder dan 1 538 geïnteresseerden bezochten het online platform.⁶⁷

Voorafgaand aan de publicatie van de post op het onlineplatform werd iedere bijdrage door een team van onafhankelijke moderatoren nagelezen op formulering (bv. zijn de ideeën begrijpelijk?) en ongeoorloofde meningsuitingen (bv. niet tolereren van extremistische, discriminerende, racistische en/of seksistische uitspraken). Indien een bijdrage niet verscheen werd de inzender hiervan op de hoogte gebracht.

Het online traject leverde 325 bijdragen op, die gecodeerd werden en tot 14 grote clusters herwerkt, die als basis dienden voor de thema's waar op het Burgerkabinet Live mee zou gewerkt worden.

Diezelfde periode vonden ook offline **mini-Burgerkabinetten** plaats. In kleine groepjes werd nagedacht over de manier waarop er mee kleur aan de jeugd kan worden gegeven. Deze konden georganiseerd worden door de burgers op eigen initiatief. Ook dergelijk mini-Burgerkabinetten bestond naast jongeren zelf uit (groot)ouders, begeleiders, leerkrachten, jeugdwerkers, enz. Vanuit de overheid werden tips gegeven over de organisatie, verloop en opvolging van dergelijke bijeenkomsten.⁶⁸ Zo vond er een mini-Burgerkabinet plaats in de Beursschouwberg te Brussel met de vraag wat een kunstencentrum voor jongeren kan doen of betekenen⁶⁹ en het Lyceum van Aalst,⁷⁰ waarbij projecten naar voren werden geschoven waarmee jongeren van allochtone afkomst, mensen in armoede of jongeren met een beperking meer kunnen deelnemen aan jeugdwerk.⁷¹

Ook met verenigingen en jongeren die moeilijk de weg naar het internet vinden, werden in diezelfde periode mini-Burgerkabinetten gehouden.

Het voortraject kon rekenen op meer dan 600 deelnemers die aan de hand van discussies en het delen van ervaringen tot 10 concrete ideeën kwamen. Alle bijdragen werden door de initiatiefnemers van het Burgerkabinet geanalyseerd. De resultaten werden samengebracht in een tussentijds rapport.

Burgerkabinet Live

In een volgende fase werd een **kerngroep van 150 personen** samengesteld. De personen (jongeren, ouders, mensen uit de sector, geïnteresseerden, ...) die tijdens het voortraject aangaven hieraan deel te willen nemen, konden zich hiervoor inschrijven. Het was aanvankelijk de bedoeling om uit de inschrijvingen een representatieve en diverse selectie te maken, maar omdat de inschrijvingen het aantal van 150 niet overschreden, werd in de praktijk elke inschrijving omgezet in een selectie. Mensen

66 <http://www.burgerkabinet.be/privacy/>

67 <http://www.burgerkabinet.be/burgerkabinet-2/>

68 <http://www.burgerkabinet.be/mini-burgerkabinet/> <http://www.burgerkabinet.be/downloads/>

69 <https://www.facebook.com/events/906124979534047/>

70 <https://www.youtube.com/watch?v=QDrX9rCVAQ>; <https://www.facebook.com/lyceumaalst?sk=wall>: post op 21 en 25 maart 2016.

71 http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20160325_02203934

uit de sector die misschien niet hadden deelgenomen aan het voortraject, werden tevens uitgenodigd voor deze fase aan de hand van *wild cards*. Daarnaast was het ook mogelijk om bij een niet-selectie een *wild card* aan te vragen. Uiteindelijk namen 134 personen deel aan de discussiedag.

De groep was voor 60% samengesteld uit jongeren, 40% had een migratie-achtergrond en 10% van de deelnemers was mindervalide. De resultaten van het online traject werden verder uitgewerkt tot beleidsaanbevelingen.

Tijdens het Burgerkabinet Live werd voortgewerkt op de thema's die uit het online traject waren gekomen. Allereerst werden de 134 aanwezige deelnemers verdeeld over 16 tafels. Bij het verdelen van de deelnemers in groepjes werd ervoor gezorgd dat er ook weer voldoende diversiteit was binnen elk groepje. Men ging van start met een eerste verwelkomingsronde om de dialoog aan de tafels te stimuleren. Vervolgens kreeg elke tafel een thema uit het voortraject toegewezen. Door middel van het invullen van een template werd naar concrete oplossingen en aanbevelingen gewerkt. Op grote vellen papier werden ideeën uitgeschreven en geschematiseerd. Die ideeën-templates werden dan na verloop van deze themaronde opgehangen in de beschikbare ruimte. Op die manier konden deelnemers van andere tafels alle borden gaan bekijken. Elke deelnemers kreeg ook een aantal 'vind ik leuk' stickers die op de borden konden geplakt worden bij goede ideeën. Dit heeft als voordeel dat bij de verwerking van de input op de borden, nagegaan kan worden welke ideeën het meeste 'vind ik leuk'jes hadden gekregen en er dus het meeste uit sprongen.

Voor de tweede themaronde konden deelnemers zich aansluiten bij een tafel die een thema behandelde dat hun persoonlijk interesseerde. Tijdens deze tweede themaronde werd met dezelfde methodiek van templates en borden gewerkt. De begeleiding aan de tafels tijdens de themarondes gebeurde door moderators. Deze waakten erover dat elke deelnemer aan bod kwam. De moderators wisten ook op voorhand welk thema hun tafel zou behandelen in de thema-rondes, waardoor ze zich op dit thema konden voorbereiden.

De 2 brainstorm-thema rondes werden afgewisseld met meer interactieve en minder intensieve rondes. Zo was er een ronde waarbij de deelnemers verzocht werden door de ruimte te lopen en bij het stoppen van de muziek met de dichtstbijzijnde persoon een gesprek aan te knopen. Op deze manier werd de dialoog gestimuleerd tussen de verschillende deelnemers. Ook het bekijken en beoordelen van de andere idee-borden viel onder deze categorie. Ook was er een ronde waarbij idee-borden van andere groepen bekeken konden worden en er 'vind ik leuk' stickers op die borden konden geplakt worden. Dit heeft als voordeel dat bij de verwerking van de input op de borden, nagegaan kan worden welke ideeën het meeste 'vind ik leuk'jes hadden gekregen en er dus het meeste uit sprongen.

Finaal kwam iedereen terug in zijn oorspronkelijk groepje van de eerste themaronde, waar impressies uit de vorige ronde en een de dag gedeeld werden. Aan de hand van deze impressies en bevindingen werden een aantal beleidsvoorstellen geformuleerd, waaruit dan per groepje één zou gekozen worden die zou worden voorgesteld in de koepelzaal van het Vlaams Parlement. Men benadrukte echter dat de overige geformuleerde aanbevelingen per groepje ook zouden worden geregistreerd en er evenveel waarde aan zou worden gehecht. Dit gold trouwens ook voor alle ideeën geformuleerd op de ideeën-borden. Alles wat die dag werd neergeschreven, zou opgenomen worden in het rapport van het Burgerkabinet. Dit rapport bevat dus niet enkel de 16 beleidsaanbevelingen die de koepelzaal van het Vlaams Parlement op het einde van die dag gehaald hadden.

9.6.4 Resultaat

In een laatste ronde werden alle deelnemers verzocht zich naar de koepelzaal van het Vlaamse Parlement te begeven waar de 16 beleidsaanbevelingen van de 16 groepjes voorgesteld zouden worden door één persoon van elk groepje. Dit gebeurde in aanwezigheid van initiator, Minister van Jeugd Sven Gatz.

Onder de noemer van 'Jongeren willen een open wereldbeeld' groepeeren zich 16 beleidsaanbevelingen.⁷²

1. Positieve beeldvorming rond diversiteit stimuleren in de media.
2. Tweesporenbeleid door:
 - erkenning specifieke identiteiten;
 - integratie in algemene werking.
3. Een onlineplatform voor jeugdorganisaties, sectoroverschrijdend zodat ze vlot bereikbaar zijn en elkaar kunnen vinden.
4. Een erkenning voor lokale bruggenbouwer. Hij of zij kent de jongeren en de organisaties en brengt ze actief met elkaar in contact.
5. Om het wereldbeeld van jongeren te verruimen door eurocentrisme te vermijden in jongerencontext: onderwijs en jeugdwerk.
6. Investeren in verschillende soorten brugfiguren om communicatie te bevorderen en initiatieven van jongeren een draagvlak te geven door ondersteunend kader te creëren.
7. De meerwaarde van het jeugdwerk in de kijker zetten om verbindingen te leggen tussen jeugdorganisaties onderling en de samenleving in het algemeen.
8. Om te investeren in sleutelfiguren/vertrouwenspersonen zodat zij als contactpersoon kunnen dienen binnen het lokale aanbod voor de jeugd.
9. Dat er diversiteitstrainingen worden georganiseerd voor jeugdwerkers om meer inzichten te krijgen in de leefwereld van jongeren in al hun diversiteit.
10. Administratieve vereenvoudiging voor doelgroep-specifieke noden.
11. Jongerenparticipatie: echt meebeslissen - beslissingsrecht; mening inspraak; eigen werkingsbudget; verankeren in beleid.
12. Streven naar het weerspiegelen van de stad/het dorp in de jeugdbewegingen.
13. Minder geld voor eindeloze discussies en ingewikkelde administratieve procedures. Hierdoor creëer je meer geld voor jeugdwerking.
14. Dat jongeren uit het jeugdwerk zelf laagdrempelig multiculturele festiviteiten kunnen organiseren.
15. Eenvoudige, positieve communicatie:
 - forum: ervaring delen,
 - sociale media,
 - centraal e-platform.
16. Ondersteun, inhoudelijk en financieel, naast organisaties ook netwerken over de domeinen heen om diversiteit te verhogen.

De overige deelnemers konden na de formulering van elke beleidsaanbeveling stemmen voor, tegen of neutraal ten op zichte van de aanbeveling. Beleidsaanbeveling 5 (het vermijden van eurocentrisme in onderwijs en jeugdwerk) sprong er duidelijk bovenuit met de meeste stemmen voor. Het groepje dat deze beleidsaanbeveling naar voor had gebracht, kreeg dan ook een kleine beloning.

Op basis van deze 16 beleidsaanbevelingen en het eindrapport⁷³ zal Minister Gatz zijn beleid rond diversiteit in het jeugdwerk verder uitstippelen en verwerken in zijn beleidsbrief Jeugd 2017.

72 <http://www.burgerkabinet.be/>; <http://www.stampmedia.be/2016/05/het-burgerkabinet-geeft-beleid-mee-vorm/>

73 http://www.burgerkabinet.be/wp-content/uploads/20160531_Burgerkabinet_jeugd_rapportering.pdf

9.7 Ondersteuning en samenwerking

Voor de begeleiding en de organisatie van het traject werd het Kabinet Jeugd en Departement Jeugd bijgestaan door Levuur,⁷⁴ Tree Company⁷⁵ en Indiville.⁷⁶

Het Burgerkabinet werd georganiseerd en gelanceerd met de steun van de jeugdsector, waaronder jeugthuizen, jeugdbewegingen, speelpleinwerkingen en jeugdwerkorganisaties. Ook het Platform Allochtone Jeugdwerkingen was hierbij van meet af aan betrokken. Bekende Vlamingen, zoals Marijn De Valck, Sihame El Kaouakibi en Kamal Karmah ondersteunden mee de oproep naar deelnemers aan het Burgerkabinet Jeugd.

9.8 Bereik en drempels

Met het voortraject werden in totaal meer dan 600 mensen bereikt. Het totaal aantal deelnemers aanwezig op het Burgerkabinet Live was 134.

Voor het online traject en de mini-Burgerkabinetten gold dat iedereen die wou, kon deelnemen. Er was geen limiet gesteld op het aantal deelnemers aan het voortraject. Het online traject leverde in totaal 325 bijdragen op, waarvan 48% vrouwen. Er namen 35 organisaties deel en bijna 1 op 2 van de deelnemers was jonger dan 25 jaar.

Voor het Burgerkabinet Live was dit anders: een limiet werd gesteld op 150 deelnemers. Om representatief te kunnen zijn voor alle doelgroepen, ook de moeilijker bereikbare, werden vertegenwoordigers eveneens uitgenodigd (door middel van *wild cards*). Ook de jeugdsector werd betrokken om bepaalde doelgroepen specifiek te bereiken. Om jongeren te bereiken werd ook een facebook-pagina opgericht. Het aantal inschrijvingen lag enigszins lager dan verwacht: oorspronkelijk was het de bedoeling om deelnemers uit de inschrijvingen te selecteren voor het Burgerkabinet Live. Dit met het doel voor ogen om een zo diverse en representatieve mogelijke groep te creëren. De inschrijvingen voor het Burgerkabinet Live liepen echter niet op tot meer dan 150 deelnemers dus werd elke inschrijving uiteindelijk omgezet in een selectie.

Er werd bewust gekozen om voor dit burgerpanel niet enkel personen met een basiskennis over de problematiek te laten deelnemen. Vaak is dit nochtans een vereiste om een Burgerkabinet te organiseren: deelnemers vinden met een zekere kennis over de thematiek. Specifiek voor dit Burgerkabinet met het thema 'Jeugd en Diversiteit' is men daarvan afgestapt. Dit omdat jongeren vaak betrokken zijn op jeugdwerk zonder dat ze zich hier zelf van bewust zijn. Het thema gaat ook over hen, dus zijn ze eigenlijk *an sich* relevante deelnemers voor het burgerpanel.

9.9 Opvolging en invloed

Terugkoppeling wordt vooropgesteld en verwacht. Na afloop van het Burgerkabinet Live kregen de deelnemers een e-mail toegestuurd van het kabinet van Sven Gatz. De deelnemers werden bedankt voor hun deelname en geïnteresseerden konden door middel van een e-mail laten weten dat ze op de hoogte wensden gehouden worden van verdere ontwikkelingen.

74 Levuur ondersteunt bij vormgeving en begeleiding van participatieprocessen: www.levuur.be

75 Tree company is gespecialiseerd in het uittekenen en opzetten van online applicaties en websites rond maatschappelijke thema's: <http://treecompany.be/>

76 Als onderzoeks- en adviesbureau richt Indiville zich op het inzichtelijk maken van een voortdurende veranderende samenleving: <http://indiville.be/>

Het eindrapport werd in de loop van juni ontsloten via de website,⁷⁷ Nieuwsbrief Jeugdbeleid⁷⁸ en gerichte mailing.

Er wordt eveneens een terugkoppeling verwacht over welke beleidsaanbevelingen concreet zullen worden omgezet in beleid. Ook zal er voorzien worden in een mogelijkheid tot evaluatie van het traject door de deelnemers kort nadat het eindrapport beschikbaar wordt gesteld.

9.10 Randvoorwaarden

Een belangrijke randvoorwaarde voor het slagen van dit project was de bereidheid tot samenwerking van de jeugdsector. De bijdrage tot organisatie, afbakening, werving, enz. was zeer waardevol in dit traject.

Daarnaast moet voor een grootschalig participatietraject met verschillende fasen zoals het Burgerkabinet Jeugd voldoende budget worden vrijgemaakt.

9.11 Besluitende kenmerken

- Sterktes

- Beleidsparticipatie verliep in een open, positieve sfeer.
- Er zijn verschillende fasen in het traject, waardoor er ook verschillende mogelijkheden waren tot participeren. Een burgerpanel is misschien niet voor iedereen weggelegd; deze personen konden hun input dan toch kwijt op het online forum.
- De case illustreert een mix van directe participatie van burgers en vertegenwoordiging.
- De tweede themaronde zorgde ervoor dat deelnemers zelf een onderwerp om rond te debatteren, konden kiezen. Jammer genoeg kon men slechts kiezen tussen de 14 thema's die aangereikt werden. Dit werd evenwel gecompenseerd doordat men bij het schrijven van aanbevelingen (laatste fase) nog bijkomende thematieken/problemen kon aankaarten.
- Het Burgerkabinet deed beroep op een combinatie van verschillende participatievormen; zowel mondeling, schriftelijk, online als 'live'.
- Tijdens het Burgerkabinet Live werden inspanningen geleverd door de moderatoren om elke persoon aan de tafel aan het woord te laten.
- Alle input, alle ideeën borden, alle beleidsaanbevelingen werden geregistreerd en mee verwerkt in het eindrapport.
- De transparantie en terugkoppeling (en evaluatie door deelnemers) vormt een voorbeeld voor andere beleidsparticipatietrajecten.

- Zwaktes

- Er werd een zekere sturing qua inhoud ervaren (selectie thema's).
- De hoge kostprijs en tijdsinvestering (voor de organisatie) kunnen een drempel vormen.
- Termen als 'jeugdwerk' kwamen vaak terug. Een duidelijke definiëring of afbakening had hier welkom geweest. Reden om dit niet te doen kan echter zijn om de deelnemers niet te sturen in een bepaalde richting. Zo kunnen deelnemers zelf invullen wat voor hen 'jeugdwerk' zou moeten inhouden.

77 Zie <http://www.burgerkabinet.be/burgerkabinet-2/>

78 Zie Nieuwsbrief Jeugdbeleid van 8 juni 2016, jaargang 15, nr. 8: <http://www.sociaalcultureel.be/e-zine/2016/nr08-160608.html>

9.12 Bronnen

- <http://www.burgerkabinet.be/>
- Deelname Burgerkabinet Jeugd op 6 mei 2016
- Interview Janne Vermeesch op 15 juni 2016
- Aanwezigheid interne terugkoppeling op 15 juni 2016

9.13 Contactpersoon

Janne Vermeesch, Beleidsondersteuner Jeugdbeleid, Departement cultuur, jeugd, sport en media, Afdeling Jeugd - Team Jeugd- en kinderrechtenbeleid: janne.vermeesch@cjsm.vlaanderen.be

10 | Cachet vzw - 'Werken met Rechten' - 'Speak Up Days'

10.1 Invalshoek

In Cachet vzw wordt directe participatie op verschillende niveaus ondernomen. Deze fiche bespreekt:

- een vertaalslag van 'abstracte concepten' uit het Decreet Rechtspositie Minderjarige in de Jeugdhulp in een filmproject (*Digital Storytelling*) 'Werken met Rechten' (2012-2013). Deze is gericht aan organisaties en voorzieningen uit de jeugdhulp;
- vertegenwoordiging van jongeren in de jeugdhulp door middel van 'Speak Up Days' (2015), gericht op het centraal beleidsniveau.

Interessant is ook het bottom-up karakter, het laten doorstromen van ideeën, ervaringen en meningen vanuit de basis naar organisaties en lokaal en centraal niveau.

10.2 Initiator

Vier meisjes met een hulpverleningsverleden hebben de vzw Cachet opgericht om de stem van de jongere te laten horen en doorstromen als antwoord op ongenueanceerde en eerder negatieve beeldvorming, gevoel, de zoektocht naar positieve rolmodellen en met het opzet aan het beleid te participeren (met jongeren spreken i.p.v. over hen).

10.2.1 Werken met rechten

Het Decreet Rechtspositie Minderjarigen in de Jeugdhulp⁷⁹ werd van abstract niveau vertaald naar concrete begrippen en inhoud met project subsidies vanuit Afdeling Jeugd, Departement Cultuur, Sport, Media en Jeugd.⁸⁰

10.2.2 Speak Up Days

In het kader van het toekomstig nieuw jeugdrecht werd Cachet op vraag van Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en het Agentschap Jongerenwelzijn betrokken bij de uittekening van het nieuw Jeugdrecht.⁸¹

79 Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtpositie van de minderjarige in de Jeugdhulp, BS 4 oktober 2004: <http://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1013455.html>

80 Zie meer: <http://www.sociaalcultureel.be/nieuws-jeugd2012/093.aspx>

81 Voor meer informatie, zie: https://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/assets/docs/persberichten/2015/2015-04-08_persbericht%20jeugdrecht.pdf en <https://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/nieuws/2015/10/14/traject-jeugdrecht/>

10.3 Niveau

10.3.1 Werken met rechten

Individueel, jongeren in de jeugdhulp als groep en bovenlokaal niveau: hulpverleners en hun middenveld en beleidsmakers.

10.3.2 Speak Up Days

Bovenlokaal niveau (Vlaanderen).

10.4 Doelgroep

Cachet vzw is een netwerk van en voor jongeren (met een verleden) in de jeugdhulpverlening. Het gaat hierbij zowel om kinderen en jongeren uit verontrustende opvoedingssituaties (VOS) als kinderen en jongeren die strafbare feiten hebben gepleegd (jeugddelinquentie - MOF). Cachet vzw werkt aan de verruiming van hun doelgroep, met name alle kinderen en jongeren in de integrale jeugdhulpverlening. De werking concentreert zich nu immers op en met jongeren.

Met de aanneming van het vernieuwd Decreet Integrale Jeugdhulp heeft Cachet de ambitie om zijn doelgroep te verruimen naar alle jongeren in de jeugdhulp, en niet enkel zij die in aanraking komen (of geweest zijn) met de 'bijzondere jeugdhulp'.

Oorspronkelijk was de werking vooral op Brussel gericht, maar het werkingsgebied verruimt zich nu over Vlaanderen. De provincies Oost- en West-Vlaanderen worden voorlopig nog het minst bereikt.

10.5 Techniek en typering

10.5.1 Werken met rechten

- *Techniek:* **filmproject - digital storytelling:** deelnemers zelf aan het woord laten, hun persoonlijk verhaal laten vertellen. Vertaalslag abstracte concepten naar doelgroep. Hoe worden bepaalde zaken ervaren door de doelgroep zélf?
- *Duurzaamheid:* ad hoc
- *Representativiteit:* rechtstreeks en vertegenwoordiging
- *Aard:* mondeling
- *Participatiegraad:* informeren, adviseren en coproduceren

10.5.2 Speak Up Days

- *Techniek:* **gespreksforum**
- *Duurzaamheid:* ad hoc (semi-structureel)
- *Representativiteit:* rechtstreeks en vertegenwoordiging
- *Aard:* mondeling
- *Participatiegraad:* informeren, consulteren en adviseren

10.6 Beschrijving

10.6.1 Situering Cachet vzw

Vier meisjes met een hulpverleningsverleden delen de verontwaardiging over een ongenueanceerde beeldvorming van jongeren met een jeugdhulpervaring. Zij wensen een organisatie te ontwikkelen die iets kan betekenen voor mensen met een soortgelijke ervaring. In 2009 organiseren zij daarom ontmoetingsavonden in Brussel. Deze avonden mondden in 2011 uit in de oprichting van Cachet vzw, een netwerk voor en met jongeren (met een verleden) in de jeugdhulpverlening. Cachet vzw is een ontmoetingsplek voor jongeren, een netwerk dat in dialoog gaat met beleidsmakers en hulpverleners met een participatieve jeugdhulp tot doel en ook een expertisecentrum. Het draagt bij tot een realistische beeldvorming over jeugdhulp en hanteert een rechtenbenadering als uitgangspunt.

10.6.2 Werken met rechten

Het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige in de Jeugdhulp (hierna DRM) waarborgt jongeren in de jeugdhulpverlening⁸² een aantal rechten. Samengevat hebben deze rechten betrekking op 11 domeinen, namelijk recht op hulpverlening, duidelijke informatie, vrijwilligheid in de hulpverlening, respect voor het gezin, inspraak, een bijstandspersoon, privacy, zakgeld, een goede behandeling, het formuleren van klachten met betrekking tot de hulpverlening en rechten met betrekking tot het dossier.

Naar aanleiding van de vaststelling dat enerzijds jongeren hun rechten niet kennen en te weinig gestimuleerd worden om hun rechten te doen gelden en anderzijds organisaties of hulpverleners niet goed weten hoe ze deze 'abstracte' rechten kunnen vertalen om alzo op een efficiënte manier rond het DRM te kunnen werken met jongeren, liep binnen Cachet van september 2012 tot en met juni 2013 het project 'Werken met rechten'. De vertaalslag van de rechten van de jongeren in de jeugdhulp bestaat uit de montage van verscheidene filmpjes. Een aantal jongeren die nog een hulpverlenings-traject doorliepen of reeds doorlopen hadden, werd bevraagd naar hun ervaringen met bepaalde rechten. Ondersteund door een vrijwilliger van Cachet werd gezamenlijk op zoek gegaan naar manieren om alles in beeld te brengen. In de filmpjes kwamen de rechten van jongeren binnen de jeugdhulp op een duidelijke en inspirerende manier aan bod. De jongeren leggen als 'ervaringsdeskundigen in de jeugdhulp' uit wat de verschillende rechten betekenen, staven dit met concrete voorbeelden uit hun eigen ervaringen en formuleren tips over hoe die rechten te doen gelden wanneer dat nodig is. Er werd 1 filmpje gemaakt per recht uit het DRM. De filmpjes bieden een mix van informatie en motivatie om aan de slag te gaan met de rechten uit het DRM.

Op een 'terugkomdag' voor de jongeren die deelnamen aan het project werd de inhoud van de filmpjes getoond en besproken. Zo kon eventueel feedback nog verwerkt worden vooraleer met het beeldmateriaal naar de organisaties werd gegaan. De inhoudsbespreking werd afgewisseld met ontmoetings- en ontspanningsmomenten.

De filmpjes en het bijhorende vormingsmateriaal vormden de basis om het gesprek met hulpverleners in de jeugdhulp aan te gaan. Ook werden handvatten aangeboden om effectief met de rechten aan de slag te gaan met de jongeren die ze begeleiden.

82 Decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013. Hierna DIJH. De integrale jeugdhulp omvat de volgende sectoren: Algemeen Welzijnswerk, Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, Centra voor Leerlingenbegeleiding, Jongerenwelzijn (bijzondere jeugdbijstand, centra integrale gezinszorg en pleegzorg), Kind en Gezin, Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap.

De filmpjes en het bijhorende vormingsmateriaal maken sindsdien integraal deel uit van het informatie-, vormings- en sensibiliseringsaanbod van Cachet, dat bedoeld is voor jeugdhulpverleners, jeugdwerkers, beleid en alle andere betrokkenen en geïnteresseerden.

10.6.3 Speak Up Days

Met de zesde Staatshervorming werd de opgave van de maatregelen door de jeugdrechter aan minderjarigen die strafbare feiten plegen een gemeenschapsbevoegdheid.⁸³ De minister van Welzijn werkt aan een nieuw Vlaams decreet over jeugdrecht. In het licht hiervan richtte het agentschap Jongerenwelzijn een traject in dat van start ging in 2015 en loopt tot midden 2016. Verscheidene actoren worden bevraagd rond cruciale thema's en elementen voor een nieuw jeugdrecht. Naast een wetenschappelijke onderbouw en aanzet vanuit een universitair consortium,⁸⁴ thematische werkgroepen met professionele actoren (onder andere jeugdorganisaties, magistraten (staand en zetelend), koepelorganisaties, kinder- en jeugdpsychiaters) is ook Cachet betrokken.

Met Cachet wordt een apart, specifiek traject afgelegd. In de periode tussen 24 september 2015 en 3 mei 2016 gingen jongeren en jongvolwassenen tijdens 10 Cachet-avonden in gesprek over thema's uit het jeugdrecht. De gespreksavonden werden georganiseerd onder de vorm van 'Speak Up Days'.⁸⁵ Iedere avond kwamen één of meerdere thema's aan bod waarover de jongeren 3 uur lang hun ervaringen, meningen en ideeën konden delen. De administrateur-generaal van het Agentschap Jongerenwelzijn woonde één van de avonden bij.⁸⁶ Het startschot van dit traject werd gegeven op 4 verschillende plaatsen, nl. Antwerpen, Brussel, Mechelen en Leuven, in Vlaanderen. De overige 6 gespreksavonden gingen daarna enkel nog in Mechelen door.

De grootte van de groepen varieerde naargelang de periode. Soms waren het 6 deelnemers die samenkwamen, een andere keer was het een groep van 20 tot 25 deelnemers. Als een Speak Up Day in de examenperiode viel, was de opkomst minder groot.

De resultaten ervan dienen rechtstreeks als voeding voor het uittekenen van een nieuw jeugdrecht.

10.7 Ondersteuning

Voor zijn werking ontvangt Cachet in 2016 projectsubsidies vanuit verschillende kanalen, met name Agentschap Jongerenwelzijn, de Vlaamse gemeenschapscommissie, Koning Boudewijnstichting, Cera, Lion's Club Brussel Hoofdstad en Brussel-Hoofdstad.

10.7.1 Werken met rechten

Het project werd getrokken en uitgevoerd door Cachet in samenwerking met een aantal organisaties.

Met de Kinderrechtswinkel⁸⁷ werd samengezeten om de betekenis, inhoud en reikwijdte van de verschillende rechten in de DRM scherp te stellen. Dit project werd gefinancierd door Afdeling Jeugd, toen nog binnen het Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor jeugd en volwassenen (nu Departement Cultuur, Sport, Media en Jeugd). Cachet ontving een bedrag van 26 450 euro.

83 De uitvoering van de maatregelen net als de hulpverlening aan jongeren in verontrustende situaties waren reeds gecommunautariseerd.

84 KU Leuven, Universiteit Gent, Vrije Universiteit Brussel met medewerking van Kenniscentrum Kinderrechten, <https://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/nieuws/2015/10/14/traject-jeugdrecht/>

85 <http://cachetvzw.be/uploads/file/images/flyersjeugdrechtsonlinesversie.jpg>

86 <http://cachetvzw.be/uploads/file/images/StefaansVansMuldersinsAntwerpen.jpg>

87 De Kinderrechtswinkel beantwoordt (juridische) vragen over kinderrechten. Zowel kinderen en jongeren als professionelen kunnen hier terecht. Daarnaast verzorgt de Kinderrechtswinkel ook publicaties over kinderrechten op maat van kinderen en jongeren, organiseert het vormingen voor professionelen, beschikt het over een infotheek, ... <http://www.kinderrechtswinkel.be/>

Via Lejo vzw⁸⁸ konden er tijdens hun wekelijkse werking in Ronse (JOWE-MAX) gedurende 4 avonden enkele filmpjes worden opgenomen met de jongeren die daar naartoe kwamen. Dit zijn jongeren die ofwel in een voorziening Bijzondere Jeugdzorg verblijven of verbleven hebben. Met medewerking van een aantal organisaties van de bijzondere jeugdzorg konden jongeren worden gestimuleerd om aan het project deel te nemen. Daarnaast werd het film- en bijhorend vormingsmateriaal in organisaties vertoond en getoetst. Sommige filmpjes werden tijdens een weekendkamp opgenomen door een cameraman/regisseur (Har Tortike).⁸⁹

10.7.2 Speak Up Days

Ondersteuning werd geboden door het Agentschap Jongerenwelzijn. Zij zorgden onder andere voor het toegankelijker maken van de inhoud van de avonden. Zo werden de thema's omgezet in begrijpbare, gemakkelijk verstaanbare taal.

10.8 Bereik en drempels

10.8.1 Werken met rechten

Bereik

De filmpjes en het bijhorend vormingsmateriaal maken integraal deel uit van het informatie-, vormings- en sensibiliseringsaanbod⁹⁰ van Cachet. Ze kennen sindsdien een ruime verspreiding zowel geografisch als naar actoren toe (organisaties in de jeugdhulp, jeugdwerk, studiedagen, beleid, enz.).

De jongeren die bereikt werden om deel te nemen aan het project, waren voornamelijk jongeren en jongvolwassenen. Kinderen uit de jeugdhulp waren niet betrokken bij het project, terwijl het DRM ook op hen van toepassing is.

Drempels

Het toegekende subsidiebedrag liet niet toe om een voltijdse medewerker op het project te zetten. Er werd creatief met (nieuw) personeel omgesprongen. De laatste 4,5 maanden werd een halftijdse medewerker voor het project aangeworven. Deze kreeg steun van andere medewerkers en vrijwilligers binnen Cachet.

De filmpjes werden gemaakt tijdens een weekend. Het feit dat men voor het project ergens moet overnachten en dat het veel tijdinvestering en engagement vraagt van de deelnemers, was voor sommigen een reden om niet deel te nemen aan het project.

Het is niet altijd even evident om deelnemers te vinden die comfortabel zijn om voor een camera hun verhaal te doen. Vooral mondige, zelfzekere jongeren werden bereikt. Daarnaast verliep de voorbereidende fase niet steeds even vlot. Zo kon door praktische problemen en moeilijke afspraken met voorzieningen het project slechts in 6 leefgroepen worden voorgesteld.

De filmpjes brengen vooral jongeren in beeld. DRM is echter ook van toepassing op kinderen. Een stagiair, die in 2016 op Cachet stage liep, heeft daarom aanvullend op het bestaande materiaal een

88 Lejo werkt op een ervaringsgerichte manier met jongeren in maatschappelijk kwetsbare posities, <http://www.lejo.be/>

89 <http://www.dewereldmorgen.be/artikel/2013/05/23/cachet-leert-minderjarigen-rechten-kennen>,
http://www.nieuwsblad.be/cnt/blsme_20130522_002

90 <http://www.cachetvzw.be/#/nl/page/aanbod/27>

film gemaakt waarin kinderen vertellen wat zij van hun leven in de jeugdhulp verwachten, hoe ze dit zien enzovoort.

10.8.2 Speak Up Days

Bereik

Zowel jongeren die in de hulpverlening zitten, als jongeren die er een verleden in hebben, namen deel aan het project. Het was een mix van beiden, de verdeling was ongeveer elk de helft. Qua leeftijd was de jongste deelnemer 16 jaar en de oudste ging dan meer naar de 25 jaar toe. Vooral jongeren en jongvolwassenen werden dus bereikt. Ook hier werden kinderen onder de 16 jaar niet betrokken.

Drempels

Bij een overlegmoment moet kunnen worden gewaarborgd dat iedereen aan bod komt. Dit is evident als er met een kleine groep van 6 personen wordt gewerkt. Bij een groep van 25 deelnemers vormt dit al sneller een uitdaging.

10.9 Opvolging en Invloed

10.9.1 Werken met rechten

In navolging van het project werden verdere contacten gelegd met organisaties om hen op de hoogte te brengen van het aanbod. Cachet komt ter plaatse in de leefgroep of voorziening om deze vorming te geven. De webpagina kreeg een aangepaste lay-out met expliciete aandacht voor dit vormingsaanbod.

10.9.2 Speak Up Days

Het project 'Speak Up Days' is afgerond en de input wordt momenteel verwerkt. Naar het einde van juni toe zal Cachet het rapport van het project doorsturen naar het kabinet van de minister van Welzijn. Er wordt verwacht dat de input meegenomen wordt bij het uittekenen van het nieuwe jeugdrecht. Hier zijn echter nog niet veel zekerheden rond.

10.10 Randvoorwaarden

Bij een vraag naar (beleids-)participatie is het belangrijk om eerst de doelgroep te sensibiliseren over het belang van beleidsparticipatie. Zo kan de doelgroep gestimuleerd worden en hen aanzetten om het proces ernstig te nemen.

Als Cachet een vraag van een bepaalde overheid ontvangt om kinderen en jongeren te bevragen, wordt in eerste instantie de vraag terug gekeerd, zoals: voor wie is dit bedoeld en wat wil je daarmee bereiken? Op deze manier worden opdrachtgevers/vraagstellers gedwongen na te denken over waarom de vraag gesteld wordt en wat ze ermee willen bereiken. Ook voor de doelbepaling is dit belangrijk: wordt het meegenomen als informatie, of wordt er een aanbeveling uit ontwikkeld?

Bij de voorbereiding moet altijd voldoende aandacht zijn voor het aanbrengen van het onderwerp. Het taalgebruik moet op maat zijn en alles moet duidelijk en verstaanbaar worden uitgelegd. Zo kan bijvoorbeeld een thema worden aangebracht door middel van een casus of een stelling, en wordt de inhoud op die manier bevattelijker.

10.11 Besluitende kenmerken

- Sterktes

- Binnen de geschetste praktijken worden jongeren uitgenodigd om hun ervaringen te delen.
- Filmpjes werken sensibiliserend, maakt alles concreter en tastbaarder.
- Door een procesbegeleiding worden jongeren betrokken in participatie ook versterkt.
- Deze vorm van rechtstreekse participatie verkleint de afstand tussen centrale beleidsmakers en de doelgroep die ze voor ogen hebben.

- Zwaktes

- De vraag wordt gesteld of 'Dé jongere in dé jeugdhulp wel vertegenwoordigd wordt?'. Ongetwijfeld zijn er lacunes niet afgedekt door Cachet. Ook qua leeftijd is er een beperking: vooral oudere jongeren of jongvolwassenen worden bereikt (bv. 12-jarigen in de jeugdhulp vallen eerder uit de boot en hun (specifieke) noden zijn niet vertegenwoordigd via dit mechanisme).
- Bij de Speak Up Days was er soms minder opkomst naar gelang de periode (bv. kleinere opkomst tijdens de examenperiode). Gezien er wordt gewerkt met jongeren en jongvolwassenen, zou het traject hierop moeten afgestemd zijn en kan men dit voorzien.
- De transparantie en terugkoppeling van deze processen zijn niet optimaal. Het rapport van de Speak Up Days blijft intern en wordt niet ontsloten via de website. Deelnemers kunnen indien ze dit wensen, het rapport opvragen. Het gebeurt evenwel niet standaard. Bij interviews en dergelijke, waar ervaringen letterlijk genoteerd worden, wordt het rapport wel standaard naar de deelnemers verspreid.

10.12 Bronnen

- www.cachetvzw.be
- Interviews met Kris Clijsters op 29 april en 14 juni 2016.

10.13 Contactpersoon

Kris Clijsters, coördinator Cachet: Kris.clijsters@cachetvzw.be

11 | Argentinië - Democracy Os

11.1 Invalshoek

Deze fiche heeft als insteek het gebruik van nieuwe technologieën om beleidsparticipatie dichter bij de burger te brengen, toegankelijker en verstaanbaarder te maken en om deelname te verhogen.

11.2 Initiator

Een Argentijnse politicologe, Pia Mancini ontwikkelde samen met 2 partners, Santiago Sir en Guido Vilareño een open source webapplicatie (computer en smartphone), *Democracy OS*, om de participatiekansen en -mogelijkheden van de burger aan het politiek beslissingsproces te stimuleren en verbeteren.

Democracy Os vormt een onderdeel van meerdere activiteiten van de Argentijnse niet-gouvernementele organisatie, *Democracia en Red*. Deze organisatie ontwikkelt strategieën om democratie in lijn met de 21ste eeuw te brengen, namelijk het gebruik en de toepassing van nieuwe technologieën, in het bijzonder het internet.⁹¹

11.3 Niveau

Gevarieerd, afhankelijk van voorstel dat op platform wordt voorgelegd: lokaal, regionaal, landelijk.

11.4 Doelgroep

Burgers, met het doel hen rechtstreeks in contact te brengen met het beleid.

11.5 Techniek en typering

- *Techniek:* **app, website en schriftelijke consultatie**
- *Duurzaamheid:* permanent
- *Representativiteit:* rechtstreeks
- *Aard:* schriftelijk, tellen
- *Participatiegraad:* informeren, consulteren, adviseren coproduceren

11.6 Beschrijving

11.6.1 Democratie linken aan internet

Vanuit de vaststelling dat enerzijds burgers nog te weinig participeren aan het beleid, vaak niet goed weten of kunnen volgen wat er zich op beleidsniveau afspeelt en anderzijds het huidig democratisch proces nog verloopt op een wijze die niet volledig in overeenstemming is met het huidige tijdperk

⁹¹ Voor meer, zie: <http://democracyos.org/> & <http://democraciaenred.org/en/>

van het internet, zocht een Argentijnse politicologe naar operationele systemen voor een meer open en participatief politiek beleid (politieke beslissingsprocessen).

In 2012 ontwikkelde deze politicologe, Pia Mancini, samen met 2 vrienden/collega's, Santiago Siri en Guido Vilareño, een internetplatform waarop voorstellen van regelgeving kunnen worden, ingediend, besproken en gestemd, namelijk *Democracy Os*.⁹² Het initiële opzet was jonge Argentiniërs meer te betrekken in het lokaal beleid.

Op dit opensource platform, dat zowel een applicatie heeft voor op de computer als op smartphones en tablets, doorloopt het proces van regelgevingsvoorstellen 3 opeenvolgende fases.

Vooreerst wordt een voorstel ingediend. Het kan hierbij gaan om voorstellen ingediend door het politiek niveau. Er is evenwel ook ruimte om eigen voorstellen in te dienen, bv. over zaken die men graag veranderd zou willen zien.

In een tweede fase worden de voor- en nadelen van deze voorstellen beargumenteerd en besproken.

Tenslotte wordt binnen een vooropgestelde deadline overgegaan tot de stemming van het voorstel. Het resultaat wordt doorgegeven aan relevante personen.

Inloggen en deelname aan dit collectief beslissingsproces is verbonden aan 2 voorwaarden. Vooreerst moet men stemgerechtigd zijn. Jonge niet-stemgerechtigde burgers zijn aldus van deelname uitgesloten.⁹³

Bovendien moet iedere deelnemer zich identificeren, onder meer via hun identiteitsbewijs. Zo willen de initiatiefnemers het belang van een transparant, helder, beargumenteerd en rationaal debat benadrukken en gesprekken die drijven op buikgevoel, impulsen, enz. vermijden.

11.6.2 Wereldwijde verspreiding van het internet-discussieplatform

Intussen is het platform reeds vertaald naar 15 talen. Ook buiten Argentinië wordt het platform gebruikt als tool voor beleidsparticipatie.

Zo gebruikte in 2014 een Tunesische niet-gouvernementele organisatie, iWatch, het platform als basis om de nieuwe Grondwet te bespreken en hierover te stemmen.⁹⁴

De Mexicaanse overheid en een Mexicaanse netneutraliteit-organisatie wendden het platform dan weer aan om reacties van de burgers op de komende regelgeving omtrent publieke data te vergaren en meten.⁹⁵

Ook in landen als India,⁹⁶ Frankrijk,⁹⁷ Spanje,⁹⁸ Kenia⁹⁹, ... gebruiken onder meer politieke partijen, overheden en niet-gouvernementele organisaties de technologie van DemocracyOs om democratie en beleidsparticipatie te verhogen.

92 <http://democracyos.org/>

93 In Argentinië wordt deze keuze onder meer verantwoord door het feit dat gedebatteerd wordt over effectieve regelgevingsvoorstellen die onderwerp uitmaken van politieke beslissingsprocessen.

94 Voor meer, zie onder meer: <http://blog.democracyos.org/post/77183461240/democracyos-in-tunisia>;
<http://techpresident.com/news/weogv/24799/can-internet-help-build-democracy-tunisia>.

95 Voor meer, zie onder meer: <http://blog.democracyos.org/post/80981802957/mexico-after-costa-rica-we-went-to-mexico-df>. Dit resulteerde uiteindelijk onder meer in de website: <http://datos.gob.mx/>

96 Voor meer, zie: <http://www.democracyos.in/>

97 Voor meer, zie: <http://democracyos.eu/>

98 Voor meer, zie onder meer: <http://dcentproject.eu/d-cent-piloting-in-spain-improving-participatory-democracy/>

99 Voor meer, zie: <http://democracyos.org/>

11.6.3 Internetplatform in Argentinië gelinkt aan een nieuwe politieke partij

De opstart van *Democracy Os* is verbonden aan een nieuwe politieke partij in Argentinië, *Partido de la Red - Net Party*¹⁰⁰ (vrij vertaald: de Internet-Partij). De boodschap van de partij is dat haar leden in het Congres zullen stemmen in overeenstemming met wat de leden beslissen op het discussieplatform, *Democracy Os*. Met de verkiezingen in 2013 haalde de partij 1,2%. Dit was niet genoeg om een afgevaardigde te laten zetelen in het parlement, maar de software, het platform, daarentegen is wel officieel aangenomen. Zo werd in de lente van 2014 vanuit het stadsbestuur van Buenos Aires ingestemd tot een testfase van 5 maanden, die in augustus van dat jaar van start ging. Drie wetsvoorstellen werden op het platform bediscussieerd en daarna gestemd. De regelmakers verbonden zich ertoe de resultaten mee te nemen in de debatten. Dit betekende niet dat ze gingen stemmen in overeenstemming met de stemmingsuitslag op het platform, maar wel dat de ideeën en argumenten mee in rekening werden gebracht en dat dus het platform wordt beschouwd als een techniek voor beleidsparticipatie. In die zin lag in 2014 de vraag voor of het huis waar paus Franciscus tijdens zijn kindertijd woonde, bestempeld moest worden als beschermd historisch erfgoed.¹⁰¹ Zowel het stadsbestuur met haar officiële vertegenwoordigers als de *Democracy Os*-stemmers bereikten een eensgezinde ‘ja’, ondanks de 22% onthoudingsstemmen bij de *Democracy Os*. Sindsdien werd online wel reeds meer dan 350 wetten (wetsvoorstellen) bediscussieerd en gestemd.

Democracy Os is in Argentinië dus een tool voor geïnteresseerde burgers die geen tijd hebben om lokale gemeenteraden bij te wonen maar wel geïnteresseerd zijn in de opmaak van nieuwe regelgeving en/of nagaan hoe de verkozenen werken. Een team van vrijwilligers woont bijvoorbeeld in Buenos Aires elke bijeenkomst van het stadsbestuur bij. Wijzigingen en regelgevingsvoorstellen worden op het platform geplaatst, toegelicht en uitgezuiverd van technisch en wettelijk jargon. Vervolgens kan er tot discussie worden overgegaan en uiteindelijk tot stemming met de gelijkaardige opties als bij een officiële stemming, namelijk ‘ja’, ‘neen’ en ‘onthouding’

11.7 Ondersteuning

Er is sprake van crowdfunding.

11.8 Bereik en drempels

Democracy Os kent als techniek een wereldwijde verspreiding. Zowel politieke partijen, de overheid of niet-gouvernementele organisaties maken van het platform gebruik om komende regelgeving te bediscussiëren en hierover te stemmen.

De politieke partij, el *Partido de la Red*, die gepaard ging met de lancering van *Democracy Os* daarentegen kent geen grote doorbraak. De vraag rijst of de verbinding tussen dit platform en een politieke partij in Argentinië het platform eventueel een eenzijdig profiel van bezoekers of deelnemers kent. De oprichters zien in de link alvast geen probleem omdat het platform open source is en dus door iedere geïnteresseerde kan worden geraadpleegd en gecontroleerd.

In 2014 kende het platform iets meer dan 100 stemmers in een stad met meer dan 2,5 miljoen stemgerechtigde personen en waar ongeveer 70% toegang heeft tot internet.¹⁰² Recentere cijfers over bereik zijn niet onmiddellijk beschikbaar.

100 <http://partidodelared.org/>

101 Zie: <https://dos.partidodelared.org/law/538d0cab0cf9eb1c00c7c7c4>

102 Zie: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/07/designing-an-operating-system-for-democracy/374526/>

11.9 Opvolging en invloed

De op het platform besproken en gestemde voorstellen worden overgemaakt aan de betrokken personen (bv. parlementariërs, overheidsdiensten, ...). De resultaten van de stemming zijn in beginsel informatief. De vraag rijst hoe wordt omgegaan met resultaten van eerder controversiële thema's.

Dat er gebruik wordt gemaakt van het platform wordt door de oprichters ervan reeds als een belangrijke invloed en doorbraak ervaren.

11.10 Randvoorwaarden

Personen moeten kennis van hebben van platform en logischerwijze toegang hebben tot het internet.

De interesse om deel te nemen en te debatteren over beleidsvoorstellen moet bestaan, maar ook worden aangewakkerd en aangespoord.

11.11 Besluitende kenmerken

- Sterktes

- Het platform is redelijk vrij toegankelijk en gebruiksvriendelijk.
- De voorstellen worden in begrijpelijke taal uitgelegd en toegelicht.
- Personen worden aangespoord om rationeel over voorstellen na te denken, de voor- en nadelen te overlopen en doordacht neer te schrijven.
- De voorstellen worden toegelicht in en toegankelijke taal. Het beleid wordt tot bij de burger gebracht.

- Zwaktes

- Er is steeds een toegang tot het internet vereist.
- Vaardigheden in schrijven en argumenten is noodzakelijk. Dit vormt een zekere hoogdrempeligheid.
- Het is niet altijd even duidelijk wat de opvolging en invloed van de stemming is.

11.12 Bronnen

- <http://democracyos.org/>
- <http://democraciaenred.org/en/>
- http://www.theguardian.com/women-in-leadership/2016/feb/23/how-one-womans-app-is-changing-politics-in-the-digital-age?CMP=share_btn_link
- <http://www.wired.com/2014/05/democracy-os/>
- <http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/07/designing-an-operating-system-for-democracy/374526/>

12 | Denemarken - Aarhus Citizenship Committee

12.1 Invalshoek

Door midden van een burgercomité wordt inclusieve beleidsparticipatie van burgers georganiseerd, met betrekking tot alle belangrijke opdrachten op lokaal gemeentelijk niveau.

12.2 Initiator

De gemeenteraad van Aarhus (Noord-Oost Denemarken) verving in 2014 de Integratieraad (*'Integration Council'*) door een Burgercomité (*'Citizenship Committee'*) om de mogelijkheden van haar burgers (oorspronkelijke bewoners en personen van buitenlandse herkomst) lokale beleidsbeslissingen te beïnvloeden.

12.3 Niveau

Lokaal niveau.

12.4 Doelgroep

Alle burgers van Aarhus.

12.5 Techniek en typering

- *Techniek:* **burgercomité**
- *Duurzaamheid:* permanent
- *Representativiteit:* vertegenwoordigers en Burgers
- *Aard:* mondeling en schriftelijk
- *Participatiegraad:* informeren, consulteren en adviseren

12.6 Beschrijving

12.6.1 Het Aarhus model

Aarhus is een stad in noordoost Denemarken en kent onder haar bevolking heel wat personen van buitenlandse origine. Sinds 2004 heeft de gemeenteraad van Aarhus het Aarhus model voor burgerparticipatie aangenomen. Dit model bevat principes over de wijze waarop burgerbetrokkenheid in Aarhus moet plaatsvinden en hoe het proces tot eindresultaten kan leiden.

Het Aarhus model is gericht op algemene en allesomvattende strategieën, de verschillende beleidsdomeinen binnen Aarhus en belangrijke plannen en projecten voor Aarhus. Burgers moeten worden betrokken in alle gemeentelijke beleidsdomeinen.

Burgerparticipatie is gestoeld op acht principes:

- het is gebaseerd op de waarden van Aarhus: verbondenheid, respect en betrokkenheid (toewijding);
- burgers moeten worden betrokken in de opstartfase van elke opdracht;
- de burgers hebben minimaal het recht om te worden geraadpleegd;
- een wijziging van bestaande plannen moet afdoende worden gemotiveerd;
- burgers moet een waarachtige mogelijkheid tot participatie hebben;
- de betrokkenheid van de private sector bij de stadsontwikkeling of bepaalde plaatsen ervan, wordt aangemoedigd;
- de samenwerking en organisaties, raden en verenigingen moet worden onderhouden en verder ontwikkeld;
- processen, methoden en professionele competenties moeten op continue basis worden geëvalueerd en ontwikkeld.

Toen bij de lokale verkiezingen in 2009 bleek dat heel wat jongeren van buitenlandse herkomst (46% niet hadden gestemd, werd in 2011 een campagne opgezet om de politieke participatie onder deze jongeren te verhogen.¹⁰³

12.6.2 Citizenship Committee

In 2014 werd de oorspronkelijke gemeentelijke Integratieraad vervangen door een Burgercomité ('*Citizenship Committee*'). Deze is samengesteld uit een evenredig aantal politici (van elke partij één) en burgers. De burgers zijn *ad random* geselecteerd en representatief op vlak van leeftijd, gender, opleiding, etniciteit en woonplaats.

Het comité werkt onder meer samen met lokale organisaties om voorstellen over een beleid inzake lokaal burgerschap, de inclusie van etnische minderheden, publieke betrokkenheid en de verdeling van lokale participatiebudgetten uit te werken. Concreet ontwikkelde het comité onder andere een brede en diverse catalogus van methodieken voor burgerparticipatie, 'Diversiteitsdag' en een model voor het gebruik van participatiebudgetten.

12.7 Ondersteuning

De stad Aarhus zorgt voor de nodige ondersteuning.

12.8 Bereik en drempels

Geen informatie beschikbaar.

12.9 Opvolging en invloed

Geen informatie beschikbaar.

12.10 Randvoorwaarden

Geen informatie beschikbaar.

¹⁰³ Krek, J., Losito, B., Ridley, R. en Hoskins, B., Good Practices Report. Participatory Citizenship in the European Union, Institute of Education, Report 3 – European Commission, Europe for Citizens Programme, 10 mei 2012, p. 11.

12.11 Besluitende kenmerken

Hoewel het model na een internationale bevraging als een goede praktijk naar voren werd geschoven, is weinig informatie over het model beschikbaar. Dit bemoeilijkt een eerste heldere analyse en vraagt een dieper kwalitatief onderzoek.

12.12 Bronnen

- http://www.aarhus.dk/sitecore/content/Subsites/CityOfAarhus/Home/The-City-Council/The-Aarhus-model.aspx?sc_lang=da
- <http://www.mipex.eu/denmark>
- http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/report_3_good_practice.pdf

13 | Estland – Open Forums on Integration

13.1 Invalshoek

In Open Forums worden meer dan honderd minderheden verspreid over Estland samengebracht, met als doel inspiratie te bieden voor en invloed uitoefenen op een nieuw integratiebeleid in Estland. Het is een vorm van laagdrempelige, rechtstreekse participatie met een duidelijke doorwerking in beleid.

13.2 Initiator

De Estlandse regering financierde het project ter voorbereiding van het nieuwe integratiebeleid van 2020 (*'Strategy of Integration for Estonia 2020'*).

13.3 Niveau

Centraal niveau.

13.4 Doelgroep

De doelgroep zijn Derdelanders (TCN, *'Third-country Nationals'*) oftewel niet-EU-onderdanen, en personen met onbekende nationaliteit.

13.5 Techniek en typering

- *Techniek:* **gespreksforum en Burgerpanel**
- *Duurzaamheid:* ad hoc
- *Representativiteit:* rechtstreeks
- *Aard:* mondeling en schriftelijk
- *Participatiegraad:* informeren, consulteren en adviseren

13.6 Beschrijving

Van november 2012 tot oktober 2013 hebben het Praxis Center for Policy Studies en het Institute of Baltic Studies (IBS) het project 'National Debates on Integration for Third Country Nationals in Estonia' geïmplementeerd. De voornaamste doelstelling van het project was het betrekken van onderdanen van derde landen en personen met onbepaalde nationaliteit wonende in Estland, in beleidsvormingsprocessen in het kader van het integratiebeleid in Estland. Met dit project hoopten de organisatoren 2 doelen te bereiken: enerzijds dat deze eerste ervaring van minderheden met publieke participatie op zulks grootschalig niveau hun kennis over integratiebeleid zou doen toenemen. En anderzijds dat de houdingen van minderheden tegenover inspraak en participatie in beleidsvormingsprocessen zou worden verbeterd.

De Open Fora vonden plaats in Narva, Kohtla-Järve, Tallinn en Tartu in mei en april 2013. Het burgerpanel bestond uit 6 groepen: 4 Russische taalgroepen en 2 Engelstalige taalgroepen. Er werd op voorhand getracht om op elke event 25 participanten samen te brengen, maar in de praktijk schommelde het aantal doorheen de Open Fora. De kleinste groep bestond uit 9 deelnemers, de grootste uit 38 deelnemers. Dit aantal was afhankelijk naargelang het tijdstip waarop het event plaatsvond: discussies op vrijdagavond hadden het laagste aantal deelnemers en events op zondag namiddag waren het populairste.

Deelnemers konden hun mening geven over 7 onderwerpen. Men baseerde zich bij het formuleren van deze onderwerpen op de probleemthema's die vermeld stonden in *'the Strategy of Integration for Estonia 2020'*:

- integratieproblemen in onderwijs;
- integratie in de arbeidsmarkt;
- toegankelijkheid tot publieke diensten en relevante informatie;
- betrokkenheid in de gemeenschap en in besluitvormingsprocessen;
- culturele diversiteit in de Estlandse samenleving;
- het leren van de Estlandse taal;
- regionale bijzonderheid van Ida-Virumaa; een provincie in het Noordoosten van Estland.

Twee specifieke thema's (onderwijs en arbeidsmarkt) werden op elk forum behandeld. De deelnemers konden dan online nog 2 andere thema's kiezen waarover ze graag zouden discussiëren en zoeken naar oplossingen. Op elk forum werden dus in totaal 4 topics besproken. Deze werden verspreid over 2 discussierondes op elke meeting: tijdens het eerste deel van de dag werden de vaste topics van onderwijs en arbeidsmarkt besproken, tijdens het tweede deel 2 andere voorgeselecteerde topics.

De events namen gemiddeld 4,5 uren in beslag. Het eerste half uur ging uit naar het vertrouwd raken met de achtergrondinformatie van de thema's. Vervolgens gaf de leidinggevende moderator een welkomstwoord en werden de deelnemers onderverdeeld in 2 verschillende groepjes. Binnen de groepjes gaven de experts dan een inleiding tot de onderwerpen; er werd een overzicht van de belangrijkste problemen meegegeven, evenals de inspanningen die al genomen werden met betrekking tot die problemen. Hierna werd de discussie opengetrokken en werd er 3 kwartier tot een uur gedebatteerd. Tijdens het laatste kwartier tot halfuur werden de bevindingen van elk groepje gepresenteerd aan de volledige groep deelnemers. Deze konden dan nog eens bediscussieerd worden door de volledige groep. De groepen konden elkaars aanbevelingen beoordelen door deze op de borden te lezen en met stickers aan te duiden welke ze het belangrijkste achten.

Er werd een lunchbreak voorzien. Tijdens dit moment konden deelnemers elkaar beter leren kennen en nogmaals de experts vragen stellen of verduidelijking vragen. Van deze mogelijkheid werd gretig gebruik gemaakt door de deelnemers. De aanwezigheid van experts werd erg op prijs gesteld.

Een neutrale observator werd aangesteld die de organisatie van het burgerpanel zou beoordelen. Deze *'citizen rapporteur'* waakte erover dat het burgerpanel de meningen van de burgers goed zou weerspiegelen. De rapporteur observeerde het hele event: de voorbereiding, de logistiek, kwaliteit van het debat en de technische aspecten. Ook werd nagegaan of de deelnemers voldoende geïnformeerd werden over de agenda en verwachtingen. Ten slotte werd ook de kwaliteit van de achtergrond informatie beoordeeld (zowel wat vooraf naar de deelnemers werd doorgestuurd, als de duiding van de experts op de dag zelf). Elke rapporteur kreeg bepaalde observatie-opdrachten. Aan het einde van elk Open forum werden de belangrijkste conclusies van de rapporteurs voorgesteld aan de deelnemers. Achteraf stelde elke rapporteur ook een verslag op.

Na afloop van het Open Forum kreeg elke deelnemer een certificaat van excellentie. Op deze manier kon men de bijdrage van elke individuele participant expliciet waarderen. Dit zorgde ervoor dat de deelnemers zich belangrijk en gewaardeerd voelden.

In totaal namen 168 TCN's van 18 jaar en ouder deel aan dit project.

Inleidende rapporten van al de Open Fora zijn beschikbaar op de website van het project. De voorstellen van de deelnemers werden aangevuld met aanbevelingen van analisten, achtergronduidingen en opmerkingen op de voorstellen.

13.7 Ondersteuning

Het project werd ondersteund door het Europees Integratiefonds (EIF), het Ministerie van Cultuur en het *Integration and Migration Foundation Our People* (MISA).

Vijf experts in integratie namen deel aan en ondersteunden de Open Fora. Zowel bij de voorbereidende fase als tijdens de burgerpanels waren ze betrokken. Ze droegen bij tot de verwoording van de onderwerpen en verzekerden dat het debat geïnformeerd zou zijn. Ze brachten achtergrondmateriaal aan bij de onderwerpen, dat een paar dagen voor het burgerpanel naar de deelnemers werd doorgestuurd. Het achtergrondmateriaal bestond uit een samenvatting van de doelstellingen van het project, de 4 onderwerpen waarover gediscussieerd zou worden, de meest prominente problemen per onderwerp en activiteiten en ontwikkelingen in het veld van integratie tot hier toe. Tijdens de Open Fora zelf introduceerden ze de thema's. Tijdens de debatten konden deelnemers altijd vragen stellen aan deze experts. De experts zorgden tevens voor samenvattingen van de debatten en informeerden de deelnemers als bepaalde voorstellen reeds onderdeel waren van bepaalde activiteiten en programma's.

Naast deze experts en de leidinggevende moderator, werden ook vrijwilligers ingezet als tafelmoderators.

13.8 Bereik en drempels

De term 'Open Forum' kan misschien misleidend zijn in de zin dat het niet open toegankelijk was voor iedereen. Enkel personen behorende tot de doelgroep van *Third-country Nationals (TCN) and people with undetermined citizenship* waren uitgenodigd voor het gespreksforum.

Vier Open Fora werden in het Russisch gehouden en 2 in het Engels. Het was opvallend dat meer mensen die voor een langere periode al in Estland geleefd hadden, participeerden aan de Fora die in de Russische taal gehouden werden. Aan de Engelstalige Fora namen voornamelijk 'nieuwe' migranten deel (migranten die in de laatste 5 jaar toegekomen zijn in Estland).

Men ondervond ook dat TCN's een doelgroep was die omwille van verschillende redenen, moeilijk te bereiken was om deel te nemen aan dergelijke beleidsvormende processen. Russische burgers zijn 3 keer meer geneigd om kritisch tegenover de Estlandse burgermaatschappij te staan en nemen het minst deel aan activiteiten geïnitieerd door burgers.

Daarbij komt nog dat mensen met *'undetermined citizenship'* het minst waarschijnlijk de overtuiging ondersteunen dat de ontwikkeling van een land steunt op zijn burgers of dat burgers de samenleving kunnen beïnvloeden. Bovendien menen zij ook minder vaak dat ze bekwaam zijn voor politieke gelegenheden.

Men had bij de voorbereiding van de Open Fora het doel voor ogen om representativiteit van de doelgroep te waarborgen, maar omwille van een aantal beperkende factoren was het niet altijd mogelijk om deelnemers aan te werven gebaseerd op geslacht, leeftijd en onderwijsniveau. Het grootste obstakel was het gebrek aan een relevante database met contactgegevens. Daarom werd gebruik gemaakt van uitgebreide netwerken van derde partijen. Dit netwerk bestond uit lokale overheden, regionale instellingen, onderwijs instellingen, bedrijven, organisatoren van trainingen en taal cursussen, organisaties die soortgelijke projecten met dezelfde doelgroep doorlopen hebben, experts en NGO's die werken met personen die de Estlandse taal niet spreken.

Daarbovenop bleek het erg moeilijk om TCN's wonende in Estland te bereiken om deel te nemen, voornamelijk omwille van de passiviteit van deze doelgroep en soms ook omwille van negatieve houdingen van TCN's ten opzichte van betrokkenheid en participatie. Om hieraan hoofd te bieden werden de gesprekken, in plaats van zich te beperken tot het aspect 'integratiebeleid', open getrokken naar verscheidene onderwerpen en het samen vinden van oplossingen.

Om uiteindelijk aan het gewenste aantal deelnemers te komen, werden alle TCN's betrokken die hadden aangegeven te willen deelnemen aan de Open Fora (er werd dus niet meer uitgeselecteerd).

13.9 Opvolging en invloed

Opvolging

Na elk Open forum kregen de deelnemers van dat Open Forum het rapport van dat specifieke forum. Er werd ruimte gelaten voor aanvullende opmerkingen van de deelnemers. Op deze manier konden deelnemers controleren of hun geformuleerde voorstellen waren opgenomen in het rapport en of deze juist geïnterpreteerd waren.

Er werd sterk ingezet op communicatie met de deelnemers. Er werden 2 facebookpagina's opgericht. Op deze facebookpagina's werden nieuws en links gedeeld die in verband stonden met de onderwerpen die bediscussieerd werden op de Open Fora.

Invloed

Vanuit de doelstelling om bewoners die nog niet geïntegreerd zijn te ondersteunen, en vanuit de insteek dat integratie meerdere beleidsdomeinen omvat, richten de voorstellen zich naar beleidsmakers in meerdere domeinen. Bovendien tracht men ook autoriteiten, organisaties die werken met TCN's, programma- en projectmanagers en lokale overheden met een meerderheid aan TCN's te beïnvloeden. Men mikt dus op een brede invloed.

13.10 Randvoorwaarden

Een belangrijke voorwaarde om de Open Fora te doen slagen is het niet beperken tot enkel peilen naar meningen of het aankakten van problemen. Er moet ook gezocht worden naar oplossingen. Doe je dit niet, dan voelen participanten zich 'bedrogen'. De maatregelen die dan uiteindelijk genomen worden, lijken niet van hen te komen. Burgers moeten betrokken worden van start tot einde. Je begint bij het vaststellen van problemen en attitudes, het verzamelen van opinies om dan over te gaan naar het werken aan oplossingen.

13.11 Besluitende kenmerken

- Sterktes

- De Open Forums zijn vormen van directe participatie van personen over (centrale) beleids-thema's die hen rechtstreeks aanbelangen.
- Het motiveert de deelnemers om meer actief te participeren in beleidsvormingsprocessen. Het creëert bovendien een beter beeld van de overheid doordat die zich engageert in het betrekken van burgers.
- Geïnformeerde debatten: door de aanwezigheid van experts in integratie kregen de deelnemers de nodige achtergrondinformatie bij de verschillende thema's.
- Deelnemers konden zelf uit de thema's kiezen welk van die thema's ze het meest interessant vonden om aan bij te dragen.
- Door middel van het gebruik van gekleurde stickers kregen voorstellen directe feedback van de overige deelnemers.
- Door de aanstelling van '*citizen rapporteurs*', die de werking van het evenement in al zijn aspecten beoordeelden, werd objectieve evaluatie gerealiseerd. Het is positief dat de evaluatie onafhankelijk en objectief gebeurde door een neutrale persoon en bijvoorbeeld niet door een persoon die deel uitmaakte van de organisatie van het project.
- De mogelijkheid van deelnemers om opmerkingen aan het rapport toe te voegen, biedt extra participatieve ruimte in de afsluitende rapportagefase.
- Het stopt niet bij de eenmalige bijeenkomst op de Open Fora. Deelnemers kunnen op de hoogte gehouden blijven, door middel van de facebookpagina's die speciaal voor het event in het leven zijn geroepen.

- Zwaktes

- Men kan de vraag naar representativiteit stellen: is de kleine groep participanten wel proportioneel ten opzichte van de grote groep mensen op wie de bevindingen invloed zullen uitoefenen? Ook is de groep deelnemers naar profiel niet volledig representatief samengesteld.
- Dergelijke grootschalige gespreksfora vereisen veel middelen: zowel hoge kostprijs, tijdsinvestering als het constant in communicatie staan met deelnemers.
- Er is sprake van gebrek aan samenwerking en communicatie tussen de organisatie van het panel en de beleidsmakers. In theorie kunnen beleidsmakers participatie noodzakelijk achten, maar in de praktijk worden doorgestuurde voorstellen niet altijd in overweging genomen bij het ondernemen van volgende acties.
- De thema's zelf werden gestuurd door de organisatoren. Deelnemers konden zelf geen thema's op eigen initiatief aanleveren, waardoor het proces inhoudelijk zeer top-down gestuurd bleef.

13.12 Bronnen

- <https://www.ibs.ee/en/projects/open-forums-on-integration/>
- <https://www.ibs.ee/en/projects/open-forums-on-integration/>: waar ook het rapport terug te vinden is.

14 | Nederland - Landelijk Overleg Minderheden

14.1 Invalshoek

In dit centraal, categoriaal participatieorgaan heeft men strikte representativiteitscriteria ingevoerd. Enkel organisaties op basis van “wettelijke criteria voor representativiteit” werden in Nederland tot dit structureel overleg met de coördinerend minister Integratiebeleid toegelaten.

14.2 Initiator

Met de wet van 19 juni 1997 houdende regeling van het overleg over de integratie van minderheden (Wet overleg minderhedenbeleid)¹⁰⁴ werd in Nederland het Landelijk Overleg Minderheden (LOM) ingericht. Het LOM was van 1997 tot 2013 dé officiële overlegstructuur waarin de erkende inspraakorganen van etnische minderheidsgroepen overleg voeren met de Nederlandse overheid over voor hen relevante politieke en maatschappelijke ontwikkelingen. Toelating tot het LOM gebeurde op voorspraak van de minister.

14.3 Niveau

Bovenlokaal niveau (landelijk) georganiseerd.

14.4 Doelgroep

Als doelgroep richt het LOM zich op personen van buitenlandse herkomst die in Nederland wonen of verblijven. Het overleg tussen de overheid en de doelgroep zelf wordt aangegaan met gemeenschappen die op basis van de representativiteitscriteria worden geselecteerd.

14.5 Techniek en typering

- *Techniek:* **adviesorgaan en gespreksforum**
- *Duurzaamheid:* permanent
- *Representativiteit:* vertegenwoordigers
- *Aard:* mondeling en schriftelijk
- *Participatiegraad:* informeren, consulteren en adviseren

14.6 Beschrijving

14.6.1 Oprichting en werking Landelijk Overleg Minderheden

Met de Wet van 19 juni 1997 werd in Nederland het Landelijk Overleg Minderheden (LOM) in het leven geroepen. De LOM was samengesteld uit de coördinerend Minister Integratiebeleid en samenwerkingsverbanden (inspraakorganen).

¹⁰⁴ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0008755/2010-06-23>

Deze laatste zijn landelijke minderhedenorganisaties die werden geselecteerd op basis van de volgende wettelijke criteria voor representativiteit:¹⁰⁵

- het inspraakorgaan representeert de voornaamste landelijke stromingen binnen de doelgroep;
- de aandacht en de werkzaamheden van het inspraakorgaan zijn gericht op relevante beleidssectoren, zoals onderwijs, arbeid, huisvesting, gezondheidszorg en welzijn;
- ook de bijzondere categorieën binnen de doelgroep (vrouwen, jongeren en ouderen) hebben de aandacht van het inspraakorgaan.

In het jaar van zijn opheffing bestond het LOM uit acht toegelaten inspraakorganen:

- Lize, Overlegpartner rijksoverheid voor de Zuid-Europese gemeenschappen;¹⁰⁶
- Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders (SMN);¹⁰⁷
- Inspraakorgaan Turken (IOT);¹⁰⁸
- Inspraakorgaan Chinezen (IOC);¹⁰⁹
- Vluchtelingenorganisaties Nederland (VON);¹¹⁰
- Surinaams Inspraakorgaan (SIO);¹¹¹
- Overlegorgaan Caribische Nederlanders (OCAN);¹¹²
- BUAT, Platform voor Molukkers.¹¹³

Het LOM kwam 3 maal per jaar samen en sprak zich uit over beleidsvoornemens ten aanzien van integratie van minderheden en over ontwikkelingen die voor minderheden van belang zijn met het oog op het voeren van een integratiebeleid (inbreng en inspraak). Daarnaast kon het LOM ook zelf beleidsvoorstellen aanbrengen en bespraken zij de uitkomsten van deze bijeenkomsten met de achterban van elke organisatie.

Naast dit overleg konden het LOM en het kabinet snel met elkaar contact opnemen wanneer er calamiteiten waren of andere onvoorziene gebeurtenissen (bv. bij het uitkomen van Wilders film *Fitna* en bij de spanningen tussen Marokkanen en Molukkers in Culemborg).¹¹⁴ Op deze manier konden zij snel informatie uitwisselen en afspraken maken over het beleid. De inspraakorganen werkten ook onderling intensief samen.¹¹⁵

Vanaf 2002 werd bij beslissing van de toenmalige Nederlandse minister voor Grote Steden en Integratiebeleid beslist om de representativiteit van de inspraakorganen, toegelaten tot het LOM, periodiek te toetsen en de Tweede Kamer daarover te berichten. Zo zijn er rapporten beschikbaar voor de periode 2005-2006¹¹⁶ en de periode 2010-2011.¹¹⁷ Met inspraakorganen die een negatieve beoordeling kregen werd een verbetertraject opgezet. Het LOM werd algemeen erkend als een goed functionerend orgaan, zowel op vlak van inhoud als resultaat, dat representatief was samengesteld.¹¹⁸

105 Memorie van Toelichting bij Art. 1 Wet overleg minderhedenbeleid - Tweede Kamer, 1996-1997, 24835, nr.3, pagina 4:

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-24835-3.pdf>

106 Intussen omgevormd tot Kennis- en informatiecentrum Europese Migranten: <http://www.lize.nl>

107 <http://smn.nl/>

108 <http://www.iot.nl/>

109 Geen officiële website te vinden, zie via wikipedia: https://nl.wikipedia.org/wiki/Inspraakorgaan_Chinezen

110 <http://www.vluchtelingenorganisaties.nl/>

111 <http://sioweb.nl/>

112 <http://www.ocan.nl/>

113 <http://www.vluchtelingenorganisaties.nl/page/366/nl>

114 Zie http://www.wereldjournalisten.nl/artikel/2015/01/18/afscheid_van_eeen_tijdperk/

115 http://www.europa-nu.nl/id/vijpcut2rgqs/landelijk_overleg_minderheden

116 Zie meer over onderzoek in opdracht van de toenmalige Nederlandse Minister voor Vreemdelingenzaken:

<http://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vi3ap2gt56yx>

117 Zie meer over onderzoek in opdracht van de toenmalige Nederlandse Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties:

https://www.eerstekamer.nl/overig/20130514/representativiteitstoets_lom/document

118 Zie onder meer: https://www.eerstekamer.nl/overig/20130514/representativiteitstoets_lom/document en

https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20130610/nadere_memorie_van_antwoord/document3/f=/vjacfl54maww.pdf

Onderwerpen als huwelijksdwang, eegerelateerd geweld, huiselijk geweld en homoseksualiteit kwamen op het LOM aan bod en inspraakorganen slaagden er blijkbaar in om met hun achterban discussies over deze moeilijk bespreekbare onderwerpen op te starten.

14.6.2 Koerswijziging in 2013 leidt tot afschaffing van het Landelijk Overleg Minderheden

Na 16 jaar functioneren werd het LOM bij Wet van 19 juni 2013 afgeschaft.¹¹⁹ De afschaffing wordt rechtstreeks gelinkt aan een koerswijziging in het beleid. Nederland wou niet langer een specifiek beleid voeren dat gericht is op afzonderlijke groepen. Het wou niet langer wettelijk vastgelegde overlegmomenten met vaste organisaties op basis van afkomst (georganiseerd langs de etnische lijn van landen van herkomst). Rekening houdend met de hyperdiverse samenleving die Nederland is, wil het eerder naar een generiek beleid dat alle burgers ten goede moet komen. Algemene maatregelen moet vertrekken van een verantwoordelijkheid van betrokkenen en van maatschappelijke instellingen.

Nederland verkoos daarom een model van flexibel overleg. Via een flexibele vorm van dialoog over integratiebeleid met relevante partners aan de hand van actualiteit en bepaalde thema's wil het zo (meer) oog hebben voor bewegingen in de maatschappij. De inspraakorganen van het LOM blijven relevante gesprekspartners, maar zijn dit niet langer exclusief. De overheid kiest gespreks- en samenwerkingspartners op relevantie met betrekking tot voorliggende thema's. Representativiteit wordt eerder bepaald in functie van de actualiteit en het thema en niet louter op basis van een etnische groep van land van herkomst. Representativiteit kan samenvallen met een etnische groep, maar het kan ook gaan over jongeren, ouderen, enz.

Het opzet is een flexibel dialoog vanuit een tweerichtingsverkeer in te richten. Een dialoog start niet louter vanuit de behoefte van een minister of de overheid, maar ook organisaties of personen die signalen oppikken kunnen zich aanmelden, bij voorkeur bij vakdepartementen en maatschappelijke instelling om dialoog op te starten.

Voor de periode 2013-2014 werd voor het LOM in aanbouwsubsidies voorzien zodat de LOM-organisaties zich konden voorbereiden om een zelfstandige toekomst waardoor ervaring geborgd zou blijven.

14.7 Ondersteuning

Het LOM was wettelijk ingericht. De samenwerkingsverbanden ontvingen subsidies.¹²⁰

14.8 Bereik en drempels

Het LOM was samengesteld uit inspraakorganen die georganiseerd waren (en zijn) op basis van etnische afkomst. Enkel organisaties die voldeden aan de wettelijke criteria van representativiteit konden deelnemen. In totaal ging het om acht inspraakorganen. De linken en communicatie met de achterban was in de regel sterk uitgebouwd. Dit vormde immers ook een van de toetsingscriteria bij de representativiteitsonderzoeken.

Gemeenschappen van etnisch culturele minderheden die minder georganiseerd zijn, in kleinere aantallen aanwezig zijn in Nederland of niet voldoen aan de wettelijke representativiteitscriteria zetelden

119 <http://wetten.overheid.nl/BWBR0033596/2013-07-23>

120 Art. 6 Wet overleg minderhedenbeleid.

niet in het LOM. Het is niet duidelijk hoe zij betrokken werden of hoe naar en met hen werd gecommuniceerd (geïnformeerd). Nochtans werden op het LOM beslissingen genomen over het integratiebeleid dat ook hen betrof.

Het LOM werd soms beschouwd als eenzijdig. Integratie vraagt niet enkel inspanningen van de zijde van de minderheden, maar ook van de samenleving en maatschappelijke instituten. Dit kwam in het LOM niet tot uitdrukking.¹²¹

14.9 Opvolging en invloed

Het LOM was 16 jaar lang het enige officiële gesprekspartner van de Nederlandse overheid. Het was betrokken op en had inspraak in het gevoerde integratiebeleid in Nederland. Zowel voorstellen vanuit het beleid als op eigen voordracht van het LOM werden besproken.

Het LOM had een directe lijn met het kabinet van de Minister voor Integratiebeleid.

Door samenwerking binnen het LOM werkten de inspraakorganen op het terrein ook (meer)samen door onder meer gezamenlijke activiteiten op te zetten.

14.10 Randvoorwaarden

Geen informatie hierover beschikbaar.

14.11 Besluitende kenmerken

- Sterktes

- Organisaties worden in het LOM slechts toegelaten op basis van wettelijke criteria voor representativiteit.
- Er is een sterke link tussen organisaties als inspraakorganen en de achterban. Dit wordt beschouwd als dynamische representativiteit.
- Er is in structureel overleg tussen overheid en de doelgroep voorzien.

- Zwaktes

- Het is onduidelijk hoe individuen en gemeenschappen die niet tot de inspraakorganen behoren een stem (kunnen) hebben in het gevoerde beleid.
- Ondanks representativiteitscriteria, is het bereik beperkt en is het geheel onvoldoende een afspiegeling van een hyperdiverse samenleving (die uit meer dan acht gemeenschappen gegroepeerd op basis van etnische afkomst bestaat).
- De focus is zeer categoriaal en minder thematisch. Niet alle thema's en onderwerpen kunnen louter gelinkt worden aan etnische afkomst; ze doorkruisen soms andere invalshoeken (bv. gender, leeftijd, religie, ...).
- Het LOM is gebaseerd op een eenzijdige visie op integratie.

121 Zie onder meer: <http://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vi3ap2gt56yx>

14.12 Bronnen

- <http://wetten.overheid.nl/BWBR0008755/2010-06-23>
- <http://wetten.overheid.nl/BWBR0033596/2013-07-23>
- https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/33297_intrekking_van_de_wet
- <http://sioweb.nl/wet-overleg-minderhedenbeleid-ingetrokken/>
- <http://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vi3ap2gt56yx>
- https://www.eerstekamer.nl/overig/20130514/representativiteitstoets_lom/document
- http://www.wereldjournalisten.nl/artikel/2015/01/18/afscheid_van_een_tijdperk/
- <http://www.kis.nl/>

15 | Overzicht spreiding interessante praktijken van beleidsparticipatie

Tabel 15.1 Overzicht spreiding interessante praktijken van beleidsparticipatie

	Niveau		Participatiegraad					Duurzaam		Doelgroep		Representatie		Vorm of techniek					
	Lokaal	Centraal	Informeren	Consulteren	Adviseren	Coproduceren	Meebeslissen	Ad Hoc	Structureel	Inclusief	Categoriaal	Burgers	Vertegenwoordigers	Gesprekken/dialogoog	Burgercomité	Burgerbegroting	Vertegenwoordigings- en ondersteuningsorganisatie	Digitaal: online platform/digital Storytelling	Raad
'De Genks'	X			X	X			X		X		X		X					
Praktijken Kortrijk	X			X	X				X	X	X	X	X	X					X
STIIP Aalst	X		X	X	X				X	X	X		X	X					X
Antwerpen aan 't Woord	X		X	X	X	X		X	X	X		X	X	X	X				
Aarhus Burgercomité (Denemarken)	X		X		X				X	X		X		X					
Burgerkabinet Jeugd		X	X	X	X			X	X		X	X	X	X				X	
Cachet		X	X	X	X	X		X	X		X	X	X	X				X	
Netwerk tegen Armoede		X		X	X	X			X		X	X	X	X		X			
Democracy OS (Argentinië)	X	X	X	X	X			X	X	X	X	X	X	X			X		
LOM (Nederland)		X	X	X	X				X		X		X						X
Open Forums Integratie (Estland)		X	X	X	X			X		X		X		X					

Slot

Dit rapport is onderdeel van een breder onderzoek naar beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst. Centraal in dit rapport staat een overzicht van inspirerende binnenlandse en buitenlandse praktijken inzake beleidsparticipatie. Er werd gewaakt over een balans van initiatieven op vlak van binnen- of buitenland, niveau, participatiegraad, duurzaamheid, doelgroep, representatie en vorm of techniek.

Naast beschrijvende kenmerken werd, waar de beschikbare informatie het toeliet, ingegaan op het bereik en de drempels van het initiatief, de opvolging en de invloed, de randvoorwaarden voor het inrichten resp. welslagen van de beschreven praktijk. Steeds werd geëindigd met een overzicht van besluitende kenmerken, de geraadpleegde bronnen en waar mogelijk gegevens van contactpersonen. Wat minstens wordt aangetoond, is de rijke variëteit aan inspirerende initiatieven van beleidsparticipatie. Elke praktijk biedt vanuit zijn invalshoek (goede) voorbeelden om structureel of ad hoc een traject van beleidsparticipatie op te zetten, waaronder werken met representativiteitssleutels, themagerichte benadering, combinatie van complementaire technieken om tekortkomingen op te vatten en voordelen te combineren, de mogelijkheden van digitale technieken, deliberatieve democratie of vanuit een categoriale insteek aan transversaal beleid werken.

- DEEL 3 BELEIDSADVIES -

Peter De Cuyper, Sarah Van den Broucke, Lode Vermeersch
(HIVA-KU Leuven) & Katrien Herbots (KEKI)

Inleiding

In de beleidsnota inburgering & integratie (Vlaams minister L. Homans, 2014, p. 17) werd de intentie uitgesproken om verder in te zetten op de betrokkenheid van personen van buitenlandse herkomst bij het lokale en Vlaamse beleid en hun beleidsparticipatie te verbeteren. In navolging hiervan werd een onderzoek uitgeschreven om succesvolle methodieken voor beleidsparticipatie en belangenbehartiging van deze doelgroep te verkennen. De onderzoeksvragen waren:

- Op welke wijze wordt de participatie aan het beleid voor personen van buitenlandse herkomst vandaag in Vlaanderen georganiseerd?
- Wat zijn de meest effectieve methodieken om die beleidsparticipatie te realiseren? Hoe kunnen deze het best worden geïmplementeerd?
- Welke lessen en aanbevelingen kunnen we op basis van voorgaande formuleren m.b.t. de beleidsparticipatie voor personen van buitenlandse herkomst in Vlaanderen?

Om deze vragen te beantwoorden, werden een aantal onderzoeksstappen gezet.

- In een eerste stap werd het concept beleidsparticipatie scherpgesteld en de verwachtingen van de opdrachtgever uitgeklaard. Daarnaast hield deze stap een verkenning van participatietechnieken vanuit de wetenschappelijke en praktijkliteratuur in.
- In een tweede stap werden huidige praktijken van beleidsparticipatie in Vlaanderen getypeerd en werd een SWOT-analyse ondernomen. Dit gebeurde op basis van documentanalyse en 33 semi-structureerde interviews met lokale besturen en personen verbonden aan middenveldorganisaties op verschillende niveaus (lokaal en bovenbouw). Daarnaast werd ook een focusgroep georganiseerd met etnisch-culturele federaties en een mailbevraging bij hun lokale afdelingen en groepen (n=12).
- Om ook interessante buitenlandse praktijken van beleidsparticipatie met personen van buitenlandse herkomst op het spoor te komen, werd een aparte 'quick scan' ondernomen. Deze was beperkt tot de doelgroep van het onderzoek (nl. personen van buitenlandse herkomst) en had een focus op EU-lidstaten (omwille van een betere vergelijkbaarheid van de context). Het resultaat van deze verkenning is een overzichtstabel met 37 praktijken verspreid over 17 EU-lidstaten.
- Op basis van deze (Vlaamse en internationale) informatieverzameling werden 11 inspirerende participatiepraktijken beschreven die inspelen op de zwaktes die in de SWOT-analyse naar voor kwamen en dus als inspiratie kunnen dienen bij de verdere invulling en uitbouw van beleidsparticipatie voor personen van buitenlandse herkomst.
- Tot slot werd via een reflectiemoment een voorstel van beleidsadvies afgetoetst bij diverse stakeholders.

Op basis van deze onderzoeksstappen wordt in dit deelrapport een finaal beleidsvoorstel uitgewerkt. In een eerste punt schetsen we de uitgangspunten die door de opdrachtgever werden meegegeven. Ze schetsen het kader waarbinnen het beleidsadvies wordt geformuleerd. In een volgend punt komen een aantal algemene aanbevelingen aan bod die voornamelijk op basis van de SWOT-analyse naar voor kwamen. Vervolgens schetsen we een coherent geheel van concrete pistes die deze aanbevelingen concretiseren, waar mogelijk met een beschrijving van verantwoordelijkheden en financiering.

16 | Uitgangspunten

Om een beleidsvoorstel te kunnen formuleren over hoe beleidsparticipatie optimaal wordt vormgegeven voor personen van buitenlandse herkomst, is het noodzakelijk om te vertrekken van (1) een duidelijke definitie van wat we onder beleidsparticipatie verstaan en (2) de wenselijke situatie.

In het eerste rapportdeel werd de algemene onderzoeksfocus afgebakend. Het begrip beleidsparticipatie werd in samenspraak met de opdrachtgever conceptueel omschreven als een vorm van politieke burgerparticipatie (te onderscheiden van civiele burgerparticipatie en burgerzin) en gedefinieerd als een **'activiteit die de intentie of het effect heeft overheidsbeleid te beïnvloeden'**. Deze participatieactiviteiten kunnen plaatsvinden in verschillende fases van de beleidscyclus: agendavorming, beleidsvorming, besluitvorming, uitvoering en evaluatie. Een bevordering van beleidsparticipatie kan zowel via directe interventie (stimuleren van gedrag met betrekking tot beleidsparticipatie) nastreefd worden als via indirecte interventie (stimuleren van sociaal kapitaal en burgerzin) of een combinatie van beiden. Bovendien kunnen interventies ter bevordering van beleidsparticipatie zowel geïnitieerd worden door de overheid als ontstaan vanuit initiatieven van individuen, groepen of het middenveld. In dit onderzoek ligt de focus op methodieken voor initiatieven **van overheidswege** (interventie geïnitieerd of gestimuleerd door overheid), die gericht zijn op ofwel het **rechtstreeks stimuleren van de uitoefening van beleidsparticipatie (directe interventie)** ofwel het **ondersteunen van organisaties die dit gedrag faciliteren (directe en indirecte interventie)**.

Daarnaast werd door de opdrachtgever volgende **aandachtspunten** meegegeven bij de uitvoering van de opdracht:

- superdiversiteit, het genderspect, intergenerationaliteit en moeilijke bereikbare subdoelgroepen moeten in rekening worden genomen;
- de bovenlokale focus moet meegenomen worden;
- er moet meegenomen worden welke geografische spreiding het meest is aangewezen;
- de rol van het Minderhedenforum en de etnisch-culturele federaties moet uitgeklaard worden in het beleidsadvies;
- rechtstreekse participatie moet in het beleidsmodel voldoende aan bod komen, net zoals permanente beleidsparticipatie t.a.v. ad-hocinitiatieven.

De beoogde beleidsparticipatie moet daarnaast bijdragen tot volgende **doelstellingen**:

- democratische legitimiteit van beleid (beleid dat democratisch ontwikkeld is);
- draagvlak van beleid (beleid waarvoor een maatschappelijk draagvlak is);
- gelijkheid (alle relevante betrokkenen kunnen deelnemen aan beleid);
- invloed (ideeën en perspectieven werken door in beleid, hebben impact).

In dit onderzoek kwamen we al snel tot de conclusie dat de verwachting van een allesomvattende techniek van rechtstreekse participatie aan beleid op het niveau van de centrale overheid, die bovendien diverse moeilijker bereikbare groepen bereikt, niet realistisch is. Alle respondenten en geconsulteerde wetenschappelijke bronnen in dit onderzoek geven immers aan dat hét ideale model of dé ideale techniek niet bestaat en dat **maatwerk** noodzakelijk is, o.a. afhankelijk van het doel, het beleidsniveau, de beoogde groep, de timing, de context, enz. Eén techniek naar voor schuiven die

alle doelstellingen verenigt, is dan ook geen haalbare optie. Bovendien blijkt uit het onderzoek dat rechtstreeks participeren aan een centraal beleid, los van maatwerk, ook steeds een oefening zal zijn die via brugfiguren en het lokale niveau verloopt.

Het voorliggende beleidsadvies bewandelt dan ook diverse sporen waarbij maximaal getracht wordt om bestaande 'sterktes' te versterken en zwaktes te remediëren. In dit opzicht mikken we dus zowel op het versterken van bestaande praktijken en structuren als op het voorstellen van een aantal nieuwe initiatieven.

17 | Beleidsaanbevelingen op basis van sterktes en zwaktes in het veld

In wat volgt suggereren we op basis van ons onderzoek 6 algemene aanbevelingen en vervolgens 3 concrete maatregelen. Het onderscheid tussen aanbevelingen en maatregelen hoeft daarbij niet strikter opgevat te worden dan dat de aanbevelingen eerder algemeen van aard zijn en de maatregelen die concretiseren. Er zit geen dwingende volgtijdelijkheid in de aanbevelingen noch in de maatregelen. Wel kan de eerste aanbeveling (het ontwikkelen van een visie op beleidsparticipatie) als een *conditio sine qua non* worden gezien voor de andere aanbevelingen en maatregelen. Bovendien vormen de aanbevelingen en maatregelen o.i. samen een coherente aanpak (cf. tabel p. 178).

17.1 Aanbeveling 1: ontwikkelen van een visie op beleidsparticipatie

Een eerste vaststelling op basis van het veldonderzoek is de sterke wil en bereidheid bij zowel beleidsmakers (op verschillende bestuursniveaus) als middenveldactoren om personen van buitenlandse herkomst te betrekken bij het beleid. Tegelijk merken we dat op dit vlak geen uitgewerkte of geëxpliciteerde visie bestaat. Dit leidt tot onuitgesproken en niet altijd afgestemde verwachtingen langs verschillende zijden (bv. m.b.t. de werking en rol van het Minderhedenforum of m.b.t. de actieve vertegenwoordigende rol van etnisch-culturele federaties in allerlei raden). Een aantal relevante dimensies lijkt hierin onvoldoende overwogen, zoals:

a) Wie?

Wie is de doelgroep en welke kansen krijgt de doelgroep om deel te nemen aan het beleid? Focust men op de volledige groep van personen van buitenlandse herkomst of op subgroepen? Krijgt elke subgroep evenveel kans tot deelname? Worden daartoe prioriteiten of prioritaire doelgroepen gedefinieerd?

b) Hoe? (categoriaal/inclusief)

Aansluitend bij de doelgroep rijst de vraag of men aparte mechanismen wil voor de brede doelgroep of bepaalde subgroepen daarin (categoriaal) of de doelgroep optimaal wil laten participeren aan generieke mechanismen (inclusief), of gaat voor een mix van beide, waarbij men verduidelijkt wanneer de één of de andere benaderingswijze aangewezen is.

c) Over wat?

Wil men beleidsparticipatie inrichten binnen een bepaalde beleidssector (vb. cultuur, sport, onderwijs, werk, ...) (sectoraal) of wil men dit richten op verschillende beleidsdomeinen (transversaal)?

d) Hoe ver & hoeveel ruimte?

In welke mate wil men burgers of vertegenwoordigers betrekken bij beleid? Wil men hen enkel informeren of consulteren, of heeft men een adviserende, coproducerende of meebeslissende rol voor ogen? Verschilt dit naargelang het onderwerp? Hoeveel ruimte laat men voor verandering en invloed en dus in welke fase van beleidscycli wil men participatie stimuleren of inrichten? Wil men de 'issues die leven' kennen om de beleidsagenda vorm te geven, wil men een beleidsplan participatief

vormgeven, wil men een opgesteld beleidsplan aftoetsen en/of wil men stakeholders betrekken bij evaluatie van beleid?

e) Hoe wordt dit ingericht/wie is verantwoordelijk voor wat?

Welke actoren zijn verantwoordelijk voor het in de praktijk brengen van deze visie? Wat ziet men als hun rol en hoe ziet men de werking om die rol in te vullen? Welke rol speelt het Agentschap Binnenvlands Bestuur (ABB) hierin?

AANBEVELING 1

Ontwikkel als overheid een duidelijke visie op beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst, expliciteer deze en handel ernaar.

Het is noodzakelijk om als overheid te expliciteren wat men als beleidsparticipatie ziet en hoe men dit wil inrichten met betrekking tot de doelgroep. Voorbeelden van beleidsdomeinen waarin beleidsparticipatie vanuit een visie wordt ingericht (los van oordelen over deze visies) zijn ‘Armoedebestrijding’ op Vlaams niveau en (hervorming van) Minderhedenoverleg in Nederland (cf. *WP3*, pp. 44-53 en pp. 84-88, *Netwerk tegen Armoede en Landelijke Overleg Minderbeden*).

Bij het uitwerken van dergelijke visie, kan men onder andere beroep doen op verschillende voorhanden reflectiekaders over beleidsparticipatie, zoals het Reflectie-instrument ontwikkeld door het Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) (Beleidsadvies 2015/4 - Beleidsparticipatie van kinderen en jongeren, 2015, pp.24-26)¹²² of het Afwegingskader ontwikkeld door de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten.¹²³

Vanuit dit onderzoek kunnen we een **voorzet** geven voor overwegingen die hierboven genoemd werden.

f) Wie?

Op de vraag welke doelgroep de overheid voor ogen moet nemen, biedt dit onderzoek geen sluitend antwoord. Eén blik op het superdiverse karakter van de bevolking in Vlaanderen is echter voldoende om te beseffen dat dé bevolking van buitenlandse herkomst niet bestaat. Het is een categorie die één gezamenlijk kenmerk verabsoluteert tot enig kenmerk. Bovendien blijkt duidelijk dat mensen niet benaderd willen worden omwille van hun herkomst, maar wel omwille van hun betrokkenheid bij een onderwerp, expertise en plaats in de samenleving. Men kan dus misschien beter - al naargelang het onderwerp - jongeren, ouders, werknemers, werkzoekenden, sporters, cultuurliefhebbers enz. als doelgroep voor ogen houden, en daarbij attent zijn voor het voldoende bereiken van personen van buitenlandse herkomst. Tegelijk mag men ook geen veralgemeningen maken op het vlak van beleidsparticipatie bij personen van buitenlandse herkomst. Het is zeker niet zo dat deze brede groep altijd minder betrokken zal zijn bij het Vlaamse overheidsbeleid (omwille van lage sociaaleconomische status, beperkt netwerk, beperkte kennis van het overheidsbeleid).

g) Hoe? (categoriaal/inclusief)

Actoren in het veld geven verder aan dat inclusiviteit uiteindelijk het einddoel moet zijn, maar dat op dit moment nog (categoriaal) extra aandacht nodig is om bepaalde groepen te kunnen betrekken,

122 Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) (2015). BELEIDSPARTICIPATIE VAN KINDEREN EN JONGEREN. Inspiratie uit bestaande praktijken in Vlaanderen. Gent: KeKi. Geraadpleegd via:

http://www.keki.be/sites/default/files/publications/KeKi%20Beleidsadvies%202015-4_Beleidsparticipatie%20van%20kinderen%20en%20jongeren%20-%20Inspiratie%20uit%20bestaande%20praktijken%20in%20Vlaanderen_Def.pdf

123 Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw.(2012). Handleiding afwegingskader: Beleidsparticipatie. Brussel: VVSG. Geraadpleegd via:

http://www.vvsg.be/thema/participatie/Documents/Hand_Afwegingskader%20voor%20lokale%20besturen%20def.pdf

zoals anderstaligen en socio-economisch kwetsbaren. We kunnen dan als visie aanbevelen om zoveel mogelijk inclusief te werken (cf. WP3, pp. 75-77, *Aarhus Citizenship Committee*), maar wel voor die deelgroepen die momenteel significant minder participeren (aan beleid of maatschappelijk leven in het algemeen) bijkomend doelgroepgerichte initiatieven op te zetten (d.i. inclusief waar mogelijk, categoriaal waar nodig). Nagenoeg alle respondenten uit dit onderzoek waarschuwen echter dat een onmiddellijke ommekeer naar enkel inclusieve participatiemechanismen - zoals bijvoorbeeld in Nederland werd ingevoerd in 2013 door afschaffing van de LOM - (cf. WP3, pp. 84-88, *Landelijk Overleg Minderheden*) - nefast zou zijn voor de beleidsparticipatie van de doelgroep, en dan vooral subgroepen die nu nog moeilijk bereikt en betrokken worden (cf. 2.4).

Verder met betrekking tot de *Hoe?*-vraag geeft het veldonderzoek duidelijk aan dat participatie veel meer is dan het uitwerken van een techniek om 'inspraak te vragen' of 'input te verzamelen' (d.i. zeer eenzijdige en beperkte visie op participatie). Men kan beleidsparticipatie beter als een omvattend proces opvatten en inrichten, waarin o.a. ook ondersteuning van deelnemers en capaciteitsopbouw ('empowerment') belangrijk zijn (cf. project *Changemakers*). Een traject doorlopen met mensen is een lang proces (tijdsinvestering) dat een bepaalde personeelskracht vergt (middeleninvestering) (cf. WP3, pp. 16-23 en 24-32, *Antwerpen aan 't Woord en De Genks*). Men dient mensen actief op te zoeken (ze komen niet vanzelf op initiatieven af), een vertrouwensband op te bouwen, hen te betrekken in ontmoetingsmomenten en bijeenkomsten, hen adequaat te informeren over het onderwerp en indien nodig te vormen (bv. in gespreksmethodieken) of te ondersteunen doorheen een proces, en achteraf doorlopend terug te koppelen. Zeker voor moeilijk bereikbare of kwetsbare groepen is een structureel kader van contact tussen vertrouwde personen nodig en zijn groepsprocessen zeer belangrijk (cf. WP3, pp. 63-69, *Cachet*). Investeren in communicatie met en terugkoppeling naar deelnemers is cruciaal voor betrokkenheid van deelnemers bij het beleid. Zulke elementen neemt men best op in de operationele uitwerking van een visie op beleidsparticipatie.

h) Over wat?

Uit het veldonderzoek blijkt duidelijk dat schotten tussen sectoren doorbroken moeten worden. Personen van buitenlandse herkomst willen niet enkel participeren aan diversiteits- of integratiebeleid, maar aan allerhande beleidsdomeinen waarin thema's gesitueerd zijn die hen aanbelangen in hun persoonlijke levenssfeer. De insteek is om een diverse bevolking te laten participeren aan het gehele beleid. In om het even welk beleidsdomein rond om het even welk thema zou er beleidsparticipatie door personen van buitenlandse herkomst mogelijk moeten zijn. Een beleidsvisie is dus best transversaal in de betekenis dat het de participatie van personen van buitenlandse herkomst aan verschillende beleidsdomeinen omvat. Daarnaast is het noodzakelijk om die transversale beleidsparticipatie wel sectoraal te trekken en ondersteunen (d.i. trekkende rol van integratiebeleid). Meer dan het hanteren van die transversale beleidsparticipatie als beleidsprincipe moeten daar ook operationele structuren voor gecreëerd worden. Men kan hiervoor inspiratie zoeken in het beleidsdomein 'armoedebestrijding', waar permanent verticaal en horizontaal overleg decretaal verankerd is en participatie sectoraal via het armoededecreet financieel ondersteund wordt (cf. WP3, pp. 44-53, *Netwerk tegen Armoede*).

Verder suggereren respondenten dat men best over concrete beleidsthema's (met een zekere vrijheid in keuze van subthema's) participatietrajecten opzet. Participeren aan bv. 'onderwijsbeleid' is abstract en ontzettend ruim, terwijl 'inschrijvingsprocedures', 'eindtermen' of 'discriminatie op de school' concreter zijn. Hieraan gerelateerd is dat participanten een zekere verbondenheid moeten hebben met het thema en/of hierover expertise hebben. Het is noodzakelijk dat deelnemers inzien welke impact een beleid heeft op het eigen leven en het als nuttig en relevant ervaren om aan dat beleid te participeren. Thematische werving (d.i. werving op basis van verbondenheid met een thema) is dus

sterk aanbevolen, in plaats van zoeken naar een willekeurig persoon van buitenlandse herkomst om een initiatief te diversifiëren (cf. WVP3, pp. 54-62, *Burgerkabinet Jeugd*).

i) **Hoe ver & hoeveel invloedruimte?**

Ontvankelijkheid voor reële participatie is een eerste noodzakelijke voorwaarde. Daarenboven gaat men beter voor initiatieven waar de graad van intensiteit van interactie én machtsdeling hoger ligt dan nu vaak het geval is, indien men de invloed van beleidsparticipatie wil verhogen. Momenteel is het gros van de bestaande initiatieven die door overheden genomen worden, gericht op consulteren en adviseren. Wanneer men ook initiatieven onderneemt om te coproduceren en mee te beslissen, kan de invloed en voldoening van de participerende doelgroep groter zijn. Bovendien dient men voldoende ruimte voor invloed te laten, bijvoorbeeld door plannen of keuzemogelijkheden nog niet in die mate uit te werken dat er geen significant aandeel meer open staat voor verandering. Dit hangt ook samen met de fase waarin mensen betrokken worden. Aangezien het meermaals benadrukt werd door de respondenten in dit onderzoek dat mensen zich te laat betrokken voelen, strekt het tot de aanbeveling om - wanneer men een participatief beleid wil ontwikkelen - de stakeholders in een vroege fase van het beleidsproces en doorheen de verschillende fasen van het proces te betrekken. De geschikte timing voor beleidsparticipatie dient men echter steeds te bepalen in overeenstemming met het doel van participatie. Wil men bijvoorbeeld enkel de implementatiemodaliteiten van een beleidsplan aftoetsen of fijnstemmen, dan is betrokkenheid na de beslissingsfase niet per se te laat. Betrekken in een 'vroege fase' is dus niet absoluut, maar relatief. Wanneer een visie over de ruimte voor invloed is bepaald, is vervolgens verwachtingsmanagement naar de deelnemers toe noodzakelijk (duidelijk communiceren over de contouren van de participatie).

Op basis van dergelijke visie kunnen overeenstemmende **rollen en operationele doelen** worden bepaald voor de overheid, het middenveld en burgers en is engagement nodig om de visie toe te passen ('Walk the talk'). Hierbij kan aandacht voor het vermijden van bestuurlijke drukte aangewezen zijn. Bestuurlijke drukte verwijst in de eerste plaats naar het gegeven dat allerlei vormen van participatie naast elkaar bestaan, wat overlap en allerlei onduidelijkheden met zich mee brengt: *'Welke beleidsarena's zijn er?'* *'Welke participatievormen zijn dominant?'* *'Welke wegen door in de besluitvorming?'* Het risico op slechte afstemming van verschillende initiatieven op elkaar, is niet onbestaande. In tijden van budgettaire krapte zijn slechte afspraken en overlap zeker te mijden, opdat het werk niet door verschillende actoren opnieuw wordt gedaan. Hiervoor zijn duidelijke taakafbakening en een goede onderlinge communicatie noodzakelijk.

Op basis van de beleidsvisie kunnen (al dan niet gesubsidieerde) organisaties worden aangestuurd. Een duidelijke beleidsvisie vormt tenslotte een **toetssteen** waaraan ondernomen maatregelen (of gebrek daaraan) kunnen worden getoetst. Wanneer het bijvoorbeeld deel uitmaakt van de visie om kwetsbare groepen specifieke aandacht te geven om deze te betrekken in het beleid, kan men achteraf nagaan welke initiatieven en acties zijn genomen om armen, anderstaligen of laagopgeleiden doelgericht te betrekken?

Een concretisering van mogelijke beleidsacties in navolging van deze aanbevelingen is beschreven onder 3.1 en 3.2 hieronder.

17.2 Aanbeveling 2: bouwen op een sterk middenveld en ondersteunen of hervormen waar nodig

Uit het veldonderzoek blijkt duidelijk dat het **middenveld** een kracht kan zijn om de stem van individuele burgers mee te kunnen nemen in beleidsprocessen. Respondenten beschreven hoe dit middenveld reeds uitgebreide bestaande werkingen heeft waarin in interactie wordt gegaan met de

doelgroep. Hierdoor staan groepen mensen in contact met elkaar (via netwerken), nemen ze deel aan de maatschappij (door deelname aan activiteiten), kunnen individuele ervaringen of meningen uitgewisseld worden in groepsprocessen en als groepsbelang meegenomen worden door overkoepelende organisaties. In Vlaanderen is dat middenveld sterk vertakt en op **unieke wijze gestructureerd**. Een etnisch-cultureel verenigingsleven dat voor een belangrijk deel gefedereerd¹²⁴ is en kan terugvallen op één aanspreekpunt (Minderhedenforum) heeft als structuur een grote potentiële meerwaarde om personen van buitenlandse herkomst te betrekken in beleid, omwille van de reeds uitgebouwde netwerken en schakels, de groepsprocessen en betrokkenheid van mensen bij deze structuren. Het strekt dan ook tot aanbeveling om op deze sterkte verder te bouwen en het middenveld te erkennen en ondersteunen als centrale actor in beleidsparticipatie. Dat neemt natuurlijk niet weg dat de overheid ook zelf aanvullende initiatieven kan nemen in het horen van individuele burgers.

Niettemin kwamen enkele structurele knelpunten in de huidige organisatorische structuur van het etnisch-cultureel middenveld naar voor in het onderzoek.

a) Tegengestelde opdrachten, spanningsveld tussen socio-culturele & integratie-sector

Het Minderhedenforum en de etnisch-culturele federaties hebben uiteenlopende bestaansredenen en primaire opdrachten. Het Minderhedenforum is decretaal erkend als participatieorganisatie en geniet overheidsfinanciering om aan beleidsparticipatie te werken. De etnisch-culturele federaties en hun afdelingen en groepen zijn in hoofdzaak overheidsgefinancierd voor hun sociaal-culturele volwassenwerking. Strikt genomen vallen beleidsthema's en -participatie buiten die erkenning, al biedt de decretaale taak 'maatschappelijke activering' ruimte voor interpretatie in die richting. Desalniettemin worden de etnisch-culturele federaties op dit moment niet expliciet (financieel) ondersteund om beleidswerk te verrichten. Alles wat ze doen rond beleidsthema's organiseren ze als surplus of in aparte projecten. Hierin kunnen federaties en hun afdelingen of groepen ook van elkaar verschillen, waarbij sommigen zeer actief lijken in beleidsparticipatieve processen (bv. veel overleg en samenwerking met lokale overheden, veel vertegenwoordiging in raden, ...), terwijl dit voor andere geen substantieel deel uitmaakt van hun werking. Verwachtingen van overheden ten aanzien van deze organisaties m.b.t. beleidsparticipatie (bv. aanspreken om in raden te zetelen of vragen om de doelgroep te bereiken voor een initiatief) staan echter niet in verhouding tot hun huidig formeel takenpakket. Ook het Minderhedenforum doet beroep op de etnisch-culturele federaties en hun afdelingen en groepen om haar missie als vertegenwoordiger/belangenbehartiger participatief te vervullen. Beleidsparticipatie zoals vormgegeven in centraal integratiebeleid draait dus op actoren die officieel vooral ondersteuning genieten als sociaal-cultureel volwassenenwerk. Dat geeft druk op de werking (zie ook Vermeersch et al., 2012).¹²⁵

124 Etnisch-culturele federaties die erkend en gesubsidieerd zijn als sociaal-culturele verenigingen (bron:

http://www.sociaalcultureel.be/doc/Doc_SCVW/2016/20160426%20Gesubsidieerde%20verenigingen%202016.pdf):

FMDO (Federatie van Marokkaanse en Mondiale Democratische Organisaties)

AIF+ (Actieve Interculturele Federatie).

UTV (Unie van Turkse Verenigingen).

TUB (Turkse Unie van België).

FMV (Federatie Marokkaanse Verenigingen).

IC (Internationaal Comité).

VOEM (Vereniging voor Ontwikkeling en Emancipatie van Moslims).

FZO-VL (Federatie van Zelforganisaties in Vlaanderen).

FENIKS, samenwerkingsverband tussen ACLI Vlaanderen & Federatie Wereldvrouwen.

Waar we het in dit advies hebben over 'federaties' dan bedoelen we de bovenstaande 9 erkende koepels van de etnisch-culturele minderheden in Vlaanderen. Wanneer we spreken over 'verenigingen', dan bedoelen we alle erkende sociaal-culturele verenigingen (54 in het totaal) waar de federaties deel van uitmaken. Lokale 'afdelingen en groepen' gebruiken we als term voor de lokale bestanddelen van de verenigingen (en dus ook van de federaties). Zij reflecteren voor de spontane maar duurzame netwerkvorming van individuele burgers met het oog op persoonlijke of maatschappelijke ontplooiing. Een afdeling of groep wordt pas als dusdanig (h)erkend als die formeel aangesloten is bij een erkende vereniging.

125 Vermeersch, L., Sels, J. & Vandenbroucke, A. (2012). VOL VAN VERWACHTING? Studie naar de (mis)match tussen de verwachtingen ten aanzien van etnisch-culturele federaties en hun mogelijkheden om daar aan te voldoen. Leuven: HIVA-KU Leuven.

b) Overlap tussen koepelorganen

De etnisch-culturele federaties zijn overkoepeld door verschillende organen: naast het Minderhedenforum wordt de ondersteuning en belangenverdediging opgenomen door SoCiuS en de Federatie voor socio-cultureel volwassenenwerk (FOV), respectievelijk het steunpunt en de belangenbehartiger voor de organisaties voor sociaal-cultureel volwassenenwerk. De verhoudingen tussen het Minderhedenforum, FOV en SoCiuS zijn niet altijd duidelijk en mogelijk bestaat er overlap in hun rol. Dit kan vooral teruggebracht worden op het feit dat het Minderhedenforum specifiek werkt voor de etnisch-culturele minderheden, terwijl zowel SoCiuS als FOV meer voor een organisatiecategorie werken: de organisaties die sociaal-cultureel werk verrichten. Categorieel en inclusief beleid kruisen hier elkaar. In het kader van het reeds vermeld risico op bestuurlijke drukte (cf. 2.1), dient hier opgelet te worden dat er geen dubbel werk wordt geleverd.

c) Hybride rol als vertegenwoordiger/belangenbehartiger van enerzijds federaties en anderzijds een maatschappelijke groep

Het Minderhedenforum treedt zowel op als spreekbuis voor federaties en hun aangesloten afdelingen en groepen (bv. in kwesties van erkenning, financiering, ...) als voor een brede doelgroep (spreken in naam van een achterban, 'de bevolking van buitenlandse herkomst'). Dit kan een invloed hebben op de issues die op de agenda staan, waarbij men erover dient te waken dat organisatiebelangen niet primeren op de belangen van de doelgroep.

d) Onduidelijke representatie

Uit dit veldonderzoek blijkt dat er weinig consensus is over wie wel of niet vertegenwoordigd is door het etnisch cultureel middenveld (c.q. Minderhedenforum en etnisch-culturele federaties). Het bereik van bepaalde groepen is onduidelijk of wordt verschillend ingeschat naargelang bron alsook de locatie en het initiatief. Het onderzoek laat niet toe om uitspraken te formuleren over representativiteit, maar we kunnen wel concluderen dat het relevant zou zijn indien centrale actoren sterker kunnen aantonen met wiens stem ze spreken, los van de representativiteit daarvan (waarbij het nooit een realistische opzet kan zijn een perfecte weerspiegeling van de maatschappij na te streven). Dit zou niet enkel onduidelijkheid opheffen. Het zet de vertolkte stem ook kracht bij.

AANBEVELING 2

Stimuleer ondersteuning van en hervorming in het etnisch-cultureel middenveld om hier verder op te bouwen met het oog op beleidsparticipatie.

- Bouw verder op initiatieven die door het middenveld georganiseerd worden en laat ruimte om initiatieven ook bottom-up te laten groeien (geen rigide top-down planning).
- De etnisch-culturele federaties en het Minderhedenforum moeten in eenzelfde regelgeving gevat zijn en hun rollen t.o.v. elkaar met betrekking tot beleidsparticipatie moeten worden geëxpliciteerd, en overeenkomstig erkend, gestimuleerd en financieel ondersteund.
- De rollen van het Minderhedenforum, SoCiuS en FOV dienen tegenover elkaar uitgeklaard te worden en best ook onderscheiden, om overlap en verwarring te vermijden.

Men brengt best een duidelijk onderscheid in het optreden als spreekbuis voor verenigingen (verenigingsbelangen) enerzijds en voor een brede doelgroep (doelgroepbelangen) anderzijds. Verenigingsbelangen kan men daarbij afbakenen als die belangen die betekenis hebben voor de organisatie *an sich* en moeten dus in het licht gezien worden van het voortbestaan én het verwezenlijken van de missie en visie van de organisatie (bv. financiering en subsidiëring, overheidserkenning, arbeidswetgeving, ontwikkeling en ondersteuning van verenigingspraktijken, HR, werven van vrijwilligers, onderzoek over en door de organisatie(s), internationale samenwerking, communicatie over de verenigingen, enz.). Doelgroepbelangen zijn belangen die betrekking hebben op elk individu van de beoogde doelgroep (bv. een breed cultureel aanbod, het wegwerken van

discriminatie, het bevorderen van sociale participatiekansen, het vormen van een hechte gemeenschap, het stimuleren van actief burgerschap, het verzorgen van communicatie over personen van buitenlandse herkomst, enz.).

FOV en SoCiuS zouden zich verder kunnen ontwikkelen op het terrein van de verenigingsbelangen. Het Minderhedenforum zou dan net die belangen verder moeten loslaten en een forum vormen niet enkel voor mensen die op een of andere manier in contact staan met een etnisch-culturele federatie, maar *alle* mensen die van buitenlandse origine zijn, ongeacht of deze zich verenigen of niet. Op het vlak van beleidsparticipatie moet het Minderhedenforum dan instaan voor de ondersteuning van *alle* initiatieven - in de schoot van de federaties maar ook door de spontane groepering van burgers - die beleidsbeïnvloeding beogen. Op die manier wordt het Minderhedenforum een participatieorganisatie en geen 'federatie van federaties'. Als participatieorgaan vertrekt het Minderhedenforum dan expliciet van de visie op beleidsparticipatie zoals vormgegeven door de centrale overheid (Aanbeveling 1).

- Er kan worden gevraagd om concreter te staven wiens stem men vertegenwoordigt. Wie werd precies geconsulteerd en hoe? Hierbij dient men evenwel op te passen dat het documenteren hiervan geen al te grote extra werklast vormt. Staven namens wie men spreekt kan op verschillende manieren. Het documenteren van het consultatieproces zelf is daarbij een belangrijke eerste stap. Dit kan met een kwalitatieve beschrijving (rapporteren van gespreksthema's, duur en intensiteit van de consultatie, gebruikte werkvormen, socio-culturele indicatoren van de geconsulteerden, enz.) alsook aan de hand van kwantitatieve data (aantal consultaties, aantal afdelingen of groepen, aantal leden en aantal actieve vrijwilligers betrokken in het proces, enz.).¹²⁶ Hoewel de door de Vlaamse overheid gesubsidieerde verenigingen (incl. de etnisch-culturele federaties) een gestandaardiseerd systeem van gegevensregistratie hebben (Cisca - Sector Informatie Sociaal-Cultureel volwassenenwerk en Amateurkunsten) lijkt het vooral een zaak dat de initiatiefnemers zelf op zoek gaan naar de gepaste manier om de omvang van de groep die ze vertegenwoordigen te staven. Dit zal afhankelijk zijn van het thema (bv. bij beleidsinspraak rond een thema als arbeidsmarktdiscriminatie zal het belangrijk zijn aan te tonen dat mensen uit verschillende beroepsgroepen werden geconsulteerd).

Een concretisering van mogelijke beleidsacties in navolging van deze aanbevelingen is beschreven onder 3.1 hieronder.

17.3 Aanbeveling 3: creëren van koppeling en uitwisseling tussen het lokale en centrale niveau

Vooraf op het lokale niveau worden actueel verschillende beleidsparticipatie-initiatieven ondernomen waarin de doelgroep rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken wordt. **Lokaal** is er veel **dynamiek** aanwezig, waarop Vlaamse beleidsmakers zouden kunnen voortbouwen. In heel wat steden en gemeenten wordt geëxperimenteerd met diverse vormen van beleidsparticipatie specifiek voor personen van buitenlandse herkomst of met bijzondere aandacht voor de participatie van personen van buitenlandse herkomst en dit telkens aangepast aan de lokale realiteit. (cf. WP2, 1.3 en 1.5, pp. 18-25) (cf. WP 3, pp.11-43 en 75-77, STüP Aalst, Antwerpen aan 't woord, De Genks, Kortrijk en Aarhus Citizenship Committee).

¹²⁶ Merk op dat de huidige regelgeving voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk (decreet van 4 april 2003) weinig kwantitatieve subsidiecriteria gebruikt. Het verzamelen van gegevens over de leden, deelnemers, afdelingen en groepen, afdelingsbijeekommen, enz. is grotendeels de verantwoordelijkheid van de vereniging zelf geworden (in de lijn met de ambities in het beleidsplan) en vormt geen deel van de erkennings- of subsidiecriteria.

De afstand tussen verschillende bevoegdheidsniveaus en de complexiteit van bevoegdheidsverdeling vormt een uitdaging voor het organiseren van participatie aan centraal beleid. Het Vlaamse beleidsniveau is veraf, burgers maken niet altijd een onderscheid tussen beleidsniveaus. Burgers **participeren in de eerste plaats lokaal** en gaan hoofdzakelijk in **interactie met de lokale overheid** omdat deze het dichtst bij de burger staat (eerstelijnsverheid). Volgens de grote meerderheid van respondenten in dit onderzoek moet men lokaal aan beleidsparticipatie werken, aangezien dat het niveau is waarop burgers meer betrokken zijn of kunnen worden (omdat men daar mensen bereikt en omdat participatie daar minder abstract en eerder concreet kan ingevuld worden). Bestaande initiatieven hebben in de eerste plaats betrekking op lokaal beleid en niet op centraal beleid. Wanneer het beleidsthema echter onder een centrale bevoegdheid valt, zal participatie aan centraal beleid nodig zijn (participeren aan beleid op het niveau waar de bevoegdheid ligt), weliswaar best via het lokale niveau (omdat dit het dichtst bij de burger staat).

Bovendien blijkt een duidelijk **gebrek aan informatiedoorstroming en uitwisseling** tussen overheden op het lokale en centrale niveau. Ook in het middenveld (vb. koepelstructuur van het Minderhedenforum) vormt die afstand en uitwisseling tussen niveaus een uitdaging. Zo werd in het veldonderzoek geopperd dat er, wegens gebrek aan lokale verankering van beleidsmedewerkers een zekere afstand zou bestaan tussen centrale beleidsmedewerkers van het Minderhedenforum, en lokale praktijkmedewerkers (bv. federatiemedewerkers) en de achterban (de leden en deelnemers van de federaties en de brede doelgroep). Ook terugkoppeling van beleidswerk op centraal niveau naar het basisniveau is een aandachtspunt, opdat de achterban zicht heeft op de relevantie van input en impact van beleidsparticipatief werk.

AANBEVELING 3

Zoek het lokale niveau op en bouw een structurele koppeling en uitwisseling tussen het lokale en centrale niveau.

- Men dient lokale beleidsparticipatie-initiatieven te stimuleren en hierop verder te bouwen.
- Er is nood aan een structurele koppeling tussen het lokale en centrale niveau. Lokale verankering van (centrale) beleidsmedewerkers (hetzij van de overheid, hetzij van het middenveld) lijkt noodzakelijk om meer voeling te hebben met ‘wat leeft’.
- Informatiedoorstroming en -uitwisseling in tweerichtingsverkeer is noodzakelijk, namelijk beleidsinput naar boven en terugkoppeling beleidsprocessen naar de basis.
- Dit ‘opzoeken’ van het lokale niveau houdt ook het proactief (fysiek) opzoeken van mensen door overheden. Respondenten geven adviezen mee als: *‘Zoek mensen op!’; ‘Kom uit je kot.’; ‘Stap vaker het lokale af, zoek het terrein op.’* Men kan ‘het centrale’ op ‘het lokale niveau’ krijgen door het werkbezoeken in situ (bv. activiteitenbezoeken of lokale ‘zitdagen’). Persoonlijk face-to-face contact tussen politici/beleidsmakers en de doelgroep toont oprechte interesse en toenadering vanwege overheid, creëert een sterkere betrokkenheid van de doelgroep en wordt aangeduid als belangrijk kanaal voor inspraak of beïnvloeding.
- Actoren die actief zijn op het lokale niveau lenen zich daarnaast ook bijkomend tot een toelidingsrol. Wil men een centraal initiatief voor beleidsparticipatie organiseren, dan zal men ongetwijfeld beroep moeten doen op lokale ankers (uit middenveld en lokale besturen) om mensen te bereiken en betrekken.

Een concretisering van mogelijke beleidsacties in navolging van deze aanbevelingen is beschreven onder 3.2 en 3.3 hieronder.

17.4 Aanbeveling 4: ondernemen van een continue verbredingsoefening (bereik)

Volgens respondenten in het onderzoek kent beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst - in al zijn vormen - een groei. Zo zijn er bijvoorbeeld steeds meer personen van buitenlandse herkomst in officiële raden en wordt het publiek dat men bereikt met allerhande rechtstreekse participatie-initiatieven steeds diverser. Desondanks bevestigen respondenten dat beleidsparticipatie van deze doelgroep voorlopig in **wanverhouding** blijft tot het aandeel van deze groep in de maatschappij.

Daarnaast kwam in dit onderzoek (specifiek de SWOT-analyse in het veldonderzoek) naar voor dat er verscheidene **subgroepen** zijn binnen de bevolking van buitenlandse herkomst die door huidige structuren en initiatieven - om allerhande uiteenlopende redenen - onvoldoende bereikt of betrokken worden, waardoor zij **ondervertegenwoordigd** zijn in beleidsparticipatie, zoals bijvoorbeeld (maar niet beperkt tot) socio-economisch kwetsbare personen en mensen in armoede, niet-opgeleide of laagopgeleide personen en anderstaligen. Deze onder-participatie is overigens niet zozeer specifiek voor beleidsparticipatie, maar betreft veeleer groepen die in het algemeen op allerhande indicatoren relatief minder participeren aan en geïntegreerd zijn in de maatschappij.

Een andere groep die genoemd wordt als ondervertegenwoordigd, zijn personen die geen lid zijn van een federatie en niet deelnemen aan activiteiten in verenigingsverband. Bepaalde respondenten geven aan dat beleidsparticipatie via huidige structuren van het etnisch-cultureel verenigingsleven, in de praktijk hoofdzakelijk verenigingsleden bereikt. Echter, lang niet iedereen is verenigd of heeft hier behoefte aan. Zo is er in het veldonderzoek sprake van jongeren die minder traditioneel participeren door aansluiting bij verenigingen, maar meer ad hoc participeren aan activiteiten die ze interessant vinden, om maar één voorbeeld te geven.

Wanneer men onvoldoende inzet op verbreding en afwisseling, is het mogelijk dat vertegenwoordiging steeds door **dezelfde personen** wordt opgenomen (*'de usual suspects'*). Hiermee kan een risico ontstaan dat inspraakkanalen 'postjes' worden of dat aanwezigen pro forma in overlegstructuren zitten.

AANBEVELING 4

Op continue wijze op zoek gaan naar verbreding van bereik en betrekken van nieuwe mensen in beleidsparticipatie.

- Hoewel perfecte representativiteit noch haalbaar noch noodzakelijk is, is het in een evoluerende samenleving wel noodzakelijk om op continue wijze verbreding te zoeken, om nieuwkomers en nieuwe generaties te betrekken, en in het algemeen in te spelen op evoluerende interesses en behoeften van de bevolking.
- Dit laatste (evoluerende interesses en behoeften) houdt verband met het advies om mensen thematisch te werven, namelijk te betrekken in beleidsparticipatie op basis van hun inhoudelijke betrokkenheid bij, interesse in of expertise over het onderwerp.
- Verbreding kan men specifiek als opdracht inbouwen voor bestaande actoren (*cf. WVP3, pp. 44-53, Netwerk tegen Armoede*).
- Via allerhande nieuwe kanalen of initiatieven dient men ook buiten het verenigingsleven om op zoek te gaan om personen van buitenlandse herkomst te bereiken en betrekken. Het is interessant groepen te benaderen in hun eigen setting, bv. door plaatsbezoeken op locaties waar bepaalde groepen frequent samenkomen. Dit kan op typische plaatsen als gebedshuizen, theehuizen, etnische winkels, centra voor volwassenonderwijs, enz. Maar evenzeer dient men dit thematisch te benaderen. Wil men bijvoorbeeld sporters van buitenlandse herkomst betrekken in sportbeleid, dan brengt men best een bezoek aan fitnesscentra, sportcomplexen en speelpleinen. Gaat het over onderwijs, dan trekt men best naar scholen.

- Men dient, in overeenstemming met een ontwikkelde visie (cf. Aanbeveling 1) specifieke acties te ondernemen en ondersteunen om moeilijke bereikbare groepen waarvoor men extra aandacht heeft, te bereiken en betrekken zoals:
 - socio-economisch kwetsbare personen en mensen in armoede;
 - niet-opgeleide of laagopgeleide personen;
 - anderstaligen;
 - ...
- Voor succesvolle verbreding kan **capaciteitsopbouw** een noodzakelijke voorwaarde vormen. Immers niet iedereen beschikt over de kennis en capaciteiten om betrokken te zijn bij het beleid en hieraan te participeren.

Een concretisering van mogelijke beleidsacties in navolging van deze aanbevelingen is beschreven onder 3.1 en 3.2 hieronder.

17.5 Aanbeveling 5: combineren van vertegenwoordiging en rechtstreekse participatie

Actueel wordt beleidsparticipatie van de doelgroep aan centraal beleid hoofdzakelijk via **vertegenwoordiging** georganiseerd (bv. zetelen in raden op centraal niveau, als vertegenwoordiger in overleg gaan met politieke actoren, enz.) Dit biedt aan de ene kant een aantal voordelen, zoals de beschikbaarheid van directe aanspreekpunten voor de overheid en het spreken met één stem voor een brede achterban (consensusvorming en standpuntbepaling zijn vooraf al intern opgenomen). Duurzame vertegenwoordiging laat ook toe om continuïteit en ervaringsdeskundigheid op te bouwen. Vertegenwoordigers bouwen expertise op door (jarenlange) ervaring; ze hebben ervaring met het beleid of processen en kunnen zaken soms beter inschatten. Aan de andere kant heeft participatie door vertegenwoordiging tekortkomingen. Zo kunnen details of nuances verloren gaan en is er risico op vertekening van de initiële boodschap. Ook kan de representatie soms onduidelijk zijn, waardoor men weinig zicht heeft op wiens stem de vertegenwoordiger vertolkt en welke legitimiteit deze heeft. Vertegenwoordigers kunnen beroepsparticipanten worden, waarbij hun ervaringsdeskundigheid soms een zekere professionalisering kan teweegbrengen (hanteren van technisch jargon, werken met complexe dossiers, enz.) die participatie in vertegenwoordigingsorganen hoogdrempeliger maakt. In het algemeen kan een afstand groeien tussen de wereld van beleid en de doelgroep of stakeholders zelf, wanneer deze niet rechtstreeks betrokken zijn bij beleid.

Om dergelijke tekortkomingen op te vangen, is er nood aan **complementaire rechtstreekse participatie**. Praktijken in het veld geven aan dat open rechtstreekse initiatieven zoals Open Forum-bijeenkomsten of Dialoogtafels meer geschikt zijn om een bredere doelgroep, en vooral moeilijker bereikbare subgroepen (cf. hierboven 2.4) mee te nemen in beleidsparticipatie. Het voordeel van dergelijke vormen van participatie is dat ze beduidend laagdrempeliger zijn dan formele vertegenwoordigingsvormen. Bovendien is de betrokkenheid van burgers bij beleid doorgaans hoger wanneer ze hier zelf rechtstreeks mee in interactie gaan dan wanneer ze vertegenwoordigd worden.

AANBEVELING 5

Combineren van vertegenwoordiging en rechtstreeks participatie.

- Een én-én-verhaal strekt tot de aanbeveling, waarbij systemen van vertegenwoordiging worden aangevuld met initiatieven voor rechtstreekse beleidsparticipatie waarin de doelgroep betrokken wordt. Hierdoor kunnen de voordelen gecombineerd worden en de tekortkomingen opgevangen (cf. *WV3*, pp. 33-43 en 54-62, *Kortrijk en Burgerkabinet Jeugd*).
- Rechtstreekse beleidsparticipatie aan centraal beleid verloopt best via het lokale niveau, bijvoorbeeld door input verzameld bij lokale initiatieven te centraliseren of door toeleiding van lokale actoren naar een centraal initiatief. Een initiatief voor rechtstreekse beleidsparticipatie op centraal

- niveau dat los staat van het lokale, zal immers voor vele groepen niet werken (wegens bovenvermelde afstand en niveau van abstractie, cf. 2.3).
- Voor het stimuleren van rechtstreekse participatie kan men naast het organiseren van nieuwe initiatieven (cf. *WP3*, pp. 16-23 en 70-74, *Antwerpen aan 't Woord (Burgerbegroting) en Democracy Os*) ook voortbouwen op bottom-up initiatieven, deze stimuleren en ondersteunen (cf. *WP3*, pp. 63-69, *Cachet*). Wanneer men trajecten opzet is het ook belangrijk dit in samenwerking met stakeholders te ondernemen en niet exclusief van bovenaf uit te tekenen (weerhouden van een rigide top-down planning).
 - Rechtstreekse participatie heeft een concrete thematische afbakening nodig, die ook de insteek is voor gerichte werving.
 - Geschikte technieken kunnen zeer uiteenlopend zijn, waarin maatwerk de regel is (geen 'one size fits all'). Best opteert men in eerste instantie voor de meest laagdrempelige en informele, waarbij persoonlijk (face to face) contact en mondelinge uitwisseling een vaste waarde is (cf. *WP3*, pp. 16-23, *Antwerpen aan 't Woord*):
 - Gespreksfora, Dialoogtafels, Praatcafés, Debatten enz. zijn laagdrempelig, informeel en laten dialoog en discussie toe volgens verschillende mogelijke gespreks- en interactiemethodieken (cf. *WP3*, pp. 24-32; 33-43; 63-69, *De Genks (Stadsgesprekken)*; *Kortrijk (Dialoogtafels)* en *Cachet (Speak Up Days)*).
 - Werkgroepen, Focusgroepen, enz. zijn afgebakend, zeer concreet en kunnen diepgaand werken rond een thema, in een groepsproces met deelnemers die specifiek geselecteerd worden op hun profiel en inhoudelijke verbondenheid of expertise.
 - Wijk-/Buurtgesprekken & buurtwerking bieden gelijkaardige voordelen als gespreksfora maar zoeken mensen bovendien proactief op locatie op.
 - Er is nood aan bijkomende expertiseontwikkeling m.b.t. beleidsparticipatietechnieken specifiek geschikt voor de doelgroep, vooral om mensen te kunnen betrekken die momenteel minder bereikt worden (bv. specifiek voor anderstaligen, bv. specifiek voor laagopgeleiden, bv. specifiek voor socio-economisch kwetsbare personen). Dit kan men stimuleren via projecten met bestaande participatie-experts (bv. Wakkere Burger, Levuur, ...).

Een concretisering van mogelijke beleidsacties in navolging van deze aanbevelingen is beschreven onder 3.1, 3.2 en 3.3 hieronder.

17.6 Aanbeveling 6: inzetten op brugfiguren (tussenschakel beleids- en praktijkwereld)

Actueel zijn er heel wat individuen en organisaties aanwezig die optreden als brug tussen de beleidswereld en de leefwereld van de doelgroep in de praktijk. Dit zijn sleutelfiguren of -organisaties die dicht bij de doelgroep staan (en hier doorgaans ook deel van uitmaken) en een breed netwerk hebben. Brugfiguren staan in rechtstreekse interactie met de doelgroep, genieten vertrouwen in gemeenschappen en vangen veel signalen op. Dergelijke brugfunctie wordt actueel zowel opgenomen door prominente figuren in gemeenschappen - zogenaamde sleutelfiguren -, door middenveldactoren waaronder etnisch-culturele federaties en hun afdelingen of groepen als door dienstverleners vanwege de overheid (cf. *WP3*, pp. 16-23, 33-43 en 63-69, *Antwerpen aan 't Woord*, *Kortrijk* en *Cachet*).

Deze bruggen zijn dan ook een noodzakelijke component van het beleidsparticipatieverhaal voor deze doelgroep, o.a. om een sfeer van vertrouwen te creëren, om een vertaalslag te maken tussen de beleids- en praktijkwereld (die soms op redelijke afstand van elkaar lijken te staan), om niet-betrokken groepen te bereiken die overheden momenteel moeilijker bereiken, en om bepaalde drempels voor betrokkenheid te remediëren. Zulke drempels kunnen betrekking hebben op taalgebruik (zowel het spreken van een andere taal als het 'vertalen' van abstracte concepten (cf. *WP3*, pp. 63-69 *Cachet (Werken met Rechten)*), culturele drempels, vertrouwen, enz. Om die reden doen overheden dan ook

veelvuldig beroep op dergelijke brugfiguren. Ook vormen brugfiguren een mogelijke remedie tegen gesignaleerde professionaliseringsdruk in beleidsparticipatie (bv. technisch taalgebruik/jargon, complexe dossiers, enz.), waardoor de ‘gewone burger’ niet meer mee is.

AANBEVELING 6

Zet in op brugfiguren als cruciale tussen tussenschakels tussen beleids- en praktijkwereld, door hun rol te erkennen en hen te ondersteunen.

- Bouw op de input die brugfiguren in hun regelmatige interactie met de doelgroep verwerven. Valideer de vinger-aan-de-pols knowhow waarover zie beschikken.
- Brugfiguren kunnen een toeleidende rol spelen wanneer men open participatietrajecten wil opzetten rechtstreeks met burgers. Werk met bestaande netwerken van brugfiguren om mensen te bereiken. Deze zijn echter geen ‘uitzendbureau’ waarvan men gratis gebruik kan maken. Men dient brugfiguren in hun rol te erkennen en ondersteunen. Dit impliceert ook dat brugfiguren vooral erkend worden in hun rol van brugfiguur en niet gedwongen worden om als vertegenwoordiger aan tal van vergaderingen deel te nemen.
- In de context van brugfiguren is het principe van ‘Burgers via burgers bevragen/betrekken’ een inspirerende praktijk, bijvoorbeeld door een trekkersgroep uit te bouwen die op zijn beurt achterban betreft in een traject voor rechtstreekse participatie (cf. *WP3, pp. 24-32, De Genks*)
- Brugfiguren kunnen tevens een thematische insteek krijgen (bv. brugfiguren onderwijs, brugfiguren armoede, enz.) (cf. *WP3, pp. 33-43, Kortrijk*).

Een concretisering van mogelijke beleidsacties in navolging van deze aanbevelingen is beschreven onder 3.1, 3.2 en 3.3 hieronder.

18 | Concrete beleidsmaatregelen

Op basis van de globale bevindingen en algemene aanbevelingen formuleren we in dit luik een coherente set van concrete beleidsmaatregelen die in zijn geheel een concrete invulling kan zijn voor bovengenoemde algemene aanbevelingen. We benadrukken hierbij dat voorafgaand aan de implementatie van deze maatregelen het ontwikkelen van een visie op beleidsparticipatie (aanbeveling 1) noodzakelijk is.

18.1 Hervorming in het middenveld: rollen en financiering voor beleidsparticipatie

Als eerste maatregel bevelen we een dubbele hervorming aan in het middenveld, met name het uitkristalliseren van hybride rollen van het Minderhedenforum en de etnisch-culturele federaties (en hun lokale afdelingen en groepen) door een duidelijk wetgevend en financieringskader te creëren voor beleidsparticipatieve werking van verenigingen, én het verbreden van mogelijke actoren die door het Minderhedenforum als koepel kunnen gevat worden (onderbouw).

Het opsplitsen en expliciteren van rollen, alsook het (financieren) van beleidsparticipatieve werking komt tegemoet aan knelpunten beschreven onder Aanbeveling 2. Ook wordt hiermee de belangrijke brugfunctie die het etnisch-cultureel verenigingsleven speelt tussen overheid en burgers erkend (Aanbeveling 6). Als eerstelijnsorganisaties staan de afdelingen en groepen van de etnisch-culturele federaties erg dicht bij de mensen. *Ze zijn* (het initiatief van) de mensen, zou je zelfs kunnen zeggen. Deze middenveldactoren nemen verder in verschillende instanties een vertegenwoordigende rol op om de belangen van de doelgroep te behartigen (Aanbeveling 5) Belangrijk is dat het middenveld hierin een continue oefening onderneemt om nieuwe groepen te betrekken in hun beleidsparticipatieve acties, ook buiten verenigingen om (Aanbeveling 4). Tenslotte dient de hervorming van het middenveld gestimuleerd te worden vanuit een duidelijk ontwikkelde beleidsparticipatievisie volgens Aanbeveling 1, zoals bijvoorbeeld een transversale oriëntatie van beleidsparticipatie, en het categoriaal aandacht hebben voor zwakkere doelgroepen.

Onderstaande beschrijving schetst een mogelijk scenario.

a) Beleidsparticipatie-activiteiten van het middenveld

Het **Minderhedenforum** is erkend als participatieorgaan zoals vastgelegd in het integratiedecreet en wordt hiervoor financieel ondersteund vanuit centrale middelen van het integratiebeleid. Deze actor heeft de rol van vertegenwoordiger of belangenbehartiger voor belangen en behoeften van een doelgroep, met betrekking tot een breed gamma aan inhoudelijke thema's, niet enkel integratie of cultuur, maar ook werk, onderwijs, gezondheidszorg, sport, enz. Op basis van het onderzoek bevelen we aan dat het Minderhedenforum als dusdanig explicieter een koepel van beleidsparticipatie-actoren wordt, nl. actoren overkoepelt die activiteiten in beleidsparticipatie met personen van buitenlandse herkomst ondernemen of ondersteunen, hiervoor erkend worden en ook financieel ondersteund kunnen worden. Deze actoren kunnen verenigingen zijn, maar zijn breder dan dat en kunnen ook bv. gewone burgers of experts omvatten. Dergelijke verbredingsoefening is cruciaal om beleidsparticipatie open te trekken naar ook niet-verenigde personen. De Raad van Bestuur van het Minderhedenforum als dusdanig dient de organen die het overkoepelt te reflecteren. Naast afgevaardigden van etnisch-

culturele verenigingen met een actieve beleidsparticipatiewerking, zouden hier ook andere actoren kunnen zetelen, zoals bijvoorbeeld burgercomité-afgevaardigden of experts. Men kan door middel van technische afspraken een aantal garanties voor diversiteit en het democratisch legitieme karakter van deze Raad inbouwen, bv. door verdeelsleutels (voor gender-, leeftijd- en herkomstverdeling) en rotatie-systemen, om nieuwe gezichten aan de tafel te krijgen.

Bovenstaande impliceert een decreetswijziging en aansluitend een duidelijkere aansturing van het Minderhedenforum conform de visie die door de subsidiërende overheid wordt ontwikkeld. Het decreet zou expliciet de rol van het Minderhedenforum als koepel van beleidsparticipatie-actoren dienen te beschrijven. In dit opzicht zou kunnen geopteerd worden om een (beheers)overeenkomst af te sluiten met het Minderhedenforum die **wederzijdse** verantwoordelijkheden en verwachtingen regelt betreffende beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst en dit vertaalt naar een aantal strategische en operationele doelstellingen. Hieraan zouden concrete inspannings- en resultaatindicatoren kunnen worden gekoppeld. Een van deze doelstellingen zou dan de permanente zorg voor verbreding kunnen zijn.

Het opnemen van een **beleidsparticipatierol door etnisch-culturele federaties en hun afdelingen of groepen** - zoals het vertegenwoordigen van de doelgroep in raden, politiek overleg voeren met overheden, werkgroepen inrichten over concrete beleidsthema's, organiseren of ondersteunen van participatie-initiatieven of toeleiden hiernaar nz. - kan aanvullend op hun socio-culturele volwassenwerking maar is in ieder geval een vrije keuze, waarmee men flexibiliteit in de werkingen en diversiteit tussen verenigingen laat. Federaties zijn zelforganisaties, ze kiezen zelf hun doelen en prioriteiten. Omwille van een structurele werking en band met leden kunnen federaties werken aan beleidsparticipatie vanuit een procesbenadering, waarmee trajecten worden doorlopen met individuen, met zorg voor communicatie en vertrouwensopbouw (zoals omschreven in Aanbeveling 1 hierboven). Voor die federaties die kandideren voor erkenning van beleidsparticipatief werk dient er een duidelijk wettelijk en financieel kader te zijn voor deze werking, onder dezelfde regelgeving als het kader voor het Minderhedenforum als participatieorgaan. In de huidige praktijk waarin het Minderhedenforum onder het integratiedecreet valt, houdt dit in dat deze beleidsparticipatierol wordt opgenomen in het integratiedecreet en dat hiervoor centraal vanuit het integratiebeleid ook middelen voor worden vrijgemaakt. Erkenning en financiering hebben als voordeel dat verwachtingen verduidelijkt worden. Men kan de **erkenning en financiering** van de beleidsparticipatie-rol van etnisch-culturele federaties laten afhangen van bepaalde condities, zoals bijvoorbeeld:

- zelf organiseren of meewerken aan periodieke laagdrempelige open participatie-initiatieven met een zo breed mogelijk bereik - ook niet-verenigde personen, in de vorm van werkgroepen, dialogotafels of open gespreksfora (*cf. WP3, pp. 33-43, Dialogotafels en Open RIS in Kortrijk*), om rechtstreekse betrokkenheid van burgers na te streven en op participatieve wijze input te verzamelen;
- regelmatige inhoudelijke consultatie van en terugkoppeling naar achterban (en die is breder dan enkel de leden). Deze vormen belangrijke legitimiteitschecks;
- staven en monitoren van de diversiteit van de achterban die ze vertegenwoordigen (*cf. WP3, pp. 84-88, Landelijke Overleg Minderheden*);
- het specifiek aandacht hebben voor moeilijk te bereiken (kwetsbare) doelgroepen zoals anders-taligen, maatschappelijk geïsoleerden of mensen in armoede;
- werken aan capaciteitsopbouw (empowerment voor participatie).

Beleidsparticipatie door het Minderhedenforum als bovenbouw-spreekbuis dient **transversaal** gericht te zijn, in overeenstemming met een ontwikkelde visie en stevig verankerd in een wettelijk kader. Wat de decreetswijziging betreft kan men hiervoor inspiratie zoeken in het beleidsdomein 'armoedebestrijding', waar permanent verticaal en horizontaal overleg decretaal verankerd is (*cf. WP3, pp. 44-53, Netwerk tegen Armoede*).

Samenvatting Beleidsactie A

- Minderhedenforum als koepel van beleidsparticipatie-actoren (niet beperkt tot verenigingen)
- Wettelijk en financieel kader voor beleidsparticipatie-werking verenigingen

In navolging van aanbevelingen

- Aanbeveling 1: visie
- Aanbeveling 2: middenveld
- Aanbeveling 4: verbreding
- Aanbeveling 5: vertegenwoordiging
- Aanbeveling 6: brugfiguren

Rol ABB

- Stakeholderproces opzetten voor hervorming
- Wettelijk en financieel kader creëren

Financiering

Recurrente subsidiëring beleidsparticipatieve werking verenigingen uit structurele integratie- en/of cultuurmiddelen

Regelgeving

- Aanpassing integratiedecreet: uitbreiding definitie participatieorganisatie als koepel van actoren die beleidsparticipatieve activiteiten kunnen aantonen (waaronder verenigingen maar ook individuen of andere actoren)
- Aanpassing integratiedecreet en/of decreet socio-cultureel volwassenenwerk: kader en financiële ondersteuning voor beleidsparticipatieve werking verenigingen

Verder kan het interessant zijn om een aantal mechanismen in te bouwen om het participatieve karakter van vertegenwoordiging door bovenbouw-actoren te garanderen. Standpuntbepaling via groepsprocessen en regelmatige terugkoppeling naar de achterban is hierbij belangrijk. Daarnaast is een duobaan van een professionele kracht die samen met afwisselende burgers of ervaringsdeskundigen naar politiek overleg trekt of samen in raden zetelen, een interessante techniek (*cf. WVP3, pp. 44-53, Netwerk tegen Armoede*).

b) Socio-culturele maatschappelijke participatie en etnisch-cultureel verenigingsleven

De sociaal-cultureel volwassenwerking die momenteel het hoofdaandeel van de activiteiten van etnisch-culturele federaties en hun afdelingen en groepen vormt, hoort toe aan de sector cultuur en dient hiervoor ondersteund te blijven vanuit deze middelen. Het vertegenwoordigen van verenigingsbelangen op centraal niveau kan voortbestaan onder FOV al dan niet met een categoriale subafdeling die specifiek de etnisch-culturele verenigingen samenbrengt. SoCiuS blijft het steunpunt voor sociaal-culturele volwassenwerking.

18.2 Creëren van lokale beleidsantennes

De eerste beschreven maatregel (3.1 rollen en financiering voor beleidsparticipatie in het middenveld) heeft betrekking op participatie aan centraal beleid via een systeem van vertegenwoordiging door veelal bovenbouw-actoren, met het Minderhedenforum als centraal aanspreekpunt. Daarnaast bevelen we echter aan om aanvullend rechtstreekse communicatielijnen te trekken tussen het lokale en centrale niveau. Daarom stellen we als tweede maatregel voor om lokale beleidsantennes te creëren, met een duidelijk omschreven functieprofiel en structureel verankerde koppeling naar het centrale beleidsniveau.

a) De opdracht van lokale beleidsantennes

Deze antennes voorzien de nodige koppeling en uitwisseling tussen het centrale beleidsniveau en de aanwezige dynamieken en mogelijkheden voor beleidsparticipatie in diverse steden en gemeenten

(Aanbeveling 3). Deze kunnen *informatie* in twee richtingen kanaliseren. Enerzijds brengen zij participatieve input naar het centrale niveau, bij voorkeur transversaal via aanspreekpunten binnen alle Vlaamse beleidsdomeinen, overeenkomstig een ontwikkelde visie (Aanbeveling 1) en anderzijds koppelen zij beleidsprocessen die zich afspeelen in centrale beleidsdomeinen naar het lokale niveau terug. Deze actoren zijn dan ook tussenpersonen of brugfiguren tussen de wereld van beleid en praktijk, die cruciaal zijn om beleidsparticipatie met de doelgroep, zekere enkele moeilijk bereikbare groepen, te realiseren (Aanbeveling 6).

Met betrekking tot dit laatste, dienen ze vanuit een duidelijke visie aangestuurd te worden, met name omtrent de subgroepen waarvoor ze extra aandacht dienen te hebben, maar ook met betrekking tot de prioritaire thema's waarrond ze moeten werken (Aanbeveling 1). In hun netwerking kan een continue *verbredingsoefening* (Aanbeveling 4) worden ingebouwd, om participatie op te zetten waar er nog geen is en nieuwe mensen te mobiliseren (cf. voorbeeld het Changemakers-project). Ze doen dus meer dan enkel een informatie doorgeven, maar zijn ook *organisator of ondersteuner* van rechtstreekse participatie op lokaal niveau (Aanbeveling 5). Uit interviews blijkt immers het belang van het lokale niveau als hét niveau waarop directe participatie in eerste instantie moet plaatsvinden. Wanneer men aanvullend ook op een bovenlokaal niveau een participatietraject wil opzetten (zoals hieronder beschreven in 3.3), zullen regionale antennes een cruciale *toeleidingsfunctie* uitoefenen en *inhoudelijke en methodische expertise en knowhow* ter beschikking stellen.

Hieronder schetsen we een voorbeeld van een functieprofiel voor deze actoren, alsook een scenario voor de transversale koppeling aan het Vlaams beleid.

b) De rol van lokale beleidsantennes – functieprofiel

De lokale beleidsantenne voor beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst wordt in het leven geroepen om beleidsparticipatie op lokaal niveau te ondersteunen en faciliteren over onderwerpen die vooral de centrale overheid aanbelangen, met respect voor de lokale eigenheid, bouwend op bestaande netwerken en dynamieken en vertrekkend vanuit de visie die door de centrale overheid werd ontwikkeld. De gezochte medewerker in kwestie is een creatieve duizendpoot met een gemengd profiel als sociaal/educatief werker én beleidswerker. Zijn/haar positie is die van middenveldactor (brugfiguur) die al in de praktijk staat. Deze medewerker is geen werknemer van de overheid, maar wordt wel gesubsidieerd door de centrale overheid (integratie).

Omdat elke regionale context anders is, stellen we een minimaal functieprofiel op die kan aangevuld worden met extra taken die naargelang de regionale realiteit verschillend kunnen zijn.

c) Minimaal functieprofiel

- Heeft een duidelijke focus op beleidsparticipatie (te onderscheiden van socio-culturele participatie-activiteiten). Deze persoon capteert ervaringen en meningen, houdt op het terrein vinger aan de pols bij de doelgroep en werkt lokaal rond participatieve beleidsinput en beleidsstandpunten over thema's die de doelgroep aanbelangen, maar met een focus op centraal beleid en maatregelen die op dat bestuursniveau genomen kunnen worden (niet lokale beleid). Dit centraal beleid benadert hij/zij vanuit een thematische insteek.
- Heeft een vertegenwoordigende functie om relevante informatie en standpunten op het centrale beleidsniveau te communiceren en behartigen, via regelmatig overleg met aanspreekpunten in verschillende departementen.
- Heeft in omgekeerde richting een terugkoppelende functie om centrale beleidsprocessen naar het lokale niveau te communiceren, te vertalen naar de weerslag die beleid heeft in de concrete leefwereld van doelgroepen, en te duiden vanuit een zekere expertise als beleidswerker.

- Werkt nauw samen met centrale beleidsmedewerkers van Minderhedenforum vanuit een thematische insteek en zoekt ondersteuning/expertise bij technische participatie-experts (bv. Wakkere Burger).
- Heeft een netwerking- en bruggenbouwer-functie, met een ingebouwd mandaat om continue verbreding te zoeken (cf. WP3, pp. 44-53, *Netwerk tegen Armoede*). Dit doet hij/zij in overeenstemming met de centraal ontwikkeld visie, bv. zoveel mogelijk inclusief werken, maar wel voor die deelgroepen die momenteel significant minder participeren bijkomende doelgroepgerichte acties ondernemen (d.i. extra aandacht hebben voor groepen die door het centraal beleid als categoriale aandachtsgroepen naar voren worden geschoven, socio-economisch minder geïntegreerde personen, mensen in armoede, niet- of laaggeschoolden, of anderstaligen). Daarnaast richt hij/zij zich bewust ook op actoren die buiten verenigingsleven staan en speelt hij in op nieuwe demografische en digitale evoluties (bv. beleidsparticipatie via internet).
- De antenne gaat actief op zoek naar hiaten en zet hierover initiatieven op in samenwerking met andere middenveldactoren en lokaal bestuur.

d) *Mogelijk bijkomende taken*

- Omwille van een structurele aanwezigheid *kan* de antenne werken aan beleidsparticipatie vanuit een procesbenadering, waarmee trajecten worden doorlopen met individuen, met zorg voor communicatie en vertrouwensopbouw (zoals omschreven in Aanbeveling 1 hierboven). Waar nodig en relevant heeft de lokale antenne ook een ondersteunende functie en werkt hij/zij aan capaciteitsopbouw ('empowerment') met betrekking tot beleidsparticipatie (bv. vormingen opzetten voor de doelgroep).
- Is organisator, toeleider en/of ondersteuner voor rechtstreekse participatietrajecten. Deze rol zal verschillen van regio tot regio. In bepaalde regio's zal men kunnen aansluiten op bestaande initiatieven, de rol zal dan eerder ondersteunend zijn. In andere regio's zal de lokale antenne zelf participatie-initiatieven op poten moeten zetten. Verder heeft hij/zij ook aandacht voor waardevolle bottom-up initiatieven. Het initiatief kan met andere woorden vanuit verschillende hoeken komen. Een rigide top-down planning is te vermijden.

Kortom deze personen zouden een *regiero*/ m.b.t. beleidsparticipatie op lokaal niveau opnemen en de uitwisseling tussen centraal en lokaal niveau moeten garanderen. In dit opzicht lijkt het ons belangrijk dat de lokale antennes over een zekere mate van onafhankelijkheid beschikken. Als "in-between" moeten deze personen onafhankelijk kunnen ageren naar zowel de overkoepelende (bv. Minderhedenforum) en belangenbehartigende instanties (lobby- en actiegroepen) als naar de subsidiërende centrale overheid. Net omdat die overheid verwacht via de lokale antennes nieuwe vragen en ideeën te vatten die leven bij de burger, mag ze de informatie die door de antennes wordt verzameld niet te sterk vooraf gaan sturen.

e) *De inbedding van de lokale beleidsantennes*

Niettemin moet een lokale antenne toch een duidelijke inbedding krijgen om geen speelbal of eiland tussen overheid en werkveld te worden. Een duidelijke inbedding moet er ook voor zorgen dat de persoon (enkelvoud of meervoud) in zo'n antenne zich niet spontaan gaat richten naar één specifieke subdoelgroep (bv. via het bestaand netwerk dat men heeft of omdat men de taal spreekt van die subdoelgroep spreekt). In dit opzicht zorgt de inbedding voor enige sturing, maar ook inhoudelijke ondersteuning. We suggereren dat de inbedding kan bij een koepelorganisatie op landelijk niveau (zoals VVSG of Minderhedenforum zelf) of op bovenlokaal niveau (zoals de Vormingplus-centra die ook al betrokken waren bij het Changemakers-project of de provinciale integratiecentra).

Indien het Minderhedenforum expliciet wordt erkend en naar voor geschoven als koepel van beleidsparticipatie actoren lijkt een inbedding binnen het Minderhedenforum het meest logisch.

Belangrijk is dan wel dat de antennes niet ‘verdwijnen’ in het geheel van de werking van het Minderhedenforum, maar als een deelwerking worden beschouwd met een duidelijk afgebakend takenpakket en doelstellingen die door de subsidiërende overheid worden opgelegd.

Wat de geografische spreiding en inbedding betreft: een inbedding op gemeentelijk of stedelijk niveau lijkt onhaalbaar omwille van de veelheid aan steden en gemeenten en is bovendien niet wenselijk gezien de overlap die kan ontstaan met gemeentelijke werkingen (c.q. het lokaal integratiebeleid). De meerwaarde van de antenne ligt juist in het bovenlokale karakter zowel inhoudelijk als geografisch. We opteren met andere woorden voor een eerder bovenlokale inbedding op arrondissementeel of provinciaal niveau. Dit neemt niet weg dat de antennes de lokale besturen wel kunnen ondersteunen bij het opzetten van beleidsparticipatie initiatieven. Belangrijk is daarbij wel de afstemming met VVSG om maximale complementariteit te realiseren. VVSG ondersteunt namelijk ook lokale besturen bij het opzetten van beleidsparticipatie projecten zonder zich daarom op personen van buitenlandse herkomst te focussen. De beleidsantenne kan hier de nodige knowhow over het bereik van personen van buitenlandse herkomst aan toevoegen.

f) De koppeling met het centrale beleidsniveau

Om de koppeling met het centrale beleidsniveau te garanderen, stellen we voor om de beleidsantennes rond een aantal afgebakende thema’s te laten werken. De terugkoppeling zien we als volgt:

- Met een bepaalde periodiciteit (bv. per kwartaal) wordt over een thema teruggekoppeld. Dit gebeurt in eerste instantie naar ABB, maar aangevuld met experts uit de desbetreffende beleidsdomeinen. ABB neemt hier wel de lead. In eerste instantie wordt hierbij gedacht aan experts die zetelen binnen de Commissie Integratiebeleid. In de Commissie zetelen afgevaardigde experts in integratiebeleid die aangewezen zijn door de beleidsdomeinen, 1° Kanselarij en Bestuur; 2° Internationaal Vlaanderen; 3° Economie, Wetenschap en Innovatie; 4° Onderwijs en Vorming; 5° Welzijn, Volksgezondheid en Gezin; 6° Cultuur, Jeugd, Sport en Media; 7° Werk en Sociale Economie; 8° Ruimtelijke ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed (Art. 3 en 5 Uitvoeringsbesluit 29 januari 2016 voor het Integratiedecreet van 2013).¹²⁷ Volgens dit uitvoeringsbesluit hebben deze experts onder andere de opdracht om **‘de geëigende initiatieven te nemen om de doelgroepen en het werkveld in dat beleid te laten participeren’** (Art. 5, §1, 2° Uitvoeringsbesluit). In het kader van een visie op transversale participatie aan Vlaamse beleidsdomeinen (Aanbeveling 1), lijkt het dus logisch dat deze experts participeren aan de terugkoppelingsmomenten en dit ook vertalen naar hun desbetreffende beleidsdomeinen. De beleidsantennes kunnen ook aanspreekpunten zijn voor de experts binnen de desbetreffende beleidsdomeinen.
- Daarnaast blijft horizontaal overleg belangrijk, waarin verschillende beleidsdomeinen samen met de regionale antennes en het Minderhedenforum als bovenlokaal participatieorganisatie worden bijeengebracht (d.i. Commissie integratiebeleid met uitbreiding naar lokale antennes).
- Een laatste terugkoppeling kan plaatsvinden door een vertegenwoordiging te voorzien binnen bestaande adviesorganen denken we aan de SERV, VLOR, ... Indien het MF de organisatie is waarbinnen de beleidsantennes worden geplaatst, lijkt het logisch dat de beleidsantennes de thematische experts briefen en op deze manier dus onrechtstreeks vertegenwoordigd zijn. Indien de beleidsantennes niet binnen het MF worden ingebed kunnen de beleidsantennes rechtstreeks worden uitgenodigd. Ook een combinatieregeling behoort tot de opties.

127 <http://www.codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1026683.html>

De hierboven gesuggereerde duobaan waarbij naast de professionele beleidskracht (antenne) ook afwisselende burgers of ervaringsdeskundigen deelnemen aan overleg kan ook hier toegepast worden waar relevant. Verder beogen we een tweerichtingsverkeer, en kunnen centrale beleidsmakers van de respectievelijke departementen ook uitgenodigd worden om op werkbezoek te gaan en het lokale niveau op te zoeken wanneer men voor bepaalde beleidskwesties specifieke aandacht wil hebben voor de belangen of posities van de doelgroep. Dergelijke ‘beleidsbezoeken aan het lokale niveau’ kunnen relatief eenvoudig gefaciliteerd worden door de lokale antenne.

Tot slot het welslagen van de lokale beleidsantennes is van veel factoren afhankelijk. Daarom bevelen we aan om eerst een proef- of testperiode te voorzien. Na grondige evaluatie en eventueel bijsturen kan al dan niet worden overgegaan tot het structureel verankeren van deze beleidsantennes.

Samenvatting Beleidsactie B

Creëren van lokale antennes als:

- Koppelaar tussen lokaal en centraal
- Brug tussen praktijk en beleidswereld
- Organisator, toeleider en/of ondersteuner voor rechtstreekse participatietrajecten
- Uitvoerder van continue verbredingsoefening
- Bewaker van categoriale aandachtsgroepen

Rol ABB

- Wettelijk en financieel kader creëren voor functie lokale antennes
- Overeenkomsten sluiten met Vlaamse departementen (en leden commissie integratiebeleid) inzake verantwoordelijkheden permanent overleg lokale antennes binnen alle Vlaamse beleidsdomeinen

In navolging van aanbevelingen

- Aanbeveling 1: visie
- Aanbeveling 3: koppeling lokaal - centraal
- Aanbeveling 4: verbreding
- Aanbeveling 5: rechtstreek & vertegenw.
- Aanbeveling 6: brugfiguren

Financiering

Initiëren via AMIF-middelen, daarna recurrente financiering, ter financiering van min. 6 VTE medewerkers (gevestigd in een centrumstad, met nader te bepalen afgebakend werkingsgebied)

Regelgeving

- Aanpassing integratiedecreet: rol en financiering lokale antennes
- Aanpassing integratiedecreet: betrokkenheid lokale antennes in alle Vlaamse beleidsdomeinen (verticaal overleg) en deelname lokale antennes aan commissie integratiebeleid (horizontaal overleg) vastleggen

18.3 Inrichten traject(en) voor rechtstreekse beleidsparticipatie

Daar het contact van centrale beleidsmakers met de doelgroep door structuren zoals voorgesteld in bovenstaande acties (in 3.1 en 3.2) via vertegenwoordiging verloopt, kan het wenselijk zijn om complementair ook **trajecten** op te zetten voor rechtstreekse participatie aan centraal beleid om **rechtstreekse dialoog tussen burgers en centrale beleidsmakers** te stimuleren.

Deze maatregel volgt op de aanbeveling om een combinatie van vertegenwoordiging en rechtstreekse participatie te organiseren (Aanbeveling 5). Bij dergelijk centraal initiatief voor rechtstreekse beleidsparticipatie zal men ongetwijfeld beroep moeten doen op de lokale antennes, middenveldactoren en lokale besturen om mensen te bereiken (netwerken), de afstand van het vaak abstracte en onbekende Vlaamse beleidsniveau te overbruggen (Aanbeveling 3) en de brug en vertaalslag te maken naar de leefwereld van de doelgroep (Aanbeveling 6), om zo mensen effectief te kunnen betrekken in het initiatief.

Onderstaande input geeft inspiratie voor zulk traject. Voor een overzicht van een aantal valkuilen en oplossingen bij het opzetten van directe beleidsparticipatie, verwijzen we naar bijlage 2. Een draaiboek voor een direct beleidsparticipatietraject is terug te vinden in bijlage 3.

a) Modaliteit

Op basis van de ondernomen best practice analyse (WP3) kan men een aantal suggesties meenemen voor de modaliteit van zulk rechtstreeks participatie-initiatief. Voor concrete uitwerking kan men zich onder andere baseren op de (gedocumenteerde) processen van het Burgerkabinet Jeugd van Vlaams Minister Sven Gatz, en het als best practice bekroonde project De Genks (*cf. WP3, pp. 24-32 en pp. 54-62, De Genks en Burgerkabinet Jeugd*):

- Combineer voordelen van technieken door een Mixed-method benadering. Hanteer open gespreksvormen (Gespreksfora, Dialoogtafels, ...) als basistechniek, eventueel uitgebreid met focusgroepen of werkgroepen, panels, online platform, enz.
- Bij die gespreksvormen kunnen aangepast taalgebruik (eenvoudige woordenschat, eventueel andere talen) en aanvullende methodieken die beperkte taal of mondigheid vergen (vb. tekenen, symbolen, ...) aangewezen zijn, afhankelijk van het doelpubliek.
- Zorg dat beleidsmakers (in een bepaalde fase van het traject) rechtstreeks betrokken zijn en in dialoog treden met de doelgroep. Kies voor concrete, niet-abstracte beleidsmaterie en bakken thematisch af (met een zekere vrijheid naar sub-thema's).
- Investeer in communicatie en terugkoppeling, opdat het initiatief een proces wordt (wat meer kan bieden voor betrokkenheid bij beleid en voldoening van deelnemers, dan een eenmalige bijeenkomst). Dit houdt ook in dat participanten op voorhand voldoende geïnformeerd zijn.

Over concrete technieken, methodieken en processen van beleidsparticipatie is uitgebreide relevante praktijkliteratuur voorhanden:

- **Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VVSG):** methodieken (<http://www.vvsg.be/thema/participatie/Methodieken/Forms/AllItems.aspx>)
- **Wakker burger:** Participatiewiki (<http://participatiewiki.be/wiki/index.php/Hoofdpagina>)
- **Samenlevingsopbouw:** participatiekoffer methodieken (http://www.samenlevingsopbouw.be/images/sov/verborgen_bestanden/publicatie_LPK_2014/participatiekoffer1.pdf), handvaten)
- **Vereniging Vlaamse Jeugddiensten (VVJ):** participatietools (https://www.vvj.be/search/apachesolr_search/?filters=type%3Aparticipatietool)

b) Organisatie en werving

Uit het veldonderzoek blijkt dat een **persoonlijke, face-to-face uitnodiging** het meest succesvol is om deelnemers te engageren. In het veldonderzoek werd meermaals aangehaald dat open, anonieme uitnodigingen niet het bereik realiseren dat men voor ogen heeft. Online fora (websites, sociale media, enz.) kunnen interessant zijn als bijkomende kanalen voor publiciteit en inschrijving, maar vormen een extra drempel voor bepaalde groepen dus zijn niet geschikt als louter op zichzelf staand wervingskanaal.

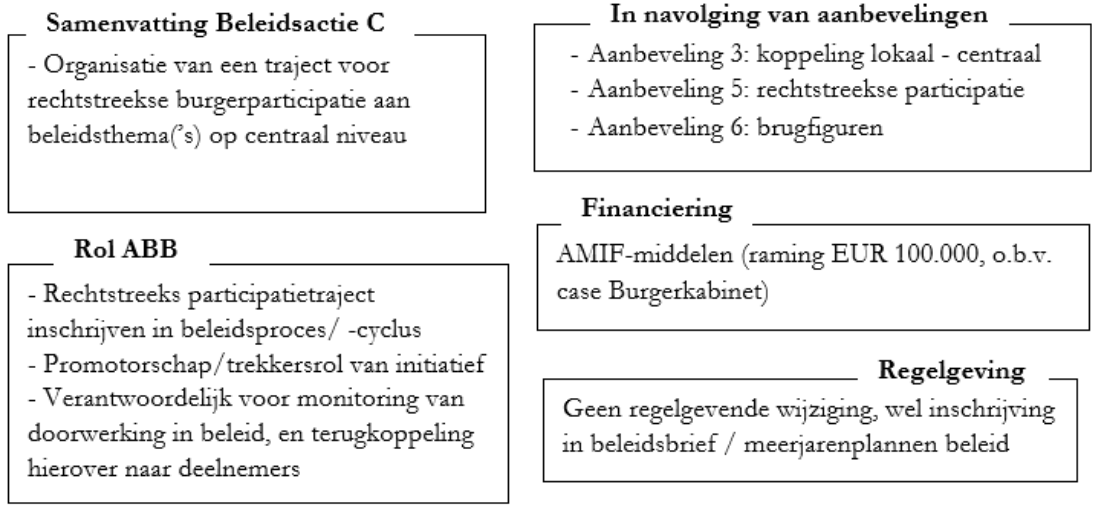
Bestudeerde cases (bv. Burgerkabinet & De Genks) geven aan dat persoonlijke **relationele werving** de grootste kans op succes heeft. Met andere woorden, voor geslaagde rekrutering van deelnemers zijn **toeleiders** onontbeerlijk, om beroep te doen op bestaande netwerken en contacten in vertrouwelijke sfeer. De lokale antennes kunnen hier als brugfiguur en toeleider fungeren, net als het middenveld en lokale besturen. Men kan de werving starten bij het netwerk van de lokale antenne, verenigingsleden en een 'pool' van personen die in het verleden betrokken waren in lokale initiatieven (op te vragen bij lokale antennes en lokale besturen). Daarna kan men uitbreiden, bijvoorbeeld via concrete sneeuwbal-wervingsmethodes.

Regie van het traject kan men uitbesteden aan organisaties of bedrijven gespecialiseerd in participatie-trajecten bv. Levuur, Wakkere Burger, bij voorkeur op basis van specifieke expertise omtrent het betrekken van de doelgroep. Dergelijke uitbesteding gaat wel met een wezenlijke kost gepaard. Voor de inrichting van het Burgerkabinet werd bijvoorbeeld een budget van 98 412 euro vrijgemaakt waarvan 93 896 is gegaan naar het consortium Levuur, Indiville en Treecompany. Zij werden belast met de begeleiding van het volledige traject, de bouw en opvolging van het online platform.

c) Hoe ver en hoeveel ruimte?

Wanneer men met dergelijk initiatief ook een reële kans op wezenlijke invloed op beleid wil creëren, gaat deze best verder dan enkel adviseren en besteedt men de middelen best aan samen beleid **coproduceren**. Daarnaast wordt aanbevolen om dergelijk initiatief in een **vroege fase** van een beleidscyclus te ondernemen (aan het einde van een legislatuur of bij de start van een proces over een specifieke beleidskwestie) en actoren **doorheen de verschillende fasen van het proces** te betrekken (bv. doorlopend terugkoppelen naar deelnemers: welke maatregelen werden genomen, hoe loopt het beleid, hoe wordt het geëvalueerd, ...).

De timing en beoogde doorwerking in beleid kan men best op voorhand goed afwegen en desgewenst vastleggen (bv. in beleidsnota), opdat het initiatief geen vrijblijvende oefening blijft of een te grote marge laat aan beleidsmakers in het omspringen met input (waardoor dit opnieuw enkel vrijblijvende adviezen zouden blijven). Hieraan gekoppeld is het noodzakelijk om voor de deelnemers een realistisch verwachtingskader te creëren over de ruimte voor invloed en verandering.

Slot

Dit beleidsadvies maakt deel uit van een onderzoek naar beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst in opdracht van het Agentschap Binnenlandse Bestuur van de Vlaamse overheid. Vanuit de beleidsdoelstelling om verder in te zetten op de betrokkenheid van personen van buitenlandse herkomst bij het lokale en Vlaamse beleid en hun beleidsparticipatie te verbeteren, werd een onderzoek uitgeschreven met als centrale vraag: ‘wat is binnen de Vlaamse context de beste manier om beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst te organiseren?’ Dit beleidsadvies levert aanbevelingen om beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst te organiseren, rekening houdend met volgende uitgangspunten en richtlijnen die door de opdrachtgever werden meegegeven:

- superdiversiteit, het genderaspect, intergenerationaliteit en moeilijke bereikbare subdoelgroepen moeten in rekening worden genomen;
- de bovenlokale focus moet meegenomen worden;
- er moet meegenomen worden welke geografische spreiding het meest is aangewezen;
- de rol van het Minderhedenforum en de etnisch-culturele federaties moet uitgeklaard worden in het beleidsadvies;
- rechtstreekse participatie moet in het beleidsmodel voldoende aan bod komen, net zoals permanente beleidsparticipatie t.a.v. ad-hocinitiatieven.

Het beleidsadvies baseren we op een aantal voorafgaande onderzoeksstappen. In een eerste stap werd de operationele afbakening van beleidsparticipatie in dit onderzoek scherpgesteld, met name als ‘activiteiten die de intentie of het effect hebben overheidsbeleid te beïnvloeden’, waarbij onze focus ligt op initiatieven van overheidswege (interventie geïnitieerd of gestimuleerd door overheid), die gericht zijn op ofwel het rechtstreeks stimuleren van de uitoefening van beleidsparticipatie ofwel het ondersteunen van organisaties die dit gedrag faciliteren. Na een korte verkenning van participatietechnieken vanuit de wetenschappelijke en praktijkliteratuur in, werden in een tweede onderzoeksstap huidige praktijken van beleidsparticipatie in Vlaanderen getypeerd en werd een SWOT-analyse ondernomen. Om interessante buitenlandse praktijken van beleidsparticipatie met personen van buitenlandse herkomst op het spoor te komen, werd een aparte ‘quick scan’ ondernomen. Ten derde werd op basis van deze (Vlaamse en internationale) informatieverzameling inspirerende participatiepraktijken (‘best practices’) geanalyseerd.

Uit de verschillende onderzoeksstappen kunnen we concluderen dat er niet één ideaal model of één allesomvattende techniek bestaat, die alle doelstellingen verenigt. Dé beste manier, zoals geformuleerd in de centrale vraagstelling van de onderzoeksopdracht, bestaat dus niet als dusdanig. Maatwerk is noodzakelijk en o.a. afhankelijk van het doel, niveau, beoogde groep, timing, context, enz. Daarom werden 6 algemene verbeteringssporen geformuleerd op basis van de ondervonden sterktes en zwaktes in huidige praktijken van beleidsparticipatie:

17. het ontwikkelen van een duidelijke visie op beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst, het expliciteren hiervan en handelen hiernaar;
18. het stimuleren van ondersteuning van en hervorming in het etnisch-cultureel middenveld, om hier verder op te bouwen met het oog op beleidsparticipatie;

19. het opzoeken van het lokale niveau en bouwen van een structurele koppeling en uitwisseling tussen het lokale en centrale niveau;
20. het continu op zoek gaan naar verbreding van bereik en betrekken van nieuwe mensen in beleidsparticipatie;
21. het combineren van vertegenwoordiging met rechtstreeks participatie;
22. het inzetten op brugfiguren als cruciale tussenschakels tussen beleids- en praktijkwereld.

Op basis van deze 6 algemene verbeteringssporen werd een coherente set van 3 concrete beleidsmaatregelen ('beleidsacties') uitgewerkt die een antwoord kunnen bieden op de algemene beleidsaanbevelingen, met name

- a) een dubbele hervorming in het middenveld die hybride rollen uitkristalliseert door middel van een duidelijk wetgevend en financieringskader voor de beleidsparticipatieve werking van etnisch-culturele federaties en hun lokale afdelingen en groepen én die uitbreiding voorziet van mogelijke actoren die door het Minderhedenforum als koepel kunnen gevat worden;
- b) de creatie van lokale beleidsantennes, met een duidelijk omschreven functieprofiel en structureel verankerde koppeling naar het centrale beleidsniveau;
- c) het opzetten van trajecten voor rechtstreekse participatie van burgers aan centraal beleid.

Overzichtstabel

	Aanbeveling 1 Visieontwikkeling	Aanbeveling 2 Hervorming en ondersteuning middenveld hervormen &	Aanbeveling 3 Link lokaal - centraal	Aanbeveling 4 Continue verbreding	Aanbeveling 5 Vertegenwoordiging & Rechtstreeks	Aanbeveling 6 Brugfiguren
Voorafgaande actie: ontwikkelen visie op beleidsparticipatie	X					
Beleidsactie A. Hervorming middenveld (rollen en financiering)	X	X		X	X	X
Beleidsactie B. Structurele lokale beleidsantennes	X		X	X	X	X
Beleidsactie C. Traject(en) voor rechtstreekse beleidsparticipatie			X		X	X

De geformuleerde concrete beleidsmaatregelen komen dus tegemoet aan de algemene verbeteringssporen, maar eveneens aan de aandachtspunten meegegeven door ABB. Ze zijn daarnaast zowel gericht op het versterken van aanwezige 'sterktes' als op remediëring van huidige tekortkomingen met als resultaat een evenwichtig én-én-verhaal waarin bestaande actoren en aanvullende alternatieven naast elkaar hun plaats hebben. We zijn er ons evenwel van bewust dat dit maar één mogelijk spoor is om aan de algemene aanbevelingen tegemoet te komen. Naar implementatie is het noodzakelijk dat er eerst een visie wordt ontwikkeld op beleidsparticipatie vooraleer de concrete beleidsmaatregelen worden geïmplementeerd. De hervorming van het Minderhedenforum wordt daarnaast ook best gekoppeld aan het implementeren van de lokale beleidsantennes. Gezien de lokale beleidsantennes een belangrijke rol spelen in de toeleiding voor beleidsactie C, lijkt het logisch dat deze als laatste wordt geïmplementeerd.

- BIJLAGEN -

bijlage 1 Enkel voorbeelden en typering van beleidsparticipatietechnieken gericht op personen van buitenlandse herkomst

Nr	Naam initiatief	Niveau	Beschrijving	Techniek	Ad hoc/ permanent	Praten/ Tellen	Rechtstreeks/V ertegen- woordiging
Lokale voorbeelden							
1.	AGORA Gent (Gent)	Lokaal	Agora Gent is een duurzaam open partnerschap tussen het Gentse beleid, de verschillende actoren en de doelgroepen van het minderhedenbeleid die samen het beleid vormgeven. Dit organisatorisch model omvat open conferenties (platform) met vooral vrijwilligers waarin een aantal algemene beleidsdoelstellingen voor langere termijn vastgelegd worden. Dit initiatief beoogt het uitbouwen en versterken van het allochtone middenveld en van de communicatiekanalen tussen overheid en doelgroep. Een stuurgroep zet deze om in concrete acties en projecten en volgt deze op. De stuurgroep is aanspreekpunt voor adviezen en voorstellen voor adviezen. https://stad.gent/openingsuren-adressen/agora-participatie-en-inspraak	Burgerpanel	Permanent	Praten	Rechtstreeks (burgers)
2.	Minderheden AdviesRaad Oostende (MARO) (Oostende)	Lokaal	MARO is het orgaan waar personen van buitenlandse herkomst en diensten die in aanmerking met deze groep hun stem laten horen over het beleid van het Oostendse Stadsbestuur. Tijdens een MARO-vergadering geven de leden advies en wordt er gediscussieerd over actuele thema's waarmee zij geconfronteerd worden. http://www.oostende.be/product.aspx?id=13690	Adviesraad	Permanent	Praten	Vertegen- woordiging
3.	@rem - Adviesraad voor etnisch-culturele diversiteit (Gent)	Lokaal	GENT - @rem verleent advies in verband met etnisch - culturele diversiteit thema's aan zowel Stad Gent als OCMW-Gent (op vraag van het stadsbestuur, het OCMW-bestuur of op eigen initiatief). http://www.adviesraden.be/adviesraad/gent/adviesraad-etnisch-culturele-diversiteit-rem	Adviesraad	Permanent	Praten	Vertegen- woordiging
4.	Wijkbezoeken voor beleidsvoorbereiding lokaal sociaal beleid – (Halle)	Lokaal	In de gemeente Halle wilde beleidsmakers bij de opmaak van het lokaal sociaal beleidsplan extra aandacht besteden aan etnisch culturele minderheden. Bij de klassieke gespreksrondes bleek de vertegenwoordiging van deze doelgroep te beperkt. Eerst organiseerde de stad twee gespreksrondes met professionele medewerkers uit de sociale dienstverlening, vrijwilligers en mensen uit de doelgroepen. Daarna werden wijkbezoeken georganiseerd. Contacten werden aangereikt vanuit het verenigingsleven van de bevolking met een migratieachtergrond. http://www.vvsg.be/np/Lists/NP/Attachments/524/2009Lokaal10%20(Lokaal%20sociaal%20beleid%20voldoende%20aandacht%20voor%20diversiteit).pdf	Wijk- gesprekken	Ad-hoc	Praten	Rechtstreeks (burgers)

Nr	Naam initiatief	Niveau	Beschrijving	Techniek	Ad hoc/ permanent	Praten/ Tellen	Rechtstreeks/V ertegen- woordiging
5.	De inspraakkanalen van Ambrosia's tafel (Gent)	Lokaal	Ambrosia's tafel organiseert multimediale uitdrukkingsvormen voor moeilijk bereikbare doelgroepen. De multimediale resultaten kunnen gezien worden als inspraakresultaten van deze doelgroepen. Door frequent aanwezig te zijn in de leefomgeving, door het aanbieden van heel diverse media om zich uit te drukken (tekening, video, goto, gedicht, ...) slaagt Ambrosia's tafel erin de bewoners een beeld te laten samenstellen van hun wijk. http://www.vvsg.be/np/Lists/NP/Attachments/520/Lokaal201018%20(De%20inspraakkanalen%20van%20Ambrosia's%20Tafel).pdf	?	Ad hoc	Praten	Rechtstreeks (burgers)
6.	De Genks (Genk)	Lokaal	Kenmerkend voor dit stadsproject is dat De Genks geen afgelijnd project is, maar eerder organisch kan en mag groeien binnen het stadsbestuur en de Genkse samenleving. Het bestuur heeft nooit gekozen voor een strikt afgelijnde projectaanpak, maar koos eerder voor tussentijdse doelen. De Genks omvat onder andere stadsgesprekken over de Genkse samenleving van vandaag en morgen en over burgerschap, 'aan de slag gaan' met de uitkomst van de gesprekken, op zoek naar concrete maatregelen voor burgers en maatschappelijke actoren van Genk. http://www.kenniscentrumvlaamsesteden.be/samenwerken/participatie/interessante%20participatietrajecten/degens/pages/default.aspx	Stads- gesprekken	Permanent	Praten	?
7.	Steunpunt migranten-organisaties (Genk)	Lokaal	Het steunpunt migrantenorganisaties stuurt de stad Genk in haar werking t.o.v. migrantenverenigingen en is klankbord voor de verenigingen. Het steunpunt organiseert en ondersteunt activiteiten gericht op interculturele samenwerking en participatie van allochtone verenigingen. Het bestuur van het steunpunt bestaat uit leden van verenigingen met diverse etniciteiten. Het Steunpunt Migrantenorganisaties is een werkgroep van de Genkse Integratieraad. Het Steunpunt Migrantenorganisaties fungeert eerst en vooral als klankbord voor de zelforganisaties en speelt hun signalen door aan de dienst Integratie. http://verenigingeningenk.genk.be/content/vig_blogs/record.php?ID=729	Onder- steunings- organisatie	Permanent	Praten	Vertegen- woordiging
8.	Diversiteitsforum (Lier)	Lokaal	Tweemaal per jaar wordt in Lier een dialoogavond georganiseerd rond een specifiek beleidsthema in kader van diversiteit. Het diversiteitsforum staat open voor iedereen, en men tracht een divers publiek te bereiken dat representatief is voor de bevolking van Lier. Er wordt een laagdrempelige methodiek (getuigenis, werkgroepjes) gehanteerd. De besproken thema's kaderen in concrete werkingen, zodat er beleidsopvolging aan kan gegeven worden. http://www.standaard.be/cnt/g4314792s_3	Publieke dialoogavond (focusgroep?)	Permanent	Praten	Rechtstreeks (burgers)

Nr	Naam initiatief	Niveau	Beschrijving	Techniek	Ad hoc/ permanent	Praten/ Tellen	Rechtstreeks/V ertegen- woordiging
9.	Plat Divers (Aalst)	Lokaal	Plat Divers fungeert als een knooppunt dat de informatie over interculturele initiatieven in Aalst samenbrengt, stroomlijnt en opnieuw verspreidt. Plat Divers ondersteunt interculturele initiatieven en initieert deze ook occasioneel. Plat Divers wil vanuit dit netwerk signalen opvangen, verzamelen en bespreken en deze communiceren aan de brede Aalsterse samenleving en het beleid. Plat Divers heeft als doelstelling om een gefundeerd draagvlak te creëren met als doel mensen te sensibiliseren en te activeren om het intercultureel samenleven te verbeteren. http://odice.be/userfiles/file/ODiCe/Lokaal%20beleid/Beleidsparticipatie/beleidsparticipatie.pdf	Ondersteuningsorganisatie	Permanent	Praten	Vertegenwoordiging
10.	De Raad Intercultureel Samenleven (Kortrijk)	Lokaal	De Raad Intercultureel Samenleven is een initiatief van de lokale overheid en wordt als zodanig door de stad Kortrijk erkend. De Raad geeft advies hoe mensen met verschillende achtergronden en culturen kunnen samenleven in Kortrijk. De voorstellen van de Raad worden doorgegeven aan de lokale overheid of andere actoren (bv. OCMW). Thema's van de Raad zijn: inburgering, taal (Nederlands leren), werk, onderwijs, welzijn, kinderopvang, gezondheidszorg, vrije tijd: sport, spelen voor kinderen, cultuur, ... De raad werkt met besloten vergaderingen (Algemene vergaderingen en dagelijks bestuur) maar houdt jaarlijks ook een open overleg voor alle inwoners. http://www.kortrijk.be/adressen/raad-intercultureel-samenleven	Adviesraad	Permanent	Praten	Vertegenwoordiging
11.	Open Forum Dag (Minderhedenforum, etnisch-culturele federaties) (Vlaanderen/Brussel)	Bovenlokaal	De Open Forum Dag is een jaarlijks interactief symposium dat wordt georganiseerd door het Minderhedenforum. Door het samenbrengen van het interculturele middenveld tracht de organisatie ook bepaalde issues bij de overheid aan te kaarten. Elk jaar focust de Open Forum Dag op een ander aspect van integratie en interculturaliteit. www.minderhedenforum.be	Forum	Ad hoc	Praten	?
12.	Focusgroep CLB	Lokaal	In samenwerking met de Vlaamse overheid organiseerde FMDO vzw een focusgroep rond de werking van de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's). Zowel vertegenwoordigers van etnisch-culturele minderheden als van CLB's namen hieraan deel. Knelpunten in de contacten tussen beide werden besproken. Ook (beleids)suggesties werden geuit.	Focusgroep	Ad hoc	Praten	Vertegenwoordiging
13.	Rondetafels van de interculturaliteit (o.a. AIF vzw)	Lokaal	Reeks van openbare discussies en debatten die in heel Vlaanderen plaats vonden (2009-2010). Bedoeling van de Rond tafels was het aantrekken van een breed debat over interculturaliteit, hetgeen resulteerde in aanbevelingen, voorstellen en oplossingen voor verschillende thema's die verbonden zijn met de interculturaliteit. De Rond tafels werden geïnitieerd door toenmalig Vlaamse minister van Werk en Gelijke kansen. http://www.belgium.be/nl/binaries/publ_rondetafels_van_interculturaliteit_2009_tcm117-43689.pdf	Focusgroep	Ad hoc	Praten	?

Nr	Naam initiatief	Niveau	Beschrijving	Techniek	Ad hoc/ permanent	Praten/ Tellen	Rechtstreeks/V ertegen- woordiging
14.	Overlegplatform Voor Allochtone Ouderen (OVALLO) (Brussels Hoofdstedelijk Gewest)	Boven-lokaal	Het Overlegplatform Voor Allochtone Ouderen (OVALLO) is een samenwerkingsinitiatief van Brusselse organisaties en personen. Zij zetten zich in voor meer welzijn en gezondheid van Brusselse senioren van buitenlandse oorsprong in het Brussels Hoofdstedelijk gewest. Ovallo vervult een signaal- en adviserende beleidsfunctie. http://www.pigmentzorg.be/toolbox/fiche/overlegplatform-voor-allochtone-ouderen-ovallo#sthash.1iuMOB06.dpuf	? Interactief plannings- proces	Permanent	Praten	Vertegen- woordiging & Rechtstreeks (burgers)
15.	Rondetafelconferentie 'Evenredige participatie op de arbeidsmarkt' (Vlaams Gewest)	Boven-lokaal	Op initiatief van de Vlaamse minister voor werkgelegenheid, werd in 2002 een Rondetafelconferentie 'Evenredige participatie op de arbeidsmarkt' belegd. De Vlaamse regering, de Vlaamse sociale partners en vertegenwoordigers van de georganiseerde allochtone gemeenschappen onderzochten samen hoe doelstelling 5 van het Pact van Vilvoorde gerealiseerd kon worden voor de kansengroep allochtonen. De uitkomst van brede consultatie en sociaal overleg was de gemeenschappelijke platformtekst. De platformtekst bevat een concreet groeiscenario om de 'nationaliteitskloof' op de arbeidsmarkt tegen 2010 drastisch te verkleinen. Dit groeiscenario wordt jaarlijks opgevolgd binnen VESOC. Alle ondertekenende partijen hebben zich verbonden tot concrete engagementen, die in de loop van 2003 opstartten. http://www.werk.be/beleidsthemas/diversiteit-op-het-werk/beleidskader/allochtonen	Advies- commissie	Ad hoc	Praten	Vertegen- woordiging
16.	Moerberdoes Gent - inhaaltrajecten voor moeilijk bereikbare doelgroepen (Gent)	Lokaal	De Gebiedsgerichte Werking stelde vast dat sommige specifieke doelgroepen daarbij weinig bereikt worden. Daarom werd in 2006 in vijf wijken een inhaaltraject opgestart met moeilijk bereikbare doelgroepen of te 'Moerberdoes', met het doel hen effectiever te betrekken bij het wijkbeleid. Enerzijds werd er een inhaaltraject opgesteld vanuit de vaststelling dat etnisch-culturele minderheden en kansarmen soms moeilijker aansluiting vonden bij het inspraaktraject van de gebiedsgerichte werking en ze absoluut de stem van deze Gentenaars aan bod wilden laten komen in de wijkprogramma's; anderzijds werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om de kennis van de gebiedsgerichte werkers over etnisch-culturele minderheden en kansarmen en hoe hen te betrekken bij het beleid bij te schaven aan de hand van een vorming. Deze vorming – bestaande uit vijf halve dagen - reikte de Gebiedsgerichte Werkers extra achtergrondinformatie en methodieken aan om de inspraakmomenten nog beter af te stemmen op de diversiteit van de Gentse bevolking en het taalgebruik in publicaties aan te passen. http://www.kenniscentrumvlaamsesteden.be/samenwerken/participatie/interessante%20participatietrajecten/MoerberdoesGent/Pages/default.aspx	Wijkplat-form	Ad hoc	Praten	Rechtstreeks (burgers)

Nr	Naam initiatief	Niveau	Beschrijving	Techniek	Ad hoc/ permanent	Praten/ Tellen	Rechtstreeks/V ertegen- woordiging
17.	Minderhedenforum (Vlaanderen en Brussel)	Boven-lokaal	<p>Het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden (Minderhedenforum) vzw, wordt door de Vlaamse overheid erkend en gesubsidieerd als participatieorgaan voor het Vlaamse integratiebeleid. Het Minderhedenforum treedt op als spreekbuis en belangenbehartiger van personen van buitenlandse herkomst en woonwagewoners in Vlaanderen en Brussel en wil de maatschappelijke positie van deze personen versterken.</p> <p>Het Minderhedenforum heeft tot taak de participatie aan de samenleving van deze bijzondere doelgroepen van het integratiedecreet te bevorderen. Hiertoe werkt ze aan empowerment en emancipatie van de personen die behoren tot deze doelgroepen, brengt ze beleidsaanbevelingen uit en werkt ze aan een correcte beeldvorming met betrekking tot diversiteit.</p> <p>http://www.minderhedenforum.be/</p>	Onder- steunings- organisatie	Permanent	Praten	Vertegen- woordiging
...
Internationale voorbeelden							
1.	ETNO Advisory Board for Ethnic Relations (Finland)	Nationaal/ Regionaal	<p>Since established in 1998 ETNO has brought immigrant and ethnic representatives together with the Finnish authorities to discuss issues related to immigration and integration. ETNOs cover all regions for government consultation, immigrant NGO activities and public information. They also appoint 'Goodwill Ambassadors': influential persons working to make Finnish society more diverse and equal. The national ETNO provides a favourable model for local/regional authorities in FI and authorities in other countries. One of the vice chairs and minimum members in the national ETNO must represent migrant communities or ethnic minorities. Representatives are asked to nominate both genders and prioritise those with migrant/ethnic background. Mandate:</p> <p>a) to promote good ethnic relations and equality, as well as mutual interaction and cooperation in all areas of immigration and integration policy b) to provide expert assistance to the ministries in the development of immigration policy c) to help promote organizational activities among immigrants, d) to disseminate information on immigration policy, ethnic diversity and increase awareness on these issues</p> <p>http://www.slideshare.net/providus/konsultatvie-mehnismi-somijas-piemrs</p>	Adviesraad	Permanent	Praten	Vertegen- woordiging

Nr	Naam initiatief	Niveau	Beschrijving	Techniek	Ad hoc/ permanent	Praten/ Tellen	Rechtstreeks/V ertegen- woordiging
2.	Council for Ethnic Minorities (Denemarken)	Nationaal	The Council for Ethnic Minorities was established in 1999 by the Integration Act aiming to promote participation of ethnic minorities in all areas of society. The Council advises and offers guidance to the Minister of Children, Equality, Integration and Social Affairs on issues of importance to immigrants and refugees. The Council furthermore comments on new political initiatives and has the right to comment on general issues relating to ethnic minorities. The Council is non-religious and keeps focus on ethnicity differences and inequalities that can cause discrimination or marginalization of ethnic minorities. There are 14 members in the Council for Ethnic Minorities. The Council underwent an organizational transformation in 2014, where there was decided a new model for composition of the members. This model is as follows: Five members appointed by the Minister - including the Chairman; The four biggest municipalities are permanently represented by a member; Five members are elected from a large board of representatives that represents all the municipalities in Denmark. http://rem.dk/en	Adviesraad	Permanent	Praten	Vertegen- woordiging
3.	Citizenship Committee (Aarhus – Denemarken)	Lokaal	Aarhus replaced its Integration Council with a Citizenship Committee in 2014 in order to increase ethnic minorities and ordinary citizens' opportunities to influence local decisions. The Committee includes equal numbers of politicians (one from each party) and citizens (randomly selected and representative in terms of age, gender, education, ethnicity and place of residence). Until December 2015, the Committee can work with local organisations to make proposals on the local citizenship policy, inclusion of ethnic minorities, engagement with the public and spending of local participation budgets. http://www.mipex.eu/denmark	?	Permanent	Praten	Vertegen- woordiging & Rechtstreeks (burgers)
4.	National Council of Foreigners (CNE) (Luxemburg)	Nationaal	The National Council of Foreigners (CNE) acts as an advisory body to the Luxembourg government on issues relating to foreigners and integration. 34 members will represent foreigners, refugees, syndicates and other members of civil society. http://www.olai.public.lu/en/relations-nationales/organismes_consultation/conseil-nat-etranangers/index.html	Adviesraad	Permanent	Praten	Vertegen- woordiging
5.	Kwanda (Zuid-Afrika)	Nationaal	“Kwanda is a reality TV show focusing on the process of community transformation led by the people in several townships in South Africa. The episodes show interaction between senior government officials and ordinary people in the Kwanda communities, as they discussed how best to tackle the key social challenges facing the country. This reality show involved hundreds of citizens, made community development the subject of everyday conversation in households and workplaces across the country, made ordinary working people into popular heroes.” http://borderstocross.com/initiatives/ http://www.seriti.org.za/	Media	Ad hoc	Praten	Rechtstreeks (burgers)

Nr	Naam initiatief	Niveau	Beschrijving	Techniek	Ad hoc/ permanent	Praten/ Tellen	Rechtstreeks/V ertegen- woordiging
6.	The Migrant Participation project (Oost-Europa)	Internationaal	The Migrant Participation project provides an overview of migrant participation development in societies of Central and Eastern European Union Member States. The Migrant Participation website aims to give the voice to immigrants in public life of the societies with focus on the following countries – the Czech Republic, Slovakia, Slovenia, Hungary, Poland, Latvia, Lithuania, Bulgaria and Romania. http://www.migrant-participation.eu/	Website	?	?	?
7.	Citizens Watch-IT (CEW-IT) & Citizens Manifest (Uganda)	Nationaal	The Citizens Watch-IT (CEW-IT) is a legal consortium of five NGOs that is involved in innovative methods of election monitoring, social accountability and governance and empowering citizens in improving their livelihoods. CEW-IT adopted the Citizens Manifesto, which can be seen as a social contract between citizens and their leaders. It was implemented in Uganda from 2011 to 2013. CEW-IT is promoting the use of the Citizens Manifesto (CM) as an engagement tool/ platform between leaders and their electorate. http://borderstocross.com/initiatives/ http://cewit.or.ug/	Onder- steunings- organisatie & Manifest	?	?	?
8.	European Union minorities and discrimination survey (EU Fundamental Rights Agency) (Europese Unie)	Internationaal	Het Europees Agentschap voor Fundamentele Rechten (FRA) ondernam in 2008 het kader van het EU-MIDIS een grootschalige peiling bij etnische minderheden en migranten in 27 EU lidstaten naar ervaringen van discriminatie. De bevraging is opgezet ter ondersteuning van beleidsmakers en andere stakeholders in de ontwikkeling van ‘evidence-based’ en gericht anti-discriminatie en antiracisme beleid. 23,500 immigranten en personen met een etnische minderheidsherkomst werden geïnterviewd in een face-to-face bevraging. http://fra.europa.eu/en/project/2011/eu-midis-european-union-minorities-and-discrimination-survey	Opiniepeiling	Ad hoc	Tellen	Rechtstreeks (burgers)
9.	Publieke consultatie over het recht op gezinshereniging van derdelanders in de EU (Greenpaper COM(2011) 735) (Europese Unie)	Internationaal	De publieke consultatie van 15 november 2011 tot 1 maart 2012 met betrekking tot de heropening van de onderhandelingen over de EU gezinsherenigingsrichtlijn (EC/2003/86/EC) nodigde onder andere reacties uit van intergouvernementele en niet-gouvernementele organisaties, sociale partners, civiele maatschappij organisaties en individuen in de EU, naast statelijke actoren. Het Europees NGO Platform stimuleerde een wezenlijke respons van migranten-NGO's op de consultatie, die de Europese Commissie sterkte in haar positie om de richtlijn te behouden en de focus te leggen op implementatie. http://www.ngo-platform-asylum-migration.eu/portfolio-items/ngos-call-the-eu-member-states-and-the-european-commission-to-safeguard-family-life-of-migrants-and-refugees/?portfolioID=29 http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/public-consultation/2012/consulting_0023_en.htm	Schriftelijke consultatie	Ad hoc	Tellen	Vertegen- woordiging & Rechtstreeks (burgers)
...

bijlage 2 Valkuilen en oplossingen bij directe beleidsparticipatie

	Courante valkuilen	Hoe die te vermijden?
Algemene principes	<p>Samenbrengen van mensen op grond van hun <u>'anders zijn'</u> (etnische afkomst)</p> <p>Over-fixatie op <u>representativiteit</u></p> <p>Werk- en communicatievormen te <u>afstandelijk/onpersoonlijk/anoniem</u></p> <p>Gevoel van <u>schijnparticipatie</u> bij de deelnemers</p>	<p>Samenbrengen van mensen op grond van gemeenschappelijke achtergrondkenmerken, interesses en belangen</p> <p>Naast representativiteit vooral diversiteit als legitimiteitsbasis nemen.</p> <p>Werken met een beperkte set aan representativiteitscriteria. Geen volkomen representativiteit nastreven</p> <p>De mate van representativiteit wel nagaan en eerlijk communiceren</p> <p>Werken met mondelinge en face-to-face-methodieken. Bv. Gespreksfora, dialoogtafels, praatcafé, stadsdebatten, ambassadeurs-netwerken, brugfiguren, focusgroepen, wijk-/buurtgesprekken, enz.</p> <p>Aanwezigheid van politici en beleidsmakers op het participatief event</p> <p>Niet werken met 'oproepen' maar outreach naar de beoogde groepen</p> <p>Beleidsparticipatie zo vroeg mogelijk organiseren in de beleidscyclus (bv. Agenda-setting)</p> <p>Op voorhand de inspraakruimte concretiseren en communiceren</p> <p>Verwachtingen van deelnemers managen</p>
Toegang/bereik doelgroep	<p><u>Onvoldoende bereik</u> van socio-economisch kwetsbare en laaggeschoolde groepen van buitenlandse herkomst</p> <p><u>Onvoldoende bereik</u> van jongeren van buitenlandse herkomst</p> <p><u>Mismatch</u> tussen interesse van personen van buitenlandse herkomst en topic van participatie</p> <p>Het bereiken van <u>steeds dezelfde</u> mensen van buitenlandse herkomst</p> <p><u>Participatiemoedigheid</u></p>	<p>Actieve verenigingen/middenveldactoren kunnen een brede groep aanspreken</p> <p>Als organisator van beleidsparticipatie zelf ondervertegenwoordigde groepen opzoeken.</p> <p>Gebruik maken van bestaande ontmoetingsplaatsen: scholen, jeugdhuizen, fitnessclubs, praatgroepen, enz.</p> <p>Heterogene groepen vragen een gediversifieerde aanpak (bv. Communicatiekanalen)</p> <p>Gebruik maken van sleutelfiguren, -activiteiten en -projecten</p> <p>Aandacht voor nieuwe communicatievormen (bv. sociale media)</p> <p>Mensen niet aanspreken omwille van hun achtergrond maar omwille van hun verbondenheid met het topic.</p> <p>Participatie thematisch organiseren.</p> <p>Gericht/selectief deelnemers werven</p> <p>Toeleiding nieuwe groepen via persoonlijke contacten (via lokale sleutelfiguren).</p> <p>Overwogen keuze maken wie men waarvoor aanspreekt</p>

	Courante valkuilen	Hoe die te vermijden?
Specifieke drempels	<p><u>Taalgerelateerde</u> drempels: spreektaal, terminologie, mondigheid</p> <p><u>Culturele drempels</u>: onaangepaste locatie, samenstelling van de groep, cultuursensitieve thema's.</p> <p><u>Sociale/mentale drempels</u>: afstand tussen de organisator en deelnemend individu Gebrek aan <u>vertrouwen</u> in de overheid die de participatie organiseert</p> <p><u>Institutionele</u> drempels: te veel en te lang vergaderen/onderhandelen</p> <p><u>Technische</u> drempels</p> <p><u>Tijdsdrempel</u></p>	<p>Inzetten op communicatie in heldere en simpele taal.</p> <p>Abstracte beleidstaal hertalen</p> <p>Nadruk op converseren, niet op schrijven</p> <p>Waar zinvol vertaling voorzien (meertalig, beeldend)</p> <p>Gebruik maken van bestaande ontmoetingsplaatsen: scholen, jeugdhuizen, fitnessclubs, praatgroepen, enz.</p> <p>Permanente communicatie over doelen, impact en resultaten van de beleidsparticipatie</p> <p>Kiezen voor een creatieve werkvormen, geen klassieke vergadertafels</p> <p>De participatiemethodiek niet overformaliseren. Vrije ruimte voorzien.</p> <p>Opteren voor korte participatiemomenten</p> <p>Zorgen voor een 'open' methodiek waarin vlot argumenten kunnen worden uitgewisseld</p> <p>Enkel online tools gebruiken bij groepen die daarmee kunnen werken (vnl. jongeren)</p> <p>Rekening houden met de timing van de beoogde groep (werktijd en vrije tijd)</p>
Nazorg	<p>Geen duidelijke <u>uitkomsten</u></p> <p>De beleidsparticipatie wordt ervaren als een '<u>one shot</u>'</p> <p>Geen <u>terugkoppeling</u> naar de groep die participeerde</p>	<p>Transparant communiceren: wat gebeurt met de stem van de deelnemer</p> <p>De uitkomsten helder samenvatten</p> <p>Beleidsparticipatie organiseren als een proces (cf. Changemakers)</p> <p>De uitkomsten én de impact op verschillende momenten en op verschillende manieren terugkoppelen. Niet (enkel) als rapport of beleidstekst.</p>

bijlage 3 Draaiboek voor het beleidsparticipatietraject

DRAAIBOEK

BELEIDSPARTICIPATIETRAJECT VOOR PERSONEN VAN BUITENLANDSE AFKOMST

1. INLEIDING

Dit document beschrijft de aanpak van een traject op Vlaams niveau gericht op de directe beleidsparticipatie van personen van buitenlandse afkomst. Dit draaiboek biedt inspiratie en tips voor de organisatie daarvan. Al zal de precieze invulling idealiter gebeuren als een soort co-creatie tussen de opdrachtgever (Vlaamse overheid), de procesbegeleider en vertegenwoordigers van het doelpubliek.

Naast de aanbevelingen uit een onderzoek naar de beleidsparticipatie van personen van buitenlandse afkomst (uitgevoerd door het HIVA-KULeuven¹²⁸), haalt dit draaiboek zijn inspiratie uit recente praktijkvoorbeelden, zoals de ‘Burgerkabinetten’ op initiatief van Vlaams minister Sven Gatz, ‘Van LeRensbelang’ op initiatief van Vlaams minister Hilde Crevits of ‘Stroomversnelling’ van Vlaams minister Bart Tommelein. Deze participatietrajecten vertrokken – erg kort samengevat – van een *brede* eerste fase waarin digitaal zo veel mogelijk ideeën en voorstellen werden verzameld, gevolgd door een *verdiepende* tweede fase met een centraal participatiemoment waarin een aantal voorstellen verder werden bediscussieerd en uitgewerkt.

Rekening houdend met taal-, cultuur- en andere barrières voor de participatie van personen van buitenlandse afkomst, werd deze werkwijze gecombineerd met de strategie van ‘De Genks’, een succesvol en gelauwerd project uit de Limburgse stad Genk. Daar werden via tussenpersonen gesprekken georganiseerd in de onmiddellijke leefomgeving van het doelpubliek. Deze ‘vindplaatsgerichte’ aanpak moet de betrokkenheid van moeilijk bereikbare groepen maximaliseren.

In dit document zijn als illustratie korte praktijkvoorbeelden opgenomen, samen met illustraties van werkmaterialen

Verder is er ook een raming opgenomen van de kostprijs voor de begeleiding van dergelijke participatietrajecten en de bouw van een digitaal platform.

Als bijlagen:

- (1) beschrijvingen van het verloop van plaatselijke brainstorms,
- (2) beschrijving van het verloop van een centraal participatiemoment
- (3) een overzicht met participatie-experts en –bureaus
- (4) een korte beschrijving van praktijkvoorbeelden met links naar meer informatie. Een meer uitgebreide beschrijving van de voorbeelden is terug te vinden in Herbots K., Van den Broucke S., Vermeersch L. & De Cuyper P. (2016), *Beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst. Deel 3 Analyse van inspirerende binnenlandse en buitenlandse praktijken van beleidsparticipatie*, HIVA-KULeuven/KEKI, Leuven.

¹²⁸ De Cuyper P., Van den Broucke Sarah, Vermeersch Lode & Herbots Katrien (2016), *Beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst in Vlaanderen. Deel 4 Beleidsadvies*, HIVA-KULeuven, Leuven.

2. UITGANGSPUNTEN

Wanneer men een beleidsparticipatief proces wil uittekenen, moet de ontwerper van het proces duidelijkheid hebben over een aantal randvoorwaarden. Bijvoorbeeld: Welke ruimte laat het beleid voor inspraak? Welke budgettaire, juridische en politieke klijntlijnen bakenen deze ruimte af? Gaat het over het verzamelen van toekomstideeën of over het uitdenken van concrete ingrepen voor concrete knelpunten?

Eén van de aanbevelingen uit het HIVA-onderzoek: *Ontwikkel als overheid een duidelijke visie op beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst, expliciteer deze en handel ernaar*. Deze visie en handelingskader zijn vandaag nog niet bepaald en dus niet beschikbaar voor de opmaak van dit draaiboek. We vertrekken voor deze oefening daarom vanuit volgende principes:

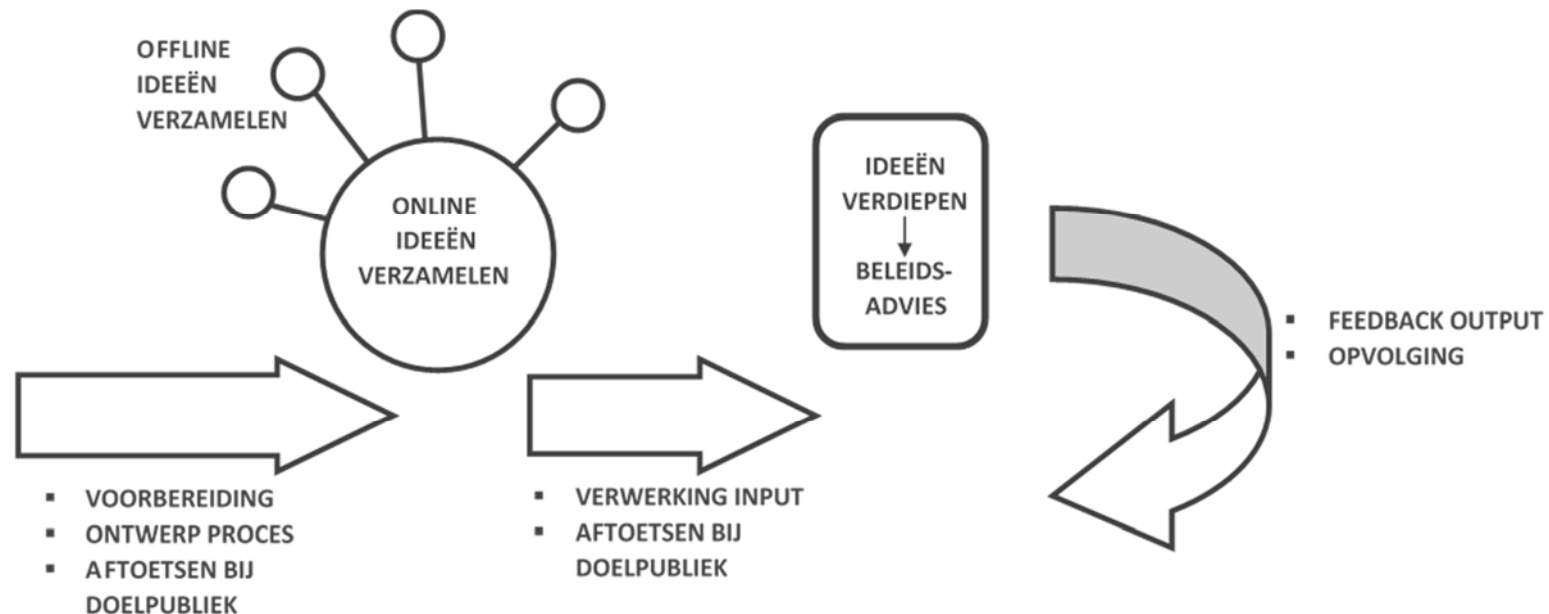
- We focussen op vormen van directe participatie, minder op participatie door vertegenwoordiging via verenigingen. Al spelen deze middenveldactoren wel een rol in dit draaiboek: als toeleiders, als communicatiekanaal, als klankbord...
- We focussen op een combinatie van een breed bereik en een kwalitatieve uitdieping, waarbij een groot aantal personen voorstellen of opmerkingen op een eenvoudige, laagdrempelige manier kan inbrengen en waarbij – in een tweede fase – een kleinere groep een grotere persoonlijke inspanning doet om verdere invulling te geven aan de meest gedragen voorstellen uit de eerste fase.
- We focussen in het bijzonder op strategieën om de betrokken doelgroepen te bereiken: een 'vindplaatsgerichte' aanpak via middenveld, lokale actoren,... zonder te vervallen in een doorgedreven representatieve benadering.
- We vertrekken bij deze oefening van het uitgangspunt dat het beleid reële kansen op invloed mogelijk maakt; o.a. door dit participatieproces voldoende vroeg in de beleidscyclus of beleidsperiode op te starten.
- We vertrekken van het uitgangspunt dat het beleid het engagement aangaat om tijdig, correct en transparant alle nodige achtergrondinformatie te verstrekken aan de participanten, feedback te geven over de opvolging van hun voorstellen en aanbevelingen...
- We vertrekken van een deliberatieve logica: de dialoog tussen de (meningen en argumenten) van participanten moet de output verrijken. In tegenstelling tot een louter kwantitatieve logica waarbij uitsluitend de som of het aggregaat van de meningen de output bepaalt (cf. referenda).
- We vertrekken van werkvormen die het participatieniveau van louter 'top-down informeren' overtreffen en die dus – aanvankelijk – minstens aansluiten bij het participatieniveau van 'adviseren': het verrijken van het beleid met nieuwe doordachte voorstellen vanuit het doelpubliek.

3. DRAAIBOEK PARTICIPATIEPROCES

Rekening houdend met deze uitgangspunten tekenden we een ruwe schets van een mogelijk participatieproces.

Dit draaiboek start met een eerste fase waarin de nadruk ligt op de inbreng van een breed publiek dat op een eenvoudige, laagdrempelige manier voorstellen en behoeftes kan formuleren. Dat gebeurt via een online platform, aangevuld met offline plaatselijke brainstorms. Deze plaatselijke gesprekken moeten de kans op betrokkenheid maximaliseren van specifieke doelgroepen bij dit proces.

In een tweede fase, na verwerking en selectie van de prioritaire ideeën, ligt de nadruk op inhoudelijke verdieping van de vraagstelling. Om uiteindelijk tot een aantal aanbevelingen voor het beleid te komen. Tenslotte volgt nog de opname van de voorstellen in het beleid en de terugkoppeling daar over naar de participanten aan het proces en het ruime publiek.

Op de achtergrond worden ook vertegenwoordigers van het doelpubliek betrokken bij het ontwerp en opvolging van het participatieproces zelf. Zij vormen een klankbord bij (1) het ontwerp van het proces en het bepalen van de vraagstelling, en (2) de verwerking van de input, de keuze van gespreksthema's voor het centrale participatiemoment.

3.1. KRIJTLIJNEN TREKKEN: RUIMTE VOOR PARTICIPATIE, THEMA,...

In de praktijk zal het **kader** voor een participatieproces door het beleid (politiek en administratie) worden bepaald:

- Wat is de timing van het proces? In welke fase van de beleidscyclus situeert het proces zich?
- Welke beleidsruimte bestaat er voor participatie? Op welk participatieniveau situeert zich het proces?
- Wie wil men betrekken bij het beleid? Bestaan er eventueel andere groepen (buiten: migratieachtergrond) die betrokken partij zijn?
- Wat zal het onderwerp zijn van het proces? Welke vragen worden voorgelegd aan het publiek?
- Welk budget is beschikbaar voor het participatieproces?
- Welke facilitators of andere externe knowhow is nodig bij dit proces?

Zeker voor de afbakening van de concrete probleemstelling en de precieze vraagstelling lijkt het aangewezen om de voorlopige afbakening door het beleid af te toetsen bij het doelpubliek: zien zij aanvullende elementen bij het onderwerp? Spelen vanuit hun perspectief nog andere elementen een rol? Maar ook: Welke verwachtingen leven er bij doelpubliek, middenveldorganisaties... tegenover het participatieproces? Uiteindelijk is het toch de bedoeling om niet 'over', maar 'met' de doelgroep te praten.

Niet alleen kan een dergelijk overleg een inhoudelijke versterking betekenen, het maximaliseert ook de kansen op 'vertrouwen' in het gehele proces en op 'gedragenheid' van de resultaten. Een aantal vertegenwoordigers uit het etnisch-culturele middenveld kan deze rol opnemen. Zo wordt dat middenveld in één beweging betrokken bij het ontwerp van het ganse participatieproces en niet louter aangesproken als een kanaal voor de werving van participanten. Een **klankbord- of stuurgroep** (beleid, facilitator en doelgroep) of zelfs een ruimer **sectormoment** als start, kunnen dus een nuttige rol spelen in deze startfase (en later). Op die manier wordt het participatieproces zelf een vorm van co-productie tussen burgers en beleid. Mogelijke samenstelling van deze stuurgroep:

- Bevoegde administratie (eventueel aangevuld met kabinet, andere overheidsdiensten...) – organisatoren van het proces
- Procesfacilitators, webdesigners (eventueel aangevuld met deskundige interculturele communicatie)
- Vertegenwoordigers uit het etnisch-culturele middenveld (brugfiguren).

Ander aandachtspunt bij het formuleren van deze vraagstelling: Participatieprocessen hebben het meeste kans op succes wanneer ze gaan over **concrete beleidsthema's** (met een zekere vrijheid in keuze van subthema's). Participeren aan bv. 'onderwijsbeleid' is nog te abstract en moet concreet vertaald worden in tastbare vragen rond 'problemen bij inschrijvingsprocedures' of 'discriminatie op de school'.

3.2. PRAKTISCHE VOORBEREIDING

Bij aanvang is niet alleen een visie op participatie nodig, alsook een zicht op de timing, beleidsruimte... maar ook over een aantal eerder praktische kwesties:

- Online platform:
 - Aan welke functionaliteiten moet deze website voldoen? Welke info moet deze site bevatten?
 - Is er capaciteit binnen de overheidsadministratie om deze website te ontwerpen en te bouwen? Is daarvoor een externe partner nodig?
- Procesfacilitator:
 - Zijn er facilitators beschikbaar met voldoende kennis en ervaring inzake werken met etnisch-culturele minderheden, interculturele communicatie, ...? Of is een samenwerking met deskundigen inzake interculturele communicatie aangewezen?
- Aanspreken van het publiek:
 - Beschikken we over een overzicht of contactenlijst van (naast belangrijke actoren als Minderhedenforum, federaties,...) lokale verenigingen, netwerken, diensten, adviesraden en organisaties die actief zijn bij het doelpubliek of rond het thema diversiteit/interculturaliteit?
 - Beschikken we over een overzicht of contactenlijst van mediakanalen (tijdschriften, nieuwsbrieven van organisaties, netwerken op social media als facebookgroepen...) die het doelpubliek bereiken?
 - Wat zijn de beperkingen (juridisch, politiek, budget voor vertaalwerk,...) inzake het gebruik van andere talen dan Nederlands in de communicatie rond dit participatieproces?

Naast een begeleidings- of stuurgroep (voor overleg met het doelpubliek) zal ook een **projectwerkgroep/ of kernteam** nodig zijn voor de opvolging van het participatietraject zelf. Dat kan vergaderen wanneer overleg nodig is tussen opdrachtgever, facilitator, webontwikkelaar...

3.3. FASE 1 : BREDE CONSULTATIE EN KANDIDAATSTELLING

Deze eerste fase van het participatieproces heeft twee objectieven:

- het verzamelen van voorstellen, ideeën en andere signalen over het onderwerp van proces – online en offline
- het registreren van personen die gemotiveerd zijn om in een tweede fase mee na te denken over de uitwerking van een aantal prioritaire aandachtspunten

de Eerste fase bestaat uit een online participatieplatform en offline denkmomenten.

Deze offline denkmomenten kunnen verschillende vormen aannemen en vormen een aanvullende strategie om moeilijk bereikbare groepen ook te betrekken: door via een aantal brugfiguren een (kort) overleg te laten organiseren binnen hun eigen netwerken (buurt, vereniging, club, werk,...). Naast de website, worden zo ook ‘actieve’ en ‘vindplaatsgerichte’ stappen gezet naar personen met een migratieachtergrond. Op deze manier wordt in feite een combinatie beoogd van sterke punten uit recente participatieprojecten op Vlaams niveau als de ‘Burgerkabinetten’, ‘Onsonderwijs.be’ en ‘Stroomversnelling’ en de aanpak gericht op een breed en divers bereik van het veelgeprezen participatieproject ‘De Genks’ uit de stad Genk.

ONLINE PLATFORM

Ook in dit draaiboek vormt een online platform de start van het participatieproces. Het publiek moet vlot kennis kunnen nemen van:

- de bedoeling en het verloop van het participatieproces
- achtergrondinformatie over de inhoud van de vraagstelling
- zelf ideeën, voorstellen en behoeften kunnen signaleren
- zich kunnen aanmelden als kandidaat voor het latere grote participatiemoment waar de ideeën uit deze fase verder worden uitgewerkt en omgezet in voorstellen voor het beleid

Dit online platform moet vooral laagdrempelig zijn – enkele aanbevelingen ¹²⁹:

- Participanten kunnen hun idee of voorstel plaatsen op het moment dat hen past (‘asynchroon’); in tegenstelling tot discussiefora waarbij alle participanten op een vastgesteld moment samen moeten online gaan

¹²⁹ O.a. gebaseerd op Verslag Burgerkabinet Jeugd en Verslagen Onsonderwijs.be

UIT DE PRAKTIJK

STROOMVERSNELLING

Het 'Stroomversnelling'-proces (2016) van de Vlaamse overheid over de energietransitie betreft niet alleen deskundigen via thematische werkgroepen. Ook burgerparticipatie kreeg een plaats. Burgers konden in een eerste fase hun ideeën kwijt op een digitale ideeënmuur en die online becommentariëren. Een vakjury selecteerde de beste ideeën. Die vormden de basis voor een burgerpanel dat in oktober 2016 plaatsvond.

DEMOCRACY OS

In 2012 ontwikkelde een Argentijnse politicologe een internetplatform waarop men voorstellen van regelgeving kan indienen, bespreken en stemmen: Democracy Os. Doel: Jongeren meer betrekken bij het beleid. Op dit open source platform, dat zowel een applicatie heeft voor op de computer als op smartphones en tablets, doorloopt het proces van regelgevingsvoorstellen drie opeenvolgende fases: indienen van voorstellen, bespreking van voor- en nadelen en stemming over het voorstel. Resultaten belanden bij de relevante personen.

BURGERKABINET CULTUUR

Vlaams minister van Cultuur Sven Gatz lanceerde een Burgerkabinet (2015) om burgers te betrekken bij zijn cultuurbeleid. Het centrale thema was 'cultuurparticipatie'. Het Burgerkabinet Cultuur startte met een actie in station Antwerpen-Centraal, een digitale rekruterings tool en een online discussieplatform. Dit resulteerde in 1.400 deelnemers aan de tool en ruim 1.000 aanmeldingen van kandidaten voor het eigenlijke Burgerkabinet. Al die geregistreerde participanten werden ook uitgenodigd voor een online debat. Random verdeeld over 16 groepen namen 600 mensen deel. Elke groep ging in dialoog rond dezelfde 8 vragen. Dat leverde ruim 500 ideeën op.

BURGERKABINET JEUGD

Het Burgerkabinet Jeugd uit 2016 behandelde het thema 'diversiteit': Hoe kunnen alle jongeren in hun vrije tijd elkaar meer ontmoeten? Het bestond in een eerste fase uit een voortraject met een online platform waarop iedereen de debatten kon volgen, eigen voorstellen posten en reageren op ideeën van derden. De site werd in twee maanden tijd bezocht door ruim 2.300 unieke bezoekers. Wie liever offline aan de slag ging met de vraagstelling, kon terugvallen op werkmaterialen om zelf een mini-Burgerkabinet te organiseren. De resultaten van deze bijeenkomsten konden digitaal worden ingegeven.

G1000

Bij het G1000-proces (2011) werd het publiek breed geconsulteerd. De thema's voor die top waren dus niet vooraf vastgelegd door de organisatoren. Iedereen kon via een 'ideeënbuss' op de website een bijdrage leveren: de start van een volledig open proces van agenda-bepaling voor een G1000-burgertop. Ongeveer 6.000 personen deden mee aan dit proces.

- Op de welkomspagina staat de vraagstelling centraal, eventueel aangevuld met enkele ideeën van participanten, om ook reacties van nieuwe bezoekers uit te lokken
- Registratie als bezoeker mag geen drempel vormen. Bezoekers moeten het platform vrij kunnen bezoeken, voorstellen en reacties bekijken,... Alleen voor wie zelf een bijdrage wil plaatsen en/of zich kandidaat stelt voor het latere participatiemoment is registratie nodig. Het vragen van persoonsgegevens (geslacht, leeftijd,...) moet later toelaten om verschillende profielen te verzamelen op dat participatiemoment.
- Aparte registratiemogelijkheid voor groepen of organisaties die zelf een ‘plaatselijke offline brainstorm’ (zie verder) organiseren en hun output digitaal willen ingeven, zodat de organisatoren van het participatieproces weten dat deze bijdragen het resultaat zijn van een lokaal groepsgesprek.
- Aanmelden kan via een account op het platform of via het bestaande Facebook-, Google-... account van de bezoeker.
- Bij het online platform wordt een vorm van moderatie voorzien voor onduidelijke of ongepaste bijdragen - op basis van een transparante set van regels. Al verlopen deze debatten over het algemeen vrij kwaliteitsvol: bv. bij het Burgerkabinet Jeugd werden amper 6,6 procent van de bijdragen niet gepubliceerd.
- Participanten krijgen een mail wanneer hun bijdrage, na moderatie, op het platform wordt gepubliceerd. Indien een bijdrage een onduidelijke inhoud heeft wordt een suggestie tot verbetering gedaan. Indien een bijdrage een ongepaste inhoud bevat, wordt ook hier melding van gemaakt aan de indiener.
- Geregistreerde participanten worden gemotiveerd om bijdragen van derden te steunen of te liken
- Sociale media (Facebook, Twitter...) worden ingezet om aandacht op het digitale platform te richten: bv. via een praktische toepassing om de bijdragen op het online platform te delen via social media.
- De website bevat – om aan te spreken bij het bedoelde publiek - nadrukkelijk beeldmateriaal, filmpjes, getuigenissen,... vanuit het doelpubliek zelf.

ONSONDERWIJS.BE

Het eindverslag van ‘Onsonderwijs.be’, een publieksdebat over eindtermen, citeerde als succesfactoren voor het vele ‘verkeer’ op het online platform de combinatie van volgehouden media-aandacht (o.a. via een reeks bijdragen in De Standaard), live debatmomenten door organisaties, mails die geregistreerde participanten aanmoedigden om ideeën van anderen te steunen op social media. Deze website werd bijna 30.000 keer bezocht door 19.000 unieke bezoekers. 2.170 participanten registreerden zich om ideeën te plaatsen op het platform. In totaal werden 844 bijdragen geplaatst, die samen 800 reacties en ruim 4700 likes meekregen.

Suggestie: de misschien wat abstracte materie van de vraagstelling toegankelijker maken door filmpjes met interviews op te nemen op de site. Via digital storytelling kunnen ingewikkelde verhalen gebracht worden door herkenbare mensen (andere personen met een migratieachtergrond). Een extra motivatie om te participeren.

CACHET VZW - JEUGDHULP

Een aantal jongeren uit de jeugdhulp werd bevroegd naar hun ervaringen met bepaalde rechten die zij daarin genieten. Ondersteund door een vrijwilliger van Cachet zocht men manieren om alles in beeld te brengen. In de filmpjes kwamen de rechten van jongeren binnen de jeugdhulp op een duidelijke en inspirerende manier aan bod. De jongeren leggen als ‘ervaringsdeskundigen in de jeugdhulp’ uit wat de verschillende rechten betekenen, staven dit met concrete voorbeelden uit hun eigen ervaringen en formuleren tips over hoe die rechten te doen gelden wanneer dat nodig is. Via digital storytelling lukte de vertaalslag van abstracte concepten naar de doelgroep. Hoe ervaart die een aantal zaken zelf?

Suggestie: een kwantitatief element opnemen op het digitale platform. De mogelijkheid om ideeën van andere participanten te steunen via 'likes', 'duimpjes'... Dat geeft een indicatie over welke ideeën door het publiek als 'belangrijk' of 'prioritair' worden aanvoeld. De mogelijkheid om ideeën te steunen of te scoren lokt ook bezoekers naar de website van het proces. *[zie ook verder: verwerking resultaat]*

BURGERKABINET JEUGD

Bij het Burgerkabinet Jeugd (2016) werd ook bescheiden ingezet op een vorm van 'gamification': het aantal reacties en likes per idee werd opgenomen in de analyse van de resultaten en ook zo gecommuniceerd. Dat leidde tot een nieuwe piek van bezoekers.

HALLO POLITICI

Op www.hallopolitici.be (2015-...), een platform voor online burgervragen aan politici, hebben bezoekers de mogelijkheid om vragen van anderen te ondersteunen via een steun-of deelknop.. Wanneer een vraag opvallend veel draagvlak blijkt te hebben, doen de initiatiefnemers achter het platform een extra inspanning om de politici in kwestie te overtuigen om de vraag spoedig te beantwoorden.

G1000

Het G1000-proces (2011) startte met een 'open proces' van agenda-bepaling voor een G1000-burgertop. Uit de vele voorstellen, werd een synthese van 25 voorstellen online geplaatst. Via de media werd het publiek opgeroepen om daaruit hun voorkeurthema's aan te wijzen. Op die manier werden drie thema's geselecteerd voor de G1000- burgertop.

BURGERBEGROTING

Tijdens het proces van de Burgerbegroting in het District Antwerpen (2014-...) worden de thema's waaraan een budget wordt toegewezen op een creatieve manier aangeduid. Elke participant mag een aantal pokerchips inzetten op de thema's van zijn voorkeur. Een thema is pas gekozen indien een minimumaantal personen kiezen voor dat thema en samen ook een minimaal bedrag toewijzen. Op die manier worden de deelnemers gestimuleerd om samen te werken en argumenten aan te reiken om in te zetten op een thema.

LOKALE OFFLINE DENKMOMENTEN – DIGITALE INPUT

Zelfs een laagdrempelig online participatieplatform betekent voor een aantal groepen een hindernis om hun stem te laten horen. Niet alleen de digitale kloof, maar ook bv. taalkennis, speelt daarbij een rol. Dan zijn offline alternatieven belangrijk. Maar ook andere, meer gemotiveerde, groepen kunnen via een offline brainstorm intensiever aan de slag gaan met de vraagstelling op het digitale forum. Zij kunnen in eigen gemeente, wijk of vereniging spontaan ideeën verzamelen of een meer diepgaande denkoefening opstarten. Een lokale voortrekker kan de voorstellen inbrengen in het digitale platform.

Deze lokale offline brainstorm-momenten bieden ook kansen om moeilijk bereikbare personen van buitenlandse herkomst bewust actief te benaderen. Groepen waarvan men verwacht dat zij minder spontaan aan bod zullen komen in het participatieproces. Hier ligt een mogelijke rol voor etnisch-culturele verenigingen die willen inzetten op beleidsparticipatie, lokale overheidsdiensten... maar zeker ook voor de 'lokale antennes' uit de aanbevelingen van het HIVA-onderzoek (2016) naar participatie van etnisch-culturele minderheden (zie De Cuyper e.a. 2016). Ook die zouden vanuit hun plaatselijke regie-rol inzake beleidsparticipatie de nodige stappen kunnen zetten om een dergelijk offline participatiemoment te organiseren voor deelpublieken die veelal afwezig blijven in dit soort processen.

DE GENKS

De Genks was een inclusief participatietraject, (2009-2012) gericht op de divers samengestelde Genkse bevolking. Het initiatief had een erg breed en divers bereik. De sleutel tot succes was de doordachte werving van brugfiguren: burgers die andere burgers betrekken bij het proces. Die tussen figuren of 'uitdagere' benaderden andere mensen op een informele manier: in hun eigen setting, binnen hun eigen timing,... De contacten verliepen op markten, in een moskee of verenigingslokaal, op de werkvloer... Tijdens de zoektocht naar 'uitdagere' werd o.a. beroep gedaan op ambtenaren, wijkmanagers en andere professionelen. Die stelden interessante brugfiguren voor. Uiteindelijk werden zo 3.200 inwoners bereikt, in 900 gesprekken.

BURGERKABINET CULTUUR

Het Burgerkabinet Cultuur had specifieke aandacht voor twee afwezige groepen: gedetineerden en kansarmen. Omdat gedetineerden noch online, noch op participatievergaderingen kunnen mee debatteren, werden er in de gevangenissen van Beveren en Gent twee werksessies georganiseerd met het materiaal uit het onlineplatform. Ook voor mensen in armoede was de deelname aan het digitale forum niet evident. Het Netwerk tegen Armoede vond een manier om via groepsgesprekken en groeps werkers ideeën te posten. Uiteindelijk werden er een aantal mensen geselecteerd voor het Burgerkabinet in het Vlaams Parlement.

ONSONDERWIJS.BE

Onsonderwijs.be moedigde, naast het online debat, lokale actoren ook aan om plaatselijke 'fysieke bijeenkomsten' over het onderwijsbeleid op te zetten: 'We nodigen iedereen uit om hierover in gesprek te gaan, in klaslokalen en leraarskamers, met bestuurders van scholen en in oudercomités. Maar ook in verenigingen, bewegingen en vormingsinstellingen, in jeugthuizen, in vakbonden en werkgeversorganisaties, aan de keukentafel met wat burens of op de trein met collega's,...'. Op de website vonden kandidaat-organisatoren hulp- en werkmiddelen voor de organisatie van deze offline denkmomenten. Zo registreerde men ruim 150 live debatten waaraan naar schatting meer dan 2000 personen deelnamen.

-- opstarten van brainstorms

Deze offline denkmomenten mikken op verenigingen, lokale adviesraden, individuele brugfiguren,... die de motivatie hebben hun achterban of netwerk aan te spreken voor een brainstorm over de vraagstelling van het participatieproces. De ervaring van de Genks leert dat 'burgers die burgers betrekken' een succesvolle strategie kan zijn. Alleszins succesvoller dan een louter open oproep via media, mailing,... naar het doelpubliek zelf. De organisatoren van het participatieproces spreken die brugfiguren aan die in hun eigen omgeving – dus: 'vindplaatsgericht' in hun eigen wijk, vereniging... – een aantal mensen verzamelen voor een gesprek. Voor een participatieproject op Vlaams niveau zal wel beroep moeten gedaan worden op lokale netwerken, organisaties en instellingen.

Personen van buitenlandse afkomst vormen op zich een heterogene groep. Daarom zou één strategie of één vaste werkwijze niet volstaan om verschillende subgroepen te benaderen en te laten brainstormen. Wel vertrekt dit draaiboek voor deze plaatselijke brainstormmomenten van een aantal algemene uitgangspunten. Vertrekpunt bij het aanspreken van deze verschillende bevolkingsgroepen van buitenlandse zijn begrippen als 'vertrouwen', 'veiligheid', 'respect' en 'relationele werving'. Dat waren ook belangrijke principes binnen het participatietraject 'De Genks' in de stad Genk, waar persoonlijke, relationele werving de sleutel bleek om sterke vrijwilligersprofielen aan te spreken. Gemotiveerde vrijwilligers die vertrouwen uitstralen en in hun eigen omgeving en netwerk mensen uitnodigden voor een informeel overleg. Ook de zoektocht naar deze brugfiguren – in Genk heetten die 'uitdaggers' – via de bestaande lokale netwerken.

De grootste uitdaging zal eruit bestaan om voldoende brugfiguren gemotiveerd te krijgen om een dergelijk lokaal gespreksmoment op te zetten:

- Een actieve strategie om via tussenpersonen als professionals, ambtenaren... en via organisaties en verenigingen enkele suggesties te krijgen van namen van personen, verenigingen en andere netwerken die dit kunnen oppikken op lokaal niveau.
- Eventueel kan overwogen worden door het beleid om voor de moeilijkst bereikbare groepen in deze processen zelf een initiatief te nemen om een actie of gespreksmoment op te zetten door het aanspreken van professionals, brugfiguren... die wel een contact hebben met deze groepen.

Er zijn verschillende compatibele strategieën naast elkaar mogelijk. Zo kan lokaal een actor spontaan het initiatief nemen om een brainstorm te organiseren in zijn eigen omgeving. Maar een parallelle meer actieve werving van lokale organisatoren zal aangewezen zijn – zeker voor moeilijk bereikbare en motiveerbare doelgroepen. Daarvoor worden bestaande netwerken aangesproken: integratiediensten en -ambtenaren, middenveldorganisaties, lokale adviesorganen...

De ervaring bij De Genks leert dat het persoonlijk aanspreken van deze brugfiguren een groter effect had dan een algemene oproep. Die bleven veelal zonder veel respons

-- *Voorbeelden van oproepen voor brainstorms zijn opgenomen als bijlage 1.*

-- aanpak en ondersteuning van de brainstorms

Om 'maatwerk' mogelijk te maken afgestemd op de verschillende subgroepen, moet de aanpak van deze offline denkmomenten niet al te strikt worden geregeld. Er hoeft niet één blauwdruk te bestaan voor deze brainstorms. We vertrouwen de plaatselijk brugpersonen, ook een les uit de Genks, dat zij weten hoe ze mensen uit hun eigen omgeving best aanspreken:

- Ze krijgen de ruimte om te focussen op een thema dat hun omgeving/doelgroep het meeste aanbelangt, dat het meeste aansluit bij hun deskundigheid...
- Ze krijgen ruimte om te kiezen voor eerder bescheiden ambities (bv. enkele ideeën verzamelen in hun omgeving en die posten op het digitale platform) of grotere ambities (bv. een diepgaande brainstorm°)
- Ze krijgen de ruimte om te zorgen voor een gespreksituatie en -locatie in een veilige, natuurlijke omgeving: bij mensen thuis, in een verenigingslokaal, in de moskee...

Ze krijgen de ruimte om een beperkte of meer brede rol op te nemen in het ganse participatietraject:: men kan gewoon een aantal ideeën uit informele contacten of een kort gesprek invoeren op het digitale platform, men kan een meer diepgaande brainstorm opzetten of men kan kandidaat zijn om deel te nemen aan het finale participatiemoment.

Opgelet: dit alles kan leiden tot vooral homogene gespreksgroepen. Deze lokale initiatiefnemers – die zowel organisator als gespreksleider zijn – hebben wel behoefte aan promo-materiaal om hun plaatselijke brainstorm met een zekere uitstraling aan te kondigen en aan eenvoudige en efficiënte downloadbare draaiboekjes, werkmaterialen en extra praktische tips om deze activiteiten succesvol te begeleiden. Dat kan via een downloadpagina op het online platform. Lokale initiatiefnemers hebben geen overload aan ingewikkelde werkvormen nodig. Voor de tussenpersonen volstaan een aantal toegankelijke stappenplannen en enkele eenvoudige tips.

TER ILLUSTRATIE: OFFLINE EVENTS – VOORBEELDEN

*burgerkabinet jeugd:
stadsplan en werkvormen*

BURGERKABINET Zelf een mini-burgerkabinet organiseren

Geef een kleur aan jeugd
Elke regio is anders, elke jeugd is anders. Er is diversiteit, maar de kern is soms nog groot.
Hoe kunnen alle jongeren in hun vrije tijd elkaar meer ontmoeten? Beter leren kennen? Meer samen doen?

ENKELE MOGELIJKE STAPPEN
Ter inspiratie geven we hier in enkele stappen hoe je het gesprek ook kan laten vliegen en ook effectief tot resultaat kan komen.

Stap 1
Staat er nog tijd voor een warm welkom en zorg ervoor dat iedereen er comfortabel bij zit. Laat iedereen zichzelf voorstellen. Ook al kennen jullie elkaar. Het is vaak leuk om even te praten naar de verwachtingen die iedereen heeft voor deze avond, vertel hoe je deze avond graag wilt laten verlopen en welke andere ideeën er zijn. Het is belangrijk om te weten wat iedereen erin zit.

Stap 2
In deze tijd, die het meest van de tijd zal vragen (voor een uur of twee), is het belangrijk om te weten wat iedereen erin zit. Het is belangrijk om te weten wat iedereen erin zit.

Stap 3
Stap 4

Stap 5

INGREDIËNTEN VOOR EEN SUCCESVOL GROEPSGESPREK

LIJSTER AANDACHTIG

GENIET VAN HET GESPREK

BRENG JOUW PERSPECTIEF IN

VRAAG DOOR ZOEK NAAR ONDERLIGGENDE VERBANDEN

IDEËEN VERBINDEN

WE MOGEN VAN MEN'S VERSCHILLEN

SCHRIJF METEEN OP WAT ER WORDT GEZEGD

FOCUS OP DE VRAAG

IEDEREEN IS MEE VERANTWOORDELIJK VOOR DE TIMING

DRAGWIJZING
Dit is een simpele en eenvoudige werkwijze en kan al voor heel kleine groepen, zelfs in één klas, worden toegepast. Het is een goede manier om de verantwoordelijkheid te verspreiden en de deelnemers te laten spreken. Het is een goede manier om de verantwoordelijkheid te verspreiden en de deelnemers te laten spreken.

PERSOONLIJK
De deelnemers worden verzocht om zichzelf te introduceren en te vertellen over hun interesses. Het is een goede manier om de deelnemers te laten spreken en de verantwoordelijkheid te verspreiden.

WORLDCAFÉ IN VOGELVLUCHT

VRAAG PER TAFEL ?

RONDE 1
verschillende groepjes praten over 1 vraag en schrijven op flap

RONDE 2 - 40'
Iedereen wisselt van tafel, één persoon blijft als gast

RONDE 3 - 25'
Iedereen maar dan 25'

AFRONDING - 25'
elke tafel vertelt zijn beste ideeën

POST VERSLAG OP WWW.ONSONDERWIJS.BE

VAN LERENS BELANG!
#eindtermen
onsonderwijs.be

*onsonderwijs.be:
werkvormen*

Mooie praktijkvoorbeelden van deze werkmaterialen vindt men ook terug bij recente participatieprocessen als ‘Burgerkabinet Jeugd’ en ‘Onsonderwijs.be’:

- Concrete informatie en stappenplannen om een dergelijk initiatief op te starten [*zie ook bijlage 1*] – inclusief toegankelijke draaiboekjes voor creatieve, (maar ook door minder ervaren organisatoren) vlot hanteerbare gespreksvormen. Van de procesfacilitator kan worden verwacht dat hij deze werkmaterialen zonder veel moeite kan aanleveren, eventueel met hulp van experts inzake interculturele communicatie om een vertaalslag te maken naar die personen van buitenlandse afkomst. Op het internet vindt men trouwens heel wat inspiratie voor participatieve werkvormen: bv.
 - <http://www.vvsg.be/thema/participatie/>
 - <http://www.participatiewijzer.nl/>
 - <http://www.participatiewordtgesmaakt.be/nl/je-bent-bestuurder/methodieken/>
- Een set van spelregels voor de brainstormen. Bij De Genks ging dat samengevat over:
 - respect voor verschillende, ook conflicterende, meningen
 - focus op de kern van de zaak
 - aandacht voor een hoffelijk en respectvol gesprek
 - praten op basis van de eigen ervaringen, niet op basis van ‘horen zeggen’
- Promotiemateriaal (met huisstijl van het proces/Vlaamse overheid): logo en banner voor e-mail of facebook-pagina, affiche en/of flyers met invulruimte voor datum, uur en plaats van de lokale bijeenkomst.
- Online achtergrondinfo over het thema dat onderwerp is van het participatieproces. Van de administratie kan worden verwacht dat dit materiaal wordt aangeleverd.
- Duidelijke praktische informatie over de invoer van de resultaten van het plaatselijke offline event in het digitale platform (registratie,...)

Naast dit aanbod aan informatie, draaiboekjes en werkvormen kan het interessant zijn om geïnteresseerde organisatoren ook een briefing of vorming aan te bieden voor de organisatoren-moderatoren van plaatselijke brainstormen. Voor een proces op Vlaams niveau kan het wenselijk zijn om deze vorming gedecentraliseerd aan te bieden op meerdere plaatsen en momenten. De facilitator van het ganse participatieproces moet deze knowhow kunnen aanleveren en overbrengen.

Suggestie: gelet op mogelijke taal- en andere cultuurverschillen kan het zinvol zijn om een aantal visuele gesprekshulpmiddelen te ontwerpen voor deze gesprekken. Bij de gesprekken van De Genks waren kaartjes en ander beeldmateriaal voorzien (*zie volgende pagina*). Dat moest de aanwezigen bv. helpen om zichzelf voor te stellen (via symbolen voor religie, werk, hobby...) of om te reageren op voorstellen of op het verloop van het gesprek.

TER ILLUSTRATIE: VISUELE GESPREKSHULPMIDDELEN

2.4

Kaartjes voor reacties op verloop van gesprek

beelden voor voorstellingsronde

stickers voor (steun aan) voorstellen tijdens brainstorm

Wie ben ik?
 Opdrachtgever: Stad Genk
 Ontwerp, illustratie: Thomas Laureyssen
 Procesbegeleiding: Big Bazar bvba
 This work is licensed under the Creative
 visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>
 California, 94105, USA.

3.4. FASE 2 : VERDIEPING VAN IDEEËN TOT AANBEVELINGEN

Deze tweede fase in het participatieproces heeft als finaliteit:

- de belangrijkste ideeën van het online platform verder uitdiepen
- het formuleren van beleidsaanbevelingen

Deze denkoefening zal gebeuren op een participatief publieksmoment voor een divers publiek van mensen die het engagement opnemen om een dag mee na te denken over de vraagstelling en over concrete aanbevelingen voor het Vlaams beleid. Om deze oefening te laten slagen zijn een aantal voorafgaande stappen nodig voor het participatiemoment zelf kan plaatsvinden:

- de keuze van de concrete thema's uit de verschillende ideeën die op het online platform werden ingegeven.
- de rekrutering van de participanten en eventuele selectie uit of aanvulling van de spontaan aangemelde kandidaten.

VERWERKING VAN DE ONLINE RESULTATEN / KEUZE VAN BELANGRIJKSTE DISCUSSIEPUNTEN

Een zuivere publieksstemming over de meest prioritaire voorstellen en suggesties, zoals bij de G1000, is niet voorzien in dit draaiboek. Dit draaiboek vertrekt dus niet van een zuiver cijfermatige selectie van ideeën.

We leggen deze selectietaak in de eerste plaats bij de 'onafhankelijke' procesfacilitator, die in overleg met de begeleidings- of stuurgroep (beleid, facilitator en doelgroep) de clusters van ideeën en thema's aanwijst. Dat moet de transparantie ten goede komen en zo het vertrouwen in het participatieproces bevorderen. Transparantie vereist dat op voorhand – dus: voor het selectiemoment, zelfs al tijdens de online fase – duidelijkheid bestaat over de maatstaven waaraan deze thema's worden afgetoetst: welke signalen en voorstellen zijn zinvoller dan andere? Zo'n set van regels zou kunnen bestaan uit:

- Hoe ernstig en dringend schat men het probleem in waarop het voorstel betrekking heeft?
- Hoe haalbaar schat men de realisatie van het voorstel?
- Hoe innovatief schat men het voorstel in?
- Hoeveel steun kreeg het voorstel op het online platform? Nadrukkelijke steun zou een argument kunnen zijn om het thema toch op te nemen.

De analysemethode van de online resultaten moet wel van bij het begin van de opdracht worden meegegeven aan de ontwikkelaars van het digitale platform, zodat zij deze functionaliteit technisch kunnen opnemen.

RECRUTERING / MOTIVERING

De rekrutering van kandidaat-participanten voor het participatieve publieksmoment gebeurt in de eerste plaats via spontane aanmelding via het digitale platform. Een aantal persoonsgegevens (geslacht, leeftijd, provincie, origine...) ingegeven bij deze registratie laat toe om (indien voldoende aanmeldingen) over- en ondervertegenwoordiging van bepaalde profielen te compenseren op dat participatiemoment. Bij een overaanbod van een bepaald profiel in deze diversiteitsmatrix kan indien nodig door bv. lottrekking een selectie worden gemaakt. Groepen die niet of te weinig aanwezig zijn, kunnen rechtstreeks worden benaderd om een vertegenwoordiger naar het participatiemoment te sturen.

BURGERKABINET CULTUUR

Bij dit participatietraject over cultuur werden via het Netwerk waar Armen het Woord Nemen ook kwetsbare groepen betrokken. Er werden ook een aantal mensen geselecteerd voor het Burgerkabinet in het Vlaams Parlement. Er doken echter praktische problemen op zoals het vervoer naar Brussel, het protocol van inschrijving, een dag in een vreemde omgeving, ..., maar ook hiertoe werden groeps werkers ingeschakeld net zoals voor de ondersteuning op de dag zelf. Zo werden deze mensen steeds in duo's aan de tafels gezet (met elkaar of met een groeps werker) en konden ze uiteindelijk op een open manier aan de discussies deelnemen.

Overtuigingselementen voor deelname kunnen we ook terugvinden in de praktische organisatie van het participatiemoment: op een 'prestigieuze' locatie (bv. parlement), in aanwezigheid van beleidsmakers (bv. bevoegde minister), met kans om politici rechtstreeks aan te spreken (bv. speeddate met politici als intermezzo of afsluiter),... Er moet ook worden ingespeeld op een toekomstig 'terugkom-effect': de procesbegeleiding, de vergaderomgeving, de catering, de sfeer... en – belangrijk! – de zichtbare invloed achteraf, bepalen in sterke mate of gewone burgers het de moeite vinden om later opnieuw deel te nemen aan dergelijke evenementen.

Hoe overtuig je mensen tot een verplaatsing naar een centrale plaats in Vlaanderen voor een participatievergadering? Meer specifiek: Hoe overtuig je ook mensen buiten het verenigingsleven? Binnen de logica van dit draaiboek bieden de offline brainstormmomenten uit fase 1 mogelijkheden om mensen te betrekken die zelden deelnemen aan dergelijke participatiemomenten. De brugfiguren – en trekkers van een offline denkmoment – kan men aanspreken om één van de plaatselijke aanwezigen uit zijn eigen netwerk uit te nodigen om samen naar het centrale participatiemoment te komen. Deze persoon heeft idealiter een binding met een van de thema's van het participatiemoment. Personen die actief worden gevraagd tot deelname, worden aangesproken op hun rol in de samenleving, op hun binding met een bepaald thema, op hun talent en kennis,... en niet louter op hun buitenlandse herkomst. Als extra overtuigingselement kan nog een tastbaar voordeel worden aangeboden: verloten van een geschenkje, cheque,... onder de deelnemers; het participatiemoment koppelen aan een cultureel evenement, bezoek of gidstocht indien het dagprogramma dat toelaat.

CENTRAAL PARTICIPATIEMOMENT

Op dit centrale participatiemoment komen 100-150 personen samen om een dag na te denken over enkele belangrijke thema's. Het is niet de bedoeling dat dit draaiboek een volledige blauwdruk en werkplanning voor dat evenement uittekent. Dat is een keuze van de procesfacilitatoren.

GENK G360

Het nieuwe gemeentebestuur van Genk stond, samen met de administratie, voor de opmaak van een nieuw meerjarenbeleidsplan. In een beleidsplan beschrijft de stad wat men de komende jaren concreet zal doen en op welke thema's men zal inzetten. Het stadsbestuur vond het belangrijk om zich hierbij te laten inspireren door de talenten en ideeën van Genkenaren. Daarom besloot stad Genk haar burgers uit te nodigen voor een burgerbrainstorm. 450 Genkenaars namen deel.

BURGERKABINET CULTUUR

Uit de meer dan 1.000 kandidaten die zich online aanmeldden werden een 150-tal burgers geselecteerd om op zaterdag 19 september 2015 in het Vlaams Parlement met elkaar in levende lijve in gesprek te gaan en de eerste voorstellen van het online Burgerkabinet verder uit te werken. Deze bijeenkomst heeft geleid tot een eindrapport met 17 concrete beleidsaanbevelingen voor het cultuurbeleid.

STROOMVERSNELLING

In een traject over de toekomst van het Vlaamse energiebeleid werd, naast werkgroepen met deskundigen ook de stem van het publiek beluisterd. Na een online verzameling van ideeën, kwam in oktober 2016 een Burgerpanel samen in het Vlaams Parlement. Zij deden 8 aanbevelingen aan minister Tommelein: krijtlijnen voor een koolstofarm en duurzaam energiesysteem.

G1000

Na de fase van de agenda-bepaling selecteerde een onafhankelijk bureau 1000 burgers (via een mix van steekproeftrekking en gerichte rekrutering) voor de burgertop: een deliberatief evenement op 11 november 2011. Uiteindelijk namen 704 burgers deel.

Parallel met het G1000 evenement verliepen ook twee zijprojecten: de G-Home en G-Offs. De G-Home was een toepassing voor online discussie. De G-Offs waren burgers die zich plaatselijk verzamelden aan tafels rond dezelfde thema's als de burgertop. De burgertop in Brussel werd live via een website gestreamd naar de G-Homes en de G-Offs.

De derde fase van het G1000 project heeft deze basisvoorstellen verder uitgewerkt en van daaruit concrete beleidsvoorstellen geformuleerd. Gedurende drie weekends zijn 32 deelnemers van de G1000 samen gekomen om dit werk te doen.

Idealiter vormt het concept van dit participatiemoment (en de rest van het proces) een co-creatie tussen de opdrachtgever en de participatiebegeleider, waarbij ook het betrokken doelpubliek een zeg kan hebben.

In fase 1 anticipeert dit draaiboek al op de probleemstelling dat een deel van het doelpubliek zich maar moeilijk verplaatst voor een bijeenkomst centraal in Vlaanderen, de taal minder tot niet beheerst, minder kennis heeft van de politiek-bestuurlijke systemen,... De offline momenten bieden daar een veilige, toegankelijke context om met bekenden, indien nodig in de eigen taal,... te spreken over de maatschappelijke uitdagingen die zij ervaren.

De invulling van het concept is in handen van de procesfacilitators. Het heeft in deze context dan ook weinig zin om daarvoor een volledig uitgewerkt draaiboek uit te schrijven. Voor een praktijkvoorbeeld verwijzen we hier naar bijlage 2 (Burgerkabinet Jeugd). Deze facilitators begeleiden het participatiemoment op een onafhankelijke manier, ze waken over het goede verloop,...

De vertegenwoordigers van beleid en administratie waken er voor dat ze op geen enkel moment de inhoudelijke richting van de gesprekken mee sturen – vanuit welke rol ook: als tafelbegeleider... Beleid en administratie hebben eerst en vooral de rol van ‘luisterend oor’. Om meer voeling te verwerven met de praktijk kan in deze context – en indien haalbaar en mits goede briefing – overwogen worden om personeel uit de betrokken administratie in te schakelen als tafelbegeleider bij het centrale participatiemoment.

-- Een beschrijving van taken en acties : titel 4.1. (budget procesbegeleiding...).

-- Een mogelijk verloop van een centraal participatiemoment: bijlage 2.

3.5. NA-TRAJECT: RESULTATEN, FEEDBACK, OPVOLGING EN REALISATIE

Finaliteit van een participatief denkmoment is het formuleren van ideeën en aanbevelingen die het beleid inhoudelijk kunnen versterken en meer afstemmen op de noden en vragen van het doelpubliek. De resultaten van het participatiemoment worden daarom al ter plaatse geëxpliciteerd en indien mogelijk symbolisch overhandigd aan het beleid en – waarom niet – aan alle deelnemers.

Bij het Burgerpanel ‘Stroomversnelling’ rond energiebeleid kreeg de bevoegde minister (*foto*), net als de andere participanten een poster met de 8 aanbevelingen die door het publiek waren geformuleerd.

Het is vooral belangrijk dat deze conclusies op een correcte en transparante manier worden getrokken. Beleid (beleidsmakers en administratie) spelen hierbij geen rol. De onafhankelijke procesbegeleider is hier aan zet en toetst duidelijk af of zijn synthese de mening van het publiek blijft weerspiegelen.

De beleidsmakers geven tijdens het participatiemoment duidelijk aan wat er zal gebeuren met de resultaten van het participatieproces: worden die verder besproken door deskundigen? Of worden die rechtstreeks opgenomen in beleidsdocumenten?

De procesfacilitator is – als onafhankelijke partij – verantwoordelijk voor de einderedactie van een eindverslag waarin een beschrijving wordt gegeven van:

- de verschillende stappen in het participatieproces,
- het bereik, het aantal bezoekers... en het aantal bijdragen, commentaren, likes...
- het totaal van de ontvangen ideeën, commentaren,...
- de uiteindelijke synthese in de vorm van conclusies, aanbevelingen,... en hun eventuele onderbouw met argumenten

Nadien moeten de organisatoren nog een aantal stappen zetten om de terugkoppeling te verzorgen naar de aanwezigen op het centrale participatiemoment, naar de participanten en bezoekers op het online platform en het middenveld en ruime publiek:

- Alle aanwezigen op het participatiemoment en alle geregistreerde participanten en/of volgers krijgen een bericht met een synthese van de conclusies
- Via social media worden deze resultaten snel verspreid
- Communicatie via pers en audiovisuele media over het ‘participatiemoment-als-evenement’ en over de aanbevelingen

- Na eindredactie van een eindrapport met alle ideeën, argumenten,... en de conclusies worden dat gepubliceerd op het online platform – alle geregistreerde participanten krijgen daarvan bericht.
- Idealiter wordt na een bepaalde periode (bv. na 6 maanden, 1 jaar,...) nog een stand van zaken meegegeven aan alle participanten. Ook etnisch-culturele middenveldorganisaties worden geïnformeerd.

Deze feedback mag ook een woordje uitleg bevatten over de manier waarop beleid tot stand komt (werkwijze, termijnen,...) zodat ook personen die minder vertrouwd zijn met de werking van de overheid een realistisch beeld krijgen van de realisatie van de voorstellen.

Daarnaast kan deze informatie nog gedeeld worden met andere actoren: ambtenaren bij lokale besturen, andere Vlaamse overheidsdiensten,... Een aantal opmerkingen en ideeën zullen immers ook voor andere instanties en beleidsniveaus interessante signalen vormen.

SLOTBEMERKING

Opmerking: Een duurzame participatiecultuur staat of valt met het serieus waarmee het beleid omgaat met de resultaten van een doorlopen participatieproces. Wordt er rekening gehouden met de aanbevelingen van de deelnemers? Indien een aanbeveling niet wordt opgenomen, wordt daar dan een degelijke motivatie voor gegeven? Anders bestaat het risico dat beleidsmakers aan ‘cherry picking’ doen: enkele sympathieke voorstellen realiseren, maar meer heikele kwesties niet meenemen in hun beleidsvisie.

Een duurzame participatiecultuur is ook gediend met vormen van participatie en co-creatie doorheen latere beleidsfasen: Wordt het publiek, middenveld... nog betrokken bij de verdere uitwerking van de aanbevelingen uit dit participatieproces?

4. INDICATIEF BUDGET

Een precieze budgettering maken van een participatieproces is niet eenvoudig, veel hangt af van de ambitie die de organiserende overheid heeft, de concrete wensen m.b.t. het digitale platform. Een concreet richtbedrag uit de praktijk zou de kostprijs van een Burgerkabinet kunnen zijn. Het totale kostenplaatje daarvan was in de grootorde van 100.000 euro.

Om een meer gedetailleerde inschatting te kunnen maken werd aan bureaus die ervaring hebben met dit soort participatieprojecten op Vlaams niveau de vraag gesteld om een ‘prijsvork’ mee te geven op basis van de uitgangspunten van dit draaiboek.

4.1. BUDGET: PROCESBEGELEIDING, FACILITATIE...

Voor deze berekening werd research gedaan op basis van vergelijkbare projecten en onder meer de vergelijking gemaakt tussen aanvankelijke raming en uiteindelijk tijdsbesteding.

VOORBEREIDING

-- Acties

Algemeen: in deze fase krijgt het traject een vastere vorm, in nauw overleg met administratie en kabinet. De opmaak van de procesarchitectuur wordt afgestemd met administratie en kabinet en er wordt structureel overleg voorzien met alle stakeholders binnen een afgesproken overlegstructuur.

Dit kan resulteren in een aantal concrete acties:

- Opmaak en afstemming procesarchitectuur
- Ruime verkenning:
 - Inbreng van expertise, buitenlandse voorbeelden,...
 - In kaart brengen van cases en actoren
- Voorbereiding en begeleiding van overlegmomenten in stuurgroep.
- Afstemming met andere betrokkenen, waaronder web-bureau

-- Geraamde tijdsbesteding

- Opmaak en afstemming globale procesarchitectuur – 3 dagen
- Ruime verkenning, verbreding via inbreng van expertise,... – 2 dagen

FASE 1 – DIGITALE INPUT + LOKALE BRAINSTORM

-- Acties

In deze fase ligt de nadruk op inbreng van een breed publiek. Doelstelling is om op een eenvoudige en laagdrempelige manier ideeën en voorstellen te verzamelen. Hiertoe wordt een digitaal platform gebruikt. Om de digitale drempel te overbruggen en te komen tot meer gedragen “collectieve” ideeën op het online platform, wordt de input van ideeën aangevuld met offline (lokale) gesprekken. Daartoe worden lokale vrijwilligers ondersteund om in het eigen netwerk ideeën te verzamelen en te bespreken. Ter ondersteuning worden een aantal bruikbare fiches, draaiboekjes en templates ontwikkeld.

Dit kan resulteren in een aantal concrete acties:

- Afstemmen met lokale actoren
- Opmaak van concrete en bruikbare materialen ter ondersteuning van lokale gesprekken, bijvoorbeeld: draaiboek, fiche, templates,...
- Vorming, briefing of netwerkmoment met lokale gespreksbegeleiders
- Ad hoc coaching of ondersteuning van lokale vrijwilligers
- Afstemming met web-bureau
- Afstemming met administratie en kabinet
- Opvolging van ideeën op digitaal platform

-- Geraamde tijdsbesteding

- Voortraject met lokale actoren, administratie, kabinet – 2 dagen
- Ontwikkelen van methodologie en opmaak materialen – 7 dagen
- Briefing, vorming, coaching van lokale vrijwilligers – 5 dagen
- Opvolging van online ideeën en afstemming met web-bureau, administratie en kabinet – 5 dagen

FASE 2 – CENTRAAL PARTICIPATIEMOMENT

-- Acties

Een centraal participatiemoment focust op de inhoudelijke verdieping van de vraagstelling, met en door de doelgroep. Dit event resulteert in een aantal concrete aanbevelingen voor beleid. Inhoudelijk bouwt het centrale participatiemoment verder op de ideeën die online ingediend werden. Dit kan resulteren in een aantal acties:

In voorbereiding van het event:

- Verwerking van input via digitaal platform
- Selectie en verwerking van prioritaire ideeën/thema's voor centraal participatiemoment
- Uitwerken van een concrete en aangepaste methodologie voor het participatiemoment
- Opmaak draaiboek procesverloop participatiemoment, afstemming en bijsturing
- Ontwerp van templates en werkmaterialen
- Praktische en logistieke voorbereiding en organisatie, eventueel plaatsbezoek,...
- Ondersteuning bij communicatie
- Briefing, afstemming en overleg met administratie en kabinet

Op de dag van het event:

- Centrale facilitatie van de bijeenkomst
- Tafelbegeleiding: we adviseren om per 10 deelnemers een tafelbegeleider te voorzien en gaan voor 100 à 150 aanwezigen bijgevolg uit van 10 à 15 tafelbegeleiders
- Formuleren van conclusies en overhandiging aan beleid, deelnemers,...
- Praktische en logistieke ondersteuning

-- Geraamde tijdsbesteding

In voorbereiding van het event:

- Formuleren van thema's voor participatiemoment – 2 dagen
- Uitwerken methodologie, opmaak templates, materialen en draaiboek – 5 dagen
- Praktische en logistieke voorbereidingen – 3 dagen
- Briefing tafelbegeleiders – 1 dag
- Ondersteuning en afstemming – 5 dagen

Op de dag van het event:

- twee centrale facilitators – 2 dagen
- 15 tafelbegeleiders (inlezen, voorbereiding en facilitatie) – 15 dagen
- Formuleren en overhandigen aanbevelingen – 2 dagen

NA-TRAJECT

-- Acties

In opvolging van het centrale participatiemoment, worden de voorstellen opgenomen in het beleid en wordt hierover teruggekoppeld aan participanten aan het proces en aan het ruime publiek. Bij aanvang van deze fase wordt gezamenlijk gekeken op welke thema's prioritair ingezet zal worden en wie daartoe best geplaatst is. Vanuit het voorbije participatietraject worden lessen getrokken en aanbevelingen geformuleerd om de beleidsparticipatie door te trekken en te verbreden, ook in de politieke besluitvorming.

-- Geraamde tijdsbesteding

- We ramen pro memorie een tijdsbesteding van 5 dagen.

OVERLEGSTRUCTUUR EN ALGEMEEN PROJECTMANAGEMENT

-- Acties

Om een stevige verankering bij cruciale partners en werkveld te garanderen, wordt een goede overlegstructuur opgezet. Dit kan in de vorm van een klankbordgroep of stuurgroep die gedurende het traject regelmatig samenkomt. Essentieel is een goed evenwicht tussen enerzijds de ondersteuning van 'community' in deze groep door te zorgen voor voldoende input, waardevolle tussenkomsten, aangename samenkomsten,... zodat betrokkenen ook gráág deelnemen aan dit overleg en anderzijds een goede voorbereiding van inhoudelijke en procesmatige doelen in functie van voortgang.

Daarnaast is de samenstelling van een kernteam of dagelijks bestuur aangewezen. Zij richten zich eerder op concrete procesopvolging en projectplanning, logistieke en inhoudelijke aandachtspunten,... en komen samen in functie van wat nodig is.

Om een goed procesverloop te garanderen, wordt in de functie van procesbegeleiding ook tijd voor algemeen projectmanagement gevrijwaard.

-- Geraamde tijdsbesteding

- Klankbordgroep of stuurgroep – 5 dagen
- Kernteam of dagelijks bestuur – 5 dagen
- Algemeen projectmanagement – 5 dagen

MODALITEITEN

	# dagen
1 voorbereiding	
procesarchitectuur	3
ruime verkenning	2
2 fase 1: digitale input + lokale brainstorm	
voortraject met lokale actoren, adm., kab.	2
ontwikkelen van methodologie en materiaal	7
briefing en coaching - lokale vrijwilligers	5
opvolgen online ideeën	5
3 fase 2: centraal participatiemoment	
VOORBEREIDING	
formuleren thema's - participatiemoment	2
uitwerken methodologie, templates, ...	5
praktische/logistieke voorbereiding	3
briefing tafelbegeleiders	1
ondersteuning en afstemming	5
DAG VAN HET EVENT	
centrale facilitatie	2
15 tafelbegeleiders	15
aanbevelingen formuleren	2
4 natraject	5 <i>PM</i>
5 overlegstructuur en projectmanagement	
klankbordgroep/stuurgroep	5
kernteam/dagelijks bestuur	5
algemeen projectmanagement	5
TOTAAL AANTAL DAGEN	79

Dagprijs voor dit werk ligt tussen €900 en €1000, exclusief 21% btw.

4.2. INDICATIEF BUDGET: DIGITAAL PLATFORM

Ter info: deze budgetberekening vertrekt van de premisse dat de ontwikkeling van dit online platform wordt uitbesteed aan een marktspeler (zoals bv. bij de Burgerkabinetten) en niet binnen een Vlaamse overheidsdienst zelf gebeurd (zoals bv. bij Stroomversnelling).

De kostprijs voor de ontwikkeling van een digitale platform hangt in sterk af van de inspanningen die nodig blijken om bestaande standaardplatformen op maat aan te passen. Volstaat een standaardplatform waarbij alleen enkele lay-out-elementen als kleur, logo en afbeeldingen worden aangepast, dan is de grootorde van kostprijs om en bij de 5000 euro (excl. BTW).

Bij maatwerk wordt de kostprijs groter. Voor een volledig op maat gemaakte front-end is de grootorde van kostprijs om en bij de 10.000 euro (excl. BTW).

Naast de ontwikkeling van het platform zijn nog twee andere elementen van belang: de ‘moderatie’ en de ‘analyse’ van de binnengelopen voorstellen en bijhorende ‘likes’.

Voor moderatie hangt alles af van de intensiteit. De moderatie-functie kan immers over heel wat meer gaan dan het filteren van ongepast taalgebruik. Het kan ook gaan over thematische afbakening, hulp bij het goed formuleren van ideeën en voorstellen, filteren van dubbele bijdragen... Binnen de context van dit participatieproces lijkt moderatie een essentieel element voor de kwaliteit van het debat. Al voorzien sommige online platformen geen moderatie.

De analyse en rapportage van de binnengelopen voorstellen en ideeën geeft zicht op de belangrijkste thema’s en de meest opvallende ideeën die binnenliepen op het digitale platform. Ook dit element hangt sterk samen met de hoeveelheid data op het platform. Ook de rapportage kan op een basic manier gebeuren of heel uitgebreid in een volwaardig rapport.

Voor een groot Vlaams breed project (uitgangspunt: 1.000 tot 2.500 actieve deelnemers; enkele duizenden bijdragen) geeft een bijkomende kostprijs voor moderatie en analyse tussen 10.000 en 25.000 euro (excl. BTW).

Niet opgenomen in dit budget, maar eventueel een interessante aanvulling, is het inzetten van analyse en opvolging van input via social media.

BIJLAGE 1 – Voorbeelden van offline denkmomenten – parallel naast de online consultatie

• **VOORBEELDTKST 1 : Burgerkabinet Brussel**

Bron: <http://www.burgerkabinet.be/mini-burgerkabinet/>

Organiseer zelf een Mini-Burgerkabinet

*Misschien vind je het wel leuk om in groep na te denken over hoe jij en anderen Brussel beleven. Een soort **mini-Burgerkabinetje** op poten zetten? Wel dat kan hier! En het is niet eens moeilijk...*

Een #Burgerkabinet over Brussel, is geen exclusief platform voor Brusselaars. Iedereen kan meedoen.

Heb je ideeën over het organiseren van een mini-burgerkabinetje op café met enkele vrienden, op de trein met collega's, tijdens de middagpauze, met je burens in het buurthuis of gewoon losjesweg ergens op de hoek van de straat of in het park, dan kan je hier terecht.

5 goede redenen om een mini-Burgerkabinet te organiseren

- Je kan je **mening geven** en ervaringen delen over dit onderwerp.
- En **er wordt nog iets mee gedaan ook...** Sven Gatz, de Vlaamse minister van Jeugd is benieuwd welke ideeën er bij burgers leven. Hij bekijkt of hij die kan verwerken in zijn beleid over Brussel.
- Met de ideeën van dit #Burgerkabinet kan je ook **zelf aan de slag** binnen je organisatie, vereniging, vriendengroep,...
- Je **leert jezelf en je vrienden wat beter kennen**.
- Meedoen betekent ook dat je kan **geselecteerd worden om samen met 150 anderen** te discussiëren over concrete aanbevelingen voor de minister.

Hoe pak ik dit concreet aan?

- **Maak gebruik van een bijeenkomst of creëer er zelf één.** Je kan mensen bij elkaar roepen (vb. via een bericht op Facebook) maar het is nog makkelijker om gebruik te maken van momenten waarop mensen al bij elkaar komen: een geplande bijeenkomst of vergadering, een feestje of middagpauze,...
- **Maak het gezellig.** Een drankje, een hapje... Zorg dat je het zelf fijn en boeiend vindt, dan vinden anderen dat ook.
- **Maak mensen warm om mee te doen.** Gebruik ons **filmpje, logo of banner** om bij je mail- of facebookuitnodiging te voegen **om je vrienden of gesprekspartners te motiveren**.
- **Keep it simple.** Het hoeft ook allemaal niet te groot te zijn of te veel 'gedoe'. Maak het niet moeilijker dan het is. Op een halfuurtje kan je ook al heel wat zeggen. Kort en krachtig met elkaar in gesprek gaan!
- **Aarzel niet de centrale vraag te 'hertalen' en aan te passen aan de specifieke context en leefwereld van de doelgroep.** Een groep collega's is iets anders dan een groep kansarme jongeren. Iedereen kan interessante ideeën hebben over dit thema!
- Je kan ook samen wat snuisteren in de ideeën die eerder al ingegeven werden. Dan kan je bekijken of je verder werkt op een van de bestaande ideeën of een nieuw idee wil posten.

- **Maak het je makkelijk.** We hebben een fiche gemaakt met een aantal stappen en werkvormen bij mekaar. Die vind je HIER. Een aantal zeer eenvoudige tips en afspraken om een goed gesprek te voeren, vind je HIER. Een blad om de resultaten op te noteren en ze zo nadien makkelijk over te kunnen brengen op het online platform, vind je HIER.
- We zetten jullie initiatieven ook graag in de kijker op deze site. Hou ons op de hoogte. Mail naar burgerkabinet@vlaanderen.be.

Enkele mogelijke stappen

Ter inspiratie geven we hier in enkele stappen mee hoe je het gesprek vlot kan laten verlopen en ook effectief tot resultaat kan komen.

Stap 1

Start rustig op; maak tijd voor een warm welkom en zorg ervoor dat iedereen er comfortabel bij zit. Laat iedereen zichzelf voorstellen (ook al kennen jullie elkaar, het is vaak boeiend om even te polsen naar de verwachtingen die iedereen heeft voor deze sessie), vertel hoe je deze sessie gaat aanpakken en verken de startvraag zodat iedereen echt begrijpt waar het over gaat en zodat iedereen onder alle woorden hetzelfde verstaat.

Stap 2

In deze stap, die het meeste van de tijd zal vragen (maar zet er wel een timing, vb. 30' op) laat je iedereen antwoorden op de vraag, ideeën spuien. Er bestaan enkele interessante manieren om dat leuk en gestructureerd te laten verlopen. Hieronder vind je een aantal concrete voorbeelden.

Stap 3

Uit de grote groep van ideeën, selecteer je de ideeën die jullie ook effectief willen posten op het onlineplatform. Selecteren kan je doen door te stickeren (iedereen krijgt 2 of 3 stickertjes en plakt die bij de ideeën van voorkeur; ideeën met het meeste stickertjes halen het) of door te stemmen (vb met een rode en groene kaart). Je kan ook selecteren door criteria te bepalen: wanneer is een idee een goed idee? Vb. wanneer het praktisch haalbaar is, wanneer het een brede doelgroep aanspreekt, wanneer het vernieuwend is... Als dat nodig is, kan je de geselecteerde ideeën nog verder uitwerken. Maak ze vb. concreter en bedenk wie of wat je er voor nodig hebt en wie of wat je ermee bereikt. Wat is de meerwaarde van dit idee? Zijn er randvoorwaarden om dit te realiseren? Zorg ervoor dat het idee 'helder' is (doe de test: is dit duidelijk en verstaanbaar voor iemand die hier niet aanwezig was?).

Stap 4

Rond gezellig af, doe nog een korte rondvraag: hoe is het gegaan? Wat heeft dit met jou gedaan? Wat vond je (niet) leuk? Is dit voor herhaling vatbaar? En bedank iedereen voor de waardevolle bijdragen. Jullie hebben een vruchtbaar gesprek achter de rug met uiteraard een aantal topideeën als oogst... Schrijf je ideeën uit op dit verslagblad (één idee per verslagblad).

Stap 5

Surf naar doemee.burgerkabinet.be. Je registreert je hierbij als groep en geef jullie ideeën in. Wat er niet online verschijnt, kennen en weten we niet en wordt dus ook niet meegenomen naar het Burgerkabinet. En dat zou zonde zijn! Dit stappenplan aangevuld met enkele werkvormen vind je hier. Enkele algemene gesprekstips op een rij, vind je hier. Wij zijn jullie heel dankbaar voor jullie inspanningen en ideeën! Aarzel niet contact op te nemen met burgerkabinet@vlaanderen.be.

VOORBEELDTKST 2: Onsonderwijs.be

Bron: <http://www.onsonderwijs.be/zelfdebat#3redenen>

Organiseer zelf je debat en vind hier het juiste materiaal

De #eindtermen van de toekomst bepalen we samen. We nodigen iedereen uit om hierover in gesprek te gaan, in klaslokalen en leraarskamers, met bestuurders van scholen en in oudercomités. Maar ook in verenigingen, bewegingen en vormingsinstellingen, in jeugdhuizen, in vakbonden en werkgeversorganisaties, aan de keukentafel met wat burens of op de trein met collega's,...

3 goede redenen om een debat op te zetten

- Je zorgt mee voor een breed en degelijk maatschappelijk debat over #eindtermen
- Uit de gesprekken haal je inzichten die interessant kunnen zijn voor jezelf of voor je organisatie.
- Als je ons laat weten waar en wanneer je iets organiseert, zetten we jullie initiatief op de nieuwspagina op onsonderwijs.be.

Hoe begin ik eraan?

Je wil wel, maar hoe begint je eraan? Waar vind je mensen? Hoe overtuig je mensen om deel te nemen? Hoe kondig je een gespreksmoment aan? Vaak is net deze eerste stap de moeilijkste. Enkele tips:

- Zoek een of twee mensen die met jou de handen in elkaar willen slaan om een debat of gesprek op te zetten.
- Zoek een plek waar het kan plaatsvinden: bij je thuis aan de keukentafel, in het buurthuis, in de schoolrefter, in de klas, de bedrijfskantine,...
- Zoek een geschikt moment: tijdens de middagpauze, op een avond, ...
- Zoek mensen die mee in gesprek willen gaan. Maak reclame. Je kan hierbij gebruik maken van een van de algemene affiches, de affiche met invulvak of van de flyers om je eigen event aan te kondigen. Durf mensen persoonlijk aan te spreken.
- Maak het niet te groot: het hoeft echt geen avondvullend programma te zijn met 100 mensen. Het hoeft geen uren te duren. Op een halfuurtje kan je ook al heel wat zeggen.
- Je hoeft het niet over alle vragen te hebben. Kies er gerust eentje of enkele uit.
- Maak gebruik van die gelegenheden en momenten waarop sowieso al mensen bij mekaar zijn: een geplande vergadering, een middagpauze, een les...
- Maak het gezellig. Een drankje, een hapje... Zorg dat je 't zelf fijn en boeiend vindt, dan vinden anderen dat ook.

Voor achtergrondinformatie over eindtermen en inspiratie voor je debat kun je hier terecht.

Hoe pak ik het aan?

Om jullie te helpen om een gesprek goed te laten verlopen hebben we materiaal voor 4 soorten gespreksmethoden ontwikkeld: (maar je kan uiteraard ook zelf je ding doen)

- Voor een kleine groep : een gewoon tafelgesprek
- Voor een iets grotere groep (vanaf 16 personen): de journalistenmethode
- Voor echt grote groepen: het Worldcafé
- Specifiek voor leerlingen en jongeren

Voor een kleine groep: een gewoon tafelgesprek

Maak het niet moeilijker dan het is! Gewoon een goed gesprek is vaak het beste gesprek. Een aantal zeer eenvoudige raadgevingen om een gesprek te voeren, vind je [hier](#). Om het gesprek op gang te trekken, kun je onze [gespreksstarters](#) gebruiken: foto's van allerlei mogelijke situaties die verband houden met onze centrale vraag 'Van leRensbelang?' Leg een aantal van deze beelden op tafel en gebruik ze. De [invulbladen](#) kan je printen en kopiëren op zoveel exemplaren als je nodig hebt (een setje van 4x4 vragen per tafel van 4 personen). Voor je het weet ben je vertrokken voor een uur. Nadien is het goed om de essentie van jullie ideeën op te schrijven zodat iemand van de groep ze kan inbrengen op onze website. En ook daarvoor hebben we handige [verslagbladen](#) gemaakt (1 blad per vraag). [Registreer](#) je als vereniging/groep, zodat we weten dat de ideeën die je invoert, het resultaat zijn van een groepsgesprek.

Meer informatie over eindtermen en inspiratie voor je debat vind je op de site van het [departement onderwijs](#).

Voor een grotere groep: de journalistenmethode

Een heel eenvoudige format voor wat grotere groepen is de journalistenmethode. Deze [fiche](#) loodst je stap voor stap door de aanpak. De [invulbladen](#) kan je printen en kopiëren op zoveel exemplaren als je nodig hebt (een setje van 4x4 vragen per tafel van 4 personen). Het resultaat van de synthesegroepjes kan je op onze handige [verslagbladen](#) noteren zodat je het vlot op onze website kan ingeven. [Registreer](#) je als vereniging/groep, zodat we weten dat de ideeën die je invoert het resultaat zijn van een groepsgesprek.

Meer informatie over eindtermen en inspiratie voor je debat vind je op de site van het [departement onderwijs](#).

Voor echt grote groepen: het Worldcafé

Voor echt grote groepen is er het Worldcafé. We beschrijven alle stappen in deze [fiche](#). De [invulbladen](#) die je op de tafels kan leggen (1 voor elke vraag, print ze minstens uit op A3), hebben we ook voor je klaargemaakt. Een verslaggever kan de eindresultaten kort samenvatten in onze handige [verslagbladen](#) zodat je ze vlot op onze website kan ingeven. [Registreer](#) je als vereniging/groep, zodat we weten dat de ideeën die je invoert het resultaat zijn van een groepsgesprek.

Meer informatie over eindtermen en inspiratie voor je debat vind je op de site van het [departement onderwijs](#).

Specifiek voor leerlingen en jongeren

De Vlaamse Scholierenkoepel ontwikkelde een pakket dat jongeren en leerlingen kunnen gebruiken om met hun medeleerlingen en vrienden het gesprek aan te gaan rond dit thema. Alle materiaal vind je op hun [website](#).

Hoe voer ik de ideeën dan in op de website?

Om ideeën te kunnen invoeren op de site moet je eerst [geregistreerd](#) zijn als (dat kan als individu of in naam van een groep of vereniging). Daarna kan je de ideeën één voor één invoeren via de website, telkens bij de juist vraag:

Wat moet elke jongere op school leren om deel te nemen aan de maatschappij van morgen?

Wat moet elke jongere op school leren om zich persoonlijk te ontwikkelen?

Wat moet elke jongere op school leren om later aan het werk te kunnen?

Wat moet elke jongere op school meekrijgen om levenslang verder te kunnen leren?

● BIJLAGE 2 – Voorbeeld verloop centraal participatiemoment

Uit het eindverslag van Burgerkabinet Jeugd 2016 :

Dat er alvast kleur was op 6 mei, was duidelijk: zoals eerder in dit rapport al meegegeven, werd er gestreefd naar optimale diversiteit binnen het deelnemersveld. De oudste deelnemer in dit Burgerkabinet was 68 jaar, de jongste 13 jaar. Van de 134 deelnemers waren 25 van hen jonger dan 18 jaar.

Een filmpje en veel foto's vind je op <http://www.Burgerkabinet.be/foto-video/> 3 0 30 Niet alleen inzake leeftijd, gender, woonplaats, etnisch-culturele achtergrond of vertrouwdheid met het jeugdwerk was er een sterke diversiteit bij de deelnemers, er waren ook deelnemers vanuit het netwerk tegen armoede, vluchtelingen, doven en slechthorenden en mensen met een psychische beperking. Deze criteria werden ook gehanteerd om al deze mensen te verdelen over de 16 werktafels die het speelveld vormden voor deze intensieve dag in het Vlaams Parlement. Aan elke tafel was een tafelbegeleider toegewezen. Deze mensen kwamen hoofdzakelijk van het departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media (CJSM) en van de pool facilitators van AGO (Agentschap voor Overheidspersoneel).

Na een verwelkoming door de minister, werd er effectief opgestart met een duiding van het gehele proces en enkele afspraken die het werken en praten met elkaar tot een echt aangename ervaring kunnen maken. Om deze dag vlot te laten verlopen en te komen tot de gewenste resultaten, werd er gekozen voor een proces in vier rondes.

- *Ronde 1 was een 'warmloper' maar ging toch ook al meteen naar het hart van het thema van de dag door het benoemen van succesfactoren voor jeugd en diversiteit.*
- *Ronde 2 en 3 waren 'themarondes', waar telkens één thema van het online traject op tafel lag. Beide rondes waren gelijkaardig van aanpak maar verschilden qua inhoud en samenstelling aan de tafels.*
- *In ronde 4 werd gefocust op het formuleren van concrete aanbevelingen.*
- *Als orgelpunt verhuisden we naar de koepelzaal van het Parlement waar de deelnemers konden stemmen op de aanbevelingen en de minister nieuwsgierig klaar zat om de aanbevelingen in ontvangst te nemen.*

RONDE 1: kennismaking met elkaar en benoemen van succesfactoren voor jeugd en diversiteit

Nadat iedereen plaats had genomen aan de tafels (plaatsen werden vooraf toegewezen om diversiteit aan de tafels te verzekeren), kregen de deelnemers ruimschoots de tijd om kennis te maken met elkaar. Eerst in duo's en vervolgens aan de tafels onderling. Vanuit persoonlijke verhalen die de kracht van de verbinding tussen jeugd en diversiteit illustreerden, werden succesfactoren, kernwaarden en – kwaliteiten voor de relatie tussen jeugd en diversiteit benoemd. De woordenwolk hieronder brengt in grote lijnen het resultaat van deze eerste ronde. De woordenwolk werd real-time verwerkt en in print verdeeld over de tafels zodat de deelnemers gedurende de rest van de dag konden terugrijpen naar deze eerste 'contextualisering'.

RONDE 2 en 3: 'handen en voeten geven' aan de thema's uit het online-gedeelte van het Burgerkabinet

Zoals eerder al gezegd in dit verslag, werden er uit het online-gedeelte van het Burgerkabinet 14 clusters gefilterd. Voor de duidelijkheid herhalen we ze hier zoals ze ook op het forum werden gepresenteerd: De deelnemers werden aan tafels toegewezen en ook de 14 thema's werden over de 16 tafels verspreid (de twee meest populaire thema's uit het online-gedeelte werden dubbel behandeld) In een eerste themaronde werkte ze aan een verplicht thema. In de tweede themaronde (en toen was het al namiddag)

konden de deelnemers zelf een thema (en dus ook een tafel) kiezen en was er dus meteen ook een hersamenstelling van de tafels. De uitwerking van de thema's gebeurde als volgt:

- Elk thema werd vooraf uitgewerkt op basis van het materiaal uit het online-gedeelte met een korte beschrijving van de cluster en een aantal citaten uit de online gesprekken. De thema's werden in A3 en A2-formaat over de tafels verspreid (willekeurig voorbeeld is thema 13 "Communicatie: onbekend is onbemind")
- De tafelbegeleider startte met kort te vertellen waar dit thema om draait en gaf enkele uitspraken hierover uit het online-gedeelte mee.
- Vervolgens werd er een kort groepsgesprek gehouden waarin deelnemers hun eerste reacties op dit thema konden uiten.
- In een volgende stap (en dit gebeurde ook door middel van een template) gingen deelnemers de gewenste situatie vanuit dit thema omschrijven.
- De laatste stap was dan de uitwerking van die gewenste situatie door middel van zeven ondersteunende insteken (waaruit men zelf enkele insteken kon selecteren).
- Na elke themaronde kregen de deelnemers de kans om het werk van hun collega's te bekijken en te verrijken of te waarderen. Flappen werden aan de muur of aan panelen gehangen en iedereen had vrijuit de tijd en ruimte om het materiaal te onderzoeken. Na de eerste themaronde deed iedereen dat vanuit het eigen blikveld of de eigen ervaring. Na de tweede themaronde wisselden de deelnemers elkaars blik en perspectief en gingen vanuit de specificiteit van de andere, de flappen aan de muur bekijken, verrijken, waarderen... In de bijlage is het volledige uitgeschreven verslag van al deze flappen opgenomen, dus 14 thema's (waarvan 2 door twee groepjes uitgewerkt) en dat voor twee rondes. In hoofdstuk 5 brengen we onder resultaten en conclusies enkele opvallende inzichten, ideeën en visies uit deze tweede en derde ronde naar voor. Na de lunch en voor ronde 3 was er een korte energyzer, waarbij de deelnemers door de zaal stapten op muziek en korte gesprekjes aanknoopten. Er ontstond daarbij nog een ontroerend moment toen de techniek het liet afweten en Rania, één van de deelnemers met veel talent, spontaan begon te zingen.

RONDE 4: aanbevelingen formuleren

Deelnemers waren ondertussen helemaal ondergedompeld in het thema en hoewel de dag al ver gevorderd was, stond iedereen op dit moment helemaal op scherp. Het ideale moment om vanuit al dat materiaal, indrukken, inzichten, gevoelens... de focus te leggen op wat dan echt belangrijk is, op wat zeker moeten worden 'vastgepakt' door beleid, jeugdorganisaties, burgers en jongeren zelf om die brug tussen jongeren verder te bouwen. De deelnemers werden terug aan de oorspronkelijke tafels verwacht waar ze de gelegenheid kregen om alles wat er in hun hoofd zat, op tafel te leggen. Op basis van dat materiaal werden aanbevelingen geformuleerd. Er werd duidelijk op 'gehamerd' dat aanbevelingen er niet enkel zijn voor het Vlaamse beleid of voor anderen overheden maar dat ook burgers en jongeren en ook (jeugd)organisaties en andere partners hier stappen in kunnen zetten. De opdracht werd ondersteund door o.a. volgende vragen: Elke tafel formuleerde enkele aanbevelingen. Aan het einde van deze ronde werd er gevraagd om per tafel één aanbeveling te selecteren die men in de volgende ronde persoonlijk aan de minister wilde overbrengen. In de laatste stap werden alle deelnemers verzameld in het halfroond. Daar kregen de deelnemers de kans om de aanbeveling die hun tafel had gekozen kort voor te stellen en op alle voorgestelde aanbevelingen te stemmen (met de echte stemknopjes van de parlementsleden). 'Ja' betekende: 'dit zit goed, dit geeft energie, hier ga ik mee akkoord, dit is relevant en belangrijk', 'onthouding' betekende: 'ik ben niet tegen maar dit doet me weinig, dit heeft voor mij geen prioriteit, 'neen' betekende: 'hier ga ik niet in mee. De aanbeveling met de meeste stemmen werd er nog even kort uitgelicht en de minister gaf zijn eerste enthousiaste reactie op de aanbevelingen die in het halfroond werden voorgesteld.

BIJLAGE 3 – Expertorganisaties Participatie

Deze bijlage bevat een lijst van experts en begeleiders van participatieprocessen, digitale tools...

NAAM	FOCUS	RELEVANTE CASES	URL
PARTICIPATIEPROCESSEN			
Levuur	Begeleider van participatieprocessen	Burgerkabinet, Onsonderwijs.be, De Genks in Genk, Jongerenpact...	www.levuur.be
Tri.zone	Begeleider van participatieprocessen	Stroomversnelling, Beleidsplan Ruimte Vlaanderen...	www.trizone.be
Connect	Communicatiebureau - Begeleider van lokale participatieprocessen	Partici-Peer in Peer, Stads-kernvernieuwing in Sint-Truiden...	www.connect.be
O2	Communicatiebureau - Begeleider van lokale participatieprocessen	Stads-kernvernieuwing in Poperinge, Wegherinrichting in Oostrozebeke,...	www.otwee.be
Panenka	Communicatiebureau - Begeleider van lokale participatieprocessen	Gezinsbeleid Hamont-Achel, publicaties 'Praktijk-gids Participatie' en 'Een sterk draagvlak in 10 stappen'...	www.panenka.be
Glassroots	Stakeholdersmanagement		www.glassroots.com
Dwarsdenkers	Co-creatiebureau		www.dwarsdenkers.be
Kessel en Smits	Netwerk rond leren, ook actief op vlak van participatie		www.kessels-smit.be
DIGITALE PARTICIPATIE			

Tree company	Ontwerper van online applicaties voor maatschappelijke projecten - Stemtesten	Burgerkabinet, Onsonderwijs, Hallo Politici, Burgerbegroting in district Antwerpen...	www.treecompany.be
Indiville	Onderzoeks- en adviesbureau rond maatschappelijke veranderingen - Digitale participatie	Burgerkabinet, Onsonderwijs, Burgerbegroting District Antwerpen...	www.indiville.be
CitizenLab	Online applicatie voor crowdsourcing - Digitale participatie	Projecten bij Stad Hasselt, Beweging.net,...	www.citizenlab.co
Synthetron	Online applicatie voor crowdsourcing - Digitale participatie (NL)		www.synthetron.com

Er kan ook inspiratie geput worden uit digitale tools die in het bedrijfsleven worden gebruikt voor innovation management: toepassingen voor verzamelen en uitdiepen van ideeën (bv. www.cognistreamer.be ...)

SOCIAAL-CULTURELE ORGANISATIES

De Wakkere Burger vzw	Sociaal-culturele organisatie rond participatie - Begeleider van lokale vorming en processen van participatie		www.dewakkereburger.be
Kwadraet vzw	Sociaal-culturele vormingsinstelling rond co-creatie - Begeleider van lokale co-creatie		www.kwadraet.be

BIJLAGE 4 – Voorbeelden uit de praktijk: woordje uitleg + link

In deze bijlage vindt u enige extra informatie (en bijhorende links) naar de praktijkvoorbeelden uit de kaderstukjes in dit document. Deze praktijkvoorbeelden werden meer in detail uitgewerkt in: Herbots K., Van den Broucke S., Vermeersch L. & De Cuyper P. (2016), *Beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst. Deel 3 Analyse van inspirerende binnenlandse en buitenlandse praktijken van beleidsparticipatie*, HIVA-KULeuven/KEKI, Leuven. Meer info: www.hiva.be

VLAAMS NIVEAU

- BURGERKABINET CULTUUR – JEUGD – BRUSSEL

In 2015 lanceerde Vlaams minister Sven Gatz een initiatief om burgers te betrekken bij zijn cultuurbeleid. Onder de noemer van ‘Burgerkabinet Cultuur’ konden burgers zich uitspreken over ‘cultuurparticipatie’. Een jaar later, 2016, kwam een ander beleidsdomein van de minister aan bod. ‘Burgerkabinet Jeugd’ ging over diversiteit. Ondertussen komt ook het derde beleidsdomein van minister Gatz aan bod: ‘Burgerkabinet Brussel’.

Meer info: <http://www.burgerkabinet.be/>

- ONSONDERWIJS.BE

In 2016 lanceerde Vlaams minister Hilde Crevits onder de slogan ‘Van LeRensbelang’ een participatietraject rond het debat over de herziening van de eindtermen in het Vlaamse onderwijs..

Meer info: <http://www.onsonderwijs.be/>

- STROOMVERSNELLING

In 2016 lanceerde Vlaams minister Bart Tommelein een traject over het vraagstuk van de energietransitie. Het traject ‘Stroomversnelling’ omvatte naast een aantal thema-werkgroepen voor deskundigen ook een participatieproces voor burgers.

Meer info: <http://www.stroomversnelling.vlaanderen/> + <http://www.energiesparen.be/burgerpanel-de-resultaten-en-enkele-sfeerbeelden>

- G1000

In 2011 werd het participatieproces G1000 gelanceerd. Het ganse proces startte met een brede online bevraging naar relevante thema’s. Daarna werd op 11 november de G1000 burgertop georganiseerd met ruim 700 aanwezigen. Ter afsluiting diepte een burgerpanel van 32 personen de ideeën uit de burgertop verder uit.

Meer info: <http://www.g1000.org/nl/>

- HALLO POLITICI

In 2015 lanceerden de sociaal-culturele organisaties De Wakkere Burger vzw en Europahuis Ryckvelde vzw, in samenwerking met Treecompany, een online vragenplatform. Burgers kunnen daar vragen stellen aan politici, vragen van anderen nalezen, steunen... en basisinformatie opzoeken over politici en hun activiteiten.

Meer info: <http://www.hallopolitici.be/>

LOKAAL NIVEAU

- BURGERBEGROTING DISTRICT ANTWERPEN

Sinds 2014 organiseert het districtsbestuur Antwerpen een jaarlijks participatieproces waarbij burgers ruim 1 miljoen euro mogen toewijzen aan hun eigen prioriteiten.

Meer info: <http://www.burgerbegroting.be> + <http://www.stadindialoog.be/burgerbegroting>

Voor de volledigheid: In 2013 organiseerde ook de stad Kortrijk een vorm van begrotingsparticipatie met de speltechniek 'Budget Games'.

Meer info: <http://www.kortrijk.be/kortrijksprekt>

- DE GENKS en G360

In de stad Genk lanceerde men in 2008 een groot en diepgaand participatieproject dat in belangrijke mate focuste op een breed en divers bereik bij de bevolking van de stad. Zo waren tussenpersonen in hun eigen omgeving de 'uitdaggers' om het gesprek op te starten over nieuwe ideeën voor de lokale samenleving. Deze boeiende aanpak leverde in 2011 de 'Thuis in de stad'-prijs van de Vlaamse overheid op.

Meer info: <http://www.kenniscentrumvlaamsestedden.be/samenwerken/participatie/interessante%20participatietrajecten/degenks/pages/default.aspx>

Bij het begin van deze beleidsperiode lanceerde het Genkse stadsbestuur een participatie-initiatief. Deze G360 werd een brainstorm over 8 doelen als inspiratie voor het plaatselijke meerjarenplan

Meer info: https://www.genk.be/Over_Genk/Bestuur_en_stadsdiensten/G_360_burgerbrainstorm

BUITENLAND

- DEMOCRACY OS

In 2012 werd in Argentinië een internetplatform gelanceerd waarop voorstellen van regelgeving kunnen worden, ingediend, besproken en gestemd.

Meer info: <http://democracyos.org/>

De Wakkere Burger vzw

 Priemstraat 51 – 1000 Brussel

 02 - 274 24 01

 info@dewakkereburger.be

 www.dewakkereburger.be

Meer info: Wim Van Roy, wim@dewakkereburger.be

Referenties

- Arnstein, S.** (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35, 216-224.
- Barrett, M., & Brunton-Smith, I.** (2014). Political and Civic Engagement and Participation: Towards an Integrative Perspective, *Journal of Civil Society*, 10(1), 5-28.
- Beierle, T.C., & Cayford, J.** (2002). *Democracy in practice. Public participation in environmental decisions*. Washington, DC: Resources for the future.
- Berger, M., Fennema, M., van Heelsum, A., Tillie, J., & Wolff, R.** (2001). *Politieke participatie van etnische minderheden in vier steden*. Amsterdam: Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR) & Institute for Migration & Ethnic Studies (IMES).
- Bestuurszaken** (2012). *Consultatiecode. Stappenplan voor publieke raadgeving bij de voorbereiding van regelgeving*. Brussel: Departement Bestuurszaken.
- Bishop, P., & Davis, G.** (2002). Mapping public participation in policy choices. *Australian Journal of Public Administration*, 61, 14-29.
- Bral, L., Carton, A., Noppe, J., Pauwels, G., Pickery, J., & Verlet, D.** (2011). Sociale, maatschappelijke en politieke participatie in Vlaanderen en Europa. In: J. Noppe, L. Vanderleyden, M. Callens (red.). *De sociale staat van Vlaanderen 2011*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.
- De Rynck, F.** (2007). *Burgerparticipatie voorbij de representatie? De interactie tussen stadsbesturen en burgerparticipatie: wisselstroom of kortsluiting? Gentse Lezing*. Brugge: Vanden Broele.
- Denters, S.** (2004). *Achtergrondstudie stedelijk burgerschap* Enschede: Kenniscentrum stedelijke samenleving.
- Edelenbos, J. & Monnikhof, R.** (1998). *Spanning in interactie. Een analyse van interactief beleid in lokale democratie*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Fennema M, Tillie J** (1999). Political participation and political trust in Amsterdam: civic communities and ethnic networks. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 25(4), 703-726.
- Finkel, S.E.** (1987). The effects of participation on political efficacy and political support. Evidence from the West Germany panel. *The Journal of Politics*, 49(2), 441-464.
- Gelders, D., Brans, M., Maesschalck, J., & Colsoul, N.** (2009). *Burgers betrekken in lokaal veiligheidsbeleid. Praktijkinitiatieven en succesvoorwaarden*. Brugge: Vandenbroele.
- Glorieux, I., Laurijssen, I., & Van Dorsselaer, Y.** (2008). *Intrede van allochtonen op de arbeidsmarkt*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.
- Hendriks, F.** (2006). *Vitale democratie. Theorie van democratie in actie*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Hooghe, M., Elchardus, M., & Smits, W.** (2001). Wie participeert er nog? In: M. Elchardus, L. Huysse & M. Hooghe (ed.), *Het maatschappelijk middenveld in Vlaanderen*. Brussel: VUB Press.
- Hustinx, L.** (2012). Participatie: een sociologische benadering., In: J. Van Damme, F. Schram & M. Brans (eds.). *Participatie: what's in a name? Een multidisciplinaire kijk op maatschappelijke participatie*. Brugge: Vanden Broele.
- Jacobs, D., Martiniello, M., & Rea, A.** (2002a). Changing patterns of political participation of citizens of immigrant origin in the Brussels Capital Region: The October 2000 Elections, *Journal of International Migration and Integration/Revue de l'intégration et de la migration internationale*, 3(2), 201-221.
- Jacobs, D., Phalet, K., & Swyngedouw, M.** (2002b). *Social capital and political participation among ethnic minority groups in Brussels: a test of the political trust thesis of Fennema and Tillie*. European Consortium for Political Research - Joint Sessions of Workshops, Turin, 22-27 March 2002.
- Koppenjan, J., & Klijn, E.-H.** (2004). *Managing uncertainties in networks*. London; New York: Routledge.
- Lanckswaerdt, E.** (2009). *Handboek burgerparticipatie. Een juridische verkenning toegespitst op het lokale bestuursniveau, met verdere beschouwingen over de ontwikkelingsmogelijkheden van onze democratie*. Brugge: Die Keure.
- Leighley, J. E.** (2001). *Strength in numbers? The political mobilization of racial and ethnic minorities*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Li, J., & Hambrick, D.C.** (2005). Factional groups: a new vantage point on demographic faultlines, conflict, and disintegration in work teams. *Academy of Management Journal*, 48, 794-813.
- Loyens, K., & Van de Walle, S.** (2006). *Methoden en technieken van burgerparticipatie: strategieën voor betrokkenheid van burgers bij het federaal plan duurzame ontwikkeling*. Leuven: Instituut voor de Overheid - KU Leuven.

- Mariën, S.** (2012). Burgerparticipatie: een politicologisch perspectief. In: J. Van Damme, F. Schram & M. Brans (eds.). *Participatie: what's in a name? Een multidisciplinaire kijk op maatschappelijke participatie*. Brugge: Vanden Broele.
- Mariën, S., Hooghe, M., & Quintelier, E.** (2010). Inequalities in non-institutionalised forms of political participation. A multilevel analysis of 25 countries. *Political Studies*, 58(1), 187-213.
- Martiniello, M.** (2005). *Political participation, mobilisation and representation of immigrants and their offspring in Europe*. Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations, 1/05
- Mayer, I, Edelenbos, J, & Monnikhof, R.** (2005). Interactive policy development: undermining or sustaining democracy? *Public administration*, 83, 179-199.
- Pröpper, I., & Steenbeek, D.** (1999). *De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders*. Bussum: Coutinho.
- Purdam, K., Fieldhouse, E. A., Kalra, V., & Russell, A.** (2002). *Black and Minority Ethnic Groups and Voter Engagement in Britain*. London: Electoral Commission.
- Putnam, R.D.**, (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.
- Quintelier, E.** (2009). The Political Participation of Immigrant Youth in Belgium. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 35(6), 919-937.
- Schram, F.** (2012). Juridische benadering van participatie. In: J. Van Damme, F. Schram & M. Brans (eds.). *Participatie: what's in a name? Een multidisciplinaire kijk op maatschappelijke participatie*. Brugge: Vanden Broele.
- Slocum, N.** (2007). *Participatory methods toolkit. A practitioner's manual*. Brussel: Viwta en Koning Boudewijn Stichting.
- Tilly, C.** (1987). *From mobilisation to revolution*. Reading: Addison- Wesley.
- Van Damme** (2013) *Handboek interactieve beleidsplanning. Samen met burgers beter beleid maken*. Brugge: Vanden Broele.
- Van Damme, J., & Brans, M.** (2012). The design and management of public consultation in policy making: a conceptual framework and empirical findings from Belgian case studies. *Public Administration*, 90, 1047-1066.
- Van Damme, J.** (2012b). *Interactief beleid. Een analyse van organisatie en resultaten van interactieve planning in twee Vlaamse hot spots*. Proefschrift. Faculteit Sociale Wetenschappen, Leuven.
- Van Damme, J.** (2012a). Een beleidswetenschappelijk perspectief op participatie. In: J. Van Damme, F. Schram & M. Brans (eds.). *Participatie: what's in a name? Een multidisciplinaire kijk op maatschappelijke participatie*. Brugge: Vanden Broele.
- Van den Broeck, A., & Keuzenkamp, S.** (red.) (2008). *Het dagelijks leven van allochtone stedelingen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van den Broucke, S., Noppe, J., Stuyck, K., Buyschaert, P., Doyen, G., & Wets, J.** (2015). *Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2015*. Antwerpen/Brussel: Slen/ABB
- Verba, S., Schlozman, K.L., & Brady, H.E.**, (1995). *Voice and equality. Civic voluntarism in American politics*. Cambridge: Harvard University Press.

Geconsulteerde online documenten

- Beleidsnota 2014-2019. Integratie en inburgering (oktober 2014). Geraadpleegd via: <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-integratie-en-inburgering>
- FRA (04.04.2013) EU-MIDIS: European Union minorities and discrimination survey. Website FRA. Geraadpleegd via <http://fra.europa.eu/en/project/2011/eu-midis-european-union-minorities-and-discrimination-survey>
- Europese Commissie (EC), DG Home Affairs (24 juni 2013). Public consultations. Consultation on the right to family reunification of third-country nationals living in the EU (Directive 2003/86/EC). Geraadpleegd via: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/public-consultation/2012/consulting_0023_en.htm
- European NGO Platform on Asylum & Migration (EPAM) (n.d.). NGOs call the EU Member States and the European Commission to safeguard family life of migrants and refugees. Geraadpleegd via: <http://www.ngo-platform-asylum-migration.eu/portfolio-items/ngos-call-the-eu-member-states-and-the-european-commission-to-safeguard-family-life-of-migrants-and-refugees/?portfolioID=29>

- Departement Werk en Sociale Economie (WSE)(2002). Gemeenschappelijke platformtekst Evenredige Arbeidsdeelname en Diversiteit 2010 (3 december 2002). Geraadpleegd via: <http://www.werk.be/beleidsthemas/diversiteit-op-het-werk/beleidskader/allochtonen>
- Odice Oost-Vlaams Diversiteitscentrum (april 2011). Beleidsparticipatie op lokaal niveau. Geraadpleegd via: <http://odice.be/userfiles/file/ODiCe/Lokaal%20beleid/Beleidsparticipatie/beleidsparticipatie.pdf>
- Odice Oost-Vlaams Diversiteitscentrum (april 2011).Lokaal Integratiebeleid. Beleidsparticipatie. Geraadpleegd via: <http://odice.be/page.php?id=99>
- Prodemos, 2015 – www.participatiewijzer.nl